

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Житомирський державний університет імені Івана Франка
ІНІ іноземної філології
Кафедра методики викладання іноземних мов та прикладної лінгвістики

**ПРОФЕСІЙНО-МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У
ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ
ЗАКЛАДІ**

Навчально-методичний посібник

ЖИТОМИР
ВИДАВНИЦТВО ЖИТОМИРСЬКОГО ДЕРЖІВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

УДК 378: 811. 111
ББК 7458: 81.432.1
П 84

*Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 8 від 28 березня 2008 року)*

Рецензенти:

Л.Г.Котнюк – канд. філологічних наук, доцент кафедри англійської мови ННІ іноземної філології ЖДУ ім. І.Франка;

І.М. Гадзевич – ст. викладач кафедри іноземних мов Державного агроекологічного університету;

І.Б. Гуменюк - методист лабораторії іноземних мов обласного інституту ППО

Професійно-методична підготовка майбутнього вчителя іноземної мови у вищому навчальному закладі: навчально-методичний посібник. Укладачі: Л.В. Калініна, І.В. Самойлюкевич, Л.І. Березенська, Н.П. Сіваєва, Н.Р. Петранговська, О.С. Гуманкова, Л.В. Барало, Ю.М. Жиляєва, А.М.Мормуль, І.Ф.Литньова, Копетчук Т.В./ За заг. ред. І.В. Самойлюкевич. – Житомир: Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2008. - 165 с.

Відповідальний за випуск – Н. П. Сіваєва, ст. викладач кафедри методики викладання іноземних мов та прикладної лінгвістики.

Метою підручника є ознайомлення студентів з теоретичними основами методики викладання іноземної мови в вищому навчальному закладі з урахуванням надбань вітчизняної та зарубіжної методичної науки; озброєння майбутніх учителів сучасними методичними технологіями; формування творчого методичного мислення, готовності до майбутньої педагогічної діяльності.

Для викладачів методики викладання іноземної мови, науковців та студентів вищих навчальних закладів.

ЗМІСТ

Передмова

Розділ I. Методика викладання шкільного курсу англійської мови у початковій школі

- 1.1. Характеристика професійної підготовки вчителя іноземної мови початкової школи
- 1.2. Організація методичної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов початкової школи
- 1.3. Базовий курс навчання методики викладання іноземних мов в початковій школі
  - 1.3.1. Характеристика професійної підготовки вчителя іноземної мови початкової школи
  - 1.3.2. Навчання фонетики
  - 1.3.3. Навчання лексики
  - 1.3.4. Навчання граматики
  - 1.3.5. Навчання аудіювання
  - 1.3.6. Навчання усного мовлення
  - 1.3.7. Навчання читання
  - 1.3.8. Навчання письма
- 1.4. Підсумковий тест знань з методики викладання іноземних мов у початковій школі

Розділ II. Особливості підготовки вчителя іноземної мови до роботи в основній школі

- 2.1. Характеристика професійної підготовки вчителя іноземної мови основної школи
- 2.2. Організація методичної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов основної школи
- 2.3. Базовий курс навчання методики викладання іноземних мов в основній школі
  - 2.3.1. Характеристика навчання іноземної мови учнів основної школи
  - 2.3.2. Навчання фонетики
  - 2.3.3. Навчання лексики

- 2.3.4. Навчання граматики
- 2.3.5. Навчання аудіювання
- 2.3.6. Навчання говоріння
- 2.3.7. Навчання монологічного мовлення
- 2.3.8. Навчання діалогічного мовлення
- 2.3.9. Навчання читання
- 2.3.10. Навчання письма
- 2.3.11. Контроль і оцінювання
- 2.4. Підсумковий тест знань з методики викладання іноземних мов в основній школі

Розділ III. Особливості навчання іноземної мови у старшій школі

- 3.1. Характеристика професійної підготовки вчителя іноземної мови старшої школи
- 3.2. Організація методичної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов старшої школи
- 3.3. Базовий курс навчання методики викладання іноземних мов у старшій школі
  - 3.3.1. Особливості навчання англійської мови в старшій школі
  - 3.3.2. Розвиток соціокультурної компетенції на старшому етапі
  - 3.3.3. Використання теорії множинного інтелекту в особистісно-орієнтованому навчанні на старшому етапі.
  - 3.3.4. Розвиток критичного мислення на уроках англійської мови

Передмова

Інтеграція України до Європейської спільноти, приєднання вітчизняної системи вищої освіти до Болонської декларації, орієнтація на загальноєвропейські рекомендації та вимоги вищої освіти передбачають формування вищої школи, модернізацію професійної підготовки майбутнього вчителя.

У національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті підкреслюється необхідність виховання людини демократичного світогляду, здатного до роботи у нових умовах. У зв'язку з цим змінено і функції вчителя, його діяльність орієнтується на створення умов для саморозвитку суб'єктів учня, формування і розвитку потреб та здатностей суб'єкта навчального процесу. За цих обставин метою реформи вищої освіти на нових законодавчих та методологічних засадах є досягнення якісного рівня професійної підготовки фахівця у вищій школі, створення принципово нового підґрунтя для розвитку особистості вчителя.

Професійно-методична підготовка майбутнього вчителя іноземних мов у стінах вищого навчального закладу є найважливішою складовою педагогічної освіти, оскільки студенти повинні не тільки якісно володіти іноземною мовою, яку мають викладати, але й розумітися на багатьох аспектах методики навчання Іноземної мови з метою підготовки до самостійної роботи в школі.

Загально відомо, професійно-методичні знання та вміння підлягають самостійному вдосконаленню в процесі педагогічної діяльності через спостереження за навчально-педагогічним процесом, відвідування занять колег, читання спеціальної літератури, але це може бути ефективним лише за умов створення фундаменту методичної компетенції у вищому навчальному закладі.

Ми вважаємо, що професійно-методична підготовка в університеті передбачає оволодіння студентами знаннями прикладних наук, педагогічними технологіями, вмінням розробки навчальних матеріалів та управління навчально-педагогічним процесом, професійної майстерності. Кожний з вищезазначених компонентів потребує спеціальних зусиль з боку викладачів і студентів, які набувають детальної розробки у запропонованому посібнику.

Виходячи з рекомендацій Ради Європи та нової програми з іноземної мови для загальноосвітніх навчальних закладів України, згідно з якою навчання іноземної мови має рівневу підготовку, автори посібника вважають за необхідне здійснювати професійно-методичну підготовку вчителя іноземної мови згідно визначеної програмою рівня A1 - для початкової школи, A2 - B1 - для основної і B1+ для старшої школи. Тому посібник містить такі розділи: методика викладання шкільного курсу англійської мови у початковій школі; особливості підготовки вчителя іноземної мови до роботи в основній школі; особливості навчання іноземної мови у старшій школі. Посібник також включає розділи: формування професійно-методичної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов під час навчання у магістратурі; можливі спецкурси і факультативи з методики викладання іноземних мов; методичні рекомендації до написання курсових і дипломних робіт з методики викладання іноземної мови; методичний колоквиум (історія методики).

На нашу думку, навчально-методичний посібник, що пропонується, побудований з урахуванням сучасних підходів розвитку методики викладання іноземних мов і має сприяти ефективному формуванню професійно-методичних умінь майбутнього вчителя іноземних мов.

Цей навчальний посібник може бути рекомендований викладачам і студентам вищих навчальних закладів, вчителям середніх вищих педагогічних навчальних закладів, вчителям середніх шкіл (особливо зі стажем до 5 років), методистам інститутів післядипломної освіти для використання на семінарських і

практичних заняттях з методики викладання іноземних мов, на курсах підвищення кваліфікації вчителів, а також в процесі професійного самовдосконалення.

Методичний практикум розрахований на 5 семестрів підготовки майбутнього вчителя іноземних мов у вищому навчальному закладі і організований за трьома режимами роботи:

1) *лекційно-семінарський* (teacher-centred mode) для проведення лекції з курсу методики викладання іноземних мов, семінарських занять з використанням методів мозкового штурму, круглого столу, рішення методичних проблем, тощо.

2) *практичний* (practical class mode), який базується на взаємонавчанні, ділових іграх, моделювання типових навчально-педагогічних ситуацій; методична майстерня (workshop mode), яка передбачає планування занять, аналіз підручників, адаптацію текстів, розробку навчальних матеріалів;

3) *індивідуальний* (individual mode), який використовується для самостійної роботи, відвідування уроків у школі, виконання аудіо- і відеолaborаторних робіт, проведення методичних досліджень тощо.

Оскільки професійно-методична підготовка охоплює старший етап навчання у вищому навчальному закладі, який відрізняється високим рівнем мовної і мовленнєвої компетенції, автори вважають за доцільне викладання курсу методики саме іноземною мовою, що, у свою чергу, має сприяти підвищенню рівня професійного володіння мовою.

Провідною ідеєю посібнику є акцент на організації керованих і некерованих форм удосконалення методичної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови у вищому навчальному закладі..

З цією метою студентам пропонуються:

- плани лекцій;
- списки рекомендованої літератури;
- опорна інформація з кожної теми;
- глосарій методичних термінів;
- питання для обговорення;
- завдання для розробки навчальних матеріалів;
- тести множинного вибору;
- аудіолaborаторні роботи;
- відеолaborаторні роботи;
- відеофрагменти уроків у школі;
- підсумкові тести;
- методичні завдання.

Ці заходи сприятимуть, на нашу думку, підвищенню рівня знань та формуванню професійно-методичних умінь майбутніх учителів.

Методична підготовка студентів у вищих навчальних закладах розпочинається у шостому семестрі з вивчення проблем загальної методики, а також спеціальної методики, а саме: навчання іноземної мови у початковій школі.

Сьомий семестр продовжує вивчення питань спеціальної методики, зосереджуючи увагу студентів на особливостях формування вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності, планування, контролю і організації позакласної роботи з іноземної мови в основній школі.

Протягом цього терміну навчання студентам пропонується самостійно опрацювати певну кількість аудіо- і відеолaborаторних робіт з тем, що вивчаються. Такі роботи виконуються у центрі самопідготовки майбутнього вчителя в університеті, а також у середній школі.

В кінці сьомого семестру пропонується проведення проміжного контролю професійно-методичних знань і вмінь майбутніх вчителів іноземних мов.

У дев'ятому семестрі студентам пропонується 22 годинний курс "Особливості навчання іноземної мови на старшому етапі навчання", який включає лекції, практичні заняття, методичні майстерні. Ми вважаємо, що такий курс доцільно провести саме в цьому семестрі, так як студенти проходять другу, більш тривалу фазу педагогічної практики в старших класах, яка орієнтована не тільки на вдосконалення професійно-методичних умінь, але й на проведення індивідуальних наукових досліджень, результати яких мають бути практичним внеском до курсових робіт з методики викладання іноземних мов.

З метою поглиблення і диференціювання методичних інтересів студентів їм пропонується брати участь в роботі проблемних груп (special interest groups), наприклад:

- Teaching English to young learners;
- Learner-based approach to teaching English at school;
- Practical design of audio- and video materials for English language teaching;
- Using computers for teaching purposes.

Ми вважаємо, що така ступенева організація методичної підготовки майбутнього вчителя здатна створити достатню базу для подальшого вдосконалення професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови.

Модуль 1

Розділ I. Методика викладання шкільного курсу англійської мови у початковій школі. 1.1. Характеристика професійної підготовки вчителя іноземної мови початкової школи

Початковий ступінь навчання є надзвичайно важливим у формуванні мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенції учнів.

Для ефективного забезпечення навчально-виховного процесу з іноземної мови вчителю необхідно мати достатню фахову підготовку, яка передбачає не лише володіння іншомовною комунікативною компетенцією, але й знання психологічних та вікових особливостей учнів початкової школи та, безперечно, вміння використовувати сучасні технології навчання іноземної мови.

Найсуттєвіші питання, пов'язані з підготовкою майбутнього вчителя іноземної мови у початковій школі на рівні програмових вимог, розглядаються на лекційних, практичних, семінарських та лабораторних заняттях даного курсу.

Запропонований методичний курс проводиться у VI семестрі (III рік навчання) та складається з 46 лекційних, практичних та лабораторних годин.

Мета курсу – фахова підготовка студента мовного ВНЗ до викладання іноземної мови на початковому ступені навчання у загальноосвітніх навчальних закладах.

1.2. Організація методичної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови початкової школи

Семес тр	Тема	Режим заняття	Кількіс ть годин
-------------	------	---------------	------------------------

VI	Характеристика професійної підготовки вчителя ІМ початкової школи	лекція	2
	Навчання фонетики	лекція	2
		практичне заняття	2
		методична майстерня	2
		індивідуальна робота (лабораторне заняття)	2
	Навчання лексики	лекція	2
		методична майстерня	2
		індивідуальне заняття	2
	Навчання граматики	лекція	2
		практичне заняття	2
		лабораторне заняття	2
	Навчання аудіювання	лекція	2
		методична майстерня	2
		індивідуальне заняття	2
	Навчання усного мовлення	лекція	2
		практичне заняття	2
		методична майстерня	2
	Навчання читання	лекція	2
		методична майстерня	2
		індивідуальна робота (лабораторне заняття)	2
	Навчання письма	лекція	2
		практичне заняття	2
		індивідуальна робота (лабораторне заняття)	2

2)3. Базовий курс навчання методики викладання іноземних мов у початковій школі

1.3.1. Характеристика професійної підготовки вчителя іноземної мови початкової школи

А. Лекція

1. План лекції :

- 1) Цілі та зміст навчання англійської мови в початковій школі, вимоги чинної шкільної програми.
- 2) Вікові психологічні особливості учнів початкової школи.
- 3) Специфіка організації навчального процесу в початковій школі. Шляхи створення мотиваційного забезпечення навчання англійської мови учнів молодшого шкільного віку.

2. Рекомендована література:

- 1) Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. -Cambridge University Press, 2001.
- 2) Halliwell. Teaching English in the Primary Classroom. – Longman, 1998.
- 3) Holden, Susan. Teaching children. – Oxford University Press, 1989.
- 4) Reilly, V. Very young learners. – Oxford University Press, 1997.
- 5) Scott, W. Teaching English to children. – Longman, 1991. – p. 1-20.

- 6) Беляев Б.В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам. – М.: Просвещение, 1965. – 227 с.
- 7) Державна національна програма „Освіта”. Україна ХХІ століття. – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
- 8) Державний освітній стандарт з іноземної мови (загальна середня освіта) V – IX класи / Керівн. автор. колективу С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 1998. – 32 с.
- 9) Коломинский Л.П. Детская психология. – М., 1988. – ст. 144.
- 10) Ніколаєва С. Ю. та інші. *Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах*: підручник. – К.: Ленвіт, 2002.
- 11) Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – ст. 6, 8, 20, 24, 44, 48, 101, 127, 138.

3. Глосарій методичних термінів

• загальноєвропейські рівні володіння іноземними мовами	• образне мислення
• а н г л о м о в н а к о м у н і к а т и в н а компетенція	• мимовільна увага
• е л е м е н т а р н и й користувач	• навчальні ігри
• учень початкової школи	• хорове промовляння за вчителем
• мовна, мовленнєва, соціокультурна, стратегічна компетенції	• засоби унаочнення
• о с о б л и в о с т і пізнавальної діяльності	• метод повної фізичної реакції (МПФР)
• імітативні здібності	• адаптація до іншомовного середовища
• швидка втомлюваність	• толерантне ставлення до помилок
• висока реактивність в рухах	• особистісно-орієнтований підхід у навчанні
	• різні форми роботи учнів на уроці: фронтальна, індивідуальна, парна, групова

4. Основні положення лекції:

- 1) Практична мета навчання іноземної мови полягає у опануванні учнями мовленнєвих умінь на рівні, достатньому для здійснення іншомовного спілкування у всіх видах мовленнєвої діяльності. Оволодіння іншомовним спілкуванням передбачає формування певного рівня іншомовної комунікативної компетенції, яка складається з: мовної, мовленнєвої, соціокультурної, стратегічної компетенцій.
- 2) В початковій школі закладаються основи іншомовної комунікативної компетенції.
- 3) Учні початкової школи (II-IV кл.) мають досягти рівня елементарного користувача іноземної мови на момент її закінчення.
- 4) Загальноєвропейські рівні володіння іноземною мовою (Рівень А – елементарний користувач, рівень В – незалежний користувач, рівень С – професійний користувач).

А

Елементарний користувач

A1 (інтродуктивний)

A2 (середній)

- 5) Початок вивчення іноземної мови є важким для молодших школярів. Необхідним є створення умов для адаптації учнів до іншомовного середовища (мовчазний період). Навчальна діяльність для учнів початкової школи є домінуючою та зумовлює розвиток багатьох психічних функцій
- 6) Учні початкової школи мають: образне мислення, добре розвинену уяву, імітативні здібності, високу реактивність в рухах.
- 7) В учнів початкової школи домінує мимовільна увага. Вони швидко втомлюються, не можуть зосередитись на одному виді навчальної діяльності тривалий час.
- 8) Рекомендації для учителя початкової школи:
  - обов'язкове використання різноманітних засобів унаочнення;
  - використання методу повної фізичної реакції (МПФР);
  - використання навчальних ігор;

- використання навчальних прийомів, які включають хорове повторення за вчителем;
  - використання прийомів, які дозволяють учням малювати, конструювати, використання драматизації, пантоміми;
  - варіативність форм навчальної роботи учнів на уроці, зміна завдань тощо.
- 9) Головними завданнями учителя початкової школи є: залучення учнів до використання іноземної мови у ситуаціях, які моделюють спілкування з носіями мови; створення мотиваційного забезпечення у процесі навчання іноземної мови.
  - 10) Навчання іноземної мови повинно сприяти: загальному інтелектуальному розвитку молодшого школяра, розвитку англомовної комунікативної компетенції та забезпечувати практику у використанні іноземної мови як засобу спілкування у природних комунікативних ситуаціях.
  - 11) Навчання молодших школярів слід здійснювати згідно вимог чинної програми навчання іноземної мови, створеної з урахуванням рекомендацій Ради Європи; відповідно до вікових та психологічних характеристик даної вікової групи учнів; на основі реалізації загальнодидактичних принципів навчання (принципу доступності, систематичності, принципу мотиваційного забезпечення навчального процесу, принципу індивідуального підходу у навчанні, наочності тощо, на основі реалізації методичних принципів (комунікативної спрямованості, диференціації та інтеграції навчання іноземної мови, принципу домінуючої ролі вправ тощо.).
  - 12) Для забезпечення ефективної навчальної атмосфери учитель має використовувати різні форми роботи учнів на уроці: індивідуальну, парну, групову, фронтальну.
  - 13) Найкраще розташування робочих місць учнів має дозволяти проведення парної, групової навчальної роботи учнів на уроці, уможлилювати використання рухливих ігор та прийомів навчання на основі використання методу повної фізичної реакції.

5. Питання для самоконтролю:

- 1) Які цілі навчання англійської мови на початковому ступені навчання?
- 2) Які психологічні особливості молодших школярів слід брати до уваги у процесі навчання іноземної мови?
- 3) Які програмні вимоги до навчання англійської мови учнів початкової школи ?
- 4) Якими є головні рекомендації для вчителя іноземної мови на початковому етапі?
- 5) Які прийоми навчання є найбільш ефективними на початковому етапі?
- 6) Яким є оптимальне розташування робочих місць учнів у класі? Намалюйте схему.

5. Завдання для лабораторної роботи в школі:

Завдання	Коментарі студентів
<ol style="list-style-type: none"> 1. Прояви яких вікових особливостей учнів ви спостерігали на уроці 2. Чим схожі між собою учні даної вікової групи? 3. Чим вони відрізняються емоційно, фізично, інтелектуально? 4. Як вчитель створює доброзичливу атмосферу на уроці? 5. Які ефективні технології використовує вчитель на уроці? 6. Чи застосовується на уроці метод повної фізичної реакції? 7. Які методи заохочення учнів використовує вчитель? 8. Якою мовою розмовляє вчитель? 9. Який мовний матеріал засвоїли учні на уроці? 10. Які форми роботи учнів на уроці використовує вчитель? 11. Яке розташування робочих місць в класі? Чи сприяє воно груповій комунікації? 	

1.3.2. Навчання фонетики

А. Лекція

1. План лекцій:

- 1) Мета та зміст навчання фонетики у початковій школі.
- 2) Презентація звуків англійської фонологічної системи.
- 3) Етапи формування навичок вимови. Типологія вправ.
- 4) Алгоритм формування фонологічної компетенції учнів початкової школи з використанням:
  - а) віршів та римівок;
  - б) пісень;
  - в) джазових наспівів;
  - г) скоромовок;
  - д) ритмізованих казок;
  - е) автентичних діалогів.
- 5) Фонетична зарядка: етапи та завдання.

2. Рекомендована література:

- 1) Baker, A. A Tree or Three? An Elementary pronunciation course. – CUP, 1991.
- 2) Celce-Murcia Marianne. Teaching Pronunciation. – Cambridge University Press, 1996.
- 3) Kalinina L., Samoilukevych I., Berezenska L. Your English-Speaking World: Sound Land. – К.: Контекст, 2003. – 148 с.
- 4) Laroy, C. Pronunciation. – OUP, 1996.
- 5) Renworthy, J. Teaching English Pronunciation. – Longman.
- 6) Scott, W., Ytreberg, L. Teaching English to Children. – Longman, New York, 1991.
- 7) Бігич О.Б. Теорія та практика формування методичної компетенції вчителя іноземної мови початкової школи: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2006 – 200 с.
- 8) Гапонова С. В. Використання пісень для навчання іноземної мови у початковій школі. // Іноземні мови № 3, 2005. – с. 42.
- 9) Довгаль В. А., Петрашук О. П. Фонетичні вправи для навчання та контролю англійської вимови в середньому навчальному закладі // Іноземні мови. – 1996. – №4. – ст. 18-21.
- 10) Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В., Березенська Л.І. Your English Speaking World: Sound Land. Методичний посібник для вчителів іноземної мови початкової школи. – К.: Контекст, 2004 -164 с.
- 11) Коломінова О. О., Роман С. В. Формування англомовної фонетичної компетенції у дітей молодшого шкільного віку. // Іноземні мови № 4, 2006. – с. 30 – 38.
- 12) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – ст. 105-116.
- 13) Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская и др. – Минск: Вышэйшая школа, 2001. – С. 7-12.
- 14) Ніколаєва С. Ю. та інші. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. – К.: Ленвіт, 2002.
- 15) Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова. 2-12 класи.
- 16) Рогова Г.В., Верещагина И. Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях. – М.: Просвещение, 2000. – С. 148-151.
- 17) Рогова Г.В., Рабинович Ф. М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение, 1991. – С. 71-72.
- 18) Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005.
- 19) Роман С. В., Коломінова О. О. Функція підручника англійської мови для початкової школи. // Іноземні мови № 1, 2006. – С. 51 -57.
- 20) Федосеева В. Н. Рифмовки для младших школьников. // Іноземні мови № 4, 2005. – С. 64.

3. Глосарій методичних термінів:

• фонологічна система	• розпізнавання звуків
• фонологічна компетенція	• репродукція
• фонетичне явище	• репродуктивні
• аналітико-імітативний метод	• вправи
• фонематичний слух	• імітація
• артикуляційна навичка	• хорове промовляння
• презентація (введення) звука	• ланцюжкова
• артикуляція звука	• імітаційна вправа
• автентичний матеріал	• індивідуальне
• джазовий наспів	• промовляння
• римівка	• читання в унісон
• скоромовка	• тренування
• рецепція	• інтонаційна модель
• рецептивні вправи	• картки з малюнками або словами

- засоби наочності
- продуктивні вправи
- фонематичний слух

4. Основні положення лекції:

- 1) Мета навчання фонетики – формування в учнів англомовної фонологічної компетенції.
- 2) Фонологічна компетенція - невід’ємна складова мовної компетенції, може бути визначена як здатність продукувати фонематично коректну вимову всіх звуків у мовленні, дотримуючись його ритміко-інтонаційного малюнку та уміти адекватно сприймати всі звуки та інтонацію у мовленні інших.
- 3) Основи фонологічної компетенції закладаються у початковій школі.
- 4) Зміст навчання фонетики в початковій школі включає вивчення фонетичного матеріалу: звуки, звукосполучення, наголос, окремі інтонаційні моделі англійської мови та формування слуховимовних та ритміко-інтонаційних навичок учнів.
- 5) Класифікація англійських фонем :
  - а) голосні звуки (короткі та довгі);
  - б) дифтонги ;
  - в) приголосні.
- 6) Групи звуків англійської мови :
  - а) звуки максимально наближені до звуків української мови [b], [m], [z];
  - б) звуки схожі на звуки української мови, але відрізняються за суттєвими ознаками [i:], [i], [e], [ə], [ə:], [o:];
  - в) звуки, відсутні в українській мові [w], [r], [ð], [θ].
- 7) У навчанні вимови використовуються: імітативний та аналітико-імітативний методи.
- 8) Презентація (введення) звуків англійської фонологічної системи має відбуватись у такій послідовності.

Мовленнєвий зразок

Слово

Звук

- 9) У реальному мовленні звуки не використовуються ізольовано, отже учнів необхідно навчати вимовляти звуки не тільки окремо, а й у різних комбінаціях з іншими звуками, тобто у словах, мовленнєвих зразках. Відтворення учнями звуків має відбуватися у такій послідовності:

Звук

Слово

Мовленнєвий зразок

- 10) Етапи формування навичок вимови:
  - орієнтовно-підготовчий;
  - ситуативно-стереотипний;
  - ситуативно-варіативний.
- 11) Мета рецептивних вправ – розвиток фонематичного слуху.
- 12) Мета репродуктивних вправ – досягнення максимальної правильності та автоматичності у вимові.
- 13) Мета продуктивних вправ – забезпечення використання, вивченого фонетичного феномену у комунікативних творчих завданнях, у самостійному мовленні.
- 14) Алгоритм формування фонологічної компетенції учнів початкової школи з використанням автентичних матеріалів (віршів, римів, пісень, джазових наспівів, скоромовок, ритмізованих казок, автентичних діалогів)

1. Підготовчий етап. Відбір фонетичного матеріалу, визначення його фонологічної та комунікативної цінності.
2. Антиципація змісту тексту. Активізація життєвого та мовного досвіду учнів за допомогою комунікативних завдань.
3. Перевірка розуміння змісту тексту. Формулювання завдання для першого прослуховування з метою перевірки розуміння змісту тексту.
4. Планування завдань для рецептивного опрацювання фонетичного матеріалу.
5. Планування завдань для репродуктивного опрацювання фонетичного матеріалу.
6. Планування завдань для продуктивного опрацювання фонетичного матеріалу.

- 15) Узагальнена схема алгоритму формування фонологічної компетенції учнів початкової школи з використанням автентичних матеріалів.

№	Етапи	Технології
I.	Антиципація	Look and guess. Look at the picture and mime. Think and fill in the word rose. Answer and point to the right picture. Match the pictures with correct words.
II.	Перевірка розуміння змісту тексту	Listen and draw. Listen and choose the right picture. Listen and rearrange the pictures. Point to the picture which suits the lines. Listen and match the pictures.
III.	Рецептивне опрацювання фонетичного матеріалу	Listen and clap your hands if you hear short (long) sounds. Listen and beat the rhythm. Listen and underline the right sound. Match the sounds with the words. Listen and group the words with the same sound. Listen and tick off the rhyming words. Listen and respond physically.
IV.	Репродуктивне опрацювання фонетичного матеріалу	Pronounce in a whisper. Sing a rhyme filling in the gaps in it. Chant a poem using high and low voices. Repeat in chorus stamping the rhythm. Read the lines using phonetic symbols. Roleplay with toys. Repeat the lines speeding up your reading.
V.	Продуктивне використання фонетичного матеріалу	Create your own rhyme using a poster. Recite the poem changing your voice. Pair up and make up your own funny song. Compose your own jazz chant using pictures. Surprise your friends pronouncing your own tongue-twister in a very quick tempo. Say the tongue-twister real fast.

- 16) Учитель повинен:

- 1) навчати вимові на основі використання комунікативного підходу у навчанні;
- 2) забезпечувати мотивацію до навчання;
- 3) використовувати автентичні матеріали: римівки, пісні, джазові наспіви, ритмізовані казки;
- 4) використовувати у навчанні прийоми, які відповідають віковим психологічним особливостям учнів початкової школи (використовувати наочність, метод повної фізичної реакції, елементи гри, пантоміми, драматизації)

- 16) Етапи проведення фонетичної зарядки:

- читання автентичного зразка вчителем;
- хорове промовляння учнями зразка за вчителем;
- індивідуальне промовляння зразка учнями;
- хорове промовляння зразка учнями (самостійно, без допомоги учителя).

5. Питання для самоконтролю:

- 1) Яка мета навчання фонетики в початковій школі?
- 2) Який зміст навчання фонетики в початковій школі?
- 3) Що необхідно зробити для того, щоб зменшити вплив рідної мови у процесі навчання учнів англійських звуків?
- 4) Які методи використовуються у навчанні вимови та інтонації молодших школярів?

- 5) Які етапи проведення фонетичної зарядки?
- 6) Яким чином мають працювати учні над джазовим наспівом, піснею та римівкою?
- 7) Який алгоритм використовує вчитель в процесі навчання фонетики?
- 8) У якій послідовності має проводитись введення (презентація) нового звуку?
- 9) Які етапи та вправи використовуються в процесі формування навичок вимови?
- 10) Яка роль автентичних матеріалів у навчанні вимови?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення:

- 1) Цілі та завдання навчання фонетики в початковій школі.
- 2) Вимоги діючої програми.
- 3) Етапи формування навичок вимови.
- 4) Введення нового звуку.
- 5) Етапи проведення фонетичної зарядки. Види вправ.

2. Методична майстерня:

- 1) Програйте мікрофрагмент уроку, метою якого є презентація та первинна асиміляція будь-якого звуку англійської мови.
- 2) Виберіть урок із підручника для початкової школи та проаналізуйте запропоновані в ньому рецептивні та репродуктивні вправи на тренування вимови звуків англійської мови.
- 3) Створіть банк методичних завдань для навчання вимови учнів початкової школи, використовуючи автентичні підручники.
- 4) Програйте фрагмент уроку навчання вимови учнів початкової школи з використанням
  - а) джазового наспіву;
  - б) рисівки;
  - в) пісні;
  - г) скоромовки.
- 5) Створіть наочний посібник для навчання вимови учнів початкової школи.

В. Індивідуальні заняття

Звукова лабораторна робота

1. Дайте відповіді на запитання
  - 1) Які англійські звуки є проблемними в плані вимови для українських учнів?
  - 2) Розподіліть англійські звуки на 3 групи:
    - звуки максимально наближені до звуків української мови;
    - звуки, схожі зі звуками рідної мови, але відрізняються від них за суттєвими ознаками;
    - відсутні в рідній мові.
  - 3) Які методи використовує вчитель для пояснення вимови кожної групи звуків.
  - 4) З якою метою використовуються рецептивні, репродуктивні та продуктивні вправи.
2. Ознайомтесь з прикладом англомовної скоромовки та поясніть учням як правильно вимовляти звук [r].

“Red lorry, yellow lorry,
red lorry, yellow lorry”

3. Запропонуйте 2-3 рецептивні вправи для навчання вимови на матеріалі джазового наспіву

Shoes and Socks

- What do you wear on your head?
- A hat.
- What do you wear on your hands?
- Gloves.
- What do you wear on your feet?
- Socks. Shoes and socks, shoes and socks.
- What do you wear when it's cold?
- Socks. Shoes and socks, shoes and socks.
- What do you wear when it's warm?
- Socks. Shoes and socks, shoes and socks.
- Where do you wear your hat?
- On my head.
- Where do you wear your gloves?
- On my hands.
- What do you wear on your feet?
- Socks. Shoes and socks, shoes and socks.

4. Запропонуйте репродуктивні вправи для навчання вимови на матеріалі римівки

- Where is Pinkie?
Where is Pinkie?
- Here I am, Here I am.
- How are you this morning?
- Very well, I thank you. Very well, very well.

5. Прослухайте вірш та визначте звуки, вимову яких можна тренувати на його основі. Запропонуйте 2-3 вправи на антиципацію змісту цього вірша.

We say "Thank you".
We say "Please".
And "Excuse me"
When we sneeze.
That's the way
We do and try.
We have manners.
We are polite.

6. Розробіть фонетичну зарядку на матеріалі пісні.

How's the weather?
It's raining. (3)
It's raining today.
How's the weather?
It's snowy. (3)
It's snowy today.
How's the weather?
It's windy. (3)
It's windy today.
How's the weather?
It's cloudy. (3)
It's cloudy today.

7. Визначте комунікативну та фонетичну цінність скоромовки.

There is no need to light a night light on a night like tonight.

8. Тест множинного вибору:

1. Навчання вимови починається з:
  - а) мовленнєвих вправ;
  - б) репродуктивних вправ;
  - в) рецептивних вправ.
2. Введення нового звуку має відбуватись:
  - а) у реченні;
  - б) ізольовано;
  - в) у слові із цим звуком.
3. Вправи для навчання вимови використовуються в такій послідовності:
  - а) репродуктивні вправи;
  - б) рецептивні вправи;
  - в) продуктивні вправи.
4. Метою навчання фонетики в початковій школі є:
  - а) правильна вимова англійських звуків;
  - б) формування фонологічної компетенції;
  - в) використання найбільш важливих звуків у мовленні.
5. Метою використання рецептивних вправ є:
  - а) тренування звуків у мовленні;
  - б) ідентифікація звуків у словах та реченнях;
  - в) розвиток фонематичного слуху.
6. Метою використання вправ на антиципацію є:
  - а) полегшення розуміння автентичного тексту;
  - б) відбір та тренування найбільш проблемних звуків;
  - в) тренування інтонаційних зразків.
7. Метою використання продуктивних вправ є:
  - а) забезпечення тренування фонетичного явища у мовленні;

- б) удосконалення вимови окремих звуків;
  - в) відбір складних для вимови звуків.
8. Метою використання репродуктивних вправ є:
- 1) забезпечення тренування фонетичного явища з метою досягнення максимальної правильності у вимові;
  - 2) розпізнавання фонетичного явища у мовленні інших;
  - 3) використання фонетичного феномену у мовленні.

Відео-лабораторна робота.

Тема: Навчання вимови.

Ступінь навчання: початковий.

- 1) Завдання до перегляду відеоуроку:
- 1. Визначте мету навчання фонетики в початковій школі.
  - 2. Визначте цілі фонетичної зарядки на уроці англійської мови.
  - 3. Доведіть доцільність використання автентичних текстів для навчання вимови.
  - 4. Обґрунтуйте необхідність використання наочності у навчанні вимови.
- 2) Завдання під час перегляду відео уроку:
- 1. Чи відповідає фонетична зарядка віковим особливостям учнів?
  - 2. Чи пов'язана фонетична зарядка з темою уроку?
  - 3. Прокоментуйте ефективність запропонованих вчителем вправ.
  - 4. Чи схвалюєте Ви вибрані вчителем фонові зразки?
  - 5. Якої послідовності вправ дотримувався вчитель у навчанні вимови?
  - 6. Які вправи найбільш сподобались учням?
  - 7. Чи були завдання логічно пов'язаними та методично коректними?
- 3) Завдання після перегляду відео уроку:
- 1. Дайте оцінку ефективності діяльності вчителя на уроці.
  - 2. Запропонуйте шляхи удосконалення даного відеоуроку.
  - 3. Запропонуйте власні зразки завдань для проведення фонетичної зарядки на основі фономатеріалу відеоуроку.

Завдання для лабораторної роботи №1

Завдання	Коментарі студентів
<ol style="list-style-type: none"> 1. Напишіть, який автентичний матеріал використовував вчитель для фонетичної розминки. 2. Напишіть, вимову яких звуків тренували учні на уроці. 3. Напишіть, які звуки учні вимовляли неправильно та яким чином учитель виправляв помилки учнів у вимові. 4. Напишіть, які вправи пропонувались учням для розвитку фонематичного слуху. 5. Напишіть, чи постійно приділяв учитель увагу вимові учнями англійських звуків. 6. Напишіть, як реагували учні на завдання запропоновані учителем. З ентузіазмом? З інтересом? Іншим чином? 7. Напишіть, чи приділяв учитель увагу тренуванню правильного наголосу або ритму. 8. Підведіть підсумки спостережень. 9. Які поради Ви могли б дати учителю? 	

Завдання для лабораторної роботи №2

Завдання	Коментарі студентів
----------	---------------------

1. Чи пов'язана фонетична зарядка з темою уроку? 2. Які засоби навчання використовував учитель для проведення фонетичної зарядки? 3. Чи була вимова вчителя правильною, та чи могла вона бути зразком для учнів? 4. На вимові яких звуків було сконцентровано увагу учнів? 5. Які звуки вимовлялись учнями неправильно? 6. Чи використовував учитель завдання на хорове та індивідуальне вправлення у вимові звуків? 7. Чи були ефективними та методично коректними вправи, які пропонував учитель? 8. Яким чином учні тренували наголос та ритм?	
--	--

4. Аналіз фрагменту уроку з навчання вимови.

Практична мета: навчити учнів вимовляти звук [i:] правильно.

1. *Ask and answer some questions.*

Look! I've got something for you in this box.

What is it? Can you guess?

Ask me different questions.

Yes, it's camera. Can you make photos?

Have you got a camera?

Has your father got a camera?

What does any photographer say?

He says, "Smile, please, and say "Cheese".

2. *Let's repeat these words "Smile, please". Say "Cheese".* It's easy to pronounce the words "please", "cheese" if you smile to receive the right sound [i:].

3. *Look at the board. Here are some words with the sound [i:]. Pay attention to the letter combinations, which give us this sound.*

please	cheese	tree	green	keep	teacher	sea
--------	--------	------	-------	------	---------	-----

Let's smile
pronounce these words correctly. a n d

4. *Let's translate the words.*

Don't blink. – Keep still.

5. *Now, you are going to listen to the song. Look at the picture. What will this song be about? Right you are. It's a cameraman song.*

6. *Now, listen to the song and choose the right facial expression:*

Smile, please, say "Cheese"

Smile, please, say "Cheese".

Smile, please, say "Cheese".

I've got a camera here so

Smile, please, say "Cheese".

Stand together

By the tree.

Hold hands,

Look at me.

Don't blink.

Keep still, please,

Smile, please, say "Cheese".

7. *Thank you. Listen to the song again and clap your hands when you hear the sound [ɪ:].*
8. *Look at the text of this song and underline the words with this sound.*
9. *Read the words after me together.*
10. *Listen to the song and sing the words with this sound with the singer.*
11. *Let's sing the song using the echo singing.*
12. *Work in small groups and create your own song. Use the words with the sound [ɪ:].*

5. Методичні задачі.

1. Учитель ввів звуки [æ], [e], [ɜ:], докладно аналізуючи процес їх артикуляції. Скажіть чи правильно зробив учитель. Якщо ні, то запропонуйте методично-коректний шлях введення цих звуків.
2. Учитель тренував вимову звуків [p,t,k], використовуючи такі завдання:
  - а) повторення звуків;
  - б) повторення речень;
  - в) повторення слів.
 Знайдіть помилку учителя. Запропонуйте шлях її вирішення.
3. Подивіться на неупорядковані завдання та розташуйте їх у логічній та методично коректній послідовності:
  - a. recite the poem changing your voice;
  - b. pronounce in a whisper;
  - c. match the sounds with the words;
  - d. listen and respond physically;
  - e. listen and point to the right sound;
  - f. repeat the sounds in chorus.
4. Уявіть, що Ви навчаєте вимові звуків [ð] та [θ]. Запропонуйте мовленнєві зразки, в яких можна ввести та затренувати ці звуки.
5. Подивіться на голосні [ɪ] та [i:]. Продумайте, яким чином можна їх ввести, акцентуючи увагу учнів на різниці у їх вимові.
6. Запропонуйте вправи на тренування звуків [ɪ] та [i:] на матеріалі пісні:

*Smile, please, say "Cheese",
 Smile, please, say "Cheese",
 I've got a camera here,
 So smile, please, say "Cheese."*

*Stand together
 By the tree.
 Hold hands,
 Look at me.*

*Don't blink.
 Keep still, please,
 Smile, please, say "Cheese".*
7. Учитель планує використати вірш для фонетичної зарядки з метою удосконалення вимови звуків [æ], [t], [w]. Запропонуйте вправи, які допоможуть учителю досягти запланованої мети.
8. Уявіть, що учні вашої групи постійно вимовляють звук [n] замість звуку [ŋ]. Запропонуйте шляхи вирішення цієї проблеми.
9. Уявіть, що ви досвідчений учитель. Дайте поради вчителю-початківцю, як правильно використати алгоритм навчання вимови на основі використання автентичних матеріалів.
10. Вкажіть, яким чином ви зможете сформулювати інтонаційні навички учнів у постановці спеціальних запитань на матеріалі пісні:

*What is your name? (x2)
 Now tell me, please.
 What is your name?
 My name is Janet. (x3)
 That is my name.*

*How old are you? (x2)
 Now tell me, please,
 How old are you?
 I'm seven, (x3)*

That's my age.
Where do you live? (x2)
Now tell me, please.
Where do you live?
I live in London, (x3)
That's where I live.

1.3.3. Навчання лексики

А. Лекція

1. План лекції:

- 1) Мета і завдання навчання лексики на початковому етапі навчання.
- 2) Зміст навчання лексики на початковому етапі навчання. Програмні вимоги.
- 3) Шкільний лексичний мінімум: активний, пасивний.
- 4) Етапи формування англомовної лексичної компетенції:
  - 1) ознайомлення з новими лексичними одиницями (ЛО); способи семантизації нових ЛО;
  - 2) рецептивно-репродуктивне тренування;
  - 3) комунікативна практика у вживанні ЛО на рівні понадфразової єдності (діалогічне, монологічне, писемне мовлення).

2. Рекомендована література:

- 1) Allen V.E. Techniques in Teaching Vocabulary. – Oxford Univ. Press, 1983. – 136 p.
- 2) Bamber, B. and Bowers R. Word Play. – Longman, 1990.
- 3) Gairns, R. and Redmen, S. Working with Words. – CUP. Ch.V. How learner discovers meaning.
- 4) Gairns, R. Working with words. – CUP, 1991.
- 5) Michael McCarthy. Vocabulary. – Oxford University Press, 1990.
- 6) Morgan, J. and Rivoluceri, M. Vocabulary. – OUP, 1986.
- 7) New Ways in Teaching Vocabulary / Editor.
- 8) Rinvoluceri M. Grammar Games. – CUP, 1986.
- 9) Rogova G.V. Methods of teaching English. – М., 1983.
- 10) Ur, P., Wright, A. Five-Minute Activities. – CUP, 1992.
- 11) Wallance M. Teaching Vocabulary. – OUP, 1992.
- 12) Watcyn-Jones P. Vocabulary Games and Activities for Teachers. – Penguin, 1993.
- 13) Алексєнко І. В. Назустріч тестам. // Іноземні мови в навчальних закладах № 2, 2006. – ст. 112 – 118.
- 14) Близнюк О. І., Панова Л.С. Ігри у навчанні іноземних мов: Посібник для вчителів. – К.: Освіта, 1997. – 64 с.
- 15) Коломінова О. О. Формування англомовної лексичної компетенції у молодших школярів. // Іноземні мови № 2, 2005. – С. 48 – 51.
- 16) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – ст. 92-105.
- 17) Моїсєєва Ізабелла. Я розмовляю так, що можу виграти. // Іноземні мови в навчальних закладах № 5, 2005. – С. 36 – 40.
- 18) Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е.И. Маслыко, П.К. Бабинская и др. – Минск: Вышэйшая школа, 2001. – С. 289-303.
- 19) Ніколаєва С. Ю. та інші. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. – К.: Ленвіт, 2002.
- 20) Ніколаєва С.Ю. Практикум з методики тестування іншомовної лексичної компетенції. – К.: ІЗІН, 1996. – 312 с.
- 21) Основы методики преподавания иностранных языков / Под ред. В.А. Бухбиндера, В. Истраусса. – К.: Вища школа, 1986. – С. 59-64.
- 22) Плехотник В.М., Мартынова Р.Ю. Обучение английскому языку на начальном этапе в средней школе. – К.: Радян. Школа, 1990. – 103 с.
- 23) Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова. 2 – 12 класи // English Language and Culture. – № 29-30.
- 24) Рогова Г.В., Верещагина И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе. – М.: Просвещение, 1958. – 223 с.
- 25) Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – С. 98.

2. Глосарій методичних термінів:

• лексична компетенція • лексична одиниця (ЛО) • лексичні навички • лексичний мінімум: активний, пасивний • рівень A1 • ознайомлення з новими ЛО • способи семантизації ЛО: перекладний, без перекладний • наочна семантизація • мовна семантизація • контекст	• ілюстративна ситуація • рецептивні вправи • вправи на імітацію • рецептивно-репродуктивне тренування • репродуктивні вправи • динамічний стереотип • рівень фрази • вправи на: завершення ЗМ/ підстановку у ЗМ/ трансформацію ЗМ • комунікативна практика • рівень понадфразової єдності

3. Основні положення лекції:

- 1) Мета навчання лексики – формування англомовної лексичної компетенції на рівні A1.
- 2) Навчання лексики має відбуватись з обов'язковим урахуванням соціокультурного аспекту її використання з метою уникнення непорозумінь при спілкуванні з носіями мови.
- 3) Зміст навчання лексики включає: засвоєння лексичного матеріалу у сферах спілкування визначених програмою та формування лексичних навичок (рецептивних та репродуктивних), які забезпечують використання лексичного матеріалу у спілкуванні.
- 4) Шкільний лексичний мінімум включає: активний та пасивний лексичний мінімум
- 5) Англомовна лексична компетенція – це здатність розуміти та використовувати лексичний матеріал у всіх видах мовленнєвої діяльності у різних комунікативних ситуаціях.
- 6) Активний лексичний мінімум складає той матеріал, який учні мають використовувати для вираження власних думок у продуктивних видах мовленнєвої діяльності (говоріння та письмо), та для розуміння думок інших у рецептивних видах мовленнєвої діяльності (аудіювання та читання).
- 7) Пасивний лексичний мінімум складає той матеріал, який учні можуть не використовувати для вираження власних думок, але який є потрібним для ефективного здійснення рецептивних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання).
- 8) У початковій школі основний акцент робиться на оволодінні учнями активним лексичним мінімумом.
  1. Етапи формування англомовної лексичної компетенції:
    - а) ознайомлення з новими ЛО;
    - б) рецептивно-репродуктивне тренування;
    - в) комунікативна практика.
  2. Етап ознайомлення учнів з новими ЛО. Мета: Введення нових ЛО, розкриття їх значення та забезпечення їх первинного засвоєння.
 Найбільш ефективним на початковому етапі є безперекладний спосіб семантизації лексики, а саме наочна семантизація, яка передбачає використання іграшок, малюнків, карток з підписами, міміки, жестів, пантоміми. Доцільним є також використання ілюстративних ситуацій, римівок, віршів, пісень, фразових наспівів.

Зразки вправ:

*Listen and do,
listen and choose,
listen and repeat,
yes/no questions
listen and point.*

- 9) Етап рецептивно-репродуктивного тренування має на меті формування динамічного стереотипу вживання ЛО

Мета: організація тренування учнів щодо засвоєння форми та значень нових ЛО, організація тренування учнів у вживанні нових ЛО на рівні фрази.

Зразки вправ:

*Listen and repeat,
repeat in unison,
do it individually,
play vocabulary games,
solve crosswords and puzzles,
read aloud,
find the right word and read it,
individual reading,
copy the words,*

*do the puzzle,
solve the crossword
write the words with missing letters,
draw the words,
fill in the gaps/blanks in the sentences,
put the correct word instead of the picture,
complete the sentence,
make up the sentence,
choose the right word and finish the sentence,
answer the questions.*

10) Етап комунікативної практики у вживанні ЛО на рівні понадфразової єдності.

Мета: Забезпечити комунікативну практику у вживанні нових ЛО у різних видах мовленнєвої діяльності.

Зразки вправ:

*Describe a picture,
Speak in twos,
retell,
write a short story.*

5. Питання для самоконтролю:

- 1) Яка мета навчання лексики у початковій школі ?
- 2) Що означає термін «лексична компетенція» ?
- 3) Яким є зміст навчання лексики в початковій школі ?
- 4) Які основні етапи формування англomовної лексичної компетенції ? Яка мета кожного з етапів ?
- 5) Які технології є найбільш ефективними для введення та семантизації нових ЛО на початковому етапі ?
- 6) Які технології є найбільш ефективними для етапу рецептивно-репродуктивного тренування ?
- 7) Чому на початковому етапі має переважати безперекладний спосіб семантизації лексики із застосуванням лексичних ігор, зображального і предметного унаочнення.

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення:

- 1) Цілі і завдання навчання лексики у початковій школі.
- 2) Вимоги до навчання лексики на даному етапі.
- 3) Етапи та технології формування лексичної компетенції.

2. Методична майстерня:

- 1) Випишіть програмні вимоги до навчання лексики у початковій школі.
- 2) Складіть каталог вправ для навчання лексики на даному етапі, використовуючи автентичні підручники.
- 3) Підготуйтеся до проведення фрагменту уроку з метою:
  - а) ознайомлення з новими ЛО та їх рецептивно-репродуктивного тренування;
  - б) рецептивно-репродуктивного тренування та комунікативної практики у їх вживанні.
- 4) Підготуйте зразки унаочнення для формування лексичної компетенції.
- 5) Ознайомтесь з лексичним вправами в чинних підручниках з англійської мови для початкової школи та проаналізуйте їх відповідність:
  - етапам формування лексичної компетенції;
  - віковим особливостям учнів початкової школи.

В. Індивідуальне заняття

1. Звукова лабораторна робота.

1. Визначте, яким чином ви будете вводити та семантизувати наступні лексичні одиниці:
  - a) desk, a carpet, a window, a classroom,
  - б) an apple, a bag, a boy, a dress, a school
2. Які технології навчання лексики є найбільш ефективними у початковій школі ? Чому ?
3. Яку кількість слів рекомендують вводити на 1 уроці на даному етапі ?
4. Які етапи формування лексичної компетенції ?
5. Яка послідовність дій вчителя в процесі введення та семантизації нових ЛО ?
6. Яка послідовність дій вчителя в опрацюванні лексичного матеріалу на уроці ?
7. Прослухайте завдання, запропоновані вчителем, та визначте їх методичну коректність :
  - a) Look at the words and translate them.
  - б) Look at the pictures. Make up sentences and translate them.

c) Make up sentences with new words and retell the story.

8. Знайдіть помилку вчителя, запропонуйте шляхи її уникнення:

- a) "Use the new words written on the board in your sentences and describe one of the pictures"
- b) "Pronounce the new words as many times as possible to remember them".

9. Визначте методичну коректність запропонованої послідовності вправ:

- 1) Use the new words in your own sentences.
- 2) Make up the sentences by analogy.
- 3) Fill in the gaps with the new words.
- 4) Describe the picture using new words.
- 5) Answer my questions using new words.

2. Тест множинного вибору:

1. Найефективнішим шляхом семантизації ЛО є:

- 1) пояснення;
- 2) демонстрація;
- 3) переклад.

2. Метою навчання лексики в початковій школі є:

- 1) розвиток лексичної компетенції;
- 2) використання нової лексики в усному мовленні;
- 3) використання нової лексики в усному та писемному мовленні.

3. Метою етапу рецептивно-репродуктивного тренування є:

- 1) здогадатись про значення слова;
- 2) сформулювати рецептивно-репродуктивні лексичні навички;
- 3) ознайомити учнів з ЛО.

4. Введення нової ЛО має відбуватись

- 1) ізольовано;
- 2) в ситуації;
- 3) шляхом перекладу.

5. Метою етапу комунікативної практики є:

- 1) навчити учнів самостійно вживати ЛО у різних видах мовленнєвої діяльності;
- 2) навчити учнів перекладати нові ЛО;
- 3) навчити учнів вибирати правильне слово і використовувати його у мовленні.

6. Лексичні ігри необхідно використовувати на:

- 1) першому;
- 2) другому;
- 3) третьому етапі формування англомовної лексичної компетенції.

7. Розподіліть наступні вправи за трьома етапами формування англомовної лексичної компетенції (I, II, III):

- 1) Listen and do;
- 2) Label the picture;
- 3) Draw the word;
- 4) Describe a picture;
- 5) Retell the story;
- 6) Fill in the blanks in the sentences ;
- 7) Answer yes/no questions
- 8) Write the words with missing letters;
- 9) Ask your friend.

8. На етапі рецептивно-репродуктивного тренування використовуються:

- 1) Мовленнєві вправи
- 2) Мовні вправи
- 3) Рецептивні вправи

9. Навчання лексики має починатись з:

- 1) Мовленнєвих вправ
- 2) Мовних вправ
- 3) Рецептивних вправ

3. Відео лабораторна робота

Рівень: початковий

1) Завдання до перегляду відео фрагмента

- 1. Визначте мету навчання лексики на початковому етапі навчання
- 2. Доведіть, що використання наочного семантизації лексики, є найбільш ефективним на початковому етапі навчання.
- 3. Назвіть основні етапи формування англомовної лексичної компетенції.

2) Завдання під час перегляду відео фрагменту .

1. Визначте практичну мету навчання лексики на конкретному уроці.
  2. Визначте етап формування лексичної компетенції, який здійснюється на уроці.
  3. Визначте відповідність вправ, які пропонує вчитель до практичної мети та етапу формування англомовної лексичної компетенції.
  4. Визначте засоби унаочнення які використовує вчитель на уроці.
  5. Оцініть ефективність та методичну коректність вправ які використовує вчитель.
- 3) Завдання після перегляду відео фрагменту.
1. Висловте власну точку зору щодо ефективності побаченого фрагменту уроку, його методичної коректності.
  2. Запропонуйте вправи та технології які б дозволили підвищити ефективність переглянутого уроку.

Завдання для лабораторної роботи в школі №1

Завдання	Коментарі студентів
<ol style="list-style-type: none"> 1. Запишіть які способи та прийоми семантизації нової лексики використовує вчитель на уроці. 2. Запишіть послідовність етапів роботи вчителя над формуванням англомовної лексичної компетенції. 3. Запишіть послідовність вправ, які учні виконують на уроці. 4. Запишіть які засоби унаочнення використовує вчитель на уроці. 5. Запишіть які режими роботи учнів на уроці використовує вчитель. 6. Визначте методичну коректність побаченого уроку. 	

Завдання для лабораторної роботи в школі № 2

Завдання	Коментарі студентів
<ol style="list-style-type: none"> 1. Чи відповідають вправи, які використовує учитель практичній меті уроку? 2. Чи відповідають вправи етапам роботи над формуванням англомовної лексичної компетенції? 3. Визначте чи використовує учитель комунікативні ситуації які моделюють спілкування з носієм англійської мови на уроці.? 4. Які зміни в ході заняття ви пропонуєте ввести з метою підвищення ефективності? 	

5. Проаналізуйте фрагменти уроку.

Визначте:

1. рівень його методичної коректності
2. шляхи підвищення його ефективності

Теми фрагментів уроків:

- а) тема «Моя Батьківщина» (“My Motherland”);
- б) тема «Кольори» («Colours»).

а) Topic: “My Motherland”

Practical aim: to form pupil’s lexical competence on the topic with the help of visual and verbal prompts.

Cultural aim: to enlarge pupils’ linguistic outlook and to develop their imagination and logical thinking.

Educational aim: to promote pupils’ interest to the country they live in, giving more information about Ukraine and its nature.

Equipment: coloured chalk, flash cards, the globe, the map of Ukraine, pictures, a tape with a jazz-chant.

Procedure

Teacher's Activities	Pupils' Activities
<p>1. Good morning, children! My name is Mr. Globe (The Teacher shows a toy). I am from Great Britain. What country are you from? My friends Sasha lives in Ukraine.</p> <p>2. I have a letter from my friend. He tells about his Motherland. This is my friend Sasha (shows Sasha's portrait). He is Ukrainian. And this is his letter. Listen to it and say if Sasha is fond of Ukraine and why.</p> <div data-bbox="274 436 783 987" style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin: 10px 0;"> <p><i>Mr. Globe, I tell you about my Motherland. I live in Ukraine. Ukraine is a big country in the west of Europe. The capital of Ukraine is Kyiv. There are many fields, forests and mountains in Ukraine. The longest river is the Dnipro. The Ukrainian flag is blue-and-yellow. Ukraine is a nice country. It is my Motherland and I like it very much. Good bye, Mr. Globe. Yours, Sasha.</i></p> </div> <p>This letter has many new words; he is a pupil of the 4th form and knows a lot. Sasha likes to draw. And he's draw several pictures about his country.</p> <p>3. Let's listen to his letter and look at these pictures.</p> <div data-bbox="204 1211 778 1552" style="text-align: center;"> <p>The image shows four small hand-drawn pictures arranged in a 2x2 grid. Top-left: A forest with several trees and the caption 'a forest'. Top-right: Mountains with a sun and the caption 'a mountains'. Bottom-left: A field with flowers and a sun, with the caption 'a field'. Bottom-right: A river with a small boat and the caption 'a river'.</p> </div> <p>4. Look at the pictures and point to the right one. This is a forest. This is a field. This is a river. These are mountains.</p> <p>5. Now look at the pictures and name them. We know so many words that we listen to the jazz-chant. But be attentive and put these pictures in the order you hear on the tape.</p> <p>Can you say river? Yes, I can! Can you say forest? Yes, I can! Can you say field? Yes, I can! Can you say mountains?</p>	<p>Pupils repeat the sentences after the teacher in chorus, then in turns.</p> <p>Pupils listen to the jazz chant and add pictures in the logical order to every line of the jazz chant.</p>

Yes, I can!
So say!
River, forest, field, mountains.

6. Repeat it after me line by line.
7. Read the jazz chant in turns.
8. Let's change the jazz chant by heart. Remember, that Mr. Globe is listening to you!
9. Who will show rivers (mountains, forests) on the map of Ukraine?
What colour is used for rivers?
What colour are mountains?
What colour is a forest?
10. Look at the map and name the rivers (mountains).
11. And now open your vocabularies and write down new words very carefully.
A river
a forest
a mountain
a field
1. Do you know what the capital of Ukraine is? Show it on the map of Ukraine.
2. Now let's look at the globe.

This is Europe. This is Ukraine. There are many rivers in Ukraine. This is the Dnipro river. Go to the globe and show our Motherland on it. Say that it is Ukraine.

3. Now look at the map of Ukraine, and show rivers, mountains, forests. (The Teacher asks the pupils to show the following items on the map:
Ukraine is our Motherland.
Ukraine is in the west of Europe.
The capital of Ukraine is Kiev.
The longest river is the Dnipro.
A wolf lives in the forest.
A fish lives in the river.
A goat lives in the mountains.
A butterfly lives in the field.
4. Who will retell us about our Ukraine? Go to the map and describe Ukraine.
5. There are many mountains in Ukraine. Do you know who lives in the forest? In the field? In the mountains? In the river? Match these pictures with the previous 4 pictures looking for the homes of birds and animals. For example:

Pupils repeat the lines using pictures instead of the written words.

Blue
Brown
Green

Pupils name all the important rivers and mountains (the teacher helps them with the English pronunciation of geographical names).

Pupils write down the words.

It's Kiev.

Pupils show Ukraine on the globe, then on the map, they do it in turns.

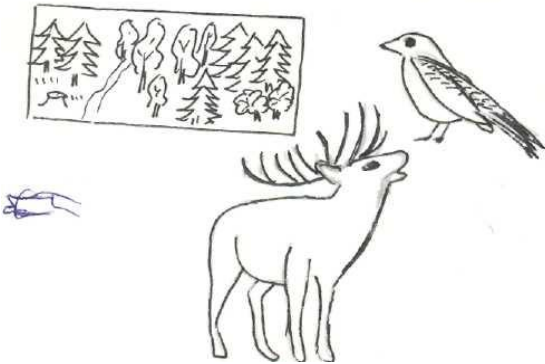
Pupils work with the map of Ukraine.

Pupils try to describe Ukraine showing everything they remember on the map.

Birds, animals, fish.

Pupils compose their own sentences, matching pictures together and saying who lives in the forest, in the field, in the river, in the mountains.

 <p>16. Now look at our guest, Mr. Globe. Tell him everything you now our Motherland.</p> <p>6. Our Hometask is to write a letter to Mr. Globe about Ukraine using shape writing. Colour your pictures beforehand.</p>	<p>The pupils create their short oral utterances and then do it in written form.</p>
---	--

b) Topic: Colours

Practical aim: to make the learners acquainted with the names of the colours.

- 1) I have a picture. Try to guess what I have in this picture. Ask me please general questions:
Is it a ...?
- 2) This is a flower. What is unusual about this flower? – Each petal is of a different colour. What colors can you name? [flower 1].
- 3) Here is a poem which will help you to learn the colours of this flower.
“My Flower”
I have a little flower,
Each petal has its name:
Red, orange, black and yellow.
Pink, brown, blue and gray.
This one is cherry – coloured,
Then purple, green and white.
So now I know all colours,
My flower sweet and bright.
- 4) Now each of you will get a piece of coloured paper. When the colour of your card is named you are to stand up and raise your card as high as possible.
- 5) Now let’s read this poem together but you are to read only the name of that petal which colour corresponds to your card.
- 6) Let’s try to reproduce this poem using the coloured cards only.
- 7) Here is a brother-flower to that you’ve got acquainted with already. Its petals are in a different order. Who will try to reproduce the whole picture and show correct petals? [flower 2].
- 8) Let’s write down these new words into your note-book.

6. Методичні задачі

1. Вчитель семантизував лексичні одиниці по темі “My Pet” а cat, a parrot, a dog за допомогою перекладного способу семантизації лексики. Чи є це методично коректним? Якщо ні, запропонуйте більш ефективні прийоми семантизації цих ЛО.
2. Учитель використав такі вправи для навчання лексики по темі “My Flat”.
  - а) багаторазове повторення .
  - б) завдання з використанням методу повної фізичної реакції.
  - в) лексичні ігри.
  - г) опис малюнка.

Визначте помилку вчителя, запропонуйте шляхи її усунення.

3. Перегляньте запропоновані завдання та розташуйте їх у методично коректній послідовності.

- fill in the gaps with the new words;
- label the picture with the word cards;
- read the new words paying attention to their transcription;
- copy the words into your notebooks;
- repeat the words, written on the board, in chorus;

- look at the picture and guess the meaning of the word;
- finish sentences using the new words;
- repeat the new words in turns.

4. Уявіть, що ви маєте ввести лексику по темі "My School". Подумайте які саме ЛО ви можете ввести по цій темі

- a) a blackboard   b) ...   c) ...
d) ...   e) ...   f) ...

5. Уявіть, що вам необхідно семантизувати та організувати рецептивно-репродуктивне таких ЛО як

a bed   a table   a lamp
a sofa   a chair   a TV set

Оберіть найоптимальніші способи семантизації нових ЛО. Визначте послідовність вправ які ви запропонуєте для різних етапів формування лексичної компетенції.

6. Продовжіть перелік вправ які вчитель може запропонувати на етапі рецептивно-репродуктивного тренування.

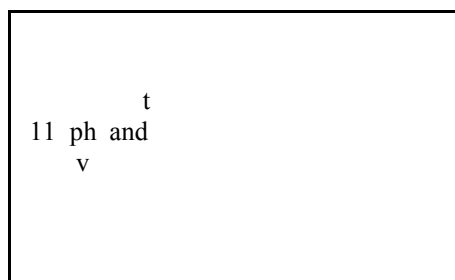
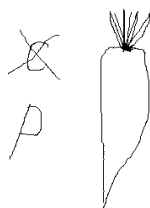
- draw the pictures to show what the words mean;
- repeat the words in unison clapping your hands;
- write the words below each picture.

7. Вкажіть на якому етапі формування лексичної компетенції можна використати : ребуси, кросворди, чайнворди.

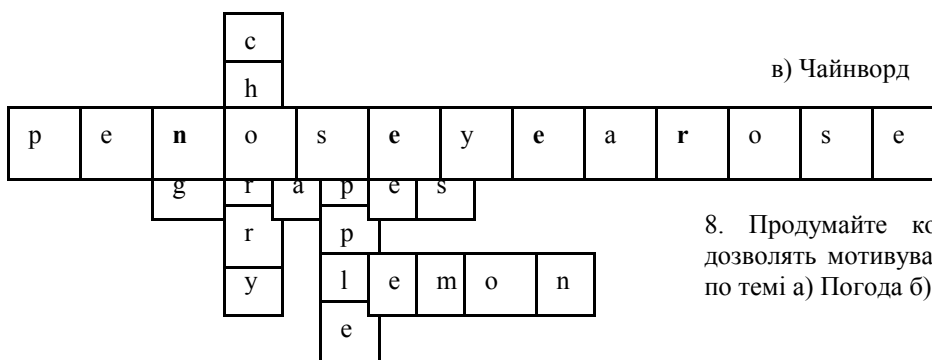
Придумайте власні ребуси, кросворди, чайнворди використовуючи запропоновані зразки.

Зразки:

а) Ребус

б) Кросворд

в) Чайнворд

8. Продумайте комунікативні ситуації які дозволять мотивувати учнів описати малюнки по темі а) Погода б) Зовнішність.

1.3.4. Навчання граматики

А. Лекція.

1. План лекції

- 1) Мета та завдання навчання граматики на початковому етапі навчання.
- 2) Зміст навчання граматики на початковому етапі навчання. Програмні вимоги.
- 3) Шкільний граматичний мінімум: активний, пасивний.
- 4) Етапи формування англомовної граматичної компетенції.

- ознайомлення з новою граматичною структурою (ГС). Технології ознайомлення з новою ГС на початковому етапі навчання.
- рецептивно-репродуктивне тренування учнів у вживанні нової ГС.
- комунікативна практика учнів у вживанні ГС на рівні понад фразової єдності у різних видах мовленнєвої діяльності.

2. Рекомендована література

- 1) Celce-Murcia M, Hilles Sh. Techniques and resources in teaching grammar. – Oxford University Press, 1988. – 177с.
- 2) Cobb D, Shwarz A. Active Grammar. – Longman, 1986. – 152 p.
- 3) Dooley, J., Evans V. Grammarway # 1 – 4. – Express Publishing, 1999.
- 4) Frank, C, Rinvolucri, M. Grammar in Action. – Prentice Hall, 1993.
- 5) Murphy, R. English Grammar in Use. – Cambridge University Press, 1985.
- 6) O’Driscoll J. Penguin Basic English Grammar. – Penguin, 1988. – 125 p.
- 7) Rinvolucri, M. Grammar Games. – Cambridge University Press, 1984. – 138 p.
- 8) Rogova G.V. Methods of Teaching English. – М., 1983.
- 9) Swan, Michael, Walter, Catherine. How English Works. A Grammar Practice Book with Answers. – Oxford University Press, 1997.
- 10) Thronbury, S. How to Teach Grammar. – Longman, 1999.
- 11) Ur, P. Grammar Practice Activities. – Cambridge University Press, 1988.
- 12) Woodward S. Fun with Grammar. – Prentice Hall Regents, 1997. – 288 p.
- 13) Гаполова С.В. Планування граматичного етапу уроку іноземної мови // Іноземні мови. – 1997. – №3. – ст. 6-10.
- 14) Курбатова М. Ю. Игровые приёмы обучения грамматике английского языка на начальном этапе. // Иностранные языки в школе № 3, 2006. – ст. 64 – 66.
- 15) Лащикова И. И. Игра как методический приём усвоения числительных на начальном этапе обучения. // Иностранные языки в школе № 5, 2006. – ст. 29 – 32.
- 16) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – ст. 72-91.
- 17) Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е.А. Маслыко, П.К. Бабинская и др. – Минск: Вышэйшая школа, 2001. – С. 283-303.
- 18) Ніколаєва С. Ю. та інші. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. – К.: Ленвіт, 2002.
- 19) Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова (2-12 класи).
- 20) Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – ст. 72.

3. Глосарій методичних термінів

граматична компетенція	вправи на:
граматична структура (ГС)	рецепцію
відповідність програмним вимогам	імітацію
ознайомлення з новою граматичною структурою	підстановку
активний граматичний мінімум	завершення
пасивний граматичний мінімум	розширення
лексичний підхід	відповіді на запитання
індуктивний метод	самостійне вживання граматичної структури
асиміляція граматичної структури	у різних видах мовленнєвої діяльності
розпізнавання граматичної структури	

4. Основні положення лекції

- 1) Мета навчання граматики – формування англомовної граматичної компетенції.
- 2) Основи граматичної компетенції закладаються на початковому етапі загальноосвітньої школи з наступним удосконаленням на середньому та старшому ступенях навчання.
- 3) Граматична компетенція – це здатність вживати граматичне явище в усному та писемному мовленні та розуміти його в процесі аудіювання та читання.
- 4) Шкільний граматичний мінімум складається з активного та пасивного мінімумів.
- 5) Активний граматичний мінімум включає ГС, якими учні мають оволодіти для вираження власних думок у продуктивних видах мовленнєвої діяльності (говоріння, письмо) та для розуміння думок інших у рецептивних видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання).
- 6) Пасивний граматичний мінімум необов’язковий для використання учнями у мовленні, але потрібен для ефективного здійснення рецептивних видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання).

- 7) У початковій школі основний акцент робиться на оволодінні учнями активним граматичним мінімумом.
- 8) Найбільш ефективним у початковій школі є лексичний підхід до навчання граматики та індуктивний метод пояснення граматичного матеріалу.
- 9) Етапи формування граматичної компетенції:
  - ознайомлення з новою граматичною структурою (її формою та функцією);
  - рецептивно-репродуктивне тренування у вживанні граматичної структури;
  - комунікативна практика у вживанні граматичної структури на рівні понадфразової єдності у різних видах мовленнєвої діяльності.
- 10) Ознайомлення з новою граматичною структурою на початковому етапі навчання передбачає використання:
  - різних засобів унаочнення;
  - ілюстративних ситуацій/ контексту;
  - автентичних матеріалів/ римівок, пісень, віршів;
  - відео сюжетів, мультфільмів.

На цьому етапі учні виконують рецептивні вправи, вправи на імітацію.

- 11) Етап рецептивно-репродуктивного тренування націлений на формування автоматизму у вживанні нової граматичної структури, здійснюється шляхом виконання рецептивно-репродуктивних вправ.

Зразки вправ:

- на імітацію;
- на підстановку;
- на трансформацію;
- на розширення;
- на завершення;
- на складання речень;
- відповіді на запитання;
- самостійне вживання граматичної структури на рівні фрази.

На етапі рецептивно-репродуктивного тренування доцільним є використання методу повної фізичної реакції, малюнків, граматичних ігор.

- 12) Етапи комунікативної практики має на меті забезпечення практики учнів у вживанні граматичної структури у різних видах мовленнєвої діяльності на рівні понад фразової єдності. Вправи, які передбачають складання діалогів, монологів, письмових повідомлень з використанням нової граматичної структури.
- 13) Зразки вправ, які виконуються на кожному етапі формування англомовної граматичної компетенції.

I етап <u>reception</u>	II етап <u>accuracy</u>	III етап <u>fluency</u>
e.g.	e.g.	e.g.
listen and show	complete	describe
listen and clap	replace	talk
listen and point	look and say	retell
look and choose	look and answer	compose
listen and repeat	look and guess	write
listen and say the same	play a game	speech
	fill in the gaps	dramatise

5. Питання для самоконтролю

- 1) Яка мета навчання граматики на початковому етапі навчання?
- 2) Який зміст навчання граматики на початковому етапі навчання?
- 3) Що являє собою шкільний граматичний мінімум?
- 4) Чим відрізняється пасивний та активний граматичний мінімуми?
- 5) Яка основна одиниця навчання граматики?
- 6) Який підхід у формуванні граматичної компетенції молодших школярів є методично коректним?
- 7) Які основні етапи формування англомовної компетенції?
- 8) Яка мета етапу ознайомлення учнів з новою граматичною структурою? Які методи пояснення є найбільш ефективними на початковому етапі навчання?
- 9) Яка мета етапу рецептивно-репродуктивного тренування? Які вправи доцільно використовувати на цьому етапі?
- 10) Яка мета етапу комунікативної практики? Які вправи доцільно використовувати на цьому етапі?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення

- 1) Мета та завдання навчання граматики на початковому етапі навчання.
- 2) Зміст навчання граматики на початковому етапі навчання.
- 3) Шкільний граматичний мінімум: активний, пасивний.
- 4) Етапи формування граматичної компетенції та відповідні вправи.

2. Методична майстерня

- 1) Випишіть програмні вимоги до навчання граматики на початковому етапі навчання.
- 2) Складіть каталог вправ для формування граматичної компетенції на початковому етапі навчання.
- 3) Підготуйте сценарій фрагменту уроку націленого на:
  - ознайомлення учнів з граматичним явищем та його первинне тренування;
  - рецептивно-репродуктивне тренування учнів у використанні граматичного явища;
  - комунікативну практику учнів у вживанні граматичного явища у різних видах мовленнєвої діяльності.
- 4) Створіть наочний посібник для навчання граматики на початковому етапі навчання.
- 5) Складіть банк граматичних ігор (обирайте матеріал визначений в шкільній програмі). Зверніться до автентичних підручників для початкової школи.
- 6) Проаналізуйте один з вітчизняних підручників для навчання англійської мови на початковому етапі навчання. Визначте граматичні структури, які у ньому пропонуються для вивчення. Визначте кількість граматичних вправ та їх відповідність етапам формування граматичної компетенції учнів. Запропонуйте додаткові вправи для різних етапів формування граматичної компетенції. Визначте види опор, які можна використовувати на різних етапах формування граматичної компетенції.

В. Індивідуальні заняття

1. Звукова лабораторна робота

Дайте відповіді на запитання:

1. Яка мета навчання граматики на початковому етапі навчання?
2. Який зміст навчання граматики на початковому етапі навчання?
3. Що означає термін англомовна граматична компетенція?
4. Який метод ознайомлення з новим граматичним явищем є найбільш ефективним на початковому етапі навчання?
5. Який підхід до формування граматичної компетенції є методично коректним на початковому етапі навчання.

2. Прослухайте зразок ознайомлення учнів з новим граматичним матеріалом. Визначте його методичну коректність.
  - „Add – „s” to the verb if it is used with the 3d person of singular.
  - Look at the verbs and use them with the pronouns: I, we, he, she, you, they in turns.

Якщо ви вважаєте такий спосіб ознайомлення учнів з новим граматичним явищем невірним запропонуйте методично обґрунтований спосіб пояснення часової форми «Present Simple» на початковому етапі навчання.

3. Прослухайте зразки вправ та визначте етапи формування граматичної компетенції, на яких їх слід використовувати.

- Listen to the statement and repeat it in chorus.
- Replace the verb in the sentences using suggested pictures.
- Complete the sentences looking at the picture.
- Find differences in two pictures.

4. Прослухайте та скажіть, чи є методично коректним використання вчителем наступних граматичних ігор на етапі комунікативної практики.

- Choose a square and give three forms of the verb.
- Fill in the gaps in the words written on the cards vertically and horizontally.
- Read and follow the instruction in the card.

4. Прослухайте наступні тези про роль граматики у вивченні іноземної мови. Чи підтримуєте ви їх?

- Grammar is as much important to young learners as Vocabulary.
- Young learners can use grammar without learning rules.
- Knowing grammar rules is necessary for young learners.
- Young learners need grammar to communicate effectively.
- Young learners don't need grammar at all.

5. Прослухайте вправи та розташуйте їх згідно послідовності етапів формування англомовної граматичної компетенції учнів.

- Substitution;

- Demonstration;
- Repetition;
- Sentence formation;
- Completion.

2. Тест множинного вибору

- Індуктивний метод пояснення функції граматичної структури починається надання
  - прикладів для ілюстрації граматичної структури;
  - пояснення правил;
  - тренувальних вправ.
- Мета навчання граматики на початковому етапі навчання
  - тренування у вживанні граматичного явища;
  - формування англомовної граматичної компетенції;
  - формування рецептивних граматичних навичок.
- Другий етап формування англомовної граматичної компетенції має на меті:
  - первинне тренування;
  - комунікативну практику;
  - рецептивно-репродуктивне тренування.
- Етап комунікативної практики має на меті
  - первинне тренування у вживанні граматичного явища;
  - перевірку розуміння учнями граматичного явища;
  - забезпечення практики учнів у вживанні граматичного явища у різних видах мовленнєвої діяльності.
- Англомовна граматична компетенція означає
  - здатність вживати граматичне явище в усному мовленні;
  - здатність вживати граматичне явище в писемному мовленні;
  - здатність адекватного розуміння граматичного явища у мовленні інших та відповідно вживання граматичного явища в різних видах мовленнєвої діяльності.
- На початковому етапі навчання ознайомлення учнів з граматичним матеріалом відбувається
  - за допомогою пояснення граматичних правил;
  - за допомогою схем та таблиць;
  - за допомогою ілюстративно-комунікативних ситуацій.
- Методично коректним на етапі комунікативної практики є використання такого завдання
  - look at the cards with verbs and fill in the sentences with one of them;
  - listen, look and imitate my movements;
  - tell us about your pet and ask your friend about his.
- Вербальні опори використовуються на
  - етапі ознайомлення з граматичним явищем;
  - етапі рецептивно-репродуктивного тренування;
  - етапі комунікативної практики.

3. Відео-лабораторна робота

Тема: Present Simple. Теперішній неозначений час.

Рівень: початковий.

I. Завдання перед переглядом відеоуроку.

- Визначте мету навчання граматики на початковому ступені навчання.
- Охарактеризуйте вимоги шкільної програми щодо навчання граматики на початковому ступені навчання.
- Визначте найефективніші способи ознайомлення учнів з новою граматичною структурою у початковій школі.
- Назвіть загальноприйняті етапи формування англомовної граматичної компетенції учнів та відповідні види вправ, які можуть бути використані на кожному етапі.

II. Завдання на етапі відеоперегляду.

- Визначте практичну мету навчання граматики на поданому уроці.
- Визначте етап формування граматичної компетенції, який здійснюється на уроці.
- Визначте відповідність вправ, які пропонує вчитель до практичної мети уроку та етапу формування англомовної граматичної компетенції.
- Визначте ефективність та методичну коректність вправ, які пропонує вчитель.

4. Лабораторна робота в школі

Завдання	Коментарі студента
----------	--------------------

1. Яким чином вчитель ознайомл.є учнів з новою ГС?.	
2. Чи використовує він українську мову для пояснення функції ГС?	
3. Які вправи пропонує вчитель на етапі рецептивно-репродуктивного тренування ГС.	
4. Які опори використовує учитель на етапі рецептивно-репродуктивного тренування у вживанні ГС?	
5. Яким чином учитель виправляє помилки учнів?	
6. Якому етапу формування граматичної компетенції приділяється найбільше часу на уроці?	
7. Які зміни у ході заняття ви пропонуєте внести з метою підвищення його ефективності?	

6. Проаналізуйте фрагмент уроку

Визначте 1) рівень його методичної коректності;
2) шляхи підвищення ефективності.

Teaching Grammar

Practical aim: to develop grammatical competence on the topic “Modal verbs” on a sentence level.

1. Listen to the Teddy-Bear’s story.

Children, we have a guest today. It’s our funny Teddy-Bear. Teddy will tell us about the things he can do. (The teacher takes the toy)

Teddy: I can sing (The bear sing)
I can dance (The bear dances)
I can draw (The bear draws)
I can write (The bear writes)
I can play a ball (The bear plays a ball)

2. Якщо ви хочете як ведмедик розповісти про те, що ви можете робити, вживайте слово “can”.

Let’s mime and say together with Teddy. *I can dance...*
I can draw...

Say that you can do the same things (the teacher comes to every learner with the toy and says:

T: I can dance...
P1: I can dance too...
Teddy: I can jump
P2: I can jump too...
Teddy: I can play
P3: I can play too...

3. Якщо ви хочете розпитати ведмедика про те, що він може робити, запитайте так:

Can you dance? Can you play?
Let’s ask Teddy together.
T: Teddy can you jump?
Teddy: yes, I can.
T: Teddy, can you sing?
Teddy: Yes, I can.

4. Now listen to the poem which Teddy will tell you and clap your hands when you hear the word “can”.

Teddy: I can swim like a fish,
I can jump like a rabbit,
I can run like a dog,
I can sing like a bird,
I can speak English
I can do anything
Yes, I can.

5. Now let's mime and recite the poem together with Teddy (using the text of the poem).

6. Ask Teddy about the things he can do.

Example: *Can you swim like a fish?*

I can swim like a fish.

7. Let's imagine that Teddy can do something else using the words from the box:

sing
read
dance
jump
draw
skate
write
speak
play
wash

8. Write down the list of things you can do after school.

9. Ask your friend what he/she can do. And tell the class about the things your friend can do.

Example: Peter can walk.

He can talk.

He can paint.

6. Методичні задачі

1. Вчитель ознайомив учнів з Past Indefinite Tense, використовуючи правило утворення цієї часової форми. Чи є це методично коректним? Запропонуйте методично коректний шлях ознайомлення учнів з цією часовою формою.

2. На етапі рецептивно-репродуктивного тренування у вживанні ГС учитель використав такі завдання:

- a) filling in the gaps;
- b) translating;
- c) describing a picture.

Визначте помилку вчителя та запропонуйте шляхи її усунення

3. Подивіться наступні завдання та розташуйте їх у методично коректній послідовності:

- listen to the sentence and clap your hands if you hear...;
- compose several lines of the poem;
- look and complete the sentences;
- look and say;
- listen and say the same.

4. Уявіть, що вам необхідно ознайомити учнів з часовою формою Present Continuous. Запропонуйте коректний варіант пояснення функції цієї часової форми та вправи для її первинного опрацювання на уроці.

5. Продивіться вірш "Dream". Запропонуйте зразки вправ для рецептивно-репродуктивного тренування у вживанні The Past Indefinite Tense на його основі.

*What did you do last night
In your dreams, in your dreams?
What did you do last night in your dreams?
Did you sing like a bird?
Did you swim like a fish?
Did you shine like a star
In your dreams?
Did you fly like a kite?
Did you fight like a dragon?
Did you ride like a knight
In your dreams?*

6. Продивіться текст пісні. Визначте яку саме ГС можна ввести та затренувати на основі використання матеріалу тексту пісні.

*The Pizza Song
Do you have pizza
For your tea?
If you have pizza
Sing along with me.
I have pizza
For my tea.
I have pizza
For breakfast, lunch and tea.
Do you have sausages
For your tea?
If you have sausages
Sing along with me.
I have sausages*

*For my tea.
I have sausages
For breakfast, lunch and tea.*

7. Яким чином можна використати гру «Хрестики -нолики» для тренування у вживанні граматичного матеріалу.

This game can help you:

Do...?	How...?	When...?
Does...?	What...?	Who...?
Why...?	..., don't you?	Where?

8. Учитель пояснив ступінь порівняння прикметників, запропонувавши переклад: *більший, найбільший; менший, найменший*. Знайдіть помилку учителя. Яким чином можна пояснити учням цей граматичний матеріал?

1.3.5. Навчання аудіювання

A.

Лекція

1. План лекції

- 1) Цілі та завдання навчання аудіювання.
- 2) Етапи навчання аудіювання.
- 3) Вправи для навчання аудіювання.

2. Рекомендована література

- 1) Davis Barbara Gross. Grading Practices. // Англійська мова в початковій школі № 4 (41), квітень 2008 р. – С. 9 – 11.
- 2) Hagen, S. Sound Advice: A Basis for Listening. – Longman, 2000. – 183 p.
- 3) Rogova G.V. Methods of Teaching English. – М., 1983. – Ch.8.
- 4) Scott, W. Teaching English to Children. – Longman, 1991. – p. 21 – 32.
- 5) Stacy A. Hagen. Sound Advice. – Longman, 2000.
- 6) Stokes, J. Elementary Task Listening. – Cambridge University Press, 1992. – 43 p.
- 7) Бігич О.Б. Способи контролю розуміння почутого / прочитаного англійського повідомлення молодшими школярами // Іноземні мови. – 2001. – №2. – С. 42 – 44.
- 8) Гергель А. Мовний паспорт – кожному другокласнику. // Іноземні мови в навчальних закладах № 3 (9), 2004. – С. 15 – 19.
- 9) Єненко О. М. Тексти для аудіювання для 3 класу І семестр (за підручником О. Д. Карп'юк «Англійська мова, 3 клас»). // Англійська мова в початковій школі № 10 (35), жовтень 2007 р. – С. 9 – 13.
- 10) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – С. 117 – 146.
- 11) Метолькіна О.Б. Ігри для навчання аудіювання молодших школярів // Іноземні мови. – 1997. – №4. – С. 67 – 69.
- 12) Ніколаєва С. Ю. та інші. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. – К.: Ленвіт, 2002.
- 13) Ніколаєва С. Ю., Петрашук О.П. Тестовий контроль лексичних навичок аудіювання. – К.: Ленвіт, 1997. – С. 20 – 26.
- 14) Програма для загальноосвітніх навчальних закладів // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2002. – №1 – 2. – С. 50.
- 15) Рогова Г.В., Верещагіна И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях: Пособие для учителей и студентов педвузов. – 3е изд. – М.: Просвещение, 2000. – С. 116 – 132.
- 16) Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005.

3. Глосарій методичних термінів

активне слухання
антиципація
аудіотекст
аудитивна пам'ять
автентичний матеріал
перевірка рівня розуміння
екстралінгвістичні труднощі
завдання на розвиток усного та писемного мовлення
мовні вправи
лінгвістичні труднощі
аудіювання

невербальні реакції
післятекстові вправи та завдання
предикція
дотекстові вправи та завдання
рецептивна мовна діяльність
записане мовлення
мовленнєві вправи
програмові вимоги
вербальні підказки / опори
невербальні підказки / опори
вербальні реакції
текстові вправи та завдання

4. Основні положення лекції

1) Навчання аудіювання проходить через наступні етапи:

I. Дотекстовий:

- а) антиципація;
- б) предикція;
- в) комунікативне завдання.

II. Текстовий:

- а) представлення аудіотексту;
- б) перевірка розуміння.

III. Післятекстовий:

- а) розвиток комунікативних умінь;
- б) творчі вправи і завдання.

2) Молодших школярів потрібно навчати впізнавати знайомі слова і короткі речення в межах типових, щоденних ситуацій.

Пізніше їх треба навчати, як розуміти короткі тексти, пов'язані із знайомим, конкретним середовищем.

3) Дотекстові завдання мають на меті навчити молодших школярів легше розуміти аудіотекст, а також мотивують їх реагувати на зміст даного тексту, а не лише на його мову.

4) Активним слуханням називається слухання аудіотексту та реагування на нього невербально і вербально.

5) Метою післятекстових вправ і завдань є розвиток мовленнєвої і письмової компетенцій, а також компетенції у читанні.

6) Чим більше молодші школярі слухають, тим краще вони зможуть говорити і писати.

7) Навчання аудіювання має базуватися на таких автентичних текстах, як: римівки, вірші, пісні, джазові ритми, ритмізовані казки, казки, короткі історії.

8) Алгоритм навчання аудіювання молодшим школярам наведений нижче.

Алгоритм навчання аудіювання молодшим школярам

Етапи	Мета	Вправи і завдання
Дотекстовий а) антиципація	<ul style="list-style-type: none"> провести коротку мовну розминку; повторити лексику з теми та перерахувати слова активного вжитку; заохотити учнів до обміну думок з приводу теми; усунути лінгвістичні труднощі; залучити учнів до вивчення теми; порівняти культури; активізувати попередній досвід учнів; 	Listening and : <ul style="list-style-type: none"> T.P.R.; brainstorming; drawing blind; pointing to smth; elicitation; playing games;
б) предикція	<ul style="list-style-type: none"> організувати мовне 	<ul style="list-style-type: none"> identifying sounds; identifying pictures;

	<ul style="list-style-type: none"> тренування; • мотивувати учнів; • розвинути логічне мислення; • підготувати учнів до слухання; • забезпечити учнів підказками для кращого розуміння аудіотексту; • заохотити учнів до прослуховування, щоб зрозуміти основну ідею; • представити завдання до прослуховування; 	<ul style="list-style-type: none"> • making up the story in pictures; • choosing visuality adequate to the text; • filling in the blanks in the title; • finishing the title;
Текстовий: активне слухання і перевірка розуміння	<ul style="list-style-type: none"> • мотивувати учнів до розуміння прослуханого за допомогою повної фізичної реакції (T.P.R.); • допомогти учням зосередитися на змісті аудіотексту; • порівняти текст з припущеннями; • заохотити учнів до вербальних реакцій; • залучити учнів до активного слухання; • полегшити розуміння учнями змісту тексту; • перевірити розуміння учнів під час прослуховування; 	<p>Non-verbal responses Listening and:</p> <ul style="list-style-type: none"> • reacting physically; • pointing to the right picture; • ticking off the pictures or the exercises in the chart; • clapping your hands if smth is wrong; • circling the pictures under the correct words; • drawing a map / picture; • matching the words with pictures; • finishing the drawing (add the missing objects); • correct the picture colour; • acting out; • arranging the pictures in the correct order; • filling in the gaps with pictures; • crossing out the wrong information; • giving labels; <p>Verbal Responses Listening and:</p> <ul style="list-style-type: none"> • filling in the grid, chart, map; • restoring the text (jigsaw); • helping the teacher to retell; • detecting mistakes; • guessing the ending; • jigsaw listening; • filling the pauses; • searching information for the title; • extending each sentence in the story; • retelling in chain;
Післятекстовий	<ul style="list-style-type: none"> • розвинути мовленнєву та писемну компетенції. 	<p>Follow up:</p> <ul style="list-style-type: none"> • shape writing; • creative writing; • role-playing; • interviewing; • making posters; • creative retelling;

5. Питання для самоконтролю

- 1) Які вимоги до аудіювання на початковому ступені навчання ставить Державний освітній стандарт з іноземної мови?
- 2) Яким типом мовленнєвої діяльності є аудіювання?
- 3) Які етапи навчання аудіювання ви знаєте?
- 4) Які типи вправ використовуються для навчання аудіювання?
- 5) Які є переваги у використанні автентичних текстів для навчання аудіювання?
- 6) Чим відрізняється антиципація від предикції?
- 7) У чому полягає необхідність використання аудіо та відео матеріалів для навчання аудіювання?
- 8) Яка мета дотекстових вправ і завдань?
- 9) Що є метою текстових вправ і завдань?
- 10) Які є переваги післятекстових вправ і завдань?
- 11) Чому навчання аудіювання є важливим компонентом навчання ІМ у молодших класах?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення

- 1) Цілі та завдання навчання аудіювання молодшим школярам.
- 2) Програмові вимоги щодо навчання аудіювання на початковому ступені ЗНЗ.
- 3) Поетапне навчання аудіювання.
- 4) Вправи та завдання для навчання аудіювання.
- 5) Роль автентичних текстів у процесі навчання аудіювання.

2. Методична майстерня

- 1) Випишіть програмові вимоги до навчання аудіювання у молодших класах.
- 2) Підготуйте та представте фрагмент уроку для навчання аудіювання молодшим школярам.
- 3) Визначте відповідність між аудіотекстами, вправами і завданнями для навчання аудіювання та програмовими вимогами (вибір підручників на ваш розсуд).

В. Індивідуальні заняття

1. Звукова лабораторна робота

- 1) Прослухайте наступні запитання і дайте на них вичерпні відповіді:
  - Яка мета навчання аудіювання молодшим школярам?
  - Які виділяються основні етапи навчання аудіювання у молодшій школі?
  - Які навчальні засоби і матеріали повинні використовуватися для навчання аудіювання на початковому ступені ЗНЗ?
- 2) Прослухайте ритмізовану казку «Червона Шапочка» та підберіть відповідні вправи для антиципації.
- 3) Які вправи і завдання на розвиток усного та писемного мовлення ви б запропонували своїм учням після прослуховування даної казки? Наведіть кілька прикладів.
- 4) Прослухайте наступний джазовий ритм і запропонуйте комплекс вправ і завдань для антиципації і предикції:

Togetherness chant

We like pizza!
 We like toys!
 We like games
 With lots of noise!
 We like hot dogs!
 We like cola!
 We like chanting

Our name – ola!

- 5) Прослухайте наступну пісню та підберіть ефективні вправи і завдання для активного слухання:

Song

Are you sleeping?
Are you sleeping?
Brother John, brother John,
Morning bells are ringing,
Morning bells are ringing,
Ding-ding-dong,
Ding-ding-dong.

- 6) Прослухайте наступний віршик та розробіть комплекс завдань до нього:

Oh where, oh where
Can our John be?
He is not here,
He is not there,
Oh where, oh where
Can our John be?

- 7) Запропонуйте післятекстові вправи і завдання на основі даного вірша:

Manners

We say "Thank you",
We say "Please",
And "Excuse me",
When we sneeze.
That's the way
We do what's right.
We have manners.
We're polite.

(Helen H. Moore)

- 8) Розробіть текстові вправи, а також завдання для перевірки розуміння змісту запропонованого тексту:

The Story of Abul Qasim

Many, many years ago there was a merchant. His name was Abul Qasim. He was the richest man in the country. He had large, strong boxes with gold and goods. He had many houses and gardens. He was very rich but he ate only bread and wore old clothes. His shoes were old. He bought them 30 years ago. When there was a hole in one of his shoes he took it to a shoemaker. The shoemaker put new leather over the old. And the shoes were the largest in the city. People laughed and said, "Look! Here comes Abul Qasim, half Abul Qasim and half shoes!"

2. Тест множинного вибору

1. Аудіювання є:

- а) рецептивною мовленнєвою діяльністю;
- б) репродуктивною мовленнєвою діяльністю;
- в) продуктивною мовленнєвою діяльністю.

2. До **лінгвістичних** труднощів аудіювання належить:

- а) тембр голосу мовця;
- б) стилістичні особливості аудіотексту;
- в) обсяг аудитивної пам'яті учнів.

3. До **екстралінгвістичних** труднощів аудіювання належить:

- а) наявність географічних назв у аудіотексті;
- б) темп мовлення;
- в) наявність граматичних труднощів.

4. Навчання аудіювання молодшим школярам є:

- а) метою навчання;
- б) засобом навчання;
- в) засобом і метою навчання.

5. Дотекстові вправи використовуються з метою:
  - а) покращення активного слухання;
  - б) забезпечення вправ на розвиток усного та писемного мовлення;
  - в) формування навиків антиципації та предикції.
6. Серед запропонованих завдань єдиним комунікативним є:
  - а) прослухайте і дайте відповіді на мої запитання;
  - б) прослухайте та підберіть серед записаних на дошці заголовків найкращий;
  - в) прослухайте і поставте запитання.
7. Активне слухання базується на:
  - а) невербальних і вербальних реакціях;
  - б) вербальних і візуальних підказках;
  - в) мовній антиципації.
8. Післятекстові вправи і завдання спрямовані на:
  - а) мотивацію молодших школярів до читання і говоріння;
  - б) розвиток комунікативної компетенції;
  - в) розвиток аудитивної компетенції.
9. Аудіотексти молодшим школярам повинні:
  - а) переказуватися вчителем;
  - б) читатися вчителем;
  - в) читатися учнями.
10. Новий аудіо текст молодшим школярам потрібно дати прослухати:
  - а) один раз;
  - б) двічі;
  - в) кілька разів.

3. Лабораторна робота в школі

№	Завдання	Коментарі студента
1.	Запишіть, які слова використовує вчитель, формулюючи комунікативне завдання до прослуховування.	
2.	Випишіть усі завдання, які виконують учні на етапі антиципації.	
3.	Випишіть усі вправи, запропоновані на етапі предикції.	
4.	Зазначте, чи використовує вчитель допоміжні засоби на уроці, і які.	
5.	Запишіть усі завдання, які виконують учні під час прослуховування тексту.	
6.	Зазначте, який тип аудіотексту використовується на уроці для навчання аудіювання (вірш, пісня, джазовий ритм тощо).	
7.	Опишіть обраний учителем шлях перевірки розуміння змісту тексту.	
8.	Зазначте, чи відповідають аудитивні завдання практичній	

9.	меті уроку.	
10	Підсумуйте ваші враження від переглянутого уроку.	
.	Які вправи і завдання ви б удосконалили, якби були на місці цього вчителя?	

4. Відео лабораторна робота

Тема: Навчання аудіювання

Ступінь: Початковий

I. Завдання перед переглядом відеоуроку:

- 1) Визначте мету навчання аудіювання молодшим школярам. Детально ознайомтеся з вимогами Державного освітнього стандарту з іноземної мови щодо аудіювання.
- 2) Прокоментуйте етапи навчання аудіювання.
- 3) Висловіться щодо залежності вправ і завдань для навчання аудіювання від віково-психологічних особливостей молодших школярів.

II. Завдання на етапі відеоперегляду:

- 1) Визначте етап навчання аудіювання на даному уроці. Чи всі завдання, на вашу думку, відповідають даному етапу?
- 2) Як запропоновані на уроці вправи і завдання сприяють розвитку аудитивних умінь учнів? Обґрунтуйте вашу відповідь.
- 3) Що мотивує учнів до прослуховування?
- 4) Як завдання на повну фізичну реакцію (TPR) допомагають залучити учнів до використання іноземної мови?
- 5) Визначте, які вправи і завдання пропонуються на етапі антиципації та чи є вони ефективними?

III. Завдання після перегляду відеоуроку:

- 1) Оцініть запропоновані вчителем на уроці завдання. Чи можна їх замінити на інші?
- 2) Чи відповідають ці вправи практичній меті уроку?
- 3) Використав учитель комунікативний підхід до навчання аудіювання? Яким чином?

5. Аналіз фрагменту уроку з метою навчання аудіювання молодшим школярам.

Критерії аналізу уроку

Клас: _____

Тематичний цикл: _____

Тема уроку: _____

Цілі уроку: _____

Навчальні методи: _____

Структура та хід уроку: _____

Навчальні засоби і обладнання: _____

Вправи і завдання, використані на уроці:

- Чи використовувалися особистісно-орієнтовані завдання? _____
- Відповідність вправ програмовим вимогам : _____
- Тривалість вправ і розподіл часу: _____
- Хто говорив більше: вчитель чи учні? _____
- Урок був вдало організований? _____
- Урок пройшов успішно? _____
- Урок носив виховний характер? _____
- Чи всі етапи проходили у логічній послідовності: оригінальний початок, презентація, тренування, робота у різних режимах, творчі завдання, підсумок та оцінювання? _____

- Використав учитель комунікативний підхід? Яким чином? Які уміння учнів розвивав учитель?
- Використовував учитель рідну мову пояснюючи учням завдання? _____
- Помічені недоліки: _____
- Рекомендації щодо вдосконалення уроку: _____
- Оцінка: _____

6. Аналіз фрагменту уроку для навчання аудіювання з метою визначення:

- 1) його позитивних рис;
- 2) його недоліків;
- 3) можливості його вдосконалення.

Навчання аудіювання

Тема: My Living-Room

Мета: сформувати аудитивну компетенцію учнів у межах теми.

Інструкції вчителя:

1. **Label as many items of furniture as you can, using the pictures.**
2. **Look at the pictures and say what the text is about.**
3. **Now listen to the text and check if these things are placed in this room. Tick them off.**

a mirror	two cushions
a wardrobe	a vase
a carpet	a wall unit

Text

Nick is my neighbour. All rooms in his flat are large, especially a living-room. When you enter it you see a high wall unit. Here is a wardrobe. Opposite it there is a sofa with two cushions on it. On the floor there is a soft carpet. Two big arm-chairs are placed at the wall. There is also a small coffee-table with a vase on it between them. I like Nick's living-room very much.

4. **Look at the picture and draw the things which are absent there.**
5. **Listen to the text once more and then raise a green card if you think the following statement is true, and a yellow one – if it is false.**
  - a) All the rooms in Nick's flat are light (-).
  - b) When you enter the living-room you can see a sofa with two cushions on it (-).
  - c) On the floor there is a soft carpet (+).
  - d) There's a coffee-table between two arm-chairs.
6. **Compare your own living-room with Nick's one. Use a table:**

	Nick's room	My room
The room is...		
When you enter you see...		
At the wall ...		
There is ...		
On the floor there is ...		

7. Describe your living-room.

7. Аналіз фрагменту уроку для визначення відповідності запропонованих вправ і завдань меті уроку.

Тема: My Pet

Мета: розвинути аудитивну компетенцію молодших школярів.

I. Pre-listening

1. Anticipation

Look at the picture and answer:

- 1) Who is it?
- 2) What colour is the dog?
- 3) What colour are the dog's eyes?
- 4) Are Bing's ears long?
- 5) Does every dog have sharp teeth?

2. Prediction

- 1) Look at the pictures and say who is the main character of our story.
- 2) Fill in the blank in the title of the story (My Pet).

II. Active listening

a) Presentation of the audiotext

1. Listen to the story and guess: What is my pet?

Text "My Pet"

I have a pet. Its name is Bing. Bing is brown. Its eyes are black. Its nose is black, too. Its ears are long. Bing's tail is short. Its feet are brown. Bing has sharp teeth, but it is not angry. It's kind. Bing likes to watch TV. It is a clever animal and I like it.

2. Listen to the story and answer the questions using one word.

- 1) What is its name?
- 2) What colour is it?
- 3) Is its tail long?
- 4) Is Bing an angry dog?
- 5) What does Bing like to watch?

b) Comprehension check

1. Underline the correct word.
  - 1) I have a dog, a duck, a cock, an elephant.
  - 2) Its name is Bing, Bob, Tom.
  - 3) My dog is black and white, green, brown, yellow.
  - 4) Bing's ears are long, short.
  - 5) Bing likes to go for a walk, to eat, to watch TV, to play.
2. Match the correct answer with the correct question.

Have I a dog?	Yes, he has.
Is it clever?	Yes, Bing is angry.
What colour are its feet?	His name is Bing.
What does he like to do?	Yes, Bing is clever.
Is Bing angry?	Its feet are brown.
What is his name?	He likes to watch TV.
Has Bing sharp teeth?	Yes, I have a dog.

3. Complete the sentences.

- 1) I have a ... his name is...
- 2) Bing is ...
- 3) It likes to ...
- 4) Bing has ...
- 5) Bing has sharp teeth, but it is not ...

III. Post listening

Draw your own pet and make up a story about it.

8. Методично-орієнтовані завдання

1. Учитель переказував історію протягом 4 хвилин. Чи правильно робив учитель, з точки зору програмових вимог до навчання аудіювання в молодших класах?
2. Учитель представив нові лексичні одиниці після прослуховування аудіотексту. Запропонуйте кращий хід заняття.
3. Прочитайте наступні етапи навчання аудіювання та розташуйте їх у логічній послідовності.
  - предикція;
  - комунікативне завдання;
  - антиципація;
  - завдання на розвиток усного та писемного мовлення;
  - текстовий етап;
  - перевірка рівня розуміння змісту аудіотексту.
4. Учитель сформулював завдання до прослуховування тексту “My Favourite Animal” наступним чином:
“Listen and try to understand the text”.
Замініть це завдання комунікативним.

My Favourite Animal

*It's got small eyes.
It's got a long tail.
It's got short legs.
It's got sharp teeth.
It's got a big mouth.
It's green.
It can swim very well.
It can run very fast.
(It's a crocodile)*

5. Прочитайте наступний текст і запропонуйте завдання для антиципації та предикції.
*Helen Sanders is my favourite singer.
She gets up at eight o'clock every morning. She has breakfast at nine o'clock. In the afternoon, she plays the piano and she sings. In the evening, she visits friends or goes to the theatre. She goes to bed at twelve o'clock.
I like Helen Sanders! She's a great singer!*
6. Опишіть, як би ви перевірили рівень розуміння учнями змісту наступного аудіотексту. Яким чином ви б допомогли тим учням, які не зрозуміли зміст аудіотексту?

Make a Chicken Sandwich!

This is my favourite sandwich! I eat one every day for lunch. This is how you make it!

Take two big pieces of bread. Put some butter on them. Put two eggs, some tomato, two pieces of cheese and some chicken on one piece of bread. Cover it with the other piece of bread.

Put your sandwich on a plate. Now, eat it! Yum, yum! It's very nice!

7. Оберіть необхідні навчальні засоби і матеріали, які б мотивували учнів до прослуховування даного тексту.

*Dear Sabrina,
My name's Cindy. I'm nine years old and I'm from London. I've got blonde hair and green eyes.
I like listening to music and dancing. I like horse riding, too! I like dogs very much. I've got a dog! Her name is Jessie.
I like eating pizza and ice cream but I don't like cooking, do you?
Write and tell me what you like!*

*Best wishes,
Cindy*

8. Уявіть, що ваші учні не зрозуміли зміст аудіотексту. З'ясуйте причини цього. Що б ви зробили наступного разу?
9. Уявіть, що ви – досвідчені вчителі. Поясніть учителям-початківцям, як ефективно використовувати алгоритм для навчання аудіювання. Розкрийте зміст та цілі кожного етапу:
- І етап – дотекстовий: антиципація, предикція.
- ІІ етап – активне слухання з невербальними та вербальними реакціями.
- ІІІ етап – післятекстовий: завдання на розвиток усного і писемного мовлення.

10. Розробіть завдання для активного слухання пісні, щоб стимулювати учнів до вербальних і невербальних реакцій.

This is the Time I Go to School!
*This is the time I go to school,
Go to school, go to school,
This is the time I go to school,
It's eight o'clock in the morning!*
*This is the time I eat my lunch,
Eat my lunch, eat my lunch,
This is the time I eat my lunch,
It's twelve o'clock, noon!*
*This is the time I watch TV,
Watch TV, watch TV,
This is the time I watch TV,
It's six o'clock in the evening!*
*This is the time I go to bed,
Go to bed, go to bed,
This is the time I go to bed,
It's nine o'clock at night!*

Тема: Навчання усного мовлення

А. Лекція

1. План:

1. Особливості навчання усного мовлення молодшим школярам.
2. Цілі та завдання навчання мовлення на початковому ступені ЗНЗ.
3. Етапи і вправи для навчання монологічного мовлення.
4. Етапи і вправи для навчання діалогічного мовлення.

2. Рекомендована література:

1. Howe, D. English today! – A 6-level course for children. – Oxford University Press, 1985.
2. Ladousse, G. Speaking Personally. – CUP, 1992.
3. Scott, Wendy A. Teaching English to children. – Longman, New York, 1991. – pp. 33 – 48.
4. Tsui Amy B.M. English Conversation. – Oxford University Press, 1994.
5. Rogova G.V. Methods of teaching English. – М., 1983. – pp. 150 – 176.

6. Vicki Ritts. Six Ways to Improve Your Nonverbal Communications. // Англійська мова в початковій школі № 3 (40), березень 2008 р. – Ст. 37
7. Беляев Б.В. Очерки по психологии обучения иностранным языкам. – 2-ое изд. – М., 1965.
8. Близнюк О.І., Панова Л.С. Організація парної роботи учнів на уроках англійської мови з опорою на зображувальну наочність // Іноземні мови. – 2001. – №3. – Ст. 8 – 9.
9. Букичева О. Л. Коммуникативно-ориентированный подход при обучении диалогической речи на начальном этапе. // Иностранные языки в школе № 5, 2006. – Ст. 50 – 53.
10. Вайсбург М.Л., Кузьмина Н.В. Роль индивидуальных особенностей учащихся при обучении иностранному устноречевому общению // ИЯШ. – 1999. – №1 – 2. – Ст. 5 – 11, 3 – 6.
11. Гергель А. Мовний паспорт – кожному другокласнику. // Іноземні мови в навчальних закладах № 3 (9), 2004. – С. 15 – 19.
12. Грібкова І. Ф. Розвиток мовленнєвих навичок за комунікативними методами. // Англійська мова в початковій школі № 2 (15), лютий 2006 р. – Ст. 30 – 33.
13. Заруба О. П. Розвиток мовленнєвих навичок за комунікативним методом. // Англійська мова в початковій школі № 10 (11), жовтень 2005 р. – Ст. 24 – 27.
14. Заруба О. П. Розвиток мовленнєвих навичок за комунікативним методом. // Англійська мова в початковій школі № 11 (12), лютий 2006 р. – Ст. 30 – 33.
15. Карп'юк О. Д. Розвиток діалогічного мовлення. // Англійська мова в початковій школі № 12 (25), грудень 2006 р. – С. 4 – 7.
16. Ковальчук Л. У ритмі джазу. // Іноземні мови в навчальних закладах № 2 (8), 2004. – Ст. 76 – 83.
17. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – Ст. 142 – 186.
18. Настольная книга преподавателя иностранного языка: Справочное пособие / Е. А. Маслыко и др. – Минск: Вышэйшая школа, 2001. – Ст. 2.
19. Ніколаєва С. Ю. та інші. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. – К.: Ленвіт, 2002.
20. Ніколаєва С. Ю., Щерстюк О.М. Рівні володіння іншомовним мовленням // Іноземні мови. – 2000. – №2. – Ст. 69 – 72.
21. Нурєєва О. С., Скворчевська О. В. Мистецтво діалогу. // Англійська мова в початковій школі № 4 (29), квітень 2007 р. – Ст. 2 – 6.
22. Рогова Г.В., Верещагина И.М. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе. – М.: Просвещение, 1988. – Ст. 130 – 204.
23. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – Ст. 12.
24. Скалкин В.Л. Обучение диалогической речи. – К.: Рад. школа, 1989. – 158 с.
25. Скалкин В.Л. Обучение монологическому высказыванию. – К.: Рад. школа, 1983. – 120 с.
26. Складенко Н.К., Онищенко Е.И., Захарова С.Л. Обучение речевой деятельности на английском языке в школе. – К.: Рад. школа, 1988. – Ст. 3 – 43.
27. Щвиголь О. М. Особливості навчання говоріння. Тема «Тварини» 3 клас. // Англійська мова в початковій школі № 5 (18), травень 2006 р. – Ст. 16 – 17.
28. Янко В. В. Використання віршів та пісень на уроках іноземної мови. // Англійська мова в початковій школі № 3 (16), березень 2006 р. – Ст. 16 – 18. Продовження у № 5 (18), травень 2006 р. – Ст. 27 – 30.

3. Глосарій методичних термінів:

повністю кероване тренування	діалог	розігрування
комунікативна практика	самостійний діалог	діалог-зразок
текст-опис	ініціативна репліка	діалог-план
текст-повідомлення	взаємодія	мовленнєва компетенція
текст-розповідь	заплутаний діалог	рівень речення
репліка	поширена репліка	рівень репліки
комунікативна ситуація	мікродіалог	вербальна підказка
об'єднане висловлювання	монологічне мовлення	візуальна підказка
розмовна формула	монолог	
діалогічне мовлення	відповідь	

4. Основні положення лекції:

1. Усне мовлення існує у двох формах: монологічній та діалогічній.
2. Монологом є зв'язне усне висловлювання однієї людини, адресоване до слухача.
3. Монологічне мовлення характеризується використанням двочленних поширених речень.
4. Для мотивації молодших школярів висловлюватися на уроці потрібно підбирати комунікативні ситуації із щоденного життя учнів. Потрібно також використовувати візуальні та вербальні підказки.
5. На початковому ступені ЗНЗ потрібно вивчати наступні комунікативні типи монологічних висловлювань:
  - 1) текст-повідомлення;
  - 2) текст-розповідь;
  - 3) текст-опис.
6. Рівні, на яких відбувається навчання монологічного мовлення молодшим школярам:
  - а) рівень речення;
  - б) рівень висловлювання.
7. До етапів навчання монологічного мовлення належать:
  - а) повністю кероване тренування;
  - б) частково кероване тренування;
  - в) комунікативне тренування.
8. Діалог – мовлення двох або більше людей.
9. Діалогічне мовлення характеризується вживанням коротких речень і розмовних формул.
10. Молодших школярів треба навчати:
  1. як починати розмову;
  2. як реагувати та відповідати на запитання;
  3. як ввічливо закінчувати розмову.
11. Мінімальною структурною одиницею діалогу є репліка. Вона, як правило, складається з ініціативної репліки та відповіді.
12. Рівні навчання діалогу молодшим школярам:
  - а) репліка;
  - б) мікродіалоги.
13. До етапів навчання діалогу належать:
  - а) повністю кероване тренування;
  - б) частково кероване тренування;
  - в) комунікативна практика.
14. Ефективне навчання діалогу молодшим школярам відбувається у такій послідовності:
  4. тренування діалогу-зразка;
  5. його трансформація, обробка, розширення;
  6. створення самостійних діалогів.
15. Метою таких вправ є об'єднання комунікативних ситуацій із щоденного життя учнів з необхідним матеріалом, який вивчається.
16. Навчання діалогу може відбуватися у наступних режимах:
  - а) робота в мікрогрупах;
  - б) командна робота;
  - в) робота в парах;
  - г) індивідуальна робота;
  - д) фронтальна робота.

5. Питання для самоконтролю:

- 1) Дайте визначення монологу.
- 2) Які етапи виділяються у навчанні монологічного мовлення на початковому ступені ЗНЗ?
- 3) Які вправи використовуються для навчання монологічного мовлення на рівні речення?
- 4) Що таке репліка?
- 5) Дайте визначення діалогу?
- 6) Які ви знаєте найефективніші опори (підказки) для навчання діалогічного мовлення?
- 7) Що потрібно робити для подолання труднощів під час навчання усного мовлення молодшим школярам?
- 8) Як залежить вибір підказок і вправ від психолого-вікових особливостей учнів?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення:

- 1) Цілі та завдання навчання усного мовлення на початковому ступені ЗНЗ.
- 2) Етапи навчання монологічного мовлення.
- 3) Вправи для навчання монологічного мовлення.
- 4) Етапи навчання діалогічного мовлення.
- 5) Вправи для навчання діалогічного мовлення.

2) Методична майстерня:

- 1) Випишіть вимоги Державного освітнього стандарту для навчання усного мовлення на початковому ступені ЗНЗ.
- 2) Розробіть фрагмент уроку для навчання мовлення. (Оберіть тему на власний розсуд.)
- 3) Підготуйтеся до проведення в класі уроку для навчання діалогічного мовлення. (Оберіть тему на власний розсуд.)
- 4) Проаналізуйте вправи і завдання для навчання усного мовлення, запропоновані в українських підручниках для початкових класів. Прокоментуйте їх мету та відповідність програмовим вимогам і психолого-віковим особливостям молодших школярів.
- 5) Підберіть каталог вправ для навчання усного мовлення на початковому ступені ЗНЗ.

В. Індивідуальні заняття

1. Звукова лабораторна робота

Тема: Навчання монологу

1) Дайте відповіді на наступні запитання:

1. Яка мета навчання монологу на початковому ступені ЗНЗ?
2. Які комунікативні типи усних монологічних висловлювань вивчаються у початкових класах?
3. Які етапи навчання монологічного мовлення виділяються в методиці?
4. Які опори використовуються в процесі навчання монологічного мовлення на початковому ступені ЗНЗ?
5. Які вправи доречно та ефективно використовувати для навчання монологічного мовлення на:
  - а) рівні речення;
  - б) рівні висловлювання?

2) Прослухайте наступні завдання та запропонуйте шляхи їх вирішення:

1. Прослухайте фрагмент уроку та відшукайте помилки вчителя. Виправіть їх та запропонуйте шляхи покращення даного уроку.

Teacher: *Today we are going to speak about your flats. It's our final class and you'll describe your own flats.*

На даному уроці були використані такі вправи, як:

- a) answer my questions;
- b) respond to your friend;
- c) describe your flat.

2. Прокоментуйте слова та дії учителя:

Teacher: *Today we'll speak about seasons and weather. Masha, what is your favourite season?*

Masha: *Summer.*

Teacher: *Why do you like summer?*

Masha: *(No answer).*

Teacher: *What can you say about winter?*

Sasha: *(No answer).*

Ніхто з учнів не зміг відповісти на поставлені запитання. Поясніть чому і запропонуйте власний вихід з даної ситуації.

3. Які з наведених нижче вправ і завдань для навчання монологу ви б радили використати на початковому ступені навчання у ЗНЗ. Чому? Чому ні?

Activity 1. Describe this boy using the pictures and the next sentences.

What is Ben like?

He has long / short hair.

*He has little / big nose.
His eyes are blue / dark.
He is a good / bad boy.*

Activity 2. You are at the Lost Luggage Office at an airport. Describe the things in your suitcase.

Activity 3. Watch the end of the video-fragment and try to reconstruct the story.

Activity 4. Put the pictures into the correct order and retell the story.

Activity 5. Look at the pictures. Then complete the sentences.

1. At 7:00 ...
2. At 7:30 ...
3. At 8:00 ...
4. He always ... at 11:00.
5. From 12:00 to 15:00.
6. He ....

Activity 6. Use the following texts and find out information about different British holidays. Tell your classmates about these holidays.

4. Підберіть декілька вправ і завдань для навчання монологу на основі наступного тексту.

I have a pet at home. It is a dog called Rocky. It is brown with darker spots. Rocky is a very clever and friendly animal. I like to play with my pet very much, especially outside. Usually I walk him in the morning and after school. In the evening, my dad or mum walk Rocky with me. It is our favourite pet. We love our Rocky very much!

5. Підберіть декілька вправ і завдань для описання зоопарку. Створіть власний зоопарк, використовуючи м'які іграшки з вашої класної кімнати.

2.

Тест множинного вибору:

1. Усне мовлення тісно пов'язане з такими мовленнєвими діяльностями, як:
  - а) читання і аудіювання;
  - б) аудіювання, читання та письмо;
  - в) читання та письмо.
2. Основною метою навчання діалогічного мовлення є:
  - а) розвиток невідготовленого мовлення;
  - б) уміння виконувати репродуктивні вправи;
  - в) розвиток умінь комунікативного обміну.
3. На етапі повністю керованого тренування наочність використовується як:
  - а) опора;
  - б) заохочення;
  - в) комунікативне завдання.
4. При виконанні творчих, комунікативних завдань увага учнів зосереджена на:
  - а) змісті запропонованого матеріалу;
  - б) мовних особливостях запропонованого матеріалу;
  - в) навчальних засобах.
5. Усне монологічне мовлення завжди:
  - а) ситуативне;
  - б) контекстуальне;
  - в) ситуативне і контекстуальне.
6. Першим етапом навчання монологічного мовлення є:
  - а) незалежне висловлювання;
  - б) об'єднання зразку мовлення у понадфразову єдність;
  - в) створення монологічного висловлювання текстового рівня.
7. Репродуктивні вправи направлені на:
  - а) зміст матеріалу;
  - б) правильність використання мовного матеріалу;
  - в) вільність використання мовного матеріалу.
8. Вербальні підказки потрібно широко застосовувати на:
  - а) третьому етапі навчання монологічного мовлення;
  - б) другому етапі навчання монологічного мовлення;
  - в) на першому і третьому етапах навчання монологічного мовлення.
9. Метою навчання монологічного мовлення на початковому ступені ЗНЗ є:

- а) будувати окремі речення;
  - б) вільно висловлюватися на задану тему;
  - в) тренувати лексичний і граматичний матеріал.
10. За вимогами Державного освітнього стандарту з іноземної мови щодо діалогічного мовлення на кінець четвертого класу учні повинні вміти:
- а) ініціювати і закінчувати розмову;
  - б) підтримувати невеликі розмови;
  - в) ініціювати, підтримувати і закінчувати розмову.

3. Відео лабораторна робота № 1

Тема: Навчання усного мовлення (монолог)

Ступінь: Початковий

1. Завдання перед переглядом відеоуроку:

- 1) Визначте три етапи навчання монологічного мовлення та мету кожного з них?
- 2) Якій формі усного мовлення надається перевага на початковому ступені ЗНЗ?
- 3) Прокоментуйте наступний вислів: «Не всі усні вправи означають мовлення.»

2. Завдання на етапі відеоперегляду:

- 1) Опишіть детально усні вправи і завдання, спрямовані на розвиток монологічної мовленнєвої компетенції.
- 2) Оберіть і назвіть найбільш підходящі завдання для навчання монологу. Чи легко їх організовувати? Чому?
- 3) Наведіть кілька доказів того, що цілі уроку були досягнуті.
- 4) Виникли на уроці будь-які проблеми під час навчання монологічного мовлення? Як учитель справляється з ними?
- 5) Висловіться щодо правильності розподілу часу для навчання монологічного мовлення.
- 6) Наскільки цінною є кожна вправа? Чому?
- 7) Яку роль виконує вчитель у кожному завданні?

3. Завдання після перегляду відеоуроку:

- 1) Прокоментуйте роль учителя та молодших школярів при виконанні кожної вправи.
- 2) Які ви помітили докази того, що молодші школярі навчилися висловлюватися у монологічній формі?
- 3) Що б ви покращили на даному уроці для ефективнішого навчання монологу? Обґрунтуйте свою відповідь.

4. Відео лабораторна робота № 2

Тема: Навчання усного мовлення (діалог)

Ступінь: Початковий

I. Завдання перед переглядом відеоуроку:

- 1) Визначте три етапи навчання діалогічного мовлення та мету кожного з них.
- 2) Чому, на вашу думку, діалогічне мовлення має домінувати на початковому ступені ЗНЗ?
- 3) Назвіть вправи, які можна використовувати для навчання діалогічного мовлення на початковому ступені ЗНЗ?
- 4) Усне мовлення є ефективним засобом навчання іноземної мови? Доведіть або спростуйте дане твердження.

II. Завдання на етапі відеоперегляду:

- 1) Як заохочуються учні до реагування на висловлювання?
- 2) Чи створює вчитель наближені до реального життя ситуації для обговорення?
- 3) Чи помітна внутрішня мотивація молодших школярів до діалогічного мовлення?
- 4) Перерахуйте основні вправи і завдання для навчання діалогічного мовлення, які використовуються на уроці. Вони цікаві чи нудні? Чому?
- 5) Чи правильним є те, що вчитель виправляє помилки учнів під час їх мовлення?
- 6) Як ви доведете, що всі молодші школярі мають достатньо діалогічного тренування?
- 7) Доведіть або заперечте, що усні вправи, використані на уроці, сприяють розвитку вмінь використання іноземної мови, яка вивчається.

III. Завдання після перегляду відеоуроку:

- 1) Проаналізуйте вправи і завдання, використані на уроці, та визначте, чи є вони керованими, чи самостійними. Наскільки вони ефективні?

- 2) Скільки молодші школярі насправді спілкувалися?
- 3) Яка ваша думка щодо навчання діалогу на основі діалогу-зразка?
- 4) Визначте труднощі, з якими стикається вчитель на уроці з навчання діалогу.

5. Лабораторна робота в школі:

№	Завдання	Коментарі студента
1.	Запишіть усі висловлювання, які учні на уроці вільно говорять англійською.	
2.	Випишіть усі вправи і завдання, які учні виконують у парах.	
3.	Перерахуйте всі візуальні та вербальні підказки, які використовує вчитель для навчання усного мовлення.	
4.	Запишіть усі розмовні формули, які використовують молодші школярі у своєму діалогічному мовленні.	
5.	Зазначте, чи пропонує вчитель учням щось програти у ролях для навчання діалогічного мовлення.	
6.	Випишіть приклад завдання, яке учні виконували на уроці в групах.	
7.	Зазначте, скільки учнів виконують вправи і завдання, запропоновані на уроці.	
8.	Випишіть приклад завдання, яке учні виконують усі разом. Чи є воно цікавим / ефективним / зайвим? Чому?	
9.	Зазначте, чи були досягнуті поставлені до уроку цілі? Чи були б ваші цілі подібними?	
10.	Підсумуйте ваші враження від переглянутого уроку.	

6. Звукова лабораторна робота

Навчання діалогічного мовлення

1. Дайте відповіді на питання вчителя:
  - 1) Дайте визначення діалогу.
  - 2) Що є мінімальною структурною одиницею діалогу? Проілюструйте свою відповідь прикладами.
2. Відшукайте у наведеному списку психологічних особливостей ті, які належать до особливостей діалогу:

предметно-орієнтований, ситуативний характер, контекстуальність, адресування до партнера, адресування до аудиторії, економний характер, лінгвістична правильність, надмірність лексичних одиниць, логічність, вмотивованість.
3. Визначте лінгвістичні особливості діалогу, проаналізувавши наступні приклади:
  - а) - How many friends do you have?
- Two.

- b) - Well, I like it.
- You do? But it's difficult.
- c) - I'd like to tell you that it's a rather interesting film.
- As far as I know, it's 20 years old.

4. Прослушайте наступний діалог і з'ясуйте, чи відповідає він програмовим вимогам до початкового ступеня ЗНЗ:

- A. Hello! Mr. Mason!
- B. Hello, Kitty!
- A. Is Tina here, please?
- B. Yes, she is.
- A. Where is she?
- B. She's in the garden.

5. Оберіть з наведених нижче способів для навчання діалогу той, який підходить для початкового ступеня ЗНЗ.

Technique 1.

Pupil A. asks: What's the time?

Pupil B answer: It's ...

Technique 2.

T.: We are discussing our likes and dislikes. Ask your friend about his favourite literature genre.

Technique 3.

(Using a toy of Teddy Bear)

T.: Teddy wants to know. Do you like bananas?

P. 1: Yes I do. I like bananas.

T.: Teddy wants to know. Do you like apples?

P.2: No, I don't like apples. I like grapes.

Technique 4.

(The teacher gives role cards)

Card A. You are a foreign tourist. Ask the way using the map.

Card B. You are explaining the way using the map.

Technique 5.

Teacher: Listen to 3 dialogues and take notes on places of interest. Make up your own dialogue using one of the dialogues as an example.

Technique 6.

Pupil A has a picture. Pupil B has the same picture but with some differences. The task is to find out the differences standing back to back.

Technique 7.

Let's play a game: "What have you got in your pocket?" The day before the teacher asks the children to bring something small and connected with the topic of the lesson. The children should follow the model dialogue.

- What have you got in your pocket?
- I'm not telling you.
- Is it a pencil?
- No, it is not.
- Is it a ruler?
- Yes, it is.

6. Прослухайте наступні завдання і запропонуйте ефективні шляхи їх вирішення.

1) Прокоментуйте всі слова та дії вчителя.

Teacher: Today we are going to make up dialogues about your families.

Ex.1: Answer my questions.

Ex.2: Translate the sentences.

Ex.3.: Describe your family.

Ex.4: Make up dialogues about your families.

Погоджуєтесь ви з такими вправами? Чому? Запропонуйте власний комплекс вправ і завдань для навчання діалогу на запропоновану тему.

2) Прослухайте фрагмент уроку та прокоментуйте поведінку вчителя.

Teacher: Зараз ми будемо складати діалоги. Наташа складає діалог з Сашею, Іринка - з Олегом.

Natasha: Я не хочу складати діалог з Сашею, а хочу складати діалог з Ігорем.

Irynka: Олег не хоче складати діалог. Він сидить мовчки.

У чому помилка вчителя?

3) Прослухайте фрагмент уроку та вкажіть на допущені у ньому помилки:

a) Teacher: You are ready with your dialogue. Oh, I see your hands. Let's listen to Sveta and Dima.

Sveta: Hello you live?

Teacher: Where do you live? Repeat, please.

Sveta: Where do you live?

Dima: I live on Lesya Ukrainka Street.

Teacher: Not "on" but "in" Lesya Ukrainka Street.

b) P1: Do you have a flat?

P2: Yes.

P1: Do you have a big flat?

P2: Yes.

P1: How many rooms are there in your flat?

P2: Three.

7. Аналіз фрагменту уроку для навчання читання з метою визначення:

1) його позитивних рис;

2) його недоліків;

3) можливості його вдосконалення.

Навчання діалогічного мовлення

Тема: Shopping

Практична мета: розвинути мовленнєву компетенцію учнів на понадфразовому рівні.

I. Controlled practice.

1. Warm-up.

– Stand up! Are you ready for the lesson?

– Let's start our English lesson!

– Hello, children! How are you?

– I'm fine, thank you!

– I'm glad to see you!

– Take your seats, please.

– Children! Today we are going to the shop where you can buy clothes. During our walk we'll repeat all the words, do different tasks, play games. Choose the kind of transport, please. Let's remember what we know.

(The teacher shows the pictures with different means of transport, and children name them in English).

2. Answer the questions.

– What is this? Who wants to go by ...?

– I think we'll go by bus. We need tickets for it.

– You'll get them, when you answer the following questions:

- What season is it now?
- What month is it now?
- What day is it now?
- How do you like the weather today?
- Is it cold today?
- Is it a hot day?
- Is it dry today?
- Is it wet today?

(The children answer the questions and get the tickets of different colour).

3. Sing together

Now we can go. Take your seats. Sit straight. Let's go! To make our travelling more pleasant, let's sing a song "My Family".

My Family
Come and see my father and my mother,
Come and see my sister and my brother,
Come and see my family, come and see me!
Come and see my grandfather and grandmother,
Come and see my uncle and my aunt.
Come and see my cousin, come and see me!

4. Revise the new words

We are going shopping. So we have to revise some names of clothes. Tell me please, what's this?

(The children name the object that the teacher shows.)

II. Guided practice.

1. Make up a sentence on the basis of the cards

Children, we have a little problem with our bus. We have to do the following task and our bus will go further. You have got tickets, show me them, please. Your tickets are different. Children with yellow tickets take your seats here. Children with red tickets, take your seats here. Children with green tickets, take your seats here, please. Thus, we have three groups. I'll give you the cards with some words. You have to arrange them in the right order to make the sentences and read them in class.

2. Listen and guess

Look! Here are our friends: Helen, Adam and Sally. They have just left the shop. They have already bought something and they want to tell you about it. Listen to them very attentively to understand them better.

Adam: I've bought trousers, a shirt and a big hat. I'll be a cowboy.

Sally: I've bought a white dress and white shoes. I'll be a nurse.

Helen: I've bought a red and white T-shirt and a hat. I'll be a pirate.

III. Free practice.

1. Role play

Let's buy something for us. This is our shop, but I cannot see a shop-keeper here. So let us play a shop-game. One of you will be a shop-keeper and the rest of you will buy different things. (Children make up dialogues and buy clothes. They come up to the blackboard and say what they have already bought at the shop).

2. Tell us about your visit to the shop

Now our travelling is over. Everybody has bought his favourite things. Your home task is to prepare a story about your last visit to the shop.

8. Методично-орієнтовані завдання

1. Учитель пропонує наступне завдання:
 "Look at the picture and describe it using the new words which were just presented."
 Укажіть на помилку вчителя та виправте її.
2. Прочитайте переплутані завдання і розташуйте їх у логічній послідовності відповідно до етапів навчання монологу:
  - speak on the topic;
  - make up a sentence using verbal props;
  - make up several sentences;

- make up a sentence using visual props;
  - make up several sentences using their beginnings.
3. Уявіть, що ви маєте навчити молодших школярів висловлюватися у межах теми “My flat”. Підберіть відповідний комплекс вправ і завдань для досягнення цієї мети.
  4. Учитель використовує велику кількість наочних матеріалів для теми “Seasons of the Year” для формування монологічної компетенції. Які запитання він має поставити молодшим школярам, щоб заохотити їх до висловлювань?
  5. Забезпечте своє заняття ефективними завданнями для навчання монологу з теми “Holidays”.
  6. Опрацювавши автентичні підручники, підберіть каталог ігор для навчання діалогу на рівні репліки.
  7. Скажіть, чи правий учитель:
 “Pair up and make up a dialogue using new words on the topic.”
 Запропонуйте методично правильний вихід з даної ситуації.
  8. Прочитайте переплутані завдання і розташуйте їх у логічній послідовності відповідно до етапів навчання діалогу на основі діалогу-зразка:
    - read the lines one by one;
    - read in twos, acting the dialogue out;
    - repeat the lines after the speaker;
    - listen and repeat;
    - make up your own dialogue;
    - read and fill in the bubbles;
    - repeat in unison.
  9. Прочитайте текст наступної пісні та оберіть найкращий комплекс вправ і завдань для роботи з цією піснею.
    - *Where is Thumbkin?* (x2)
    - *Here I am.* (x2)
    - *How are you this morning?*
    - *Very well, I thank you!*
    - *Fly away.* (x2)
      - *Where is Pointer?* (x2)
      - *Here I am.* (x2)
      - *How are you this morning?*
      - *Very well, I thank you!*
      - *Fly away.* (x2)
    - *Where is Tallman?* (x2)
    - *Here I am.* (x2)
    - *How are you this morning?*
    - *Very well, I thank you!*
    - *Fly away.* (x2)
      - *Where is ringman?* (x2)
      - *Here I am.* (x2)
      - *How are you this morning?*
      - *Very well, I thank you!*
      - *Fly away.* (x2)
    - *Where is Pinkie?* (x2)
    - *Here I am* (x2)
    - *How are you this morning?*
    - *Very well, I thank you!*
    - *Fly away* (x2)

10. Прогляньте кілька автентичних підручників для молодших школярів та оберіть найкращі джазові ритми та вірші для формування діалогічної компетенції в межах тем “My Working Day” та “My Leisure Time”.

1.3.7. Навчання читання

А. Лекція

1. План:

1. Цілі та завдання навчання читання.
2. Труднощі у навчанні читання.
3. Навчання техніки читання:
  - 1) звуко-буквенні відповідники;
  - 2) типові буквосполучення;
  - 3) склади і слова;
  - 4) сполучення слів у речення;
  - 5) короткі тексти.
4. Читання уголос.
5. Читання про себе.
6. Вправи і завдання на дотекстовому етапі.
7. Вправи і завдання на текстовому етапі.

2. Рекомендована література:

1. Cara Bafile. Reader's Theatre: A Reason to Read Aloud. // Англійська мова в початковій школі № 3 (40), березень 2008 р. – Ст. 35 – 36.
2. Davis Barbara Gross. Grading Practices. // Англійська мова в початковій школі № 4 (41), квітень 2008 р. – Ст. 9 – 11.
3. Dlugosz D. W. Rethinking the Role of Reading. // Англійська мова в початковій школі № 7 (20), липень 2006 р. – Ст. 4 – 8.
4. Madylus O. Storytelling: How to Use Stories with Children. // Англійська мова в початковій школі № 6 (7), червень 2005. – Ст. 9 – 12.
5. Rogova G. V. Methods of Teaching English. – М., 1983. – Ch.8.
6. Scott, W. Teaching English to Children. – Longman, 1991. – P. 21 – 32.
7. Zaharchenko A. O., Tretiakova N. Home Reading. // Англійська мова в початковій школі № 1 (26), січень 2007 р. – Ст. 31 – 37.
8. Бігич О. Б. Вправи з навчання техніки читання та письма англійською мовою на початковому ступені. – Бібліотечка журналу „Іноземні мови”. – 2000. – № 1. – 64 с.
9. Гергель А. Мовний паспорт – кожному другокласнику. // Іноземні мови в навчальних закладах № 3 (9), 2004. – Ст. 15 – 19.
10. Єненкова О. М. Тексти для читання. Контрольні роботи для 4 класу за підручником О. Д. Карп'юк «Англійська мова, 4 клас». // Англійська мова в початковій школі № 2 (39), лютий 2008 р. – Ст. 13 – 17.
11. Ижогина Т. И. Как научить малышей читать // ИЯШ. – 1993. – № 1. – Ст. 49 – 52.
12. Клычникова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке. – М.: Просвещение, 1983. – Ст. 35 – 36.
13. Кувшинов В. И. Обучение алфавиту и звукобуквенным соответствиям английского языка // ИЯШ. – 1991. – № 4. – Ст. 76 – 80.
14. Лазунова С. С. Подборка рифмовок для работы с английским алфавитом. // Иностранные языки в школе № 8, 2005. – Ст. 58 – 70.
15. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – Ст. 187 – 204.
16. Ніколаєва С. Ю., Метьолкіна О. Б. Тестовий контроль лексичних навичок читання. – К.: Ленвіт, 1997. – Ст. 11 – 13.
17. Ніколаєва С. Ю. та інші. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. – К.: Ленвіт, 2002.
18. Онищенко К. І. Ігровий момент у навчанні техніки читання англійською мовою // Іноземні мови. – 1995. – № 1. – Ст. 15 – 16.

19. Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – Ст. 70 – 73.
20. Сіліцька І. О. Ігри, які полегшують навчання. // Англійська мова в початковій школі № 11 (12), листопад 2005 р. – Ст. 23 – 26.
21. Шерстобоева Г. І. Формування навичок читання на уроках англійської мови. // Англійська мова в початковій школі № 8 (33), серпень 2007 р. – Ст. 31 – 33.

3. Глосарій методичних термінів:

звуко-буквенні відповідники	виховна цінність
компетенція у читанні	соціокультурна цінність
розпізнавання	проблематичне буквосполучення
завдання перед читанням	друкувати літеру
завдання до активного читання	розібрати текст
завдання після читання	зрозуміти зміст
тип читання	графічний символ
читання пошепки	друкована літера
читання вголос	прописна літера
читання про себе	мала літера
читання хором	графічне зображення
читання у режимі ехо	уміння читання
текст для читання	синтетичне читання
автентичний текст	

4. Основні положення лекції:

- 1) Читання є рецептивною мовленнєвою діяльністю.
- 2) Читання має бути направлено на отримання нової інформації з тексту, а не лише на тренування уміння озвучувати надрукований мовний матеріал.
- 3) Синтетичне читання – тип читання, якого навчають на початковому ступені ЗНЗ. Це читання без перекладу, коли зміст прочитаного розуміється одразу.
- 4) Мета читання про себе – отримання інформації.
- 5) Мета читання вголос – передача інформації.
- 6) Читання вголос є засобом навчання та перевірки вимови та інтонації.
- 7) Завдання для оцінювання читання мають містити в собі виховну та соціокультурну цінності.
- 8) Навчання букв:
  - Крок I** – демонстрація букви та її назва.
  - Крок II** – співвідношення між буквою та звуком. (звуко-буквенні відповідники)
  - Крок III** – написання букви.
- 9) Кроки для навчання техніки читання:
  - а) вивчення алфавіту та звуків;
  - б) навчання читати вголос;
  - в) навчання читати про себе.
- 10) У молодших класах учнів навчають читати слова на основі правил.
- 11) Процес навчання читання можна поділити на два рівні:
  - 1 – дотекстовий рівень;
  - 2 – текстовий рівень.
- 12) Мета дотекстового рівня – навчити молодших школярів розуміти звуко-буквенні відповідники і читати слова та прості речення.
- 13) Мета текстового рівня – навчити молодших школярів розуміти зміст прочитаного тексту.
- 14) Етапи навчання читання:
  - 1) антиципація;
  - 2) предикція;
  - 3) комунікативне завдання до читання;
  - 4) перевірка розуміння учнями змісту прочитаного;
  - 5) розвиток інших мовленнєвих умінь та навичок.

5. Питання для самоконтролю:

- 1) Яке значення має читання у процесі навчання молодших школярів?
- 2) З чого починається навчання техніку читання?
- 3) Який тип читання домінує на початковому ступені ЗНЗ?
- 4) Як потрібно навчати техніки читання?
- 5) З якими труднощами стикаються вчитель і молодші школярі під час навчання читання?
- 6) Який спосіб навчання літер, на вашу думку, є найефективнішим?
- 7) Який тип читання використовується як засіб навчання англійської мови?
- 8) Які вимоги висуває Державний освітній стандарт до навчання читання на початковому ступені ЗНЗ?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення:

- 6) Цілі та завдання навчання читання молодшим школярам.
- 7) Труднощі у навчанні читання.
- 8) Навчання літер.
- 9) Навчання техніки читання.
- 10) Навчання читання вголос як основного типу читання.

2. Методична майстерня:

- 1) Випишіть вимоги Державного освітнього стандарту до навчання читання на початковому ступені ЗНЗ.
- 2) Підберіть каталог вправ для навчання техніки читання.
- 3) Розробіть план фрагменту уроку для навчання техніки читання.
- 4) Проаналізуйте тексти для навчання читання у вітчизняних шкільних підручниках. Доведіть їх відповідність програмовим вимогам.

В. Індивідуальні заняття

1. Звукова лабораторна робота

- 1) Дайте відповіді на запитання:
  1. Що означає термін «компетенція у читанні»?
  2. Які типи читання переважають у початковій школі?
  3. З чого потрібно починати навчати техніки читання?
  4. Через які етапи відбувається формування компетенції у читанні?
  5. Назвіть етапи роботи з текстом на уроці.
- 2) Виконайте наступне завдання:
 Прослухайте фрагмент уроку та відшукайте допущені вчителем помилки. Виправте їх та запропонуйте власні шляхи покращення даного фрагменту.
Учитель: *Сьогодні ми вивчаємо нову букву "В" (показує букву). Буква читається як [b], а зараз прочитаємо слова з цією буквою: baby, box, bottle, book, Barbara. Повторіть за мною. А зараз читаємо речення: Barbara brought a bottle to her baby.*
- 3) Ознайомтеся з етапами формування техніки читання та розташуйте їх у правильному порядку. Доведіть правильність свого вибору.
  1. Учні засвоюють звуко-буквенні відповідники.
  2. Учні читають речення.
  3. Учні читають тексти.
  4. Учні читають слова.
  5. Учні читають словосполучення.
- 4) Прокоментуйте наступний фрагмент уроку:
Учитель: *Today we are going to read the text "My Flat". Sasha, read the text.
 Peter, answer my questions.
 Lena, retell the text.
 Sveta, speak about your flat.*
 Ви погоджуєтесь з вказівками вчителя? Чому?
- 5) Розробіть комплекс вправ і завдань для навчання читання на основі тексту "A Dangerous

Hobby”.

A Dangerous Hobby

Barney's favourite hobby is flying a kite. He's got a lot of kites but his best one is red with gold stripes. Barney usually flies his kite on the hill near his house. Yesterday it was a very windy day and the kite was flying high in the sky. Suddenly a strong wind carried the kite to the top of the tree. "I'll fetch it", Barney said. When Barney got to the top tree the wind got stronger. He was too afraid to climb down again. Fireman helped Barney and his kite down from the tree.

2. Тест множинного вибору:

1. Читання – це:
  - а) репродуктивна мовленнєва діяльність;
  - б) рецептивна мовленнєва діяльність;
  - в) рецептивна мовна діяльність.
2. У молодших класах ЗНЗ перевага надається:
  - а) читанню вголос;
  - б) читанню про себе;
  - в) читанню хором.
3. Навчання літер починається з:
  - а) читання слів;
  - б) демонстрації літер;
  - в) читання літер.
4. Навчання техніки читання починається з:
  - а) читання про себе;
  - б) читання пошепки;
  - в) читання вголос.
5. Читання вголос можна використовувати як:
  - а) мету навчання читання;
  - б) засіб навчання читання;
  - в) засіб навчання письма.
6. Читання вголос є основою для:
  - а) навчання читання про себе;
  - б) отримання інформації;
  - в) розуміння текстів.
7. Читання про себе – це читання:
  - а) для задоволення та розуміння;
  - б) для передачі інформації;
  - в) для корекції звуків та інтонації.
8. Читання є:
  - а) засобом навчання;
  - б) метою навчання;
  - в) засобом і метою навчання.
9. Яке читання домінує у початковій школі?
  - а) аналітичне;
  - б) скануюче;
  - в) синтетичне.
10. На кінець четвертого класу, за програмовими вимогами, учні повинні розуміти тексти обсягом:
  - а) до 250 друкованих знаків;
  - б) до 400 друкованих знаків;
  - в) до 500 друкованих знаків.

3. Відео лабораторна робота

Тема: Навчання читання

Ступінь: Початковий

4. Завдання перед переглядом відеоуроку:

1. Визначте цілі та завдання навчання читання молодшим школярам.
2. Який тип читання переважає на початковому ступені навчання у ЗНЗ?

3. Які завдання використовуються на дотекстовому, текстовому та післятекстовому етапах.
4. Які шляхи перевірки рівня розуміння змісту тексту учнями є найефективнішими?

5. Завдання на етапі відеоперегляду:

1. Доведіть, що використані вправи і завдання є ефективними для навчання читання.
2. Доведіть, що запропоновані вправи і завдання відповідають психолого-віковим особливостям молодших школярів.
3. Чи у всіх учнів була можливість попрацювати над власними вміннями читання?
4. Встановіть, чи існує зв'язок між розвитком компетенції у читанні та мовленнєвої компетенції.
5. Були учні готові до читання про себе?
6. Прокоментуйте, наскільки даним учням підходять запропоновані тексти для читання.
7. Які шляхи заохочення учнів підібрав учитель?

6. Завдання після перегляду відеоуроку:

1. Прокоментуйте ефективність тексту і завдань до нього, які обрав учитель.
2. Які ще вправи і завдання ви б запропонували для навчання читання?
3. Як би ви перевіряли рівень розуміння змісту тексту? Наведіть приклади вправ і завдань, які б ви для цього використали.

4. Лабораторна робота в школі

№	Завдання	Коментарі студента
1.	Визначте практичну мету уроку. Як вона пов'язана з навчанням читання?	
2.	Випишіть усі дотекстові завдання, які пропонує вчитель учням перед читанням тексту.	
3.	Випишіть усі вправи і завдання, які виконують учні, читаючи текст.	
4.	Запишіть усе, що молодші школярі читають уголос та про себе. З якою метою вони це роблять?	
5.	Випишіть усі вправи і завдання, які виконують учні після читання.	
6.	Випишіть усі вправи і завдання, спрямовані на розвиток техніки читання.	
7.	Визначте, чи відповідає текст для читання психолого-віковим особливостям молодших школярів.	
8.	Випишіть усі завдання для перевірки рівня розуміння змісту прочитаного. Були вони цікавими?	
9.	Визначте, чи опрацьовується мовний матеріал на даному уроці комплексно.	
10.	Підсумуйте свої враження від переглянутого уроку.	

5. Аналіз фрагменту уроку для навчання читання з метою визначення:

- 1) його позитивних рис;
- 2) його недоліків;
- 3) можливості його вдосконалення.

Текст № 3: A Lost Dog

Тема: Weather

Дотекстові вправи та завдання

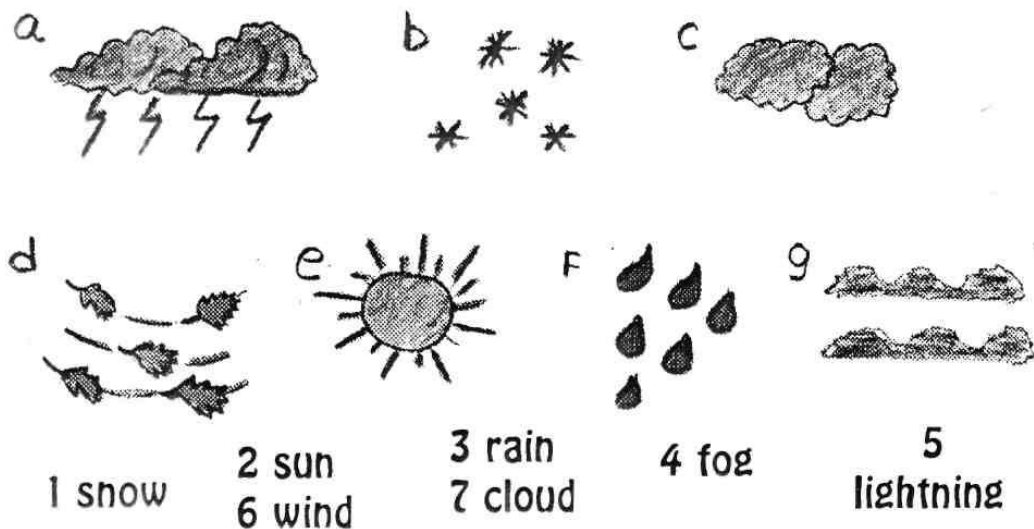
А. Змістова антиципація

Instructions: Look at the pictures and say what season makes these children wear such clothes:

Б. Мовна антиципація

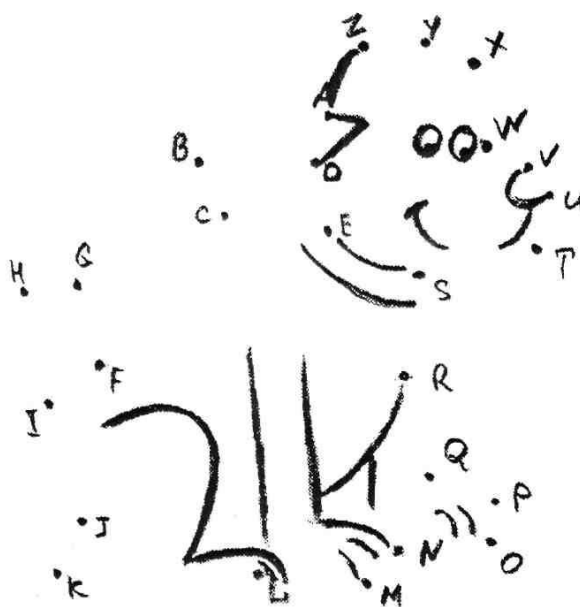
Instructions: 1. Match the words used by the weatherman and symbols.

2. What symbols and words can be used to describe autumn?

В. Прогноз

Instructions: 1. Join the letters in the alphabetical order and you'll see what this text will be about.

2. What colour can it be? Colour it.

Читання тексту

A Lost Dog

It is autumn. The days are shorter and shorter. The nights are longer and longer. The weather is bad. It is raining. The sky is grey. The sun is not shining brightly. The wind is blowing. The leaves are yellow, red and brown. They are slowly falling on the ground. The grass is yellow too. A man is standing at a bus - stop. He is not waiting for a bus. What is he waiting for? Who is he waiting for? He is waiting for his dog. It is black with a white spot over one eye. It is lost. The man cannot find it. He is cold. He does not know what to do.

Завдання для активного читання

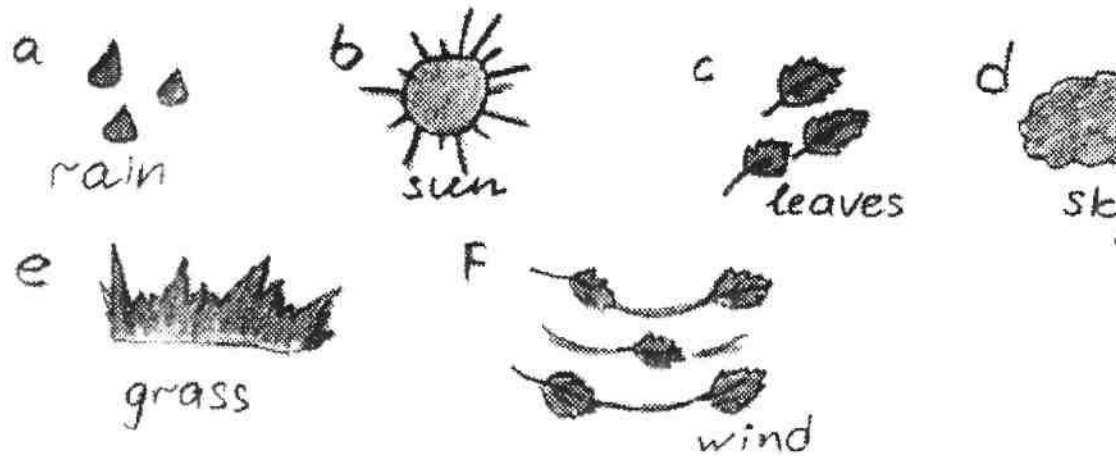
Перевірка рівня розуміння змісту тексту

Instructions: Stick the pictures to the blank places, read the sentences:

1. It is ...
2. The ... is grey.

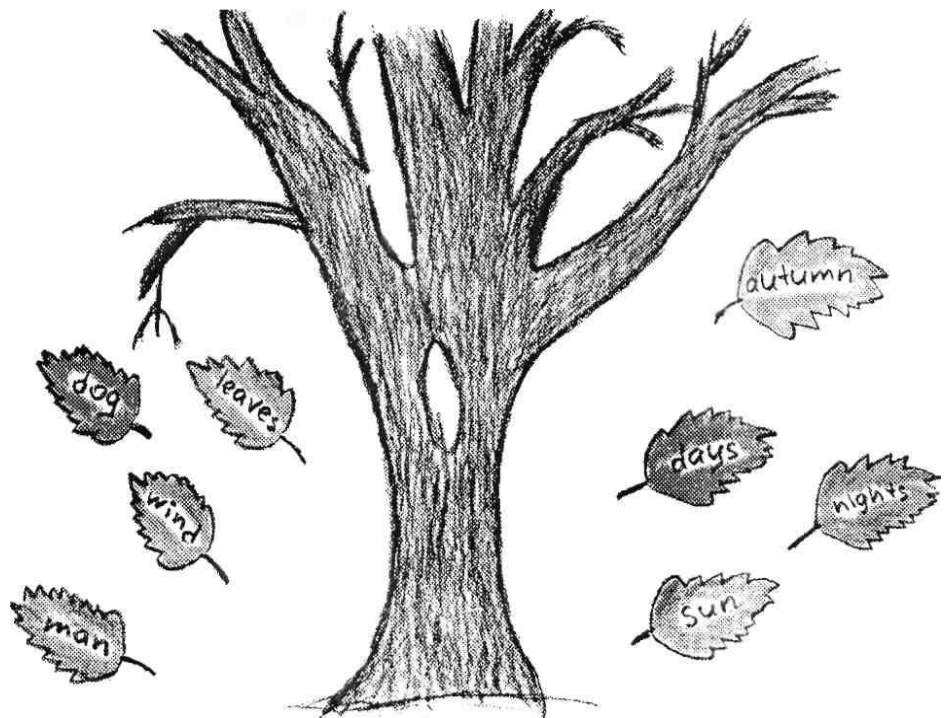
3. The ... is not shining brightly.
4. The ... is blowing.
5. The ... are yellow, red and brown.
6. The ... is yellow too.

Instructions: Choose one of the leaves that are stuck to the tree. Behind each of them, there is one word. Make up sentences with each word according to the story.

Післятекстові вправи та завдання

Instructions: What do you think the weather will be like when the man meets his dog at last? Why?

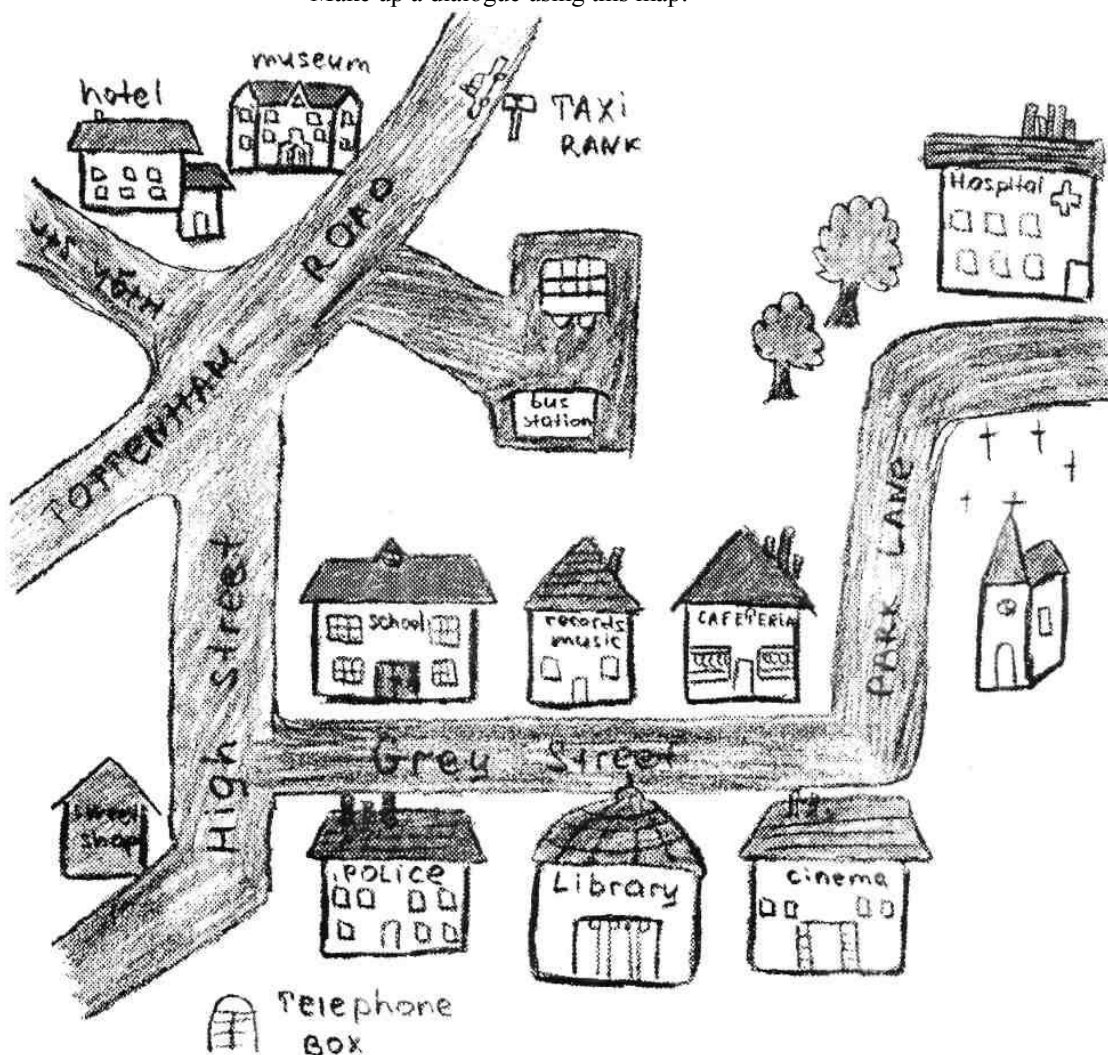

Instructions: Put these sentences into the order as they are in the text.

sunny
rainy
windy
cloudy
snowy
foggy

Instructions: You've lost something and you need to go to the police department. But you don't know the way from your hotel. Ask somebody to help you. Make up a dialogue using this map.

6. Методично-орієнтовані завдання

1. Учитель представив кілька букв на картках, але не звернув увагу учнів на звуко-буквенні відповідники. Як би ви представляли букви?
2. Учитель запропонував такі вправи і завдання для навчання техніки читання:
  - a) name the letter and choose the adequate sound in the boxes;
  - b) read the words which start with the same letter;
  - c) match the sounds and the letters in two columns;
  - d) read the text filling in the missing words;
  - e) read the words with blanks;
  - f) read the following word-combinations.

Чи погоджуєтесь ви з учителем? Чому?

Запропонуйте методично правильну послідовність вправ і завдань.

3. Прочитайте наступне повідомлення і запропонуйте комплекс вправ і завдань для антиципації та предикції.

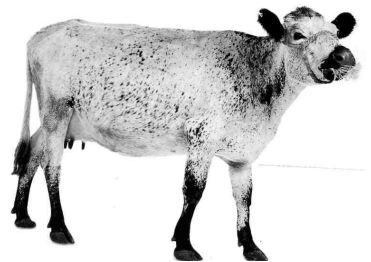
Mum,

We've got some potatoes but we haven't got any carrots. There are some sausages in the fridge but there isn't any fish. We haven't got any orange juice! Can you get some, please?

Alice

4. Запропонуйте ряд комунікативних завдань до читання наступного тексту.
Tigers are fast animals. They are black and yellow and they've got a long tail. They look like big cats. They can run fast and they can climb! They eat meat. Monkeys are very clever animals! They've got big ears and a long tail. They can climb trees and they can jump! They eat bananas, but they don't eat fish.
5. Учитель дав учням завдання прочитати і перекласти наступний текст. Переробіть завдання на комунікативне. Запропонуйте вправи для перевірки рівня розуміння прочитаного.

Cows are big animals!
They've got big bodies and a big tail. They eat grass and hay.
They give us milk!

Rabbits are soft animals!
They've got short legs, big ears and a small tail. They like to eat

Zebras are fast animals!
They've got a black and white body and a long tail. They look like

6. Учитель запропонував таке дотекстове завдання до попереднього тексту:
 "Read again and write yes or no."
 Підберіть ефективніші завдання і запропонуйте вправи на розвиток усного та писемного мовлення на основі тексту.

7. Попрацюйте з кількома автентичними підручниками і оберіть найефективніші ігри для навчання читання:
  - а) на дотекстовому рівні;
  - б) на текстовому рівні.
8. Підберіть каталог вправ і завдань для навчання читання на основі наочних та вербальних підказок.
9. Прочитайте наступний віршований текст і запропонуйте вправи і завдання для навчання читання:

My Father's a Policeman!
My father's a policeman,
His name is P.C. Plat.
His trousers and his jacket,
Are blue and so's his hat!
My mother is a doctor,
Her coat and shoes are white.
They're in the bedroom cupboard,
They're always there at night!
My brother's name is Willie,
And he's a funny clown.
His coat is green and yellow,
His hat is red and brown!
My sister's a singer,
Her dress is white and pink.
She's on TV this evening.
On channel one I think!

10. Учитель запропонував учням: "Read and learn the poem by heart at home."

My Favourite Things!
I love sausages,
I love rice.
Bread and milk,
Is very nice!
I love pizza,
I love chicken.
My favourite things
Are in the kitchen!
The kitchen!
All my favourite things
Are in the kitchen!
I love burgers.
I love fish,
I love anything
On a dish!

Чи правильне завдання дав учням учитель? Запропонуйте власні вправи і завдання для навчання читання на основі даного віршованого тексту.

1.3.8. Навчання письма

А. Лекція

1. План лекції

- 1) Цілі та завдання навчання письма.
- 2) Труднощі при навчанні письма.
- 3) Навчання каліграфії.
- 4) Навчання орфографії. Види диктантів.
- 5) Навчання творчого письма (писемного мовлення).

2. Рекомендована література

- 1) Raimes, A. Techniques in Teaching Writing. – Oxford University Press, 1983.
- 2) Byrne, D. Teaching Writing Skills. – Longman, 1991.

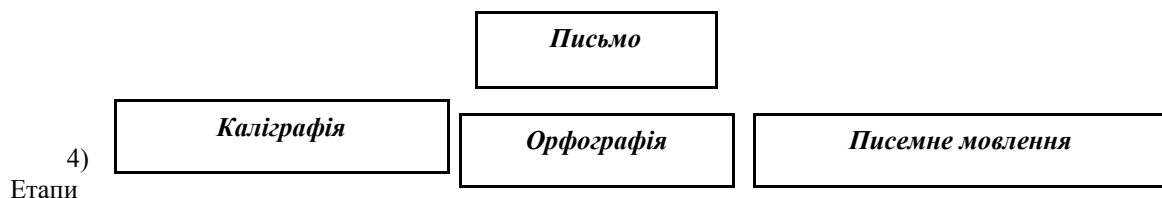
- 3) Evans, V. Successful Writing. Liberty House Newbury, 2000.
- 4) George, M. Share your paragraph. Prentice Hall Regents, 1999.
- 5) Бігич О.Б. Вправи з навчання техніки читання та письма англійською мовою на початковому ступені. – К.: Ленвіт, 2000. – 64 с.
- 6) Бігич О.Б. Ігрові вправи для навчання техніки читання та письма першокласників // Іноземні мови. – 1998. – №4. – ст. 47 – 50.
- 7) Бігич О.Б. Професійні методичні вміння вчителя іноземної мови в початковій школі // Іноземні мови, 1999. – №1. – ст. 42.
- 8) Вдовенко С.С. Англійська мова для молодших школярів. – Львів: „Слово”, 1990.
- 9) Верещагіна И.Н., Приткина Т.А. Обучение английскому языку во втором классе 4х-летней начальной школе. – ИМИ, 1987.
- 10) Грибанова К.Н. Обучение письменной речи на начальном этапе // ИЯШ. – 1999. – №2. – С. 18 – 22.
- 11) Єненкова О. М. Контрольні роботи з письма I семестр (за підручником О. Д. Карп'юк «Англійська мова, 4 клас»). // Англійська мова в початковій школі № 11 (36), листопад 2007 р. – С. 7 – 10.
- 12) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – ст. 205 – 222.
- 13) Ніколаєва С. Ю. та інші. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. – К.: Ленвіт, 2002.
- 14) Ніколаєва С.Ю., Титова В.М. Тестовий контроль лексичних навичок письма (англійська мова). – К.: Ленвіт, 1997. – 72 с.
- 15) Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова (2-12 класи).
- 16) Рогова Г.В., Верещагіна И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях. – М.: Просвещение, 2000. – ст. 193 – 210.
- 17) Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение, 1991. – ст. 162 – 187.
- 18) Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – ст. 106.
- 19) Сіліцька І. О. Ігри, які полегшують навчання. // Англійська мова в початковій школі № 11 (12), листопад 2005 р. – С. 23 – 26.
- 20) Янко В. В. Використання віршів та пісень на уроках іноземної мови. // Англійська мова в початковій школі № 3 (16), березень 2006 р. – С. 16 – 18. Продовження у № 5 (18), травень 2006 р. – С. 27 – 30.

3. Глосарій методичних термінів

друкована літера	графічні навички	самооцінювання
каліграфія	графічна система	контурне письмо
велика літера	кероване письмо	мала буква
перевірка	роздатковий матеріал	звуко-буквенні відповідники
перетворення звуків у	прописні літери	орфографія (правопис)
символи	історичний принцип	писемна компетенція
копіювання	морфологічний принцип	писемне мовлення
творче письмо	фонетичний принцип	письмові вправи і завдання
розбіжності у письмі	лінгвістичний зміст	
вільне письмо	друкований текст	

4. Основні положення лекції

- 1) Письмо є однією з основних мовленнєвих діяльностей.
- 2) Навчання письма починається з:
  - навички писати англійські літери;
  - навички перетворювати звуки у символи;
  - навички правопису складів та слів;
  - навички правильного написання речень;
  - навички писемного мовлення.
- 3) Мета навчання письма на початковому ступені ЗНЗ – розвинути писемну компетенцію, тобто:
  - оволодіти каліграфією (технікою письма);
  - оволодіти орфографією (правописом, системою правил письма);
  - набути навички писемного мовлення як засобу спілкування (особистий лист, вітальна листівка, короткий опис або нарис).

для навчання каліграфії:

- а) показати літеру на картці;
  - б) записати її на дошці;
  - в) прописати літеру в повітрі;
  - г) скопіювати літеру.
- 5) Метою вправ для навчання каліграфії є вивчення усіх літер алфавіту.
- 6) Етапи для навчання орфографії:
- а) рівень слова;
  - б) рівень речення;
  - в) текстовий рівень.
- 7) Для навчання творчого письма використовуються:
- а) рецептивні вправи;
  - б) репродуктивні вправи;
  - в) продуктивні (творчі) вправи.
- 8) Письмо йде від повністю керованого до вільного:
повністю кероване письмо → частково кероване письмо → вільне письмо

5. Питання для самоконтролю

- 1) Яка мета навчання письма на початковому ступені ЗНЗ?
- 2) Які є особливості навчання письма на початковому ступені ЗНЗ?
- 3) Які найкращі шляхи для навчання каліграфії?
- 4) Як потрібно навчати орфографію?
- 5) З чого починається навчання написання літер?
- 6) Чим письмо відрізняється від писемного мовлення?
- 7) Які навчальні матеріали використовуються для навчання письма?
- 8) Які письмові вправи і завдання підходять для молодших школярів?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення

- 1) Цілі та завдання навчання письма молодшим школярам.
- 2) Труднощі навчання письма.
- 3) Навчання каліграфії: етапи, вправи і завдання.
- 4) Навчання орфографії: етапи, вправи і завдання.
- 5) Навчання творчому письму (контурне письмо).

2. Методична майстерня

- 1) Випишіть програмові вимоги до навчання письма.
- 2) Підберіть каталог вправ для навчання каліграфії та правопису.
- 3) Розробити фрагмент уроку для:
  - а) навчання каліграфії;
  - б) навчання орфографії;
  - в) навчання творчого письма.

В. Індивідуальні заняття

1. Тест множинного вибору

1. Письмо – це:
  - а) продуктивна мовленнєва діяльність;
  - б) рецептивна мовленнєва діяльність;
  - в) головна мовленнєва діяльність.
2. Першим етапом у навчанні написання літери є:
  - а) записати літеру у зошит;
  - б) показати літеру на картці;

- в) повільно написати літеру на дошці.
3. Навчання орфографії починається з:
- а) мовних ігор;
  - б) копіювання;
  - в) перекладу.
4. Другий етап навчання письма – це:
- а) орфографія;
  - б) писемне мовлення;
  - в) каліграфія.
5. Останнім етапом навчання каліграфії є:
- а) відтворення літери у повітрі;
  - б) переписати букву у зошит;
  - в) показати букву.
6. Навчання писемного мовлення на початковому етапі закінчується:
- а) репродуктивними вправами;
  - б) продуктивними вправами;
  - в) рецептивними вправами.
7. Заключний етап навчання письма – це:
- а) творче письмо;
  - б) каліграфія;
  - в) орфографія.
8. На початковому ступені навчання у ЗНЗ письмо – це:
- а) одна з практичних цілей навчання англійської;
  - б) лише засіб навчання;
  - в) засіб та мета навчання.
9. Письмо тісно пов'язане з:
- а) читанням та аудіюванням;
  - б) мовленням;
  - в) читанням, мовленням і аудіюванням.
10. Молодших школярів потрібно навчати спочатку:
- а) друкованим літерам;
  - б) малим літерам;
  - в) великим літерам.

2. Звукова лабораторна робота

1. Дайте відповідь на запитання вчителя:

- 1) Що таке писемна компетенція?
- 2) Які вимоги ставить Державний освітній стандарт з іноземної мови до навчання письма на початковому ступені ЗНЗ?
- 3) З чого починається навчання читання?
- 4) Які особливості у навчання читання на початковому ступені навчання у ЗНЗ?
- 5) Назвіть етапи і вправи для навчання:
  - каліграфії;
  - орфографії;
  - творчого письма.

2. Прослухайте завдання та запропонуйте ефективні шляхи їх вирішення:

- 1) Уявіть, що ви вивчаєте з учнями нову літеру. Які з наступних кроків є важливими?
  - Накреслити лінії на дошці.
  - Записати літеру на дошці.
  - Пояснити, як правильно писати дану літеру.
  - Назвати літеру.
  - Представити, звук, який відповідає даній літері.
  - Повторити звук разом.
  - Повторити назву літери.
  - Намалювати літеру в повітрі.
  - Записати літеру у зошити.
- 2) Оберіть одну з літер, які викликають труднощі. Назвіть вправи і завдання, які б ви використали для навчання її вашим учням.
- 3) Додайте декілька вправ і завдань для навчання орфографії:
  - Зверніть увагу на наступні слова: tiger, goat, horse, lion, bear, camel, chicken, cow.
  - Запишіть ці слова у дві колонки

farm animals
wild animals
- 4) Проаналізуйте запропоновані вправи для повністю керованого письма. Чи можна використовувати такі завдання у молодших класах?
  - Вправа 1. Заповнення пропусків.
Read the text, then write out the complete sentences.
Приклад: Annie likes ... but she doesn't like ...
  - Вправа 2. Упорядкування слів.
Write the sentence correctly.
Приклад: We / six o'clock / and / tea / drink / get up / at.
  - Вправа 3. Підстановка.
Write a true sentence like this about yourself.
Приклад: Nick enjoys playing football and listening to music.
  - Вправа 4. Виправлення фактів.
Re-write the sentences and match them with correct pictures.
- 5) Підберіть комплекс вправ і завдань для повністю керованого та частково керованого письма на основі наступної історії:

Last Tuesday afternoon I did something very bad. My parents asked me to go shopping for them and my mum wrote the things we needed on a piece of paper. I had to buy soap, biscuits, flour and vegetables. I walked past the cinema. There was a new film on. I forgot about my mum's shopping and went to the cinema. When I came out of the cinema, all shops were closed. I went home with no money and no shopping. Mum and dad were very angry.
- 6) Прослухайте лист Кейт до Майкла і запропонуйте кілька вправ на дотекстовий рівень:

163 Palmetto Dums
Miami
July 14th 2005

Dear Michael,
Miami is fantastic. It's got beautiful beaches. There are a lot of hotels and restaurants here. Yesterday we went to the cinema. We saw a very good film. We visited a famous

aquarium.

Love,

Kate

- 7) Підберіть комплекс вправ для навчання написання вітальної листівки? Використайте наступну вітальну листівку як приклад.

Dear Nick,

Happy Christmas and New Year. Wishing you health and luck.

Love,

Helen

- 8) Прослухайте наступні вправи, спрямовані на виправлення письмової роботи. Яку з наведених вправ ви б обрали?

- Учитель збирає учнівські зошити наприкінці уроку і виправляє помилки вдома. На наступному уроці роздає зошити і аналізує помилки.
- Учитель пропонує учням обмінятися зошитами один з одним. Далі він зачитує правильні відповіді, а учні самостійно виправляють помилки.

3. Відео лабораторна робота

Тема: Навчання письма

Ступінь: Початковий

1. Завдання перед переглядом відеоуроку:

- Визначте цілі навчання письма на початковому ступені навчання у ЗНЗ.
- Розкрийте зміст кожного етапу навчання письма молодшим школярам.
- Як правильно організувати навчання письма?

22. Завдання на етапі відеоперегляду:

- Прокоментуйте вправи і завдання для навчання письма, які вам подобаються найбільше.
- Ви б додали ще інші вправи або візуальні опори для досягнення основної мети даного уроку?
- Як побудовано на уроці процес навчання письма? Ви погоджуєтесь з таким ходом заняття?
- Які з запропонованих на уроці вправ і завдань були, на вашу думку, найефективнішими і чому?
- Чи помічаєте ви методичні помилки вчителя? Прокоментуйте свою відповідь.
- Чи можна стверджувати, що навчання письма на даному уроці тісно переплітається з іншими мовленнєвими діяльностями?

23. Завдання на після перегляду відеоуроку:

- Визначте основну мету даного уроку.
- Була досягнута основна мета уроку? Якщо ні, запропонуйте свої варіанти її досягнення.
- У чому полягає практична цінність запропонованих письмових вправ і завдань?

4. Лабораторна робота в школі

№	Завдання	Студентські записи
1.	Зазначте, які типи письмових вправ використовуються на уроці. Чи є вони ефективними?	
2.	Запишіть усе, що виконують молодші школярі для навчання каліграфії.	
3.	Запишіть усе, що пишуть молодші школярі для вдосконалення навичок орфографії.	
4.	Зазначте, чи пишуть учні щось на дошці, а не лише у зошитах.	
5.	Запишіть усе, що молодші школярі пишуть під	

	керівництвом учителя.	
6.	Запишіть усе, що в класі молодші школярі пишуть самостійно.	
7.	Запишіть усе, що використовує вчитель в якості вербальних та візуальних опор для навчання письма.	
8.	Випишіть усі вправи і завдання, які пропонує вчитель для навчання письма.	
9.	Зазначте, як учні заохочуються до творчого письма.	
10.	Підсумуйте свої враження від переглянутого уроку та скажіть, чи була досягнута основна мета уроку.	

5. Аналіз фрагменту уроку для навчання аудіювання з метою визначення:

- 1) його позитивних рис;
- 2) його недоліків;
- 3) можливості його вдосконалення..

а) Урок 1

**Навчання письма
Тема: Teaching Letter “Bb”**

Практична мета: навчити учнів розрізняти і правильно писати велику і малу літеру “Bb”.

Завдання:

1. Look at the card. This is letter B.
2. Look and reproduce letter B in the air (after the teacher).
3. Show this letter using your chin.
4. Look at the board and write letter “B” into your note-book.
5. Join letter “B” and sound [b] together (among other sounds and letters):

[æ]	Bb
[t]	Aa
[i]	Kk
[b]	Ii
[k]	Tt
6. Show the twin letters on the card (join the pair).
7. Draw a circle round letter “b” in the given words:
a bird, a ball, about, a bear, a crocodile, Bob, big, small, a blackboard, a dog, brown, a book.
8. Choose the words that start letter “B”:
Barbara, black, note-book, copy, book, duck, table.
9. Look at the pictures and label them with the first capital letter.
10. Copy the words with letter “B” into your notebooks.

б) Урок 2

Навчання письма

Тема: Teaching Calligraphy

Практична мета: навчити молодших школярів розрізняти літеру “b”.

1. Listen, look at the picture and find the odd letter, then cross it out.

Little Red Riding Hood found many mushrooms in the forest. But Big Grey Wolf put one toad-stool (мухомор) in every basket. Please, help the little girl find it and throw it away. Cross it out.

b b b b d

c c c G c

p p p b p

2. Look at the letters and match them together.

P _	g b o p
E _	r e n l
F _	e g j f

B _	c d b t
V _	y j w v
W _	v m n w

In the left column you can see the capital letters (“mothers”). In the right column – the small letters (“children”). Mothers lost their children. Help mothers find their children.

3. Guess what letter I am drawing:

4.	/	Λ	A
5.	I	P	B
6.	I	l\	N
7.	I	l\	M
8.	(	O	Q

4. Build a letter joining your hands together.

5. Look at the letters and make up the words.

- 1) o m e r t h - mother
- 2) n s e o - nose
- 3) t b l e a - table
- 4) t a e h t e r - theatre
- 5) a r n e g o - orange

6. Read the words and underline the silent letters.

daugh <u>t</u> er	broug <u>h</u> t
<u>t</u> wo	w <u>h</u> y
river <u>g</u>	take <u>g</u>

в) Урок 3

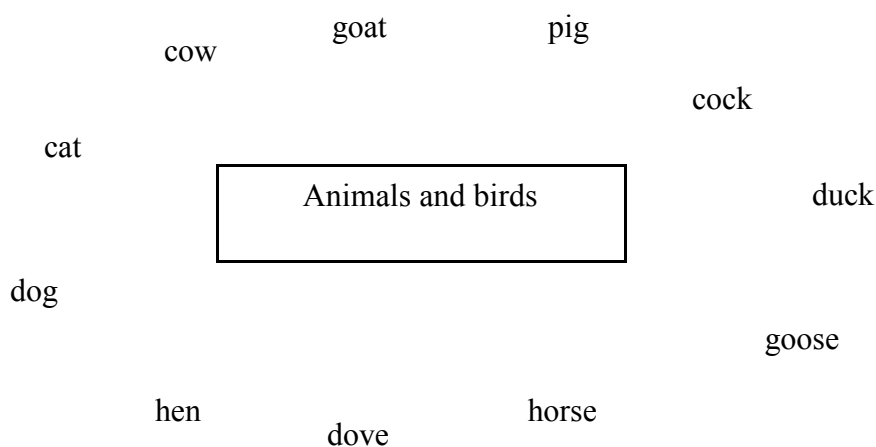
Навчання письма

Практична мета: навчити молодших школярів створювати коротку історію.

Завдання:

1. Look at the pictures and say what domestic animals and birds you know. Let's use a word-rose for our work.

2. Draw the pictures of these domestic animals and birds and colour them. Name them and

write their names under each picture.

3. Let's read an interesting story. Guess who has written it.
My grandpa and grandma have a farm. They have a lot of animals on their farm. They have goats and chickens. Hens give them eggs. We go to the farm in summer. We like to help grandparents. We collect the eggs and look after the animals.

4. Write out the sentences, in which:
 a) the boy tells about his grandparents;
 b) he describes the farm;
 c) he tells how he likes to help.

5. Fill in the table using the words given below.

It is		It lives		It eats		
big	small	on land	in water	meat	fish	grass

a cow
 a cat
 a dog

a goose
 a hen
 a pig

a duck
 a horse
 a goat

6. Read the story and fill in the gaps in it.
 My grandfather has a ...
 He has ... and ... and ...
 He has ... small and ... big.
7. Read the information on the sheets of paper and make up a story how you help your grandparents:

When I have holidays, I go to the village and help my grandparents. I like their farm very much.

My grandmother and grandfather have a farm. They have a lot of animals there.

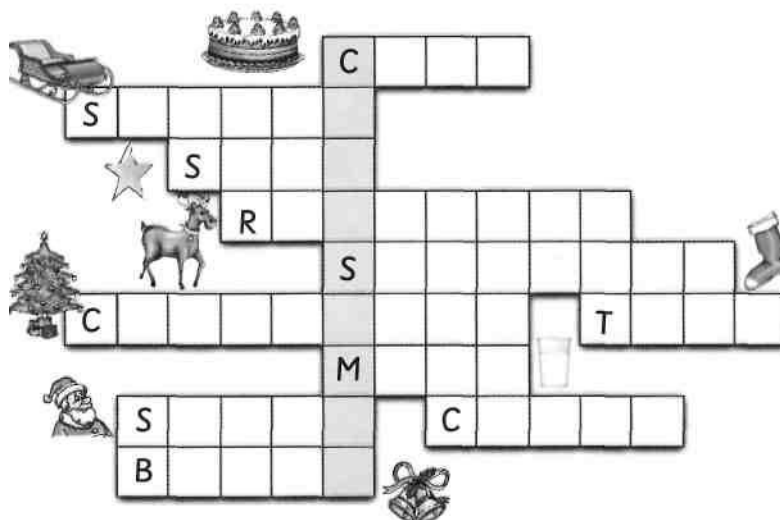
They have cows and horses.
They have a cock and a lot of
hens. Hens give a lot of eggs.
They have two big pigs.

8. Imagine that your grandparents have a farm.
Draw the animals that live there and write about the farm.

6. Методично-орієнтовані завдання

- Учитель запропонував наступне завдання:
“Look at the board and rewrite the capital and small letters: Aa, Bb, Cc, Dd.”
Скажіть, чи правильно було поставлене завдання, а також запропонуйте методично правильні завдання для даної ситуації.
- Учитель навчав учнів нових літер через:
  - багаторазове повторення звуків;
  - представлення літер на картках;
  - переписування літер;
  - прописування літер у повітрі.
 Знайдіть помилки вчителя і виправте їх
- Прочитайте наступні переплутані завдання для навчання орфографії та розташуйте їх у логічному порядку:
  - rewrite the sentences from the board;
  - rewrite a short text from the board;
  - rewrite the words from the board.
- Перегляньте автентичні підручники для молодших школярів та оберіть кілька цікавих ігор для навчання каліграфії.
- Прочитайте завдання для навчання орфографії та запропонуйте подібне завдання для теми “My Flat”.

Look at the pictures and fill in the crossword. Find the secret word.

- Ознайомтеся з наступною вправою і запропонуйте до неї методично правильне завдання. Назвіть етап навчання творчого письма, до якого належить ця вправа.

7. Уявіть, що ви будете навчати молодших школярів, як самостійно писати в межах теми “Holidays”. Підберіть комплекс вправ і завдань, які ви б використали для досягнення даної мети.

8. Оберіть найкраще завдання для навчання орфографії із запропонованих нижче:

a) put a tick or a cross before the word if you like to do it.

cook	dance	skate	walk
play	sing	draw	read
go fishing	listen to music	ski	watch TV

b) look at the words and rewrite those which have open syllables:

hot dog   carrot   ice-cream
salad   banana   rice
orange   chicken tomato

c) look at the beginnings of the sentences and choose their endings according to the pictures:

1. План:

1. Цілі та завдання навчання письма.
2. Труднощі у навчанні письма.
3. Навчання каліграфії.
4. Навчання орфографії. Види диктантів.
5. Навчання творчого письма.
(писемного мовлення)

2. Рекомендована література:

- 21) Raimes, A. Techniques in Teaching Writing. – Oxford University Press, 1983.
- 22) Byrne, D. Teaching Writing Skills. – Longman, 1991.
- 23) Evans, V. Successful Writing. Liberty House Newbury, 2000.
- 24) George, M. Share your paragraph. Prentice Hall Regents, 1999.
- 25) Бігич О.Б. Вправи з навчання техніки читання та письма англійською мовою на початковому ступені. – К.: Ленвіт, 2000. – 64 с.
- 26) Бігич О.Б. Ігрові вправи для навчання техніки читання та письма першокласників // Іноземні мови. – 1998. – № 4. – Ст. 47 – 50.
- 27) Бігич О.Б. Професійні методичні вміння вчителя іноземної мови в початковій школі // Іноземні мови, 1999. – № 1. – Ст. 42.
- 28) Вдовенко С.С. Англійська мова для молодших школярів. – Львів: „Слово”, 1990.
- 29) Верещагіна И.Н., Приткина Т.А. Обучение английскому языку во втором классе 4х-летней начальной школе. – ИМИ, 1987.

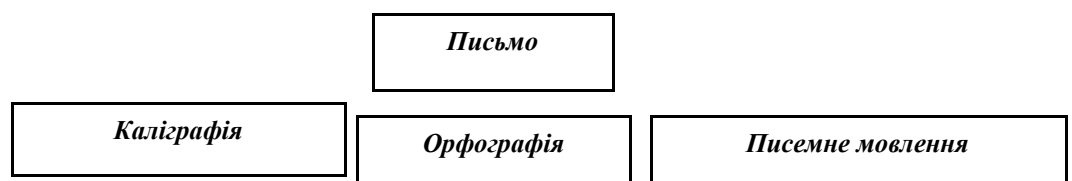
- 30) Грибанова К.Н. Обучение письменной речи на начальном этапе // ИЯШ. – 1999. – №2. – Ст. 18 – 22.
- 31) Єненкова О. М. Контрольні роботи з письма I семестр (за підручником О. Д. Карп'юк «Англійська мова, 4 клас»). // Англійська мова в початковій школі № 11 (36), листопад 2007 р. – Ст. 7 – 10.
- 32) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. – Ст. 205 – 222.
- 33) Ніколаєва С. Ю. та інші. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. – К.: Ленвіт, 2002.
- 34) Ніколаєва С.Ю., Титова В.М. Тестовий контроль лексичних навичок письма (англійська мова). – К.: Ленвіт, 1997. – 72 с.
- 35) Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова (2-12 класи).
- 36) Рогова Г.В., Верещагіна И.Н. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в общеобразовательных учреждениях. – М.: Просвещение, 2000. – Ст. 193 – 210.
- 37) Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранным языкам в средней школе. – М.: Просвещение, 1991. – Ст. 162 – 187.
- 38) Роман С. В. Методика навчання англійської мови у початковій школі: Навчальний посібник. – К.: Ленвіт, 2005. – Ст. 106.
- 39) Сіліцька І. О. Ігри, які полегшують навчання. // Англійська мова в початковій школі № 11 (12), листопад 2005 р. – Ст. 23 – 26.
- 40) Янко В. В. Використання віршів та пісень на уроках іноземної мови. // Англійська мова в початковій школі № 3 (16), березень 2006 р. – Ст. 16 – 18. Продовження у № 5 (18), травень 2006 р. – Ст. 27 – 30.

3. Глосарій методичних термінів:

друкована літера	графічні навички	самооцінювання
каліграфія	графічна система	контурне письмо
велика літера	кероване письмо	мала буква
перевірка	роздатковий матеріал	звуко-буквенні відповідники
перетворення звуків у символи	прописні літери	орфографія (правопис)
копіювання	історичний принцип	писемна компетенція
творче письмо	морфологічний принцип	писемне мовлення
розбіжності у письмі	фонетичний принцип	письмові вправи і завдання
вільне письмо	лінгвістичний зміст	
	друкований текст	

4. Основні положення лекції:

- 1) Письмо є однією з основних мовленнєвих діяльностей.
- 2) Навчання письма починається з:
  - навички писати англійські літери;
  - навички перетворювати звуки у символи;
  - навички правопису складів та слів;
  - навички правильного написання речень;
  - навички писемного мовлення.
- 3) Мета навчання письма на початковому ступені ЗНЗ – розвинути писемну компетенцію, тобто:
  - оволодіти каліграфією (технікою письма);
  - оволодіти орфографією (правописом, системою правил письма);
  - набути навички писемного мовлення як засобу спілкування (особистий лист, вітальна листівка, короткий опис або нарис).

- 4) Етапи для навчання каліграфії:
  - а) показати літеру на картці;
  - б) записати її на дошці;
  - в) прописати літеру в повітрі;

- г) скопіювати літеру.
- 5) Метою вправ для навчання каліграфії є вивчення усіх літер алфавіту.
- 6) Етапи для навчання орфографії:
  - а) рівень слова;
  - б) рівень речення;
  - в) текстовий рівень.
- 7) Для навчання творчого письма використовуються:
  - а) рецептивні вправи;
  - б) репродуктивні вправи;
  - в) продуктивні (творчі) вправи.
- 8) Письмо йде від повністю керованого до вільного:
повністю кероване письмо → частково кероване письмо → вільне письмо

5. Питання для самоконтролю:

- 9) Яка мета навчання письма на початковому ступені ЗНЗ?
- 10) Які є особливості навчання письма на початковому ступені ЗНЗ?
- 11) Які найкращі шляхи для навчання каліграфії?
- 12) Як потрібно навчати орфографію?
- 13) З чого починається навчання написання літер?
- 14) Чим письмо відрізняється від писемного мовлення?
- 15) Які навчальні матеріали використовуються для навчання письма?
- 16) Які письмові вправи і завдання підходять для молодших школярів?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення:

- 9) Цілі та завдання навчання письма молодшим школярам.
- 10) Труднощі навчання письма.
- 11) Навчання каліграфії: етапи, вправи і завдання.
- 12) Навчання орфографії: етапи, вправи і завдання.
- 13) Навчання творчого письма (контурне письмо).

2. Методична майстерня:

- 4) Випишіть програмові вимоги до навчання письма.
- 5) Підберіть каталог вправ для навчання каліграфії та правопису.
- 6) Розробіть фрагмент уроку для навчання:
  - а) каліграфії;
  - б) орфографії;
  - в) творчого письма.

В. Індивідуальні заняття

1. Звукова лабораторна робота

- 1. Дайте відповідь на запитання вчителя:
  - 1) Що таке писемна компетенція?
  - 2) Які вимоги ставить Державний освітній стандарт з іноземної мови до навчання письма на початковому ступені ЗНЗ?
  - 3) З чого починається навчання читання?
  - 4) Які особливості є у навчанні читання на початковому ступені ЗНЗ?
  - 5) Назвіть етапи і вправи для навчання:
    - каліграфії;
    - орфографії;
    - творчого письма.
- 2. Прослухайте завдання та запропонуйте ефективні шляхи їх вирішення:
  - 1) Уявіть, що ви вивчаєте з учнями нову літеру. Які з наступних кроків є важливими?
    - Накреслити лінії на дошці.
    - Записати літеру на дошці.
    - Пояснити, як правильно писати дану літеру.
    - Назвати літеру.
    - Представити звук, який відповідає даній літері.

- Повторити звук разом.
- Повторити назву літери.
- Намалювати літеру в повітрі.
- Записати літеру в зошити.

2) Оберіть одну з літер, які викликають труднощі. Назвіть вправи і завдання, які б ви використали для навчання її вашим учням.

3) Додайте декілька вправ і завдань для навчання орфографії:

- Зверніть увагу на наступні слова: tiger, goat, horse, lion, bear, camel, chicken, cow.
- Запишіть ці слова у дві колонки
farm animals
wild animals

4) Проаналізуйте запропоновані вправи для повністю керованого письма. Чи можна використовувати такі завдання у молодших класах?

Вправа 1. Заповнення пропусків.

Read the text, then write out the complete sentences.

Приклад: Annie likes ... but she doesn't like ...

Вправа 2. Упорядкування слів.

Write the sentence correctly.

Приклад: We / six o'clock / and / tea / drink / get up / at.

Вправа 3. Підстановка.

Write a true sentence like this about yourself.

Приклад: Nick enjoys playing football and listening to music.

Вправа 4. виправлення фактів.

Re-write the sentences and match them with correct pictures.

5) Підберіть комплекс вправ і завдань для повністю керованого та частково керованого письма на основі наступної історії:

Last Tuesday afternoon I did something very bad. My parents asked me to go shopping for them and my mum wrote the things we needed on a piece of paper. I had to buy soap, biscuits, flour and vegetables. I walked past the cinema. There was a new film on. I forgot about my mum's shopping and went to the cinema. When I came out of the cinema, all shops were closed. I went home with no money and no shopping. Mum and dad were very angry.

14) Прослухайте лист Кейт до Майкла і запропонуйте кілька вправ для дотекстового рівня:

163 Palmetto Dums

Miami

July 14th 2005

Dear Michael,

Miami is fantastic. It's got beautiful beaches. There are a lot of hotels and restaurants here. Yesterday we went to the cinema. We saw a very good film. We visited a famous aquarium.

Love,

Kate

15) Підберіть комплекс вправ для навчання написання вітальної листівки? Використайте наступну вітальну листівку як приклад.

Dear Nick,

Happy Christmas and New Year. Wishing you health and luck.

Love,

Helen

16) Прослухайте наступні вправи, спрямовані на виправлення письмової роботи. Яку з наведених вправ ви б обрали?

а) Учитель збирає учнівські зошити наприкінці уроку і виправляє помилки вдома. На наступному уроці роздає зошити і аналізує помилки.

б) Учитель пропонує учням обмінятися зошитами один з одним. Далі він зачитує правильні відповіді, а учні самостійно виправляють помилки.

2. Тест множинного вибору:

11. Письмо – це:
  - а) продуктивна мовленнєва діяльність;
  - б) рецептивна мовленнєва діяльність;
  - в) головна мовленнєва діяльність.
12. Першим етапом у навчанні написання літери є:
  - а) записати літеру у зошит;
  - б) показати літеру на картці;
  - в) повільно написати літеру на дошці.
13. Навчання орфографії починається з:
  - а) мовних ігор;
  - б) копіювання;
  - в) перекладу.
14. Другий етап навчання письма – це:
  - а) орфографія;
  - б) писемне мовлення;
  - в) каліграфія.
15. Останнім етапом навчання каліграфії є:
  - а) відтворити літери у повітрі;
  - б) переписати букву у зошит;
  - в) показати букву.
16. Навчання писемного мовлення на початковому етапі закінчується:
  - а) репродуктивними вправами;
  - б) продуктивними вправами;
  - в) рецептивними вправами.
17. Заключний етап навчання письма – це:
  - а) творче письмо;
  - б) каліграфія;
  - в) орфографія.
18. На початковому ступені навчання у ЗНЗ письмо – це:
  - а) одна з практичних цілей навчання англійської;
  - б) лише засіб навчання;
  - в) засіб і мета навчання.
19. Письмо тісно пов'язане з:
  - а) читанням і аудіюванням;
  - б) мовленням;
  - в) читанням, мовленням і аудіюванням.
20. Молодших школярів потрібно навчати спочатку:

- а) друкованим літерам;
- б) малим літерам;
- в) великим літерам.

3. Відео лабораторна робота

Тема: Навчання письма

Ступінь: Початковий

7. Завдання перед переглядом відеоуроку:

- 5. Визначте цілі навчання письма на початковому ступені навчання у ЗНЗ.
- 6. Розкрийте зміст кожного етапу навчання письма молодшим школярам.
- 7. Як правильно організувати навчання письма?

8. Завдання на етапі відеоперегляду:

- 7. Прокоментуйте вправи і завдання для навчання письма, які вам подобаються найбільше.
- 8. Ви б додали ще інші вправи або візуальні опори для досягнення основної мети даного уроку?
- 9. Як побудовано на уроці процес навчання письма? Ви погоджуєтеся з таким ходом заняття?
- 10. Які з запропонованих на уроці вправ і завдань були, на вашу думку, найефективнішими і чому?
- 11. Чи помічаєте ви методичні помилки вчителя? Прокоментуйте свою відповідь.
- 12. Чи можна стверджувати, що навчання письма на даному уроці тісно переплітається з іншими мовленнєвими діяльностями?

9. Завдання після перегляду відеоуроку:

- 5. Визначте практичну мету та супутні цілі даного уроку.
- 6. Була досягнута основна мета уроку? Якщо ні, запропонуйте свої варіанти її досягнення.
- 7. У чому полягає практична цінність запропонованих письмових вправ і завдань?

8. Лабораторна робота в школі

№	Завдання	Студентські записи
1.	Зазначте, які типи письмових вправ використовуються на уроці. Чи є вони ефективними?	
2.	Запишіть усе, що виконують молодші школярі для навчання каліграфії.	
3.	Запишіть усе, що пишуть молодші школярі для вдосконалення навичок орфографії.	
4.	Зазначте, чи пишуть учні щось на дошці, а не лише у зошитах.	
5.	Запишіть усе, що молодші школярі пишуть під керівництвом учителя.	
6.	Запишіть усе, що молодші школярі пишуть у класі самостійно.	
7.	Запишіть усе, що використовує вчитель в якості вербальних та візуальних опор для навчання письма.	
8.	Випишіть усі вправи і завдання, які пропонує вчитель для навчання письма.	

9.	Зазначте, як учні заохочуються до творчого письма.	
10.	Підсумуйте свої враження від переглянутого уроку та скажіть, чи була досягнута основна мета уроку.	

5. Аналіз фрагменту уроку для навчання аудіювання з метою визначення:

- 1) його позитивних рис;
- 2) його недоліків;
- 3) можливості його вдосконалення..

a) Урок 1

**Навчання письма
Тема: Teaching Letter “Bb”**

Практична мета: навчити учнів розрізняти і правильно писати велику і малу літеру “Bb”.

Завдання:

6. Look at the card. This is letter “B”.
7. Look and reproduce letter “B” in the air (after the teacher).
8. Show this letter using your chin.
9. Look at the board and write letter “B” into your note-book.
10. Join letter “B” and sound [b] together (among other sounds and letters):

[æ]	Bb
[t]	Aa
[i]	Kk
[b]	Ii
[k]	Tt
6. Show the twin letters on the card (join the pair).
7. Draw a circle round letter “b” in the given words:
a bird, a ball, about, a bear, a crocodile, Bob, big, small, a blackboard, a dog, brown, a book.
8. Choose the words that start with letter “B”:
Barbara, black, note-book, copy, book, duck, table.
9. Look at the pictures and label them with the first capital letter.
10. Copy the words with letter “B” into your notebooks.

б) Урок 2

**Навчання письма
Тема: Teaching Calligraphy**

Практична мета: навчити молодших школярів розрізняти літеру “b”.

3. Listen, look at the picture and find the odd letter, then cross it out.
Little Red Riding Hood found many mushrooms in the forest. But Big Grey Wolf put a toad-stool (мухомор) in each basket. Please, help the little girl find it and throw it away. Cross it out.

b b b b d

c c c G c

p p p b p

4. Look at the letters and match them together.

P _	g b o p
E _	r e n l
F _	e g j f

B _	c d b t
V _	y j w v
W _	v m n w

In the left column you can see the capital letters ("mothers"). In the right column – the small letters ("children"). Mothers lost their children. Help mothers find their children.

5. Guess what letter I am drawing:

2)	/	Λ	A
3)	I	P	B
4)	I	l\	N
5)	I	l\	M
6)	(	O	Q

10. Build a letter joining your hands together.

11. Look at the letters and make up the words.

- o m e r t h - mother
- n s e o - nose
- t b l e a - table
- t a e h t e r - theatre
- a r n e g o - orange

12. Read the words and underline the silent letters.

da <u>ugh</u> ter	brou <u>gh</u> t
<u>t</u> wo	<u>wh</u> y
river <u>l</u>	take <u>l</u>

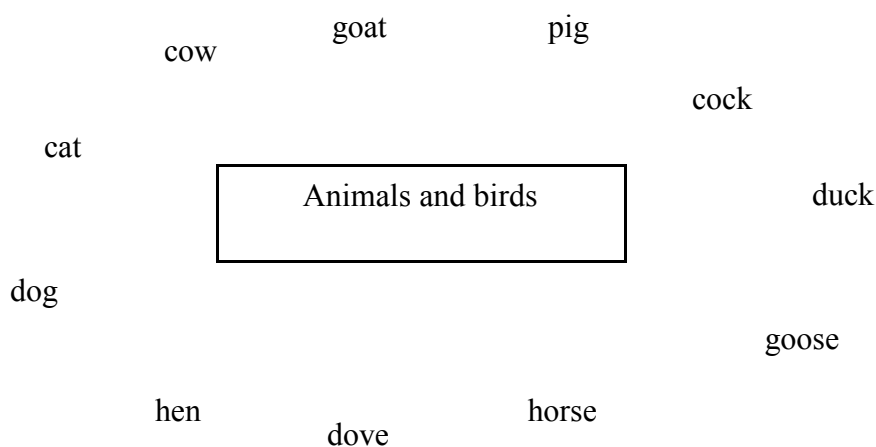
в) Урок 3

Навчання письма

Практична мета: навчити молодших школярів створювати коротку історію.

Завдання:

- Look at the pictures and say what domestic animals and birds you know. Let's use a word-rose for our work.

10. Draw the pictures of these domestic animals and birds and colour them. Name them and write

their names under each picture.

11. Let's read an interesting story. Guess who has written it.

My grandpa and grandma have a farm. They have a lot of animals on their farm.

They have goats and chickens. Hens give them eggs. We go to the farm in summer. We like to help grandparents. We collect the eggs and look after the animals.

12. Write out the sentences, in which:

- d) the boy tells about his grandparents;
- e) he describes the farm;
- f) he tells how he likes to help.

13. Fill in the table using the words given below.

It is		It lives		It eats		
big	small	on land	in water	meat	fish	grass

a cow

a goose

a duck

a cat

a hen

a horse

a dog

a pig

a goat

14. Read the story and fill in the gaps in it.

My grandfather has a ...

He has ... and ... and ...

He has ... small and ... big.

15. Read the information on the sheets of paper and make up a story how you help your grandparents:

When I have holidays, I go to the village and help my grandparents. I like their farm very much.

My grandmother and grandfather have a farm. They have a lot of animals there.

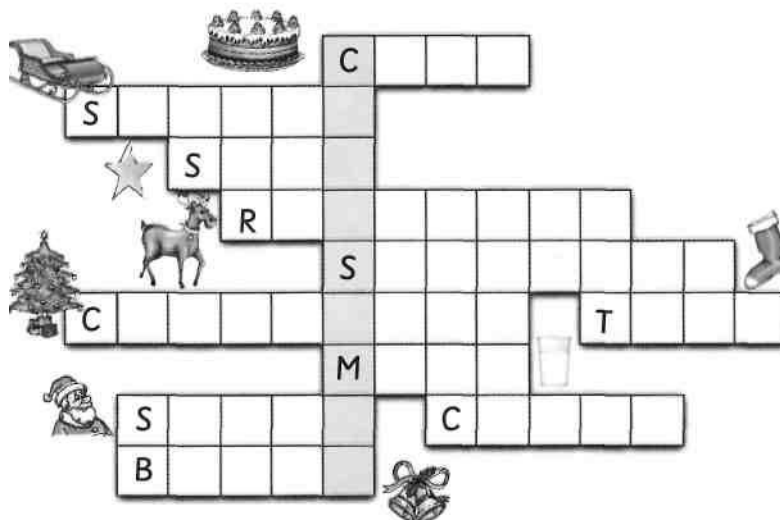
They have cows and horses.
They have a cock and a lot of
hens. Hens give a lot of eggs.
They also have two big pigs.

16. Imagine that your grandparents have a farm. Draw the animals that live there and write about the farm.

6. Методично-орієнтовані завдання

- Учитель запропонував наступне завдання:
“Look at the board and rewrite the capital and small letters: Aa, Bb, Cc, Dd.”
Скажіть, чи правильно було поставлене завдання, а також запропонуйте методично правильні завдання для даної ситуації.
- Учитель навчав учнів нових літер через:
  - багаторазове повторення звуків;
  - представлення літер на картках;
  - переписування літер;
  - прописування літер у повітрі.
 Знайдіть помилки вчителя і виправте їх.
- Прочитайте наступні переплутані завдання для навчання орфографії та розташуйте їх у логічному порядку:
  - rewrite the sentences from the board;
  - rewrite a short text from the board;
  - rewrite the words from the board.
- Перегляньте автентичні підручники для молодших школярів та оберіть кілька цікавих ігор для навчання каліграфії.
- Прочитайте завдання для навчання орфографії та запропонуйте подібне завдання для теми “My Flat”.

Look at the pictures and fill in the crossword. Find the secret word.

- Ознайомтеся з наступною вправою і запропонуйте до неї методично правильне завдання. Назвіть етап навчання творчого письма, до якого належить ця вправа.

7. Уявіть, що ви будете навчати молодших школярів, як самостійно писати в межах теми "Holidays". Підберіть комплекс вправ і завдань, які ви б використали для досягнення даної мети.

8. Оберіть найкраще завдання для навчання орфографії із запропонованих нижче:

a) put a tick or a cross before the word if you like to do it.

cook	dance	skate	walk
play	sing	draw	read
go fishing	listen to music	ski	watch TV

b) look at the words and rewrite those which have open syllables:

hot dog   carrot   ice-cream
 salad   banana   rice
 orange   chicken tomato

c) look at the beginnings of the sentences and choose their endings according to the pictures:

Oscar is

a) listening to music

b) watching TV

Cindy likes

a) to swim in the river

Tom and Wendy want
snowman

a) to make a

17. Які типи диктантів є найефективнішими для навчання орфографії? Назвіть їх та запропонуйте кілька завдань для молодших школярів.

18. Уявіть, що ваші учні не вміють правильно писати слова. Поясніть, у чому може бути проблема. Що необхідно робити, щоб змінити дану ситуацію на краще?

Oscar is

a) listening to music

b) watching TV

Cindy likes

a) to swim in the river

Tom and Wendy want
snowman

a) to make a

19. Які типи диктантів є найефективнішими для навчання орфографії? Назвіть їх та запропонуйте кілька завдань для молодших школярів.

20. Уявіть, що ваші учні не вміють правильно писати слова. Поясніть, у чому може бути проблема. Що необхідно робити, щоб змінити дану ситуацію на краще?

Підсумковий тест знань з методики викладання іноземних мов у початковій школі

1. Для навчання каліграфії використовують:
  - 1) друковані літери;
  - 2) написані від руки літери.
2. Навчання каліграфії починається з:
  - 1) репродуктивних вправ;
  - 2) рецептивних вправ.
3. Перший етап навчання орфографії:
  - 1) рецептивного опрацювання;
  - 2) репродуктивного опрацювання.
4. Навчання орфографії має на меті:
  - 1) розвиток умінь граматично правильного написання слів;
  - 2) розвиток умінь написання диктантів різних видів.
5. Метод повної фізичної реакції передбачає використання:
  - 1) рухової активності учнів ;
  - 2) використання учнями правил.
6. Навчання вимови на основі використання автентичних текстів починається з:
  - 1) репродуктивного опрацювання;
  - 2) антиципації змісту тексту.
7. Мета репродуктивних вправ у навчанні вимови:
  - 1) розвиток фонематичного слуху;
  - 2) досягнення правильності у вимові.
8. Мета рецептивних вправ у навчанні вимови:
  - 1) розвиток фонематичного слуху;
  - 2) розвиток фонологічної компетенції.
9. Каліграфія це:
  - 1) графічна система мови;
  - 2) система орфографічних правил мови.
10. Перший етап навчання каліграфії:
  - 1) написання літер;
  - 2) демонстрація літер.
11. Розвиток каліграфічної компетенції передбачає:
  - 1) оволодіння правилами орфографії;
  - 2) оволодіння графікою написання літер абетки та вивчення звукобуквенних відповідностей.
12. У навчанні граматики учитель має приділяти більше часу:
  - 1) презентації граматичної структури;
  - 2) тренуванні учнів у вживанні граматичної структури.
13. Молодший школяр має досягти рівня:
  - 1) елементарного користувача іноземної мови;
  - 2) незалежного користувача іноземної мови.
14. Мета етапу рецептивно-репродуктивного тренування у формуванні англомовної лексичної компетенції:
  - 1) забезпечення тренування учнів у вживанні ЛО;
  - 2) використання ЛО у різних видах мовленнєвої діяльності.
15. Найефективнішим на початковому етапі навчання є:
  - 1) перекладний спосіб семантизації ЛО;
  - 2) наочна семантизація ЛО.
16. На початковому етапі навчання перевага надається:
  - 1) ознайомлювальному читанню;
  - 2) аналітичному читанню .
17. Навчання читання вголос спирається на:
  - 1) надання інформації;
  - 2) отримання інформації.
18. Мета навчання читання:
  - 1) читання про себе;

- 2) читання вголос.
- 19. Перший етап у навчанні літер:
  - 1) написання літер;
  - 2) демонстрація літер.
- 20. Навчання орфографії починається з:
  - 1) рецептивних вправ;
  - 2) репродуктивних вправ.
- 21. Ознайомлення з граматичною структурою має відбуватись:
  - 1) у контексті;
  - 2) у описових правилах.
- 22. Другий етап формування англомовної граматичної компетенції націлений на:
  - 1) рецептивно-репродуктивне тренування у вживанні ГС;
  - 2) вживання ГС у різних видах мовленнєвої діяльності.
- 23. Мета етапу комунікативної практики у формуванні англомовної граматичної компетенції:
  - 1) вживання ГС у різних видах мовленнєвої діяльності;
  - 2) тренування у вживанні ГС.
- 24. Контрольоване письмо сприяє:
  - 1) вивченню слів, їх орфографії;
  - 2) розвитку творчості.
- 25. Навчання писемному мовленню спрямоване:
  - 1) на розвиток компетенції у письмі;
  - 2) на розвиток граматичної компетенції.
- 26. Згідно вимог шкільної програми учні початкової школи (4 клас) мають розуміти на слух тексти обсягом:
  - 1) 10 речень;
  - 2) 8 речень.
- 27. Навчання аудіювання починається з:
  - 1) підготовчих вправ;
  - 2) прослуховування різних текстів.

Модуль 2

Розділ II. Особливості підготовки вчителя іноземної мови до роботи в основній школі

2.1. Характеристика професійної підготовки вчителя іноземної мови основної школи

Середній ступінь навчання охоплює 5-9 класи загальноосвітніх шкіл. Метою вивчення іноземної мови на середньому ступені є подальше вдосконалення набутої мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенції учнів.

У зв'язку з підвищеними вимогами до рівня володіння учнями іншомовного спілкування зростає потреба у висококваліфікованих фахівцях з іноземної мови на середньому ступені вчитель повинен не лише володіти іншомовною комунікативною компетенцією, а й знати психолого-вікові особливості учнів основної школи, використовувати інноваційні технології. Основні аспекти, пов'язані з підготовкою вчителя іноземної мови основної школи, покладені в основу розроблених лекційних, семінарських та лабораторних занять.

Запропонований методичний курс проводиться у сьомому семестрі (4 рік навчання) та складається із 50 аудиторних (лекційних, практичних та лабораторних) занять.

2.2. Організація методичної підготовки майбутнього вчителя іноземних мов основної школи.(7 семестр)

Семестр	Тема	Режим заняття	Кількість годин
7 семестр	Характеристика навчання іноземної мови учнів основної школи	лекція	2
	Навчання фонетики	лекція	2
		практичне заняття	2
		лабораторне заняття	2
	Навчання лексики	лекція	2
		практичне заняття	2
		лабораторне заняття	2
	Навчання граматики	лекція	2
		лабораторне заняття	2
	Навчання аудіювання	лекція	2
		практичне заняття	2
		лабораторне заняття	2
	Навчання говоріння	лекція	2
		практичне заняття	2
	Навчання монологічного мовлення	лекція	2
		практичне заняття	2
		лабораторне заняття	2
	Навчання діалогічного мовлення	лекція	2
		практичне заняття	2
		лабораторне заняття	2
	Навчання читання	лекція	2
		лабораторне заняття	2

	Навчання письма	лекція	2
		практичне заняття	2
	Контроль і оцінювання	лекція	2

Базовий курс навчання методики викладання іноземних мов в основній школі

2.3.1. Характеристика навчання іноземної мови учнів основної школи

А. Лекція

1. План лекції

- 1) Психологічні та навчальні характеристики учнів основної школи.
- 2) Вимоги шкільної програми з англійської мови в основній школі.

2. Рекомендована література

- 1) Rogova G. V. Methods of Teaching English.- Ivi., 1983.- P.36-44
- 2) Hadley A.O Teaching Language in Context.- Boston, 1993.
- 3) Richards J. C. The Context of Language Teaching.- Cambridge, 1991.
- 4) Теоретические основы методики обучения иностранным языкам в средней школе/ под ред. А.Д. Климентенко, А.А. Миролюбова.- М., 1981.
- 5) Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку в СШ.-Л.1979/
- 6) Рогова Г.В. Цели и задачи обучения иностранному языку в СШ /ЖЯП. 1974, № 1
- 7) Щерба Л.В. Преподавание иностранных языков //Общие вопросы методики.-М, 1974
- 8) Программа по иностранным языкам для СШ. Киев. 1997.
- 9) Гез Н.И., Ляховицкий М. В., Миролюбов А.А. и др. Методика обучения иностранным языкам в СШ.- М.1982 г. Гл. 3-5.
- 10) Рогова Г.В. О повышении действенности урока иностранного языка.// ИЯШ.1986. №4- С18-22.
- 11) Основы методики преподавания иностранных языков/ Под ред. В.А.Бухбиндера, В.Штаусса.- Киев, 1986.- Гл. I.
- 12) Мильруд Р.П. Содержание и пути реализации развивающего аспекта обучения иностранным языкам. // ИЯШ, 1990.-№ 3.-С 8-14.
- 13) Бим И.Л. Биболетова М.З. Возможные формы и содержание курсов обучения иностранным языкам в начальной школе.// ИЯШ, 1991 .-№ 2.-С- 3-9. 1
- 14) Ариян М.А. Использование воспитательного потенциала речевого этикета на иностранном языке.// ИЖП 1991.-№ 2.-С.9-13.
- 15) Вишневский Е.И. Воспитательные возможности процесса обучения иностранному языку.// ИЯШ. 1988.-№ 4.-С23-28.
- 16) Ступенева освіта в Україні та система навчання іноземних мов. - К., Ленвіт.-1996. - с. 67-69
- 17) Пассов Е.И. Современный урок иностранного языка. - М., 1985.-137с.
- 18) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. - К.: Ленвіт, 1999,- с. 38-52

3. Глосарій методичних термінів

незалежний користувач
навчальна мотивація (стимул)
Рекомендації Ради Європи
підлітки
основна школа
вікові відмінності
державний освітній стандарт з
іноземної мови
механічна пам'ять

чинна шкільна програма
користувач мови
особистісно-орієнтоване навчання
процес запам'ятовування
довільна та мимовільна пам'ять
абстракція та конкретне мислення

4. Основні положення лекції

- 1) Психолого-вікові особливості:
  - інтенсивний розвиток пам'яті, сприймання, уваги, мислення;
  - емоційна активність;
  - наочно-образні компоненти;
  - поєднання наочно-образного мислення з абстрактним мисленням;

- розвиток критичного мислення;
- поглиблення інтересу до вивчення іноземної мови;
- осмислення мовленнєвої діяльності;
- досвід соціальної комунікації учнів;
- прагнення самостійності, самоствердження;
- вибірковий пізнавальний інтерес, допитливість;
- потреби у спілкуванні.

2) Рівні володіння іноземною мовою згідно Рекомендацій Ради Європи для основної школи.

Незалежний користувач

A2 +

B 1

B1+

Державний освітній стандарт з іноземної мови для 5-9 класів передбачає здійснення іншомовного спілкування в найбільш розповсюджених стандартних ситуаціях, користування письмом в обмеженому обсязі, читання і розуміння нескладних автентичних текстів.

5. Рекомендації для вчителів іноземної мови основної школи:

- 1) брати до уваги особливості пам'яті, мислення учнів;
- 2) забезпечувати мотивацію навчально-виховного процесу з іноземної мови;
- 3) використовувати ТЗН та візуально-вербальну наочність;
- 4) варіювати види мовленнєвої діяльності на уроці;
- 5) надавати рівні можливості учням у реалізації своїх мовленнєвих намірів;
- 6) звертати увагу на всебічний розвиток учнів на уроці.

6. Навчання іноземної мови в основній школі слід здійснювати на основі:

- 1) чинної шкільної програми, яка базується на Рекомендаціях Ради Європи;
- 2) з врахуванням вікових та психологічних особливостей даного ступеня навчання;
- 3) на основі комунікативного підходу;
- 4) через розвиток всіх видів мовленнєвої діяльності.

7. Питання для самоконтролю.

- 1) Які психологічні та вікові особливості учнів основної школи слід брати до уваги?
- 2) Які програмні вимоги до лінгвістичної компетенції учнів базової школи є основними?
- 3) Якими є головні рекомендації до вчителя іноземної мови на даному ступені навчання?
- 4) Яка головна практична мета навчання іноземної мови в основній школі?
- 5) Які засоби мотивації є найефективнішими на даному ступені навчання?

2.3.2. Навчання фонетики

A. Лекція

1. План лекції

- 1) Роль правильної вимови у навчанні іноземної мови.
- 2) Мета та зміст навчання фонетики в основній школі.
- 3) Стисла характеристика фонетичної системи англійської мови.
- 4) Методологічна характеристика англійської звукової системи.
- 5) Технології опрацювання фонетичного матеріалу.
- 6) Алгоритм проведення фонетичної зарядки.

2. Рекомендована література

- 1) Rogova G. V. Methods of Teaching English. - M., 1983.
- 2) Renworthy, J. Teaching English Pronunciation. - Longman.
- 3) Baker, A. Ship or Sheep? An Intermediate pronunciation course. - CUP, 1991.
- 4) Baker, A. Introducing English Pronunciation. A Teacher's Guide to "Tree or Three?" and "Ship or Sheep?". - CUP, 1992.
- 5) Laroy, C. Pronunciation. - CUP, 1996.
- 6) Celce-Murcia, M.; Brinton, D.; Goodwin, J. Teaching Pronunciation. - CUP, 1996.
- 7) Андреевская-Левенстерн Л.С. Методика преподавания французского языка в США.

-М., 1983.

- 8) Методика обучения ИЯ в США. - 1981. С. 156-176.
- 9) Основы методики преподавания // ИЯ. - 1986. - С. 149-159.
- 10) Павлова СВ. Обучение иноязычному произношению на коммуникативной основе // ИЯШ. - 1990. - № 1. - С. 29-32.
- 11) Сучасна технологія навчання іномовного матеріалу в середніх навчальних закладах. -К.: Ленвіт, 1996.-С 55-60.
- 12) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. - К.: Ленвіт, 199. - С 105-116.

3. Глосарій методичних термінів

апроксимована вимова	ритм
кінестетичні образи	фонематичний слух
фонологічна система	фонетична зарядка
слухо-вимовні навички	фонологічна компетенція
критерії відбору	літературна вимова
ритміко-інтонаційні навички	артикуляційні вправи
імітативний метод	джазові наспіви
логічний наголос	скоромовки
аналітико-імітативний метод	

4. Основні положення лекції

- 1) Навчання фонетичного матеріалу передбачає оволодіння звуками, звукосполученнями, наголосом, інтонаційними мелодією та ритмом.
- 2) Фонетичний мінімум має бути необхідним для потреб комунікації.
- 3) Мета навчання фонетики в основній школі – удосконалення фонологічної компетентності, тобто удосконалення слухо-вимовних і ритміко-інтонаційних навичок як у рецептивних, так і продуктивних видах мовленнєвої діяльності.
- 4) Фонологічна компетенція – це здібність продукувати фонематично та інтонаційно правильне мовлення і розуміти мовлення інших.
Під слухо-вимовними навичками розуміється здатність вживання фонетично правильної вимови всіх звуків у потоці мовлення та розпізнавання (розуміння) всіх звуків під час сприйняття мовлення інших.
Під інтонаційними навичками розуміються навички продукування інтонаційно та ритмічно правильно оформленого мовлення та розуміння мовлення співрозмовника.
- 5) Звукова система англійської мови:
  - голосні короткі та довгі;
  - дифтонги;
  - приголосні (які мають різну вимову у різних позиціях).
- 6) Методологічна типологія англійських фонем:
  - схожі (які майже співпадають із фонемами української мови);
  - частково співпадають;
  - відмінні (відсутні в українській мові).
- 7) Підходи до навчання вимови:
  - імітаційний;
  - аналітико-імітаційний.
- 8) Етапи навчання фонетичного матеріалу:
  - орієнтовно-підготовчий;
  - ситуативно-стереотипний;
  - ситуативно-варіативний.
- 9) Типологія фонетичних вправ:
  - рецептивні (тобто, вправи на розвиток фонематичного слуху);
  - репродуктивні (тобто, вправи на відтворення звукового та інтонаційного зразка);
  - продуктивні (тобто, вправи на вживання фонетичних явищ у самостійному мовленні).
- 10) Зразки рецептивних вправ:
  - phonemic bingo;
  - phonemic crossword;
  - running dictation;
  - the teaching stress techniques:
    - a) capitalization (by capitalizing letters);

- b) by underlining;
- c) by using boxes;
- d) by gestures;
- the teaching intonation techniques:
  - a) listening and exaggerating;
  - b) using gestures;
  - c) using marks on the board;
  - d) using smiling faces;
  - e) the stepping stones techniques;
  - f) curved writing.
- 11) Зразки репродуктивних вправ:
  - drilling (choral and individual);
  - chaining (back and front);
  - minimal pairs technique;
  - minimal trios technique;
  - contrasting utterances technique;
  - a funny poem technique;
  - echo-reading technique.
- 12) Алгоритм проведення фонетичної зарядки.
  - I. Підготовчий етап (для вчителя).
Знайдіть потрібний фонетичний зразок (джазовий наспів, пісню, вірш, скоромовку) та визначте його комунікативну та фонологічну цінність. Виділіть звуки та інтонаційні моделі, які будуть опрацьовуватись на уроці з учнями. Підготуйте вербальні та візуальні опори.
  - II. Антиципація.
Запропонуйте комунікативне завдання з метою активізації мовного та життєвого досвіду учнів для опрацювання даного фонетичного зразка.
  - III. Презентація аудіо тексту та перевірка його розуміння.
Запропонуйте завдання для перевірки розуміння змісту тексту.
  - IV. Рецептивне опрацювання фонетичного зразка.
Запропонуйте декілька рецептивних вправ для опрацювання звуків, ритму, наголосу, інтонації.
  - V. Репродуктивне опрацювання фонетичного зразка.
Запропонуйте репродуктивні вправи для опрацювання фонологічних особливостей тексту.
  - VI. Продуктивне опрацювання фонетичного зразка.
Запропонуйте комунікативне завдання творчого характеру для опрацювання змісту аудіо тексту.

5. Питання для самоконтролю.

- 1) Яка мета навчання фонетики в основній школі?
- 1) Що означає фонологічна компетенція?
- 2) Як ви розумієте ідею апроксимації у навчанні фонетики?
- 3) Яким є зміст навчання фонетики в основній школі?
- 4) Які типи вправ використовуються в навчанні фонетики?
- 5) Яка мета проведення фонетичної зарядки в основній школі?
- 6) У чому полягає роль автентичного матеріалу у навчанні фонетики в основній школі?
- 7) Яким чином здійснюється навчання фонетики в основній школі?

Б. Практичне заняття

I. Питання для обговорення

- 1) Мета та завдання навчання фонетики в основній школі згідно чинної програми.
- 2) Зміст навчання фонетики в основній школі.
- 3) Технології навчання фонетики.

II. Методична майстерня

- 1) Складіть каталог вправ для навчання фонетики.
- 2) Виберіть один із уроків будь-якого підручника для основної школи та проаналізуйте найефективніші вправи для навчання фонетики.
- 3) Проведіть фонетичну зарядку а) на основі пісні; б) на основі джазового наспіву.
- 4) Розробіть візуальні та вербальні опори для навчання фонетики на основі автентичних аудіо текстів.

В.Індивідуальні заняття

1. Звукова лабораторна робота

- 1) Дайте визначення таких методичних термінів: апроксимація, акустична система, аналітико-імітативний спосіб, фонетична компетенція, фонематичний слух, фонологічна система.
- 2) Дайте відповіді на питання.
  1. Яка мета навчання фонетики в основній школі?
  2. Що означає фонетична навичка?
  3. Що означає інтонаційна навичка?
  4. Які підходи до навчання фонетики в основній школі ви знаєте?
  5. До яких явищ можна застосувати принцип апроксимації?
  6. Які рецептивні та репродуктивні технології можна використати для навчання вимови? Назвіть їх.
- 3) Запропонуйте шляхи вирішення методичних завдань.
  1. Прослухайте наступну скоромовку
How much wood a would-chuck chuck if a would-chuck could chuck wood?
Скажіть, для тренування якого звуку доцільно її використати. Запропонуйте рецептивно-репродуктивні вправи з використанням методу повної фізичної реакції (TPR)
  2. Запропонуйте технології проведення фонетичної зарядки:
I live here,
You live near,
Bob and Ray
Live far away.
  3. Прослухайте вірш та запропонуйте технології рецептивно-репродуктивного характеру для проведення фонетичної зарядки:
Blue sky and yellow field of grain
Is on the flag of my Ukraine.
Its emblem speaks to all the world,
Freedom – such a lovely word.

2. Тест на вірні та невірні твердження

1. Правильна вимова – необхідна умова комунікації.
2. Головна мета вимови – це правильно вимовляти найважливіші звуки.
3. Англійська літературна вимова називається RP (received pronunciation).
4. Навчання вимови починається з репродуктивних вправ.
5. Є 4 види фонетичної зарядки.
6. У навчанні інтонації може застосовуватись принцип апроксимації.
7. Імітативний підхід є єдиний у навчанні фонетики в основній школі.
8. У навчанні фонетики не використовуються творчі вправи.
9. Фонетична зарядка розпочинається з фонетичних вправ.
10. Навчання фонетики в основній школі стикається з проблемами.

3. Відео – лабораторна робота

Тема: Навчання вимови.

Ступінь навчання: середній.

1. Завдання перед переглядом відео-уроку.
  1. Визначте мету навчання фонетики в основній школі.
  2. Визначте мету та роль фонетичної зарядки на уроці англійської мови.
  3. Доведіть, що використання ТЗН та навчальних матеріалів є необхідним компонентом навчання фонетики.
  4. Запропонуйте ефективні шляхи навчання фонетики в основній школі.
2. Завдання на етапі відео-перегляду.
  1. Скажіть, чи фонетична зарядка пов'язана з темою уроку та як вона допомагає вчителю досягти практичної мети уроку.
  2. Прокоментуйте спосіб організації фонетичної зарядки та його ефективність.
  3. Проаналізуйте ефективність застосування ТЗН на уроці.
  4. Висловіть свою думку щодо вимови вчителя: чи слугує вона прикладом для учнів?
  5. Прокоментуйте шляхи використання автентичних фонозразків для інтенсифікації навчання фонетики. Чи схвалюєте ви їх.
3. Завдання на після переглядового етапі.

1. Дайте оцінку діяльності вчителя та учнів на уроці.
2. Скажіть, з чим ви не погоджуєтесь. Як би ви удосконалили даний фрагмент з навчання фонетики?
3. Запропонуйте ефективні технології навчання фонетики в основній школі.
4. Прослухайте наступний автентичний фотоматеріал та:
 А) визначте його фонетичну цінність:
 What would you like for breakfast, Lee?
 I'd like two eggs, some milk and tea.
 What would you like for lunch, Kate?
 I'd like some soup, much fish and cake.
 What would you like for dinner, Pete?
 I'd like potatoes, soup and meat.
 What would you like for supper, Sam?
 I'd like some cheese, some bread and ham.
 Б) Вирішіть, для опрацювання якої теми можна використати дану фонетичну зарядку.

4. Завдання для лабораторної роботи в школі

	Завдання	Коментарі студентів
1.	Будь ласка, запишіть все, що говорить вчитель перед фонетичною зарядкою.	
2.	Запишіть всі звуки, які опрацьовуються на уроці	
3.	Запишіть звуки, які вимовляються учнями неправильно.	
4.	Запишіть, чи слідкує вчитель за інтонацією учнів. Яким чином виправляються інтонаційні помилки?	
5.	Запишіть послідовність виконання фонетичних вправ під час проведення фонетичної зарядки. Чи є вона логічною?	
6.	Запишіть, чи вчитель використовує автентичні зразки для проведення фонетичної зарядки	
7.	Підведіть підсумки своїх спостережень.	
8.	Запропонуйте шляхи удосконалення навчання навчання фонетики на даному уроці.	

5. Проаналізуйте фрагмент уроку.

Визначте:

- 1) мету навчання фонетики на даному уроці;
- 2) фонологічну цінність використаного автентичного матеріалу;
- 3) комунікативну цінність джазового ритму;
- 4) логічну послідовність етапів фонетичної зарядки;
- 5) шляхи удосконалення фонологічної компетенції на уроці.

Topic: "My Working Day".

Aim: to improve the learners' intonation habits in using emphatic sentences and general questions.

PRONUNCIATION WARM-UP.

I. Answer the questions:

What do you think punctuality is?

What does it mean for you? Do you always come in time or are you sometimes late?

Why do you think it's important to come in time? Why are you late?

Imagine you are going somewhere with your friend, but you see that you'll be late because of him: what would you say to him?

II. Comprehension check.

1. Listen to the jazz chant and find the right picture.

Late Again

- Are you ready?
Are you ready?
Are you ready to go?

- Not quite,
Not quite!
Just a minute!
Don't rush me!

- Hurry up!
Hurry up!
Hurry up!
Hurry up!

- I'll be ready in a minute.
In a minute,
In a minute!
I can't find my keys!
I can't find my keys!

- Come on! Let's go!
Come on! Let's go!

- I can't find my socks!
I can't find my socks!

- Come on! Let's go!
Come on! Let's go!

- I can't find my shoes!
I can't find my shoes!

- Come on! Let's go!
Come on! Let's go!
Your keys are in your hand!
Your socks are in your shoes!
Your shoes are on the floor!
Let's go! Let's go!

III. Receptive activities.

- 1) Listen and indicate the stress by clapping your hands or beat the rhythm by clapping your hands.
- 2) Listen, indicate the logical stress in every line and underline the stressed syllables.

IV. Reproductive activities.

- 1) Listen and respond with the group (the class is divided into 2 teams and reads the jazz chant).
- 2) Reading the jazz chant in pairs.

V. Productive activities.

- 1) Create your own jazz chant on the topic.
Use the following word-combinations:

- Just a moment/minute!
- Wait a little!
- Better late than never!
- I can ('t)

- To be in a hurry
- To come in time
- Come on!
- Hurry up!

- Not yet

- Don't rush me!

2) Imagine a situation in which something interesting or important happened to you. You need to talk to him or meet your friend. You call but he is not at home. Leave a message in which you ask him to come as soon as possible.

2.3.3. Навчання лексики

А. Лекція

1. План лекції

- 1) Мета та завдання навчання лексики на середньому ступені навчання. Взаємозв'язок навчання лексики та інших аспектів вивчуваної мови на даному рівні.
- 2) Методологічна типологія лексики. Критерії відбору активного та пасивного мінімуму.
- 3) Етапи формування лексичної компетенції:
  - семантизація;
  - тренування лексики на рівні фрази;
  - комунікативна практика.
- 4) Технології навчання лексики.
- 5) Організація самостійної роботи з словником.

2. Рекомендована література

- 1) Rogova G.V. Methods of teaching English. M: 1983.
- 2) Cairns, R. Working with words. - CUP. 1991.
- 3) Wallace M. Teaching Vocabulary. - OUP, 1992.
- 4) Morgan. Vocabulary. - OUP, 1990.
- 5) Gairns, R and Redmen, S. Working with Words. -CUP-Ch.5 How learner discovers meaning. - p.72-76.
- 6) Duff, A. Translation. -OUP, 1992.
- 7) New Ways in Teaching Vocabulary / Editor Paul Nation - OUP, 1991.
- 8) Modern English Teacher. - Dorset Press.- Volume 4.Number 4, October 1995.-Chapter Classroom Ideas. A picture paints 1000 words. P. 48-49.
- 9) Modern English Teacher. - Dorset Press - Volume 5, Number 1, January 1996.-Chapter Classroom Ideas. Words and words: helping learners to help themselves with collocations. P.32-36
- 10) Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку,- Л.-1983.
- 11) Бухбиндер В.А. Основы методики преподавания иностранных языков.-К.-1986.
- 12) Пассов Е.И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению. М.-1985.
- 13) Бухбиндер В.А. Методика обучения немецкому языку – К. – 1986.
- 14) Сучасна технологія навчання іншомовного матеріалу середніх навчальних закладах.- 1996, вен. 2р., с 39-51.
- 15) Николаев Н.Н. О необходимости дифференцированного подхода к иноязычному учебному лексическому материалу.// ИЯШ - № 6 -1966. - С. 15-21.
- 16) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. - К.: Ленвіт, 1999.- с. 92-105.
- 17) Thornbury, S. How to Teach Vocabulary.-Longman, 2002-186.
- 18) McCarthy, M. Vocabulary.-Oxford University Press, 1990.
- 19) McCarthy, M. English Vocabulary in Use.-CUP, 2001.
- 20) Seal, B. Vocabulary Builder. Longman Group, 1987.
- 21) Harmer, J. How to Teach Vocabulary. Person Education, 2002.

3. Глосарій методичних термінів

лексична компетенція
без перекладний спосіб
лексичні навички

рецептивна вправа
репродуктивна вправа
мальований диктант

метафори та ідіоми
семантизація лексики
потенційний словник
рівень А2
лексична гра
активна лексика
пасивна лексика

динамічний стереотип
візуальний диктант
семантична карта
диктант з самоконтролем
комунікативне тренування
перекладний спосіб

4. Основні положення

- 1) Практична мета навчання лексики в основній школі – це формування лексичної компетенції як основного компонента всіх видів мовленнєвої діяльності.
- 2) Лексична компетенція означає здатність:
  - переносити слово з довгострокової до короткострокової пам'яті;
  - перевіряти точність вибору слова для даної ситуації;
  - оцінювати сполучуваність вибраного слова з іншими лексичними одиницями;
  - швидко вибирати потрібну парадигму слова, яка підходить для конкретної структури.
 Іншими словами, лексична компетенція – це здатність вживати слова в усному та писемному мовленні та відповідно розуміти їх в процесі аудіювання та читання.
- 3) Знати слово означає:
  - розпізнавати його в усній та письмовій формі;
  - за бажанням викликати його з пам'яті;
  - співвідносити його з відповідним об'єктом чи поняттям;
  - використовувати його у відповідних граматичних формах;
  - вимовляти його фонетично правильно;
  - використовувати його у правильних комбінаціях слів;
  - використовувати його на належному рівні формальності;
  - усвідомлювати його зміст та асоціації.
- 4) Лексика пов'язана з:
  - фонетикою;
  - морфологією;
  - синтаксисом;
  - орфографією;
  - стилістикою.
- 5) Розрізняють лексику
  - активну
  - пасивну
  - потенційну
- 6) Критерії відбору лексичного мінімуму:
  - семантична цінність;
  - сполучуваність з іншими словами;
  - стилістична цінність;
  - частотність;
  - здатність словоутворення;
  - полісемантична цінність;
  - виключення синонімів;
  - виключення інтернаціональних слів.
- 7) Етапи формування лексичної компетенції.

I етап. Введення нової лексичної одиниці та розкриття її значення.

Мета: ввести нове слово в контексті (до 10 слів) та забезпечити їх первинне засвоєння.

Шляхи семантизації нової лексики

Прямий	Візуальний	Перекладний
– синоніми	– наочна семантизація об'єктів	– знаходження еквівалента
– антоніми	(демонстрація предметів)	– переклад
– морфологічний аналіз	– ілюстрація матеріалу	– інтерпретація
– контекст	– зразки	– порівняння слова зі словом у рідній мові
– дефініція	– фізичні рухи та жести	– тлумачення рідною мовою
– інтерпретація		

Зразки вправ:

- recognition;
- imitation;
- yes/ no questions;
- matching.

II етап. Рецептивно-репродуктивне тренування.

Мета: формування стереотипів використання нового слова.

Зразки вправ:

- substitution;
- playing vocabulary games;
- transformation;
- completion;
- extention;
- combination.

III етап. Комунікативна практика.

Мета: самостійне вживання лексики в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Зразки вправ:

- picture description;
- sound sequence story;
- making-up dialogues and monologues;
- creating posters and collages and their description.

5. Питання для самоконтролю

- 1) Що таке лексична компетенція (ЛК)?
- 2) Яка мета навчання лексики (Л) на середньому ступені навчання?
- 3) Якими є виховні, освітні та розвиваючі завдання навчання Л?
- 4) Назвіть критерії відбору активного лексичного мінімуму.
- 5) Назвіть етапи навчання Л на даному етапі.
- 6) Які шляхи семантизації нової Л є найбільш ефективними на даному ступені навчання?
- 7) Виконання яких вправ сприятиме правильності вживання лексичних одиниць (ЛО)?
- 8) Які технології використовуються для вдосконалення ЛК?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення.

- 1) Мета та завдання навчання лексики на середньому ступені навчання згідно чинної програми.
- 2) Зміст навчання лексики.
- 3) Технології опрацювання активного мінімуму.
- 4) Технології опрацювання пасивного мінімуму.

2. Методична майстерня.

- 1) Випишіть вимоги програми до рівня формування ЛК учнів середнього ступеня.
- 2) Випишіть методологічну типологію англійських слів та запропонуйте власні приклади (Николаев Н.Н. О необходимости дифференцированного подхода к иноязычному учебному лексическому материалу// ИЯШ. - №6 – 1966. – с.15-21.)
- 3) Створіть каталог вправ для навчання лексики на даному етапі.
- 4) Підготуйте фрагмент уроку з метою:
  - семантизації нових слів;
  - рецептивно-продуктивного тренування;
  - комунікативної практики.
- 5) Розробіть лексичний тест до однієї з тем даного етапу.

В. Індивідуальні заняття

1. Звукова лабораторна робота.

- 1) Дайте відповіді на питання:
  - а) Що означає „знати слово”?
  - б) Яку кількість ЛО доцільно вводити на одному уроці?
  - в) Які вправи є ефективними на етапі рецептивно-репродуктивного тренування? Назвіть їх.
  - г) Який шлях семантизації нової лексики домінує на цьому етапі навчання?
  - д) Які є виховні, освітні та розвиваючі цілі навчання лексики?
- 2) Запропонуйте технології презентації наступних ЛО:
  - to buy, to sell, bread, sausage, to pay, expensive, chap, a department store.
- 3) На першому уроці вчитель використав наступні вправи:
  - перекладіть речення з української на англійську мову;
  - складіть аналогічні речення;
  - подивіться на малюнок та складіть речення;
  - з'єднайте відповідні малюнки та слова.Скажіть, чи погоджуєтесь Ви з вибором учителя і чому.

- 4) Прокоментуйте пояснення вчителем нових слів.

T: Look at the map. This is our country. You can see the Carpathians and the Crimean Mountains here. And you can swim in the Black Sea. Have you ever been there? A mountain is a geographical place where we can rest. A sea is a place where we can swim. A desert is a hot dry place where there is much sand.

- 5) Прослухайте завдання і скажіть, до якого етапу вони відносяться: рецептивно-репродуктивного тренування чи комунікативної практики:
  - comment on the video fragment;
  - listen to the music and say what associations you have;
  - take part in a vocabulary game;
  - solve a rebus;
  - create a word-tree on the topic “Shopping”;
  - paraphrase several sentences;
  - listen to the story and draw a map of...;
  - draw yourself in a similar situation.
- 6) Прослухайте, як вчитель вводить нові ЛО та визначте шляхи семантизації:
  - а) T.: “To pack” means to put things together, to get one’s things ready for a journey. For example: They packed their things and went to the railway station. The boy packed his books in a box.
  - б) Вчитель показує малюнок, на якому зображено оркестр.
T.: This is an orchestra. There is an orchestra in every theatre. I like good orchestra.
Скажіть, чи погоджуєтесь Ви з учителем і чому.
- 7) Прослухайте, як семантизується дієслово “to open”:
(Вчитель підходить до дверей і відкриває їх.
T.: I open the door and close it.
Він повторює свої рухи і коментує їх ще раз.
T.: Open your books, please.
Olga, open the door, please.
Знайдіть помилку вчителя.
- 8) Прослухайте 2 шляхи презентації нової лексики: a sea, an island, a coast. Який з них Вам сподобався і чому.
  - а) Демонструється малюнок.

T.: This is a picture of the sea. Це море. This is an island. Це острів. This is the coast of England. Це узбережжя Англії.

б) Демонструється карта.

T.: Look at the map of Great Britain. Great Britain is an island. It is washed by the North Sea and the Atlantic Ocean. You cannot swim in the North Sea as the water near the coast is very cold.

2. Тест множинного вибору

- 1) Головна мета навчання лексики на середньому ступені навчання – це:
  - 1) формування ЛК;
  - 2) формування динамічних стереотипів;
  - 3) використання лексики в усному мовленні та письмі.
- 2) Найважливішою складовою опрацьованої лексики є:
  - а) презентація слова;
  - б) етап рецептивно-репродуктивного тренування;
  - в) комунікативна практика.
- 3) Виховна мета навчання лексики передбачає:
  - а) розвиток соціокультурної компетенції;
  - б) вирішення комунікативних завдань;
  - в) вивчення семантично значимих слів.
- 4) Комунікативну практику можна організувати за допомогою:
  - а) розв'язання кросвордів;
  - б) малювання предметів та їх опису;
  - в) вгадування слів.
- 5) Метою етапу рецептивно-репродуктивних вправ є:
  - а) удосконалення лексичних навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності;
  - б) використання нової лексики в усному мовленні;
  - в) правильне використання нових слів у писемному мовленні.
- 6) Одним із критеріїв відбору лексичного мінімуму є:
  - а) семантична цінність;
  - б) виключення антонімів;
  - в) включення інтернаціональних слів.

3. Відео-лабораторна робота

Тема: Навчання лексики.

Рівень: середній

I. Завдання перед переглядом відео уроку.

1. Визначте мету навчання лексики на даному етапі.
2. Охарактеризуйте основні етапи формування лексичних навичок.
3. Назвіть можливі шляхи оцінювання та тестування лексичних навичок.

II. Завдання на етапі відео перегляду.

1. Визначте практичну мету навчання лексики на даному уроці.
2. Визначте етап формування лексичної компетенції.
3. Проаналізуйте вправи, які виконуються на уроці. Скажіть, чи вони відповідають меті уроку та етапу формування лексичних навичок.
4. Визначте роль візуальних опор на уроці.
5. Прокоментуйте реалізацію комунікативного підходу до навчання лексики.
6. Визначте ефективність режимів роботи на уроці.

III. Завдання на після переглядовому етапі.

1. Обговоріть позитивні та негативні моменти уроку. Доведіть свою точку зору.
2. Охарактеризуйте діяльність вчителя та учнів.
3. Запропонуйте свої технології для формування лексичних навичок. Зверніть увагу на кожний з етапів.

4. Завдання для лабораторної роботи в школі.

Завдання	Коментарі студента
<ol style="list-style-type: none"> 1. Запишіть все, що говорить вчитель перед презентацією нової лексики. 2. Напишіть, які нові слова опрацьовуються на уроці. 3. Напишіть, які шляхи розкриття значення нових слів використовує вчитель. 4. Напишіть, яким чином вчитель радить учням запам'ятовувати нові слова. 5. Напишіть приклади контексту, який вчитель використовує для семантизації нової лексики. 6. Напишіть все, що учні пишуть на дошці та прокоментуйте ці записи. 7. Напишіть все, що робить вчитель для формування ЛК учнів. 8. Підсумуйте свої спостереження. 9. Напишіть, що б Ви порадили вчителю щодо удосконалення даного уроку. 	

5. Проаналізуйте фрагмент уроку з метою навчання лексики, звертаючи увагу на:

- 1) комунікативні вправи, використані на уроці;
- 2) логічну послідовність вправ та етапів;
- 3) ефективність використання вербальних та візуальних опор;
- 4) переваги та недоліки кожного з етапів.

Тема: "Meals"

Мета : формування ЛК по темі "Meals".

Stage I. Presentation.

1. Guess the topic of our lesson.

The teacher greets the children, then shows them the hidden picture to guess the topic they are going to learn. The picture is covered with a white piece of paper with the holes cut in it. The teacher opens "windows" one by one and the, children try to guess. The baked chicken was shown in the picture.

- So, our topic is "Meals".

Then a teacher asks different questions, connected with the topic, pupils' likes and dislikes:

- Do you prefer meat or vegetables?
- Are you a meat-eater or a vegetarian?
- Raise your hand if you're a vegetarian?
- What is your favourite Ukrainian dish?
- What do people in the USA/Great Britain eat (have)
  - ...for breakfast?
  - ... for dinner?
  - ...at work?
  - ...on family holidays?

- Thus I want to introduce the rich and wholesome realm of vegetables and fruit. Welcome to this interesting world.

2. Look at the pictures and repeat the word if it is your favourite fruit or vegetable. The teacher shows bright pictures of 6 vegetables and fruit (12 altogether). The teacher asks to repeat if it is their favourite.

Children write down all new words in their copybooks.

3. Match the pictures to the written words.

The pupil comes up to the blackboard and writes down all the words children dictate and they have learned. And the children one by one stick the picture with the vegetable or fruit to a proper word on the blackboard.

And then all the pupils check if everything is correct and pronounce after the pupil.

4. Say if it s wrong or correct. Comprehension check.

1. Chips are made from tomatoes. (Wrong - right answer is "potatoes").
2. As bruised as a banana. (Right).
3. As cool as an orange. (Wrong - Wright answer is "cucumber").
4. Monkeys are fond of cherries. (Wrong - right answer is "bananas").
5. Peeling potatoes you start crying desperately. ("Onion").
6. Fruit, colour, popular juice. (Orange).
7. As easy as an apple pie. (Right).
8. Rabbits like pears. (Wrong - right answer is "carrots").

II. Focussed Practice.

1. Fill in the word-fork.

sweet
round _____?
green
yellow

exotic
orange _____?
sweet
round

long
green _____?
tasty

2. Give your associations with the following words: cucumber, carrot, tomatoes, potatoes, onion, bananas, cherries, oranges, apples, grapes.
3. Make up sentences with the alone-mentioned words. Do it in chain.
4. Let's play a game. Form 2 circles (a big one and a small one) to face each other. Collect information about your group mates' preferences in food among fruits and vegetables, while moving in different directions. Then share your information with the others and make a conclusion what vegetables and fruit are favourite ones in your group.
5. Use your gestures to show the fruit or vegetable which is on the card. The rest of the pupils are to guess, which fruit/vegetable you represent.

III. Communicative practice.

1. Write down 5 things which you can find in a shopping basket of:
  - a) a good housewife;
  - b) a divorced man;
  - c) a woman on a diet;
  - d) a heavy eater;
  - e) someone expecting guests.
2. Divided into 2 groups and make 2 salads.
 Make up an advertisement for your salads.
3. Look at the following table rules and compose your own.
  - 1) Don't put your elbows on the table.
  - 2) Don't speak while eating.
4. Write down an advertisement of your favourite fruit or vegetable. Look at the example:
"Try the sweetest and the most tasty apples in the world".
5. Choose one vegetable or fruit you like and imagine that you are this vegetable. Think of 5 sentences in which you can describe yourself.
 Each sentence should begin with "I am...", for example: I'm sweet or I like to make people cry. Say your sentences to the audience. Try to give complicated characteristics so that others can't guess what fruit or vegetable you bear in mind.
6. Look at the menu and choose the meals as if you were:
  - a) two gluttons;
  - b) two students dying from starvation;
  - c) models on a diet.

Menu

- BOILED AND FRIED POTATOES;
- SANDWICHES WITH CARROTS AND CUCUMBERS;
- ONION PANCAKES;
- DUMPLINGS STUFFED WITH TOMATOES.

Desert

- APPLE AND BANANA PIE;
- PEAR CAKES;
- ICE-CREAM WITH GRAPES.

2.
3.

4. Навчання граматики

A. Лекція

1. План лекції

- 1) Мета та завдання навчання граматики на середньому ступені навчання.
- 2) Відбір активного та пасивного мінімуму. Вимоги програми.
- 3) Основні етапи формування граматичної компетенції:
  - презентація граматичного матеріалу;
  - рецептивно-репродуктивне тренування;
  - комунікативна практика.

2. Рекомендована література

- 1) Rogova G.V. Methods of teaching English.- M,- 1983.-Ch 7.
- 2) Rinvolucris, M. Grammar Games. - CUP, 1991.
- 3) Wainryb, R. Grammar Dictation - OUP, 1995.
- 4) Hall, N, ShepherdJ. The anti- grammar Book- Discovery activities for grammar teaching// Modern English Teacher - Volume 1. Number 3, July 1992.- P.71-74.
- 5) Woodward, R. Hunt, S.Grammatical pairwork // Modern English Teacher, -Volume 2. Number 2, April 1993.- P.27-30
- 6) Frank, C. And Rinvolucris, M. Grammar in Action ; Awareness activities for language learning. - 2ⁿ ed. Prentice Hall, 1993.
- 7) Пассов Е.И. Коммуникативные упражнения.-М.-1987.
- 8) Программа по иностранным языкам для США.- К,- 1991.
- 9) Москальская О.И. Понятие практического владения иностранным языком в США.//ИЯШ. 1971. №1.
- 10)Шатилой С. Ф. Методика обучения немецкому языку в США.- М.-1977. П)Сокирко В.С. О лексическом подходе к работе над грамматикой. ЖЯШ.-1963.2. 12)Сучасна технологія навчання іномовного матеріалу середніх навчальних закладах.- 1996, вин. 2, с.17-37.
- 13)Методика навчання Іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. - К.: Ленвіт, 1999,- с 72-91.
- 14)Mg P Grammar Practice Activities. - CUP, 1988.
- 15)Harmer J. How to Teach Grammar, Longman, 1999 (PE).
- 16)Celce - Murcia M, Heles S. "Techniques and Resources in Teaching Grammar" OUP, 1988.

3. Глосарій методичних термінів

граматична компетенція
багаторазова презентація
граматична структура
оцінка досягнень
граматичне правило
практична цінність
граматична навичка
виховна цінність
граматична вправа

точність висловлювання
підхід лексичний, комунікативний, структурний

вільність висловлювання
активний мінімум
пасивний мінімум
критерії відбору граматики
принцип полісемії
принцип моделювання

розвиваюча цінність
індуктивний спосіб
дедуктивний спосіб

принцип багатозначності
принцип домінування
освітня цінність

4. Основні положення лекції

- 1) Мета навчання граматики на середньому ступені – це формування граматичної компетенції.

Граматична компетенція – це здатність використовувати та розуміти граматичний матеріал в усіх видах мовленнєвої діяльності на основі :

- вибору граматичної структури, адекватної ситуації та намірам мовця;
- вибору відповідних форм вибраних слів у мовленнєвому зразку відповідно до норм виучуваної мови;
- вибору форм слова і їх правильного сполучення з іншими словами в реченні.

- 2) Зміст навчання граматики на середньому ступені навчання включає:

- засвоєння комунікативних форм, значень та функцій граматичного явища в межах шкільної програми;
- знання правил використання граматичних форм залежно від ситуації;
- розвиток умінь використання граматичного матеріалу в усному та писемному мовленні.

- 3) Практична цінність навчання граматики полягає в наданні та отриманні інформації ідей, поглядів.

Освітня цінність – розширення лінгвістичного та загального світогляду шляхом розуміння різниці у засобах висловлювання різними мовами. Виховна цінність полягає у формуванні почуття поваги до іншомовної культури на основі відповідних завдань.

Розвиваюча цінність – розвиток логічного мислення учнів.

- 4) Граматичний мінімум має бути реалістичним і достатнім для комунікації в основних сферах спілкування.

Мінімум активний

пасивний

- 5) Підходи у формуванні граматичної компетенції наступні:

- лексичний;
- структурний;
- комунікативний(grammar- in- action)

- 6) Способи презентації граматичного явища :

- індуктивний (практичний – від часткового до загального);
- дедуктивний (теоретичний – від правил до тренування);
- пошуковий.

- 7) Основні етапи формування граматичної компетенції:

- презентація;
- рецептивно-репродуктивне тренування;
- комунікативна практика.

- 8) Презентація означає ознайомлення з граматичним явищем і створення орієнтовної бази для подальшого формування граматичної компетенції.

- 1) Індуктивний спосіб передбачає:

- використання таблиць, схем;
- використання діалогу;
- використання міні-ситуації;
- використання текстів для порівняння;
- заповнення схем та таблиць.

- 2) Дедуктивний спосіб передбачає використання правил та пояснень за допомогою вербальних та зображальних опор.

- 3) Пошуковий спосіб має на увазі самостійне визначення та аналіз граматичного явища.

Технології для 1 етапу формування граматичної компетенції.

– recognition;

- imitation;
- finding out;
- grammar games;
- matching.

- 9) Рецептивно- репродуктивне тренування націлене на удосконалення рецептивних та репродуктивних граматичних навичок на основі використання вербальних та візуальних опор.

Технології, що пропонуються для використання:

- transformation;
- substitution;
- completion;
- making up sentences;
- filling in the blanks;
- expanding;
- questioning;
- reconstruction;
- paraphrasing.

- 10) Етап комунікативної практики спрямований на використання граматичного явища творчо, самостійно в різних видах мовленнєвої діяльності без використання опор.

Технології для використання:

- discussing smth, pairing up;
- commenting on;
- writing an essay (composition, letter, story, review);
- describing;
- making up;
- debating in small groups.

5. Питання для самоконтролю

- 1) Яка мета навчання граматики на середньому ступені навчання?
- 2) Які підходи у навчанні граматики Вам відомі? Дайте їх коротку характеристику.
- 3) Які основні етапи формування граматичної компетенції? Якою є мета кожного з них?
- 4) В чому полягає різниця між індуктивним та дедуктивним способом введення граматичного явища?
- 5) У яких випадках доцільно використовувати індуктивний спосіб?
- 6) Які технології є найбільш ефективними для навчання комунікативної граматики?
- 7) Що означає пошуковий спосіб введення граматичного матеріалу?
- 8) Яка мета етапу рецептивно-репродуктивного тренування? Які технології можуть бути використані на даному етапі?
- 9) Як оцінюються досягнення учнів в граматиці?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення.

- 1) Мета та завдання навчання граматики на середньому ступені навчання.
- 2) Вимоги до навчання граматики на даному етапі.
- 3) Основні етапи формування граматичної компетенції.
- 4) Шляхи навчання комунікативної граматики.

2. Методична майстерня.

- 1) Випишіть програмні вимоги до навчання граматики на середньому ступені навчання.
- 2) Складіть каталог вправ для навчання граматики на даному етапі, використовуючи автентичні підручники.
- 3) Підготуйтеся до проведення фрагменту уроку за наступним планом:
  - презентація та первинне тренування нового граматичного явища (за Вашим вибором);
  - рецептивно-репродуктивне тренування;
  - комунікативна практика.
- 4) Складіть тест для перевірки рівня засвоєння The Present Perfect Tense. Запропонуйте вербальні чи візуальні опори для навчання комунікативної граматики.

В. Індивідуальні заняття

1.Звукова лабораторна робота

1) Дайте відповіді на запитання

- 1) Яка мета навчання граматики на середньому ступені навчання?
  - 2) В яких випадках доцільно використовувати дедуктивний спосіб введення граматичного матеріалу?
  - 3) Яким є найкращий спосіб презентації граматичного матеріалу на середньому ступені навчання?
  - 4) В чому полягає освітня, виховна, та розвиваюча цінність навчання граматики?
  - 5) Чим відрізняються технології навчання комунікативної граматики від традиційних?
- 2) Прослухайте вправи і скажіть, на якому етапі формування граматичної компетенції можна їх використовувати:
- paraphrase the sentences using the appropriate tense form;
  - complete the sentences filling in the gaps;
  - find differences and similarities in two pictures using comparative and superlative degrees of adjectives;
  - listen to the text and restore its content in the written form.
- 3) Виберіть найкращий спосіб презентації The Past Continuous Tense. Підготуйте вправи для первинного засвоєння даного граматичного явища.
- 4) Який етап є основним у процесі навчання граматики? Доведіть свою точку зору.
- 5) Прослухайте наступні вправи та розподіліть їх згідно етапів навчання граматики:
- information gap activity;
  - chain activity;
  - free group discussion;
  - extending activity.
- 6) Запропонуйте шляхи вирішення методичних завдань.

а) Прослухайте, як вчитель вводить новий граматичний матеріал та знайдіть помилки вчителя.

T: Now, children, change the sentence from the Present Indefinite into the Present Continuous Tense : We write letters every day.

P1: We are writing letters every day.

T: You are not right. The Present Continuous Tense is used when the actions take place at the moment of speaking. Add “now” to your sentence.

P1: We are writing letters now.

T: We have breakfast in the morning.

P2: We are having breakfast now.

б) Визначте шляхи введення граматичного матеріалу та прокоментуйте дії вчителя на уроці.

T: Look at the blackboard and read the sentences:

Levitan painted this picture.

This picture was painted by Levitan.

T: Діти, зверніть увагу на форму дієслова. Якщо після дієслова “to be” стоїть Participle II, то таке словосполучення в англійській мові передає пасивний стан дієслова. Час передається формою дієслова. And now open your books on page 23, do exercise 8 and study the meaning of the verb “to be”.

в) Складіть список вправ для тренування The Present Perfect Tense (7 кл.).

2. Тест множинного вибору

- 1) Індуктивний спосіб введення нового граматичного матеріалу починається з:
  - 1) пояснення і правил;
  - 2) тренувальних вправ;
  - 3) мовних зразків.
- 2) Дедуктивний спосіб введення нового граматичного матеріалу починається з:
  - 1) імітативних вправ;
  - 2) зразків мовлення;
  - 3) пояснення правил.
- 3) Освітня цінність навчання граматики полягає в:
  - 1) розвитку логічного мислення школярів;
  - 2) розширення їх лінгвістичного та загального світогляду;

- 3) наданні конкретної інформації по темі.
- 4) Підхід «граматика в дії» означає:
  - 1) лексичний підхід;
  - 2) комунікативний підхід;
  - 3) структурний підхід.
- 5) Однією з вправ комунікативного підходу є:
  - 1) прослухайте та відреагуйте фізично;
  - 2) напишіть диктант;
  - 3) створіть постер та опишіть його.
- 6) Мета етапу тренувальних вправ полягає в:
  - 1) удосконаленні рецептивних та репродуктивних граматичних навичок;
  - 2) використання граматичного матеріалу в самостійному писемному мовленні;
  - 3) використання граматичного явища в усному мовленні.
- 7) На етапі первинного засвоєння граматичного матеріалу застосовуються:
  - 1) вправи розпізнавального та імітативного характеру;
  - 2) трансформаційні та підстановчі вправи;
  - 3) вправи на розширення та завершення речень.

3. Відео лабораторна робота

Тема: Perfect Tenses.

Рівень: Середній.

1. Завдання перед переглядом відео уроку.
  - 1) Визначте мету навчання граматики на середньому ступені навчання.
  - 2) Проаналізуйте вимоги чинної програми до навчання граматики на даному ступені.
  - 3) Перерахуйте шляхи оцінювання та тестування рівня граматичної компетенції учнів. Якому з них Ви надасте перевагу і чому?
  - 4) Назвіть різні підходи до навчання граматики. Скажіть, від чого залежить вибір того чи іншого підходу.
2. Завдання під час перегляду відео уроку.
  - 1) Визначте мету навчання граматики на даному уроці.
  - 2) Визначте етап формування граматичної компетенції. Доведіть Вашу точку зору.
  - 3) Прокоментуйте вправи, які використовуються на уроці. Скажіть, чи відповідають вони меті уроку і етапам формування граматичної компетенції.
  - 4) Охарактеризуйте режими роботи, які використовуються на уроці, та їх ефективність.
  - 5) Скажіть, яким чином використовується комунікативний підхід до навчання граматики.
  - 6) Прокоментуйте значення та місце граматичних правил на уроці.
3. Завдання після перегляду відео уроку.
  - 1) Оцініть діяльність вчителя та учнів на уроці.
  - 2) Вкажіть на позитивні та негативні моменти уроку.
  - 3) Чи могли б Ви щось змінити в структурі уроку?
  - 4) Запропонуйте ефективні вправи для навчання даного граматичного явища. Зосередьте увагу на різних етапах формування граматичної компетенції.

4. Завдання для лабораторної роботи в школі

Завдання	Коментарі студентів
1. Яким чином вчитель починає введення граматичного матеріалу?	
2. Чи використовує вчитель рідну мову для пояснення чи тренування граматичного матеріалу?	
3. Що використовується на уроці для узагальнення граматичного матеріалу?	

4. Скільки часу вчитель приділяє тренуванню писемної та усної форми граматичного явища?	
5. Яким чином вчитель виправляє граматичні помилки учнів?	
6. Які вправи використовує вчитель для оволодіння певною граматичною структурою?	
7. Які вербальні та візуальні опори використовує вчитель під час введення та тренування граматичної структури?	
8. Якому етапу формування граматичної компетенції приділяється найбільше уваги на уроці?	
9. Запропонуйте шляхи вдосконалення опрацювання граматичного матеріалу на уроці.	

4. Проаналізуйте фрагмент уроку.

Визначте:

- 1) мету навчання граматики на даному уроці;
- 2) практичну, виховну, розвиваючу та освітню цінність використання матеріалу;
- 3) комунікативну цінність автентичних матеріалів;
- 4) логічну послідовність етапів формування граматичної компетенції;
- 5) шляхи формування граматичної компетенції на уроці.

2.3.5. Навчання аудіювання.

А. Лекція

1. План лекції

- 1) Аудіювання як мета та засіб навчання середньому ступені.
- 2) Психологічні механізми аудіювання. Труднощі навчання аудіювання.
- 3) Основні етапи навчання аудіювання і їх взаємозв'язок. Комунікативний підхід до навчання аудіювання.
- 4) Технології навчання аудіювання.
- 5) Використання ТЗН та навчальних матеріалів у формуванні аудитивної компетенції.

2. Рекомендована література

- 1) Rogova G.V. Methods of Teaching English. - M., 1983.
- 2) Oprandy, R. Listening/Speaking in Second and foreign Language Teaching // System - Pergamon. 1994. - Vol. 22, No. 2. -p. 153-175.
- 3) Underwood, Mary. Teaching Listening. - London: Longman, 1990.
- 4) Scarborough, David, Reasons for Listening. - CUP, 1990.
- 5) Richards, J.C., Gordon, D., Harper, A. Listen for It. - OUP, 1994.
- 6) Ur, P. Teaching Listening Comprehension. - CUP, 1992.
- 7) Гез Н.И., Ляховецкий М.В. Методика обучения иностранному языку в США. - М., 1982.
- 8) Основы методики преподавания иностранного языка. - К., 1986. - Гл. 2, 3.
- 9) Кузьмичев Т.Н, ТСО в обучении английскому языку. - Л., 1978.
- 10) Елухина, Мусницкая. Основы методики обучения иностранному языку // ИЯШ. - №3.-1978.
- 11) Пассов Е.И. Основы методики обучения иностранному языку. - Л., 1978.
- 12) Ніколаєва С.Ю., Гринюк С.А. та ін. Сучасні технології навчання іноземного спілкування.-К,: Ленвіт, 1997.-С. 53-68.
- 13) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. /

3. Глосарій методичних термінів

перцептивна розумова мнемічна діяльність	кількість пред'явлень
розумові операції: аналіз, синтез, індукція, дедукція	смислові орієнтири
рецептивний вид мовленнєвої діяльності	автентичне мовлення
реактивний вид МД	аудіювання з критичною оцінкою
психічні процеси	аудіювання з частковим розумінням
сприйняття на слух	аудіювання з повним розумінням
антиципація	інтенсивне аудіювання
адитивна пам'ять	екстенсивне аудіювання
адитивна компетенція	„живе” мовлення
внутрішнє мовлення	мовлення у запису
лінгвістичні труднощі	перед текстові завдання
екстралінгвістичні труднощі	післятекстові завдання
кін естетичні образи	сегментування мовленнєвого потоку
ймовірне прогнозування	контроль розуміння
структура аудіювання:	фонематичний слух
спонукально-мотиваційна,	слуховий аналізатор
аналітико-синтетична, виконавча	уміння аудіювання
кероване аудіювання	тривалість звучання
темп мовлення	довготривала пам'ять
	короткотривала пам'ять
	аудіо текст

4. Основні положення лекції

- 1) Аудіювання передбачає слухання і розуміння „живого” мовлення або мовлення в запису.
- 2) Аудіювання як мета навчання полягає у розвитку аудитивної компетенції.
- 3) Аудіювання як засіб навчання передбачає сприяння мовному та мовленнєвому розвитку учнів, а саме:
  - опрацювання фонетичного, лексичного та граматичного матеріалу;
  - організацію та проведення уроку;
  - навчання різним видам МД.
- 4) Психофізіологічні механізми аудіювання:
  - антиципація;
  - фізичне сприйняття мовлення;
  - короткотривала та довготривала аудитивна пам'ять;
  - внутрішнє мовлення;
  - розпізнавання, основане на лінгвістичному досвіді;
  - логічне розуміння;
  - прогнозування смислового змісту.
- 5) Труднощі навчання аудіювання:

<u>екстралінгвістичні</u> <ul style="list-style-type: none"> - об'єм аудитивної пам'яті - спосіб пред'явлення („живе” мовлення чи у запису) - психолого-вікові особливості учнів - обсяг аудіо тексту - темп мовленнєвого повідомлення - кількість пред'явлень - тривалість звучання - тембр голосу - використання опор 	<u>лінгвістичні</u> <ul style="list-style-type: none"> - фонетичні - лексичні - граматичні - композиційні та структурні - стилістичні - наявність власних імен та географічних назв - вид мовлення (діалог, монолог)
--	---
- 6) Основні етапи формування аудитивної компетенції:

I. До текстовий етап (Pre-listening stage).

а) Антиципація

змістовна

мовна

культурна

ситуативна   функціональна

Мета: активізація життєвого і мовного досвіду учнів.

б) Ймовірне прогнозування (Prediction)

Пов'язане зі змістом тексту. Проводиться з метою передбачення майбутніх подій та подолання лінгвістичних та екстралінгвістичних труднощів.

Використовуються наступні вербальні та візуальні орієнтири-підказки: малюнки, заголовки тексту, прислів'я, ключові слова, фрагменти музичних творів, відео кліпи, відео фрагменти.

в) Комунікативне завдання.

Мотивація створюється за допомогою комунікативних завдань, які передбачають активне слухання та виконання різних орієнтованих на учня технологій.

II. Текстовий етап (While-listening stage).

Презентація аудіо тексту.

Етап активного прослуховування передбачає використання різних видів аудіювання:

- a) jigsaw listening;
- b) listening aided by visuality;
- c) complementary listening;
- d) interpretive listening;
- e) patch-work listening;
- f) close-test listening.

III. Після текстовий етап (Post-listening).

a) Контроль розуміння може здійснюватись за допомогою таких усних та письмових вправ:

- повна фізична реакція (TPR);
- пошук вірних чи невірних тверджень (ticking off true or false statement);
- пошук помилок (detecting mistakes);
- заповнення пропусків (filling in the gaps);
- поєднання малюнків та речень, питань та відповідей (matching pictures and sentences, questions and answers);
- складання плану, карти;
- перефраз;
- переклад;
- опис;
- відповіді на питання;
- вибір правильної відповіді;
- виконання тестів альтернативного та множинного вибору.

б) Розвиток усного та писемного мовлення.

Даний етап спрямований на розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності та формування здібностей самовираження на основі аудіо тексту.

Пропонуються наступні завдання:

- write the end of the story;
- discuss a suggested problem, proverb, saying, quotation;
- make a report;
- sequence facts and actions;
- summarize;
- solve a problem;
- role-play;
- illustrate the main idea.

5. Питання для самоконтролю

1. Яка мета навчання аудіювання на середньому ступені навчання?
2. Якими є програмні вимоги до навчання аудіювання на даному етапі?

3. Які психофізіологічні механізми навчання аудіювання Вам відомі? Чому важливо їх враховувати?
4. Які труднощі навчання аудіювання Ви можете назвати?
5. Які основні етапи навчання аудіювання Вам відомі?
6. Які переваги комунікативного підходу до навчання аудіювання?
7. Які вправи спрямовані на формування та розвиток адитивних умінь?
8. Чому необхідно використовувати навчальні аудіо матеріали у процесі формування аудитивної компетенції.

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення

- 1) Комунікативні та психологічні характеристики аудіювання.
- 2) Мета та завдання навчання в основній школі.
- 3) Труднощі навчання аудіювання та шляхи їх подолання.
- 4) Комунікативні вправи для навчання аудіювання.

2. Методична майстерня

- 1) Випишіть вимоги програми до навчання аудіювання на даному етапі.
- 2) Підготуйтеся до проведення фрагменту уроку з навчання аудіювання (аудіо текст за власним вибором).
- 3) Проаналізуйте тексти для аудіювання з підручника для вчителя для середнього ступеня навчання та скажіть, чи відповідають вони вимогам шкільної програми.
- 4) Складіть каталог комунікативних вправ для навчання аудіювання в основній школі. Використайте автентичні підручники різних авторів.

В. Індивідуальні заняття

1. Звукова лабораторна робота

1. Дайте відповіді на питання:
  - 1) Які лінгвістичні труднощі навчання аудіювання Ви можете назвати?
  - 2) На які екстралінгвістичні труднощі слід звертати увагу?
  - 3) Чи можете Ви довести, що аудіювання є метою та засобом навчання?
  - 4) Прослухайте текст для навчання аудіювання та виконайте наступні завдання:
    - а) запропонуйте вправи для антиципації та предикції;
    - б) які лінгвістичні труднощі слід усунути перед прослуховуванням тексту;
    - в) запропонуйте комунікативне завдання перед прослуховуванням тексту. Доведіть його ефективність;
    - г) запропонуйте шляхи контролю розуміння даного аудіо тексту;
    - д) запропонуйте декілька вправ після прослуховування тексту.
- 5) Запропонуйте шляхи вирішення наступних методичних завдань.
  - а) T: Listen to the text and try to understand it:

Dear Alicia, _____

T: Now answer my questions:

Where is Elaine from? What are her parents?

Знайдіть помилки вчителя та виправіть їх.

б) T: Listen to the text. I'll ask you questions afterwards.

Учні не можуть відповісти на питання вчителя після прослуховування. Як Ви думаєте, чому? Запропонуйте шляхи виправлення ситуації.

2. Тест множинного вибору

- 1) Аудіювання на середньому ступені навчання передбачає:

- 1) слухання та одночасне розуміння «живого» мовлення;
  - 2) мовлення в запису;
  - 3) «живого» мовлення та мовлення в запису.
- 2) Аудіювання як мета навчання полягає у:
    - а) розвитку адитивної компетенції;
    - б) розвитку умінь аудіювання та говоріння;
    - в) розвитку лінгвістичної компетенції.
  - 3) Одним із видів лінгвістичних труднощів аудіювання є:
    - а) тембр голосу;
    - б) об'єм адитивної пам'яті;
    - в) стилістичні особливості тексту.
  - 4) Аудіювання на середньому етапі навчання є:
    - а) метою навчання;
    - б) засобом навчання;
    - в) метою та засобом навчання.
  - 5) Одним із комунікативних завдань для навчання аудіювання є:
    - а) прослухайте та знайдіть кінцівку тексту;
    - б) прослухайте текст та перекажіть його;
    - в) прослухайте текст та складіть декілька питань до тексту.
  - 6) Найефективнішим шляхом перевірки розуміння аудіо тексту є:
    - а) відповіді на питання;
    - б) тест множинного вибору;
    - в) складання запитань.
  - 7) Одним із видів екстралінгвістичних труднощів є:
    - а) наявність географічних назв;
    - б) темп мовлення;
    - в) граматичні особливості тексту.
  - 8) Програма вимагає, щоб аудіо текст у 5 класі звучав:
    - а) до 1 хвилини;
    - б) до 2 хвилин;
    - в) до 3 хвилин.

3. Завдання для лабораторної роботи в школі

Завдання	Коментарі студента
<ol style="list-style-type: none"> 1. Які вправи використовує вчитель перед прослуховуванням тексту. Як вони полегшують розуміння тексту? 2. Чи використовує учитель аудіо текст у запису? Чи відповідає текст віковим особливостям учнів? 3. Як довго звучить текст? Чи відповідає це програмним вимогам? 4. Коли вчитель зупиняє прослуховування і з якою метою? 5. Як перевіряються відповіді учнів? Які вправи пропонує вчитель для розвитку усного та писемного мовлення на основі прослуховування тексту? 6. Як вчитель вирішує проблему зняття лінгвістичних труднощів аудіювання? 7. Прокоментуйте ефективність використаних на уроці вправ для навчання аудіювання. 8. Чи було завдання перед прослуховуванням тексту комунікативним? 9. Що б Ви удосконалили у діяльності вчителя під час організації навчання аудіювання? 	

4. Проаналізуйте фрагмент уроку з метою навчання аудіювання та скажіть

- 1) Чи відповідає текст та вправи меті уроку?
- 2) Чи є завдання для навчання аудіювання комунікативними?
- 3) Чи здійснюється поетапне навчання аудіювання?
- 4) Чи використовує вчитель інноваційні технології та які?

Тема: "My Favourite Book".

Мета: Розвиток адитивних умінь по темі "My Favourite Book".

I. Pre-Listening Stage

1. Anticipation.

Some of us are fond of music, others - of collecting stamps, but reading occupies a special place in my life. I like to read when the weather is fine or nasty, when I am in a good mood or when I am out of spirit. Books help me to relax after a hard working day, to reflect my emotions and feelings. Frankly speaking, I consider myself to be a book-worm. And what about you? What is your hobby? Who is fond of reading? Oh, I see, most of you like to read. Tell me please, what books do you prefer? Come to the blackboard and put pluses according to your taste.

Books				
Romantic stories	Historic stories	Detective stories	Fantastic stories	Scientific stories
++ ++ +	+	+	+	-

I see, that you can't be indifferent to stories about love, about relationship among people. So, now we are going to listen to the fragment of the novel "Martin Eden" by Jack London.

MARTIN EDEN AND RUTH

A week of **heavy**¹ reading had passed since the evening he first met Ruth Morse, and still he did not **dare**² to go and see her. He was afraid of making mistakes in speech and manners.

Martin tried to read books that **required**³ years of preparatory work. One day he read a book on philosophy, and the next day a book on art. He read poetry, he read books by Karl Marx. He did not understand what he was reading but he wanted to know. He had become interested in economy, industry and politics. He sat up in bed and tried to read, but the dictionary was in front of him more often than the book. He **looked up**⁴ so many new words that when he saw them again, he had forgotten their meaning and had to look them up again. He decided to write the words down in a note-book; and filled page after page with them. And still he could not understand what he was reading. Poetry was not so difficult. He loved poetry and beauty, and there he found beauty, as he found it in music.

At last Martin Eden had enough **courage**⁵ to go and see Ruth. She met him at the door herself and took him into the living-room. They talked first of the books he had **borrowed**⁶ from her, then of poets. He told her of his plans to educate himself.

"You should go back and finish grammar school, and then go through the high school and university," Ruth said. "But that takes money," he said.

"Oh!" she cried. "I had not thought of that. But then you have **relatives**,⁷ somebody who could help you?" He shook his head.

"My father and mother are dead. I've two sisters and some brothers, — I'm the youngest, — but they never helped anybody. I've **taken care of myself**⁸ since I was eleven — that's when my mother died. I think I must study by myself, and what I want to know is where to begin."

(After Jack London)

2. Prediction:

The title of this fragment is "Martin Eden and Ruth". What is this text about?

a) Let's get acquainted with the new words:

to dare - зважуватись

to require — вимагати

to borrow - позичати

to look up – знайти

1. heavy — напружений, наполегливий
2. dare — зважуватися, насмілюватися
3. require — вимагати
4. look up — знайти
5. courage—мужність, відвага
6. borrow—позичати
7. relatives — родичі
8. take care of oneself - турбуватися про себе

b) Put 4 questions to which you would like to find the answers in the text.

II. While-Listening Stage

1. Listen to the text and say what books Martin read. Use this table:

Martin Eden reads				
Romantic stories	Poetry	Books on economy	Detective	Romantic
Books on philosophy	Fantastic stories	Books on politics	Books on art	

2. Listen to the sentences and fill in the missing words:

- 1) He was afraid of making _____ in speech and manners.
- 2) Martin tried to read books that _____ years of preparatory work.
3. He _____ so many new words that when he saw them again, he had forgotten their meaning.
4. He loved _____ and _____, and there he found beauty, as he found it in music.
5. He told her of his plan _____ himself.

3. Say if it is true or false:

- 1) He wasn't afraid of making mistakes in speech and manners.
- 2) One day he read a detective story and the next day a romantic one.
- 3) He became interested in economy, industry and politics.
- 4) He decided to write the words down in an exercise-book.
- 5) At last Martin Eden had enough courage to go and see Ann.

III. Post-Listening Activities

Answer the following questions:

- 1) Why was Martin afraid of making mistakes in speech and manners?
- 2) Why didn't Martin dare to go and see Ruth?
- 3) What books did Martin read?
- 4) Did he understand what he was reading?
- 5) He became interested in economy and politics, didn't he?
- 6) Did he love poetry and beauty?
- 7) Did Martin and Ruth talk about books or songs?

2. Try to image what happened to Martin and Ruth then.

3. Role-play the situation dialogue as if you were Martin and Ruth.

4. If you were Ruth, how would you react to Martin's words: "I think, I must study by myself, and what I want to know is where to begin."

5. Make up a dialogue between Ruth and Martin.

2.3.6. Навчання говоріння

А. Лекція

1. План лекції

- 1) Мета і зміст навчання говоріння на середньому ступені навчання.
- 2) Вимоги чинної програми до навчання говоріння на даному етапі.
- 3) Види говоріння.
- 4) Комунікативні ситуації.

2. Рекомендована література

- 1) Rogova G. V. Methods of Teaching English. - M., 1983.
- 2) Communication in the Classroom / Edited by Johnson K., Morrow K. - Longman, 1981.
- 3) Curry D. Easy does it. - Washington DC, 1980.
- 4) Ladousse G. Speaking Personally. - CUP, 1992.
- 5) Nofasko, R., Arthur, L. Conversation. - OUP, 1990.
- 6) Oprandy, R. Listening/Speaking in Second and foreign Language Teaching // System -Pergamon, 1994.-Vol. 22, No. 2.-p. 153-175.
- 7) Ur, P. Discussions that Work. - CUP, 1991.
- 8) Wright A., Betteridge D., Buckby M. Games for language learning. - CUP, 1991.
- 9) Reilly P. Meeting Lerner's Academic Needs// English Teaching Forum. – 2001. – Vol.39. – № 2. – p. 34- 47.
- 10) Deacon B., Murphey T. Deep Impact Storytelling// English Teaching Forum. – 2001. – Vol. 39, № 4. – p.10-15, 23.
- 11) Бухбиндер В.А. Основы методики преподавания иностранных языков. - К., 1986.
- 12) Вишневський Ю.І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови. Посібник для вчителів. -К.: Рад. школа, 1989. ~ С. 133-156.
- 13) 13. Комунікативні методи та матеріали для викладання англійської мови: Ознайомлювальна брошура для українських вчителів англійської мови / перекладено та адаптовано Л.В. Биркун. - Oxford University press, 1998.
- 14) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. — К.: Ленвіт, 1999.
- 15) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. / колектив авторів під керівництвом СЮ. Ніколаєвої. - К.: Ленвіт, 1999. - С. 167 - 186.
- 16) Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. -М.: просвещение, 1991. -Гл. 5.
- 17) Методика обучения иностранным языкам в средней школе: Учебник / Гез Н.И., Ляховицкий М.В., Миролюбов А.А. и др. - М.: Высш. Школа, 1982.
- 18) 18. Ніколаєва С.Ю., Гринюк С.А. та ін. Сучасні технології навчання іноземного спілкування. - К.: Ленвіт, 1997. -С. 36- 52.
- 19) Олійник Т.І. Рольова гра у навчанні англійської мови в 6-8 класах: Посібник для вчителів. - К.: Освіта, 1992.
- 20) Панова Л.С. Обучение иностранному языку в школе: Пособие для учителей. - К.: Рад. школа, 1989. -Ч. 1.-Гл.2.
- 21) Панова Л.С. Обучение иностранному языку. - К., 1985.
- 22) Пассов Е.И. Урок иностранного языка в средней школе. - 2-е изд., дораб. - М.: Просвещение, 1988.
- 23) Пассов Е.И., Колова Т.И. и др. Беседы об уроке иностранного языка. - Л., 1975.
- 24) Скалкин В.Л. Обучение диалогической речи (на материале английского языка): Пособие для учителей. - К.: Рад. школа, 1989.
- 25) Скалкин В.Л. Обучение монологическому высказыванию на материале английского языка): Пособие для учителей. - К.: Рад. школа, 1983.
- 26) Скляренко Н.К. и др. Обучение речевой деятельности на английском языке. - К., 1988.
- 27) Скляренко Н.К., Онищенко Е.И., Захарова С.Л. Обучение речевой деятельности на английском языке в школе: Пособие для учителей. -К.: Рад. школа, 1988. - С. 16-71.
- 28) Сучасні технології навчання іншомовного спілкування / За ред. СЮ. Ніколаєвої. - К.: Ленвіт, 1997. - Вип. 1(3). - „Бібліотечка журналу „Іноземні мови"". - С. 19-52.
- 29) Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку. - Л., 1985.
- 30) Цетлин В.С. Реальные ситуации общения на уроке// Иностр. яз. в школе. – 2000. - №3.

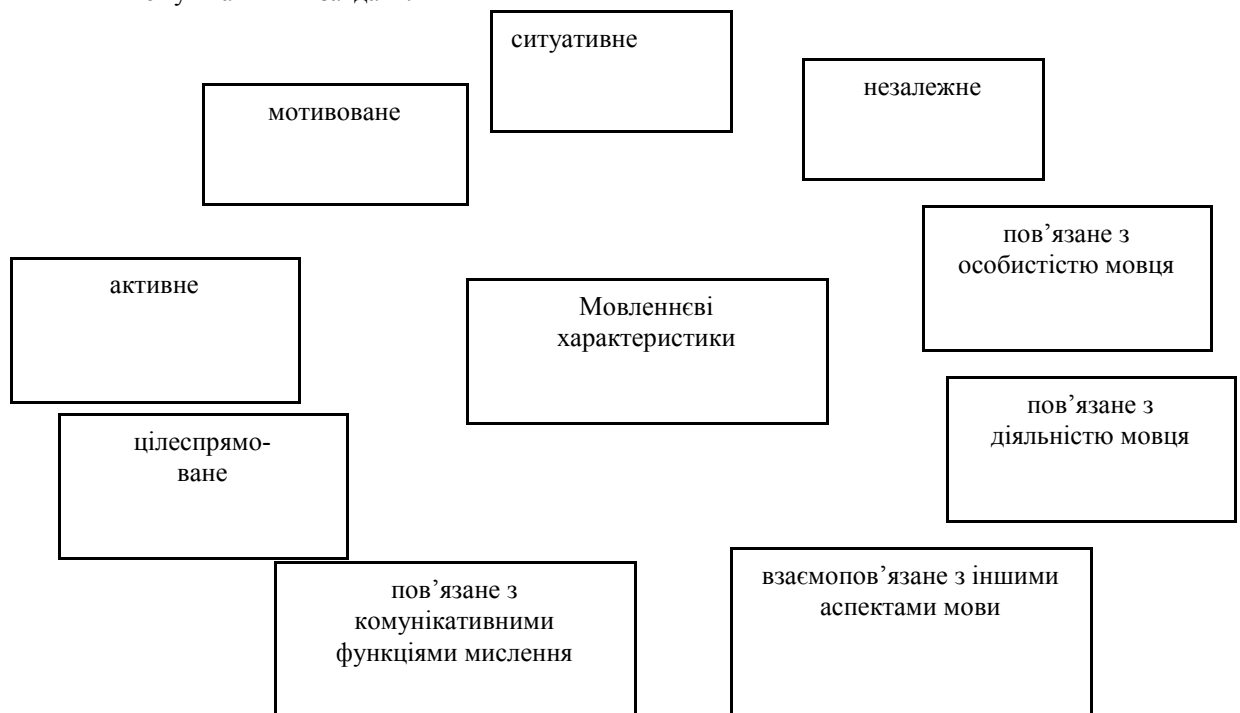
3. Глосарій методичних термінів

уміння говоріння
комунікативні характеристики
комунікативні функції
комунікативні ситуації
реальна ситуація
конструйована ситуація
проблемна ситуація
мотивація
підготовлене мовлення
спонтанне/ несподіване мовлення
діяльність мовця

особистісна сфера спілкування
громадська сфера спілкування
професійна сфера спілкування
мовленнєва поведінка
мовленнєві формули
взаємодія
взаємопов'язані фактори
об'єктивний та суб'єктивний характер
висловлювання
монологічне мовлення
діалогічне мовлення
нормальний темп

4. Основні положення лекції

- 1) Говоріння і письмо – продуктивні види мовленнєвої діяльності.
Говоріння (усне мовлення) – це висловлення власних чи чужих думок з метою вирішення комунікативних завдань.

- 2) Основне завдання навчання англійського мовлення на середньому ступені навчання - це розвиток комунікативної компетенції, яка складається з мовної, мовленнєвої, соціокультурної та стратегічної компетенції та відбувається у чотирьох сферах мовленнєвої діяльності: особистісній, громадській, професійній та навчальній.
- 3) Усномовленнєва компетенція реалізується через функції, яким відповідають певні функціональні показники. Учні середнього ступеня навчання слід навчати, як:
- вітатись;
  - висловлювати своє здивування та переживання;
  - запитувати дозвіл;
  - давати пораду;
  - вибачатись;
  - висловлювати задоволення;
  - висловлювати свою власну думку.
- 4) Мовлення може бути:
- підготовленим;

- непередбаченим/ спонтанним.

Непередбачене мовлення базується на 4-х вміннях:

- вміння комбінувати знайомий мовний матеріал у нових ситуаціях;
- вміння переносити засвоєний матеріал на нові ситуації;
- вміння починати розмову;
- вміння говорити на певну тему без попередньої підготовки.

Підготовлене мовлення передбачає оформлення мовлення до процесу власне мовлення.

- 5) Комунікативна ситуація – це система взаємопов'язаних факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру, яка залучає мовця в процес спілкування і передбачає його мовленнєву поведінку.
- 6) Види ситуацій:
  - реальна;
  - конструйована;
  - проблемна;
  - невербальна.
- 7) У процесі навчання усного мовлення слід використовувати візуальні та вербальні опори:

Візуальні опори

- малюнки
- кодопозитиви
- звуки музики
- функціональні шуми
- постери
- крокі
- фотографії
- діафільми
- схеми
- таблиці
- карикатури

Вербальні опори

- план
- підстановчі таблиці
- логіко-семантичні схеми
- рольові картки
- ключові картки
- тексти
- прислів'я
- приказки
- відеофрагменти
- ключові слова
- крилаті вислови
- роздаткові картки

- 8) Шляхи створення проблемної ситуації:
  - використання декількох варіантів вирішення однієї проблеми;
  - створення перешкод на шляху вирішення проблеми;
  - надання недостатньої інформації;
  - надання прикладів життєвого досвіду для швидкого розв'язання проблеми;
  - використання знань учнів у нових ситуаціях.
- 9) Основні компоненти комунікативної ситуації:
  - співрозмовники (суб'єкти спілкування);
  - предмет спілкування (об'єкт спілкування);
  - взаємовідносини між співрозмовниками та їх ставлення до предмету спілкування;
  - умови мовленнєвого акту.

2.3.7. Навчання монологічного мовлення.

А. Лекція

1. План лекції

- 1) Комунікативні та психологічні характеристики монологу.
- 2) Лінгвістичні особливості монологу.
- 3) Основні етапи формування монологічної компетенції.
- 4) Вправи для навчання монологічного мовлення.

2. Рекомендована література

- 1) I. Rogova G.V. Methods of Teaching English. M 1983.
- 2) Wright, A., Betteridge, D., Buckby, M. Games for language learning - CUP -1991.
- 3) Ladousse, G. Speaking Personally - CUP -1 992
- 4) Curry, D. Easy does it - Washington D.C., 1980.
- 5) Communication in the Classroom./ Edited by Johnson, K. Morrow, K, - Longman -1981-
- 6) Ur, P Discussions that Work - CUP -1991.

- 7) Nofasko, R., Arthur, L. Conversation - OUP - 1990.
- 8) Oprandy, R. Listening/ Speaking in second and foreign language teaching// System -Pergamon -1994 - Vol.22, No.2 - p. 153-175.
- 9) Гез, Ляховицкий. Методика обучения иностранным языкам в СШ. М. 1982.
- 10)Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку .Л. 1985.
- 11)Бухбиндер В.А. Основы методики преподавания иностранных языков. К. 1986.
- 12)Панова Л.С. Обучение иностранному языку. К. 1985.
- 13)Скляренко Н. К. и др. Обучение речевой деятельности на английском языке. К.1988.
- 14)Ніколаєва СЮ. ГринюкГ. А. та інші. Сучасні технології навчання іноземного спілкування.- К/Ленвіт, 1997. - С 36-52.
- 15)Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. - К.: Ленвіт, 1999.-с 167-186.

3. Глосарій методичних термінів

монологічна компетенція	мотиваційний рівень
монологічне мовлення	формулюючий рівень
	реалізуючий рівень
монолог	вступ
	власне висловлювання
фраза	висновки
понадфразова єдність	логіко-семантична схема
	природні стимули
текст	підтограма
психологічні характеристики	зв'язність
	логічна послідовність
комунікативні характеристики/ функції	сміслова завершеність
лінгвістичні особливості	
монолог-опис	
монолог-розповідь	
монолог-переконання/міркування	
монолог-повідомлення	
монолог на основі тексту	

4. Основні положення лекції

- 1) Монолог – це відносно завершений вид організованого мовлення, спродукований як результат індивідуального висловлювання однієї особи, спрямований до співрозмовника чи аудиторії.
- 2) Комунікативні функції монологічного мовлення:
  - інформативна;
  - впливова;
  - оцінююча (експресивна).
- 3) Розрізняють чотири види монологічного мовлення:
  - монолог-опис;
  - монолог-повідомлення;
  - монолог-розповідь;
  - монолог-міркування/ переконання.
- 4) Мета навчання монологічного мовлення згідно чинної програми – це розвиток усної монологічної мовленнєвої компетенції, тобто вмінь продукування правильних логічних та порівняно вмотивованих монологів різних рівнів залежно від комунікативної ситуації.
- 5) Психологічні механізми породження монологічного висловлювання (проф. Зимня І.А.)
  - мотиваційний рівень;
  - формулюючий (внутрішнє мовлення);

- реалізуючий рівень (власне мовлення).
- 6) Найхарактерніші психологічні характеристики монологічного мовлення:
  - логічність, послідовність;
  - контекстуальність;
  - тематичність, ситуативність;
  - адресованість;
  - лінгвістична правильність;
  - самотійність;
  - односторонній характер;
  - смислова завершеність;
  - зв'язність;
  - безперервність;
  - плановість.
- 7) Найхарактерніші лінгвістичні характеристики монологічного мовлення:
  - наявність обох головних членів речення;
  - наявність складних речень;
  - більш складний синтаксис (у порівнянні з діалогічним мовленням);
  - інформаційна насиченість;
  - наявність значної кількості лінгвістичних засобів зв'язку;
  - використання кліше, розмовних формул.
- 8) Структура монологу:
  - вступ;
  - основна частина;
  - висновки.
- 9) Основні етапи навчання монологічного мовлення:
  - рівень фрази;
  - рівень понадфразової єдності;
  - рівень тексту.
- 10) Мета I етапу – навчити учнів продукувати окремі речення/ фрази на запропоновану тему.

Зразки вправ:

- say by analogy;
- say the opposite;
- fill in the blanks;
- make up a sentence using the key words;
- extend the sentence;
- give it a name;
- answer the questions;
- use the symbols and say what it is.

11) Мета II етапу – навчити учнів об'єднувати декілька речень у логічно зв'язане висловлювання на основі вербальних та візуальних опор.

Зразки вправ:

- combine the sentences;
- substitute the table;
- use a logical-semantic scheme;
- speak on the plan (question plan, picture plan);
- use a strip story (jigsaw activity);
- play a snowball game;
- create a collage;
- detect mistakes in the picture.

12) Мета текстового рівня – навчити учнів продукувати правильний, логічно і комунікативно мотивований монолог на основі тексту/ теми.

Зразки вправ:

- speak on the topic;
- say how you would act in a similar situation;
- what do you think about ...;
- comment on the proverb;
- make a report;
- retell a story;

- express your opinion/attitude;
- explain the main idea;
- give your own version;
- make up a story;
- solve a problem;
- restore the content of the text;
- write a composition.

13) Для навчання монологічного мовлення використовуються візуальні та вербальні стимули:

- малюнки;
- постери;
- колажі;
- прислів'я;
- ситуації;
- розповіді;
- пісні;
- вірші;
- джазові наспіви;
- музичні фрагменти;
- функціональні шуми;
- міні-саги.

14) Навчання монологічного мовлення на основі тексту.

Крок 1. Формулювання мети та стимулювання інтересу.

Крок 2. Підготовка та перегляд тексту. Знаходження ключових речень.

Крок 3. Доповнення/ розширення ключових речень інформацією з тексту.

Крок 4. Переказ з трансформацією/ коментуванням.

Крок 5. Побудова власне монологічного висловлювання (висловлення свого відношення з використанням аргументації, оцінювання, коментування).

5. Питання для самоконтролю

- 1) Що таке монологічне мовлення?
- 2) Які є основні комунікативні функції монологічного мовлення?
- 3) Які психологічні характеристики властиві монологічному мовленню?
- 4) Які лінгвістичні характеристики відрізняють монолог від діалогу?
- 5) Які основні етапи навчання монологічного мовлення ви знаєте?
- 6) Які стимули є найбільш ефективними у навчанні монологу?
- 7) Як правильно навчати монологу на основі тексту?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення

- 1) Комунікативні характеристики монологічного мовлення.
- 2) Психологічні характеристики монологічного мовлення.
- 3) Лінгвістичні особливості монологу.
- 4) Етапи навчання монологічного мовлення на середньому ступені навчання.

2. Методична майстерня

- 1) Випишіть програмні вимоги до навчання монологічного мовлення на даному етапі.
- 2) Проведіть фрагмент уроку з навчання монологічного мовлення на середньому ступені навчання за власним вибором.
- 3) Складіть каталог вправ для навчання монологічного мовлення на даному ступені навчання. Доведіть ефективність вибраних вправ.
- 4) Порівняйте вправи для навчання монологу, запропоновані в автентичних та вітчизняних підручниках.

В. Індивідуальні заняття

1. Звукова лабораторна робота

Дайте відповіді на запитання:

- 1) Яка мета навчання монологічного мовлення на середньому ступені навчання?
- 2) Чи може монолог бути ситуативним? У яких випадках?
- 3) Які стимули використовуються для навчання монологу на даному етапі?
- 4) Які вправи доцільно використовувати для навчання монологічного мовлення на рівні тексту?
- 5) Які опори властиві для навчання монологу-аргументації?

2. Які українські еквіваленти відповідають наступним методичним термінам:

a piece of argumentation, a discourse level, communicative function, a logical semantic scheme, a text-based utterance, speech generation, linguistic characteristics, an utterance level.

3. Прослухайте інструкцію вчителя та знайдіть помилку. Виправте її та запропонуйте свої шляхи вирішення даної проблеми.

Task One. Teacher: Fill in the blanks in the sentences and tell us everything you know about shopping.

Task Two. Teacher: Translate the sentences from Ukrainian into English about Ukraine. Then tell our foreign guests about your country.

Task Three. Teacher: Now, children, illustrate the proverb "Business before pleasure" using the following pictures.

4) Виправіть помилки в завданнях учителя.

1. Let's retell the story you've listened to.
  2. Just imagine you were in the main character's shoes. Tell your friends about your adventures.
- 5) Запропонуйте вправи для навчання монологічного мовлення з опорою на малюнки по темі "Hobbies".
- 6) Запропонуйте вправи для вдосконалення монологічної компетенції учнів на основі теми «Україна».

2. Тест множинного вибору

- 1) Основна мета навчання монологічного мовлення – це:
  - а) формування монологічної компетенції;
  - б) формування зв'язного висловлювання;
  - в) формування мовленнєвих умінь.
- 2) Однією з комунікативних функцій монологічного мовлення є:
  - а) впливова;
  - б) описова;
  - в) розповідна.
- 3) Другим рівнем породження монологічного мовлення є:
  - а) мотивація;
  - б) власне мовлення;
  - в) внутрішнє мовлення.
- 4) Метою текстового рівня є:
  - а) побудова речення;
  - б) побудова монологічного мовлення на основі теми;
  - в) побудова логічно зв'язного мовлення на основі опор.
- 5) Однією з основних лінгвістичних характеристик монологу є:
  - а) складний синтаксис;
  - б) речення з одним головним членом;
  - в) коротке речення.
- 6) Однією з найбільш ефективних вправ на III етапі є:
  - а) переказ тексту;

- б) коментування ситуації;
- в) опис малюнка на основі вербальних опор.
- 7) Мета навчання монологічного мовлення досягається при умові, коли студенти можуть:
  - а) будувати висловлювання на основі вербальних опор;
  - б) будувати висловлювання на основі візуальних опор;
  - в) висловлюватися без опор.
- 8) Другим компонентом структури монологу є:
  - а) вступ;
  - б) висновки;
  - в) основна частина.

3. Відео-лабораторна робота

Тема: Навчання монологічного мовлення.

Рівень: середній

I. Завдання перед переглядом відеоуроку.

1. Визначте мету навчання монологічного мовлення в основній школі. Назвіть її кількісні та якісні характеристики.
2. Охарактеризуйте переваги та недоліки підготовленого та не підготовленого монологічного мовлення.
3. Скажіть, які фактори впливають на вибір шляхів навчання монологічного мовлення. Обґрунтуйте їх.

II. Завдання на етапі відеоперегляду.

1. Прокоментуйте дії вчителя на підготовчому етапі навчання монологу. Чи є потреба в цьому етапі?
2. Назвіть засоби навчання монологічного мовлення. Які з них Ви вважаєте найефективнішими і чому?
3. Охарактеризуйте доцільність використання візуальних та вербальних опор для навчання монологічного мовлення на даному ступені навчання. Яка їх роль? Чи завжди вони важливі? Чи погоджуєтесь Ви з учителем?
4. Визначте режими навчання монологічного мовлення, які використовуються на уроці. Схвалюєте Ви їх чи можете запропонувати власні?
5. Прокоментуйте вибір вправ вчителем для реалізації практичної мети уроку. Чи хотіли б Ви їх змінити?
6. Назвіть стимули, які використовувались на уроці. Чи виправдані вони та чи пов'язані з темою уроку?

III. Завдання на післяпереглядовому етапі.

1. Оцініть ефективність уроку. Скажіть, що ви схвалюєте або не схвалюєте і чому.
2. Визначте роль вчителя у навчанні монологічного мовлення.
3. Прокоментуйте структуру уроку. Чи погоджуєтесь Ви з його етапами?
4. Запропонуйте свої технології для ефективного формування монологічної компетенції.

4. Лабораторна робота в школі

Завдання	Коментарі студента
10. Запишіть все, що учні говорять на англійській мові у монологічній формі.	
11. Напишіть, які типи монологічного мовлення домінують на уроці.	
12. Напишіть, що учні повторюють після вчителя.	
13. Напишіть, що учні говорять спонтанно на англійській мові.	
14. Напишіть, які візуальні та вербальні опори використовуються у навчанні монологічного мовлення.	
15. Напишіть, які природні стимули використовує вчитель для навчання монологічного мовлення.	

16. Підсумуйте свої спостереження. 17. Напишіть, що б Ви порадили вчителю щодо удосконалення даного уроку.	

5. Аналіз фрагменту плану уроку

Критерії аналізу уроку:

- 1) наявність комунікативних вправ, використаних на уроці;
- 2) дотримання логічної послідовності вправ та етапів формування компетенції у читанні;
- 3) ефективність використаних візуальних та вербальних опор;
- 4) переваги та недоліки кожного етапу навчання.

Тема: "A Man and his Health"

Meta : to develop monological competence on the utterance level.

I. Focussed Practice

1. Say what helps you to be healthy. Use the following phrases:

- taking care of yourself
- good night sleep
- prevention of diseases
- no smoking
- no drinking
- desirable weight
- healthful habits
- healthy food
- reducing the stress

2. Compose a sentence of your own using the given words and patterns.

<ul style="list-style-type: none"> - taking care of yourself - good night sleep - prevention of diseases - no smoking - no drinking - desirable weight - healthful habits - healthy food - reducing the stress 	helps me feel	energetic, healthy, well, refreshed, relaxed, in a good form, ill, irritated, bad, tired, alert.
---	---------------	---

3. The teacher gives the idea and learners extend the sentences suggested by their friends.

4. Choose one expression and compose 2-3 sentences saying about yourself. Firstly, guess their meaning.

to keep to / follow a diet

to test one's blood pressure

to feel drowsy / alert

to be indulged in sports

to be laid up with

to pull out / take out a tooth

5. Complete the given sentence in a guided way.

I don't feel like training this time, because I'm tired, that's why... instead... but...

6. Use a logical-semantic scheme and describe your gradual recovery.

Content	Vocabulary to be used
---------	-----------------------

Describe your gradual recovery and thank your friend who has come to ask you about your health	- feel much better - drink and sleep a lot - eat with better appetite - feel again like working
	- hate doing nothing / staying in bed - I owe you a lot - I'm very much obliged to you - I'm really touched, you were very kind

7. Read thoroughly the page from Dr. Finley's diary. Try and imagine why the patients came to see him.

February, 3d, Monday

9:00 Mr. Cook - backache, has it for 3 days. Prescribed pain killer - 2 days off work.

9:15 Mrs. Keeping _____

9:30 Mrs. Harper _____

9:45 Mr. Casey _____

10:00 Stephen Henchard (age 3) _____

10:15 Diane Dennett (age 1) _____

10:30 Mr. Peters _____

8. Restore the story out of scrambled facts.

A new abbreviation

"It means God only knows". He understood them all except for some charts marked GOK. A famous American doctor came to England to study the latest methods. "That's what we use when we don't know the diagnosis". They were the same as doctors used in the United States. When he looked at the charts, he found that the system of abbreviations was familiar to him. "Oh", the British doctor answered. "How can I suppose to understand his GOK?" he asked. He decided to consult a British colleague about it. "I see you have quite an epidemic of it! What does it stand for?"

9. Look at the picture and list at least six things which might be found in a first-aid.

- 1) bandage
- 2) cotton-wood
- 3) strap
- 4) antiseptic
- 5) pain-killer
- 6) plaster
- 7) syringe
- 8) injection

10. Look at the pictures, which represent the beginning and the end of the story, write the whole story from the beginning to the end.

11. Using the questions tell us about the necessity of eight-hour sleep in everyday life.

- 1) How many hours of sleeping do you need?
- 2) How long did you sleep last night?
- 3) Do you usually sleep well? Are you tired today?
- 5) When do you usually go to bed?
- 6) Can you sleep in a chair?
- 7) Have you ever walked in your sleep?
- 8) Do you dream in black-and-white or in colours?
- 9) Can you remember your dreams?
- 10) Have you ever walked in your sleep?

2.3.8. Навчання діалогічного мовлення

А. Лекція

1. План лекції

- 1) Комунікативні та психологічні характеристики діалогу.
- 2) Лінгвістичні особливості діалогічного мовлення.

- 3) Етапи навчання діалогічного мовлення.
- 4) Вправи для навчання діалогічного мовлення.
- 5) Навчання розмовних стратегій.

2. Рекомендована література

- 1) Rogova G.V. Methods of Teaching English. – M., 1983.
- 2) Communicative in the Classroom / Edited by Johnson K., Morrow K. - Longman, 1981.
- 3) Curry D. Easy does it. - Washington DC, 1980.
- 4) Ladousse G. Speaking Personally. - CUP, 1992.
- 5) Nofasko, R., Arthur, L. Conversation. - OUP, 1990.
- 6) Oprandy, R. Listening/Speaking in Second and foreign Language Teaching // System - Pergamon, 1994. - Vol. 22, No. 2. - p. 153- 175.
- 7) Ur, P. Discussions that Work. -CUP, 1991.
- 8) Wright A., Betteridge D., Buckby M. Games for language learning. -CUP, 1991.
- 9) Dobson J.M. Effective Techniques for English Conversation Groups. - Newbury House Publishers, 1997.
- 10) Бухбиндер В.А. Основы методики преподавания иностранных языков. - К., 1986.
- 11) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник./ колектив авторів під керівництвом С.Ю. Ніколаєвої. - К.: Ленвіт, 1999. – С. 167- 186.
- 12) Ніколаєва С.Ю., Гринюк С.А. та ін. Сучасні технології навчання іноземного спілкування. - К.: Ленвіт, 1997. - С. 36 - 52.
- 13) Панова Л.С. Обучение иностранному языку. - К., 1985.
- 14) Склярченко Н.К. и др. Обучение речевой деятельности на английском языке. - К., 1988.
- 15) Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку. -Л., 1985.
- 16) Кузьменко Ю.В. Вимоги до вправ для формування соціокультурної компетенції в учнів основної школи у процесі навчання англійського діалогічного мовлення// Іноземні мови. – 2006. – № 2. – С. 3-7.
- 17) Литвиненко С. П. Навчання діалогічного спілкування англійською мовою з використанням відеофонограм// Іноземні мови. – 2007. – № 1. – С. 39-41.

3. Глосарій методичних термінів

якісні характеристики	твердження-твердження спілкування
кількісні характеристики	усна мовленнєва компетенція
комунікативна характеристика	дебати
	зразок-діалог
психологічна характеристика	драматизація
	заповнювачі пауз
лінгвістична характеристика	обмін думками
	репліка-стимул
безпосередній контакт	репліка-реакція
діалогічна єдність	рольова гра
змішаний діалог	діалог-схема
скорочення	репліки
структурна кореляція	еліптичне речення
питання з преамбулою	
розмовна формула	
розмовні стратегії	
кліше	

4. Основні положення лекції

- 1) Згідно з проф. Шатиловим С.Ф., діалог – це форма говоріння, яка породжується у процесі безпосереднього обміну репліками між двома або кількома співбесідниками.
- 2) Діалогічна єдність – це сукупність двох або кількох реплік, взаємопов'язаних

лексичними, граматичними, ритміко-інтонаційними засобами.

3) Діалогічна єдність – найменша структурна одиниця діалогічного мовлення, яка включає як мінімум дві взаємопов'язані репліки: ініціативну репліку та реактивну репліку.

4) Діалог має подвійну природу:

- розвиток умінь ініціювання розмови;
- розвиток умінь розуміння та адекватного реагування на репліку партнера, стимулюючи його до подальшої розмови.

5) Психологічні механізми породження діалогічного мовлення:

- мотивація;
- формування;
- реалізація.

6) Основні психологічні характеристики діалогічного мовлення наступні:

- ситуативність;
- зверненість до партнера;
- економічний характер (згорнутість);
- двосторонній характер;
- спонтанність;
- ініціативність;
- експресивність, емоційність.

7) Основні лінгвістичні характеристики діалогічного мовлення:

- наявність мовленнєвих кліше;
- наявність заповнювачів пауз;
- еліптичність;
- наявність простих та скорочених форм висловлювань;
- структурна кореляція (повна, часткова, нульова);
- граматичні, лексичні, фонетичні особливості.

8) Основні комунікативні характеристики діалогічного мовлення:

- двостороння діяльність партнерів;
- наявність безпосереднього контакту;
- спільний характер ситуації та предмету розмови.

9) На середньому ступені навчання використовуються наступні підходи до навчання діалогічного мовлення:

- а) поетапне навчання;
- б) навчання на основі діалогу-зразка;
- в) «діалог в дії».

10) Опрацювання діалогу-зразка:

- Listening for information
- Listening for studying
- Listening and reproducing the lines which ...
- Listening and reading first as a text, then in pairs
- Restoring the lines
- Extending the lines
- Role-playing the dialogue
- Function-based transformation of a dialogue
- Situation-based transformation of a dialogue
- Topic-based dialogue

11) Поетапне навчання діалогічного мовлення

I етап. Метою етапу є розвиток діалогічних умінь побудови діалогічної єдності. На даному етапі виконуються рецептивні та репродуктивні вправи.

Приклади вправ:

- give a proper context;
- give a preamble;
- extend a response or an initiation;
- ask questions;
- react to the statement;
- find out games.

II етап. Мета – розвиток діалогічних умінь побудови мікродіалогу за допомогою вербальних та візуальних опор:

- a stick picture;

- a skeleton;
- a chart;
- a jumbled dialogue;
- a structural dialogue;
- a text;
- a one-sided dialogue.

Приклади вправ:

- enlarge the dialogue;
- shorten the dialogue;
- dramatize the dialogue;
- read and discuss in pairs;
- render the dialogue into monologue;
- reconstruct the beginning / middle / ending of the dialogue;
- find and reproduce;
- choose and reproduce in the logical order.

III етап. Мета - розвиток умінь продукування власне діалогу.

Приклади вправ:

- Look at the picture and imagine ...
- Criticize ...
- Praise ...
- Decide ...
- Prove ...
- Debate on ...
- Discuss ...
- Solve the problem ...

12) Навчання «діалогу в дії».

Учні насамперед мають оволодіти розмовними стратегіями та розмовними формулами для того, щоб:

- підтримувати інтерес слухача;
- реагувати на висловлювання партнера;
- ввічливо закінчувати розмову;
- починати та закінчувати розмову;
- переривати розмову;
- змінювати тему розмови.

5. Питання для самоконтролю

- 1) Які комунікативні характеристики діалогічного мовлення ви знаєте?
- 2) Який є психологічний механізм продукування діалогічного висловлювання?
- 3) Які лінгвістичні та психологічні характеристики властиві діалогу?
- 4) Які підходи до навчання діалогу відповідають середньому ступеню навчання?
- 5) Які основні етапи поетапного навчання діалогічного мовлення ви знаєте?
- 6) Як працювати з діалогом-зразком?
- 7) Які переваги використання підходу «діалог в дії» вам відомі?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення

- 1) Комунікативні та психологічні характеристики діалогічного мовлення.
- 2) Лінгвістичні особливості діалогічного мовлення.
- 3) Переваги та недоліки різних підходів у навчанні діалогічного мовлення.
- 4) Етапи та вправи для навчання діалогічного мовлення на основі:
  - а) діалогу-зразка;
  - б) поетапного навчання;
  - в) «діалогу в дії».

3. Методична майстерня

- 1) Випишіть програмні вимоги до навчання діалогічного мовлення в основній школі.

- 2) Випишіть розмовні кліше, що виражають привітання, згоду чи незгоду, прощання, уподобання, які використовуються для навчання діалогічного мовлення.
- 3) Підготуйте та проведіть фрагмент уроку з навчання діалогічного мовлення. Оберіть підхід та тему на свій розсуд.
- 4) Складіть каталог вправ для навчання кожного виду діалогічного мовлення.

В. Індивідуальні заняття

1. Звукова лабораторна робота

- 1) Дайте відповіді на питання:
  - а) Що означає діалогічне мовлення?
  - б) Яка мінімальна одиниця діалогічного мовлення?
  - в) У чому полягає різниця між діалогом та монологом у психологічному аспекті?
  - г) Наведіть приклади наступних особливостей діалогу:
    - скорочення речення (речення з одним головним членом);
    - розмовне кліше;
    - розмовна формула;
    - слова – заповнювачі пауз;
    - скорочені форми модальних та допоміжних дієслів.
  - д) Які якісні та кількісні характеристики діалогічного мовлення закладені в програмі?
  - е) Які технології навчання діалогічного мовлення Ви знаєте?
- 2) Прослухайте діалоги учнів 6 класу і скажіть, які помилки вчителя Ви помітили? Що слід зробити, щоб виправити ситуацію?

T: Do you like to read books?
 P: Yes, I do.
 T.: What kinds of books do you usually read?
 P2: I read...
 T.: Well...
 P2: No, I read...
 T.: Скажи «Гаррі Потера».
 P2: I read “Harry Potter”, але я хотів сказати, що читаю «Тома Сойєра».
- 3) Запропонуйте вправи для розвитку діалогічної мовленнєвої компетенції за зразком (7 клас).
  - I’d like to make a sightseeing tour round the town.
  - Well, what do you want to see?
  - Please, show me all the sights. Is one permitted to take pictures here?
  - You’re welcome.

2. Тест множинного вибору

- 1) Лінгвістичними особливостями діалогічного мовлення є:
  - а) скорочені форми допоміжних дієслів;
  - б) емоційна інтонація;
  - в) заповнювачі пауз.
- 2) Однією з основних комунікативних характеристик діалогічного мовлення є:
  - а) спільний характер ситуації;
  - б) структурна відповідність;
  - в) економічний характер.
- 3) Основні психологічні характеристики діалогічного мовлення визначають:
  - а) його ситуативний характер;
  - б) наявність безпосереднього контакту;
  - в) лексичні особливості.
- 4) Навчання діалогічного мовлення слід розпочинати з:
  - а) обміну репліками;
  - б) мікродіалогу;
  - в) діалогічної єдності.
- 5) Метою другого етапу навчання діалогічного мовлення є розвиток діалогічних умінь на

рівні:

- а) мікродіалогу;
- б) діалогічної єдності;
- в) тексту.

6) Метою третього етапу є розвиток умінь продукувати:

- а) діалог-зразок;
- б) самостійний діалог;
- в) зв'язне висловлювання.

7) На третьому етапі навчання діалогічного мовлення можна використати таку вправу як:

- а) reconstruct the dialogue;
- б) close a conversation;
- в) solve the problem.

8) Навчання «діалогу в дії» передбачає:

- а) знання розмовних формул та стратегій;
- б) знання лексичного матеріалу;
- в) умінь розпочинати розмову.

3. Відео-лабораторна робота в школі

Тема: Навчання діалогічного мовлення.

Рівень: середній

I. Завдання перед переглядом відеоуроку.

1. Охарактеризуйте дві форми усного мовлення і їх пріоритети у навчанні. Доведіть свою точку зору.
2. Визначте роль проблемних завдань у навчанні діалогу. Наведіть приклади.
3. Скажіть, як вибір вправ для навчання діалогу залежить від вікових особливостей учнів. Проілюструйте це на прикладах.

II. Завдання на етапі відеоперегляду.

1. Прокоментуйте початок уроку і скажіть, чи слугує він стимулом для мовленнєвої практики на уроці.
2. Визначте етап формування діалогічних умінь на уроці. Чи відповідають використані вправи даному етапу?
3. Проаналізуйте проблемні завдання та їх ефективність.
4. Прокоментуйте вправи з метою розвитку вмінь групового спілкування. Чи використали б Ви дані вправи на подібному уроці і чому?
5. Проаналізуйте ефективність рольової гри на уроці. Чи можна замінити її іншою вправою?
6. Знайдіть вправи, які не відповідають ефективному розвитку діалогічних вмінь. Запропонуйте власні.
7. Визначте найефективніші з Вашої точки зору шляхи навчання діалогічного мовлення, використані вчителем. Поясніть свій вибір.

III. Завдання на післяпереглядовому етапі.

1. Оцініть роботу вчителя на уроці з точки зору сучасних вимог.
2. Прокоментуйте діяльність учнів на уроці.

4. Лабораторна робота в школі

Завдання	Коментарі студента
1. Які вправи використовуються на уроці для навчання діалогічного мовлення?	
2. Яким шляхом вчитель навчає учнів діалогічному мовленню на уроці?	
3. Які завдання ставить учитель учням перед прослуховуванням діалогу, складеного іншими учнями?	
4. Чи перериває вчитель діалоги учнів?	
5. Чи звучить природно мова учнів?	
6. В яких вправах учні говорять більше,	

<p>ніж вчитель?</p> <p>7. Яка питома вага спілкування учнів на уроці? Чи є у них стимул для говоріння?</p> <p>8. Чи є інструкції вчителя чіткими і зрозумілими для учнів? Що б Ви змінили?</p> <p>9. Хто домінує на уроці: вчитель чи учні?</p> <p>10. Чи відповідають вправи програмним вимогам? Чи мають вони виховний характер? Запропонуйте власні вправи.</p>	
--	--

4. Аналіз фрагмента уроку з метою навчання діалогічного мовлення

Критерії аналізу уроку:

- 1) наявність комунікативних вправ, використаних на уроці;
- 2) дотримання логічної послідовності вправ та етапів формування компетенції у читанні;
- 3) ефективність використаних візуальних та вербальних опор;
- 4) переваги та недоліки кожного етапу навчання.

Тема: "Meals"

Мета: to develop dialogical competence on the discourse level.

1. Listen and react:

- Good morning, it's nice to see you again.
- ...
- It's a nice day today, isn't it?
- ...
- Look at the sky; it's clear as a bell.
- ...
- But it's cold outside, it's bitterly cold. Do you think it's going to rain (snow)?
- ...
- But it looks like snow (rain).
- ...
- (a name) I haven't seen you for a long time. Where have you been?
- ...
- I'm really glad to see you again.
- ...

2. Say that you like the same:

- I like fried potatoes. Helen do you like it?
- ....., Peter. I like ...
- .....Natasha, I dislike ...
- .....I'm a good eater.

Use the words for your answers.

Words: potato, oranges, soup, beans, sweets, fish, to be a good eater, can eat a kilo of chocolate, fried bananas.

Answers: I (dis)like too; neither do I, so am I, so can I.

3. Let's have a short rest. Close your eyes, and think of something tasteful or imagine the dish you like most of all. Now open your eyes and ask each other what you've imagined, what you've seen (the pupils should work in pairs, while the teacher comes to every pair and listen to their talk).

4. Let's imagine: I'm your granny whom you haven't seen for ages. You hear the door-bell, open the door and see me saying: "Hello, my darling. Here am I. Have you been waiting for me?" and you must react, expressing joy, surprise, disagreement, approval, disapproval.

5. (The teacher puts into the envelopes different paper objects (fruit, vegetables, cakes, etc.) two of each kind and asks the pupils to choose any. The pupils with the same things will be the partners in the future dialogues).

Look into the envelope and choose any proper object. Find your partner with the same thing. Reconstruct the dialogue, using its skeleton.

- Hello, ... What's wrong with you? You are so ...!
- I know, I have a terrible
- Why?
- I ... eaten something.
- What ... yesterday?
- Was it ...?
- I think so.
- And how many times a day ... ?
- ....Only.
- A-ha. That's the reason. You ... seldom
- I know. But I have ... because ..
- I guess it'll be OK. Take this medicine.
- .....
- .....

6. Split into two groups, please. I'll give you some pieces of paper. One group will have to compose one reasonable dialogue and two reporters should read it to us. And you should entitle it. The dialogue should sound very rhythmical. Use the following dialogue as a sample one:

- Can you come over to the cafe tonight?
- I'd love to very much. I feel like going to the cafe tonight.
- So do I. Let's go.
- What are you going to have for lunch?
- I'd like a sandwich. I'd like a turnip salad sandwich.
- What are you going to have for a drink?
- I haven't decided yet.
- What are you going to have for dessert?
- I'd like an ice-cream and a cherry-pie.
- OK, let's order it.
- Thank you very much for invitation.
- You're welcome. It was a wonderful night.
- Thank you very much. I appreciate it.

7. Create the dialogue using scrambled replies. Another team has some two-line dialogues, cut into pieces. The pupils are to find their partners and the other halves of the dialogues.

- a) - Let's buy some sweets in this department.
  - No, mummy says they spoil our teeth.
- b) - Why don't you eat your soup?
  - It's very hot and besides it's oversalted.
- c) - Oh, how can you eat lemons?
  - They are very useful, because contain vitamin C.
- d) - Do you prefer a cup of tea or coffee for dinner?
  - Neither tea nor coffee. I prefer some juice.

Take part in a guessing game. On the table there are pictures with different kinds of meal (fruit, dishes, objects, people, plates) placed face down. Take then pictures in turn and ask your partners.

Pupil A: What did you have for the breakfast today?

Pupil B: (picks up the picture, doesn't show it to the others and decides whether to tell the truth or to lie).

- A cup of coffee.

Pupil A: decides whether it's true or false.

- I don't believe you, you're lying or I believe you.

9. You are going to have a party. Your friend and you are doing window-shopping, guessing what products you will need, what will be in no use; if there is enough money.

10. Imagine, that you are returning from the restaurant where you have had dinner. You liked the food party. But your partner didn't like it at all. Try to discuss the situation. Give your reasons.

11. Try to assure your elder sister, who is a student and who is plump that she should have her meals at least 3 times a day. Give her pieces of advice what it is useful to eat and avoid eating.

2.3.9. Навчання читання

А. Лекція

1. План лекції

- 1) Мета та зміст навчання читання в основній школі.
- 2) Психологічні механізми читання.
- 3) Взаємозв'язок читання з іншими видами мовленнєвої діяльності.
- 4) Види читання на середньому ступені навчання. Вимоги до текстів для різних видів читання.
- 5) Етапи та вправи для навчання читання в основній школі.

2. Рекомендована література

- 1) Rogova G.V. Methods of Teaching English.-M., 1983.
- 2) Grellet, F. Developing Reading Skills. - CUP, 1991.
- 3) Grenfell, M. Process reading in the communicative classroom // Language learning journal. -1992. - №6.-pp. 48-52.
- 4) Head, K., Tayler, P., Reading in Teacher Development. - Heinemann, 1997.
- 5) Kirn, E. and Hartman, P. Interactors. A Reading Skills Book. - Copyright by Random House New York, 1985.
- 6) Klapper, J. Reading in foreign language: theoretical issues // Language learning journal. -1992.- №5. -pp. 27-30.
- 7) Morgan, J., Rinvoluceri, M. The Q-Book. - Longman, 1990.
- 8) Seaton B.A. Handbook of English Language Teaching Terms and Practice. - Macmillan Press LTD.-1982.
- 9) Вайсбурд М.Л. Обучение синтетическому чтению. - М., 1967.
- 10) Клычникова З.И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке.-М., 1983.
- 11) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. / колектив авторів під керівництвом СЮ. Ніколаєвої. - К.: Ленвіт, 1999. - С 187-205.
- 12) Методика обучения иностранным языкам в средней школе. - М., 1987.
- 13) Ніколаєва С.Ю., Гринюк С.А. та ін. Сучасні технології навчання іноземного спілкування. - К.: Ленвіт, 1997. - С 53-68.

3. Глосарій методичних термінів

види читання	мотиви читання
режими читання	техніка читання
дотекстовий етап	труднощі навчання читання
текстовий етап	читання про себе
після текстовий етап	читання вголос
компетенція у читанні	класичне читання
читання як вид мовленнєвої діяльності	домашнє читання
психофізіологічні механізми читання	антиципація
ознайомлювальне читання	предикція
вивчаюче читання	прогнозування
переглядове читання	внутрішнє промовляння
пошукове читання	сміслова здогадка
сприймання	логічна та механічна пам'ять
екстенсивне (синтетичне) читання	осмислення інформації
інтенсивне (аналітичне) читання	сприйняття графічних символів
читання як засіб спілкування	ідейно-виховна цінність тексту
психофізіологічні основи читання	пізнавальна цінність
зорове сприйняття	підготовлене читання
читець	непідготовлене читання
контроль розуміння	комунікативна мета читання

4. Основні положення лекції

- 1) Читання на іноземній мові має велику практичну, виховну, пізнавальну та мотиваційну цінність.
- 2) Читання позитивно впливає на розвиток інших видів мовленнєвої діяльності.
- 3) Психологічні механізми читання наступні:
  - сприйняття графічних образів;
  - ідентифікація графічної інформації;
  - антиципація (ймовірне прогнозування);
  - внутрішнє приговорювання;

- власне читання.
- 4) Види/режими читання
- екстенсивне читання;
  - інтенсивне читання;
  - переглядове читання;
  - пошукове читання.

Домінуючий вид читання в основній школі – це інтенсивне (аналітичне) читання. Вид читання залежить від наступних критеріїв.

Критерії	Види читання
В залежності від задіяних аналізаторів	Аналітичне / синтетичне
Умови читання	Самостійне / кероване
Обсяг читання	Екстенсивне/інтенсивне
Участь голосу	Читання вголос/ прос себе
Методична мета	Навчальне/комунікативне
Місце читання	Класне/ домашнє
Ступінь обов'язковості	Обов'язкове/додаткове

Всі види читання можуть використовуватись як мета чи засіб навчання.

Синтетичне читання. Метою синтетичного читання є читання без словника та одержання максимально можливої інформації. Даний вид читання передбачає:

- узагальнення фактів;
- вибір ключової інформації;
- підсумування ін формації;
- інтерпретування текстів.

Синтетичне читання може бути класним та домашнім.

Аналітичне читання – це читання зі словником і вилучення специфічної інформації через аналіз тексту. Даний вид читання передбачає:

- аналіз речень;
- дослідження словотворення;
- групування слів;
- прогнозування форми слова;
- синтагматичне членування речення.

Пошукове читання (Scanning reading) має на меті знаходження певної інформації про конкретні речі.

Переглядове читання (Skimming reading) має на меті одержання загальної інформації про прочитаний матеріал.

5) Загальні вимоги до текстів для читання в основній школі:

- виховна цінність;
- освітня цінність;
- методична цінність;

- лінгвістична цінність.

6) Етапи навчання інтенсивного читання:

I. Підготовчий етап.

1. Антиципація

Метою антиципації є залучення учнів до процесу читання та активізація життєвого та мовного досвіду учнів.

2. Предикція

Метою предикції є усунення лінгвістичних труднощів та передбачення подій за допомогою мовних та мовленнєвих вправ:

- опрацювання заголовку;
- опис малюнків;
- прослуховування музичних фрагментів та визначення...;
- імпровізація;
- передбачення ключових слів;
- заповнення пропусків;
- розширення та звуження інформації в реченнях.

II. Текстовий етап.

Перше читання (з метою загального розуміння тексту) та виконання комунікативних та лінгвістичних завдань:

- Read and be ready to answer...
- Read and divide the text into logical parts.
- Read and make up a plan.
- Read and choose synonyms and antonyms to the words.
- Read and find the facts that characterize the main character.
- Read and make up detective questions.
- Read and generalize. Read and plan a chronicle succession of events.

Контроль розуміння тексту здійснюється за допомогою наступних завдань:

- true or false statements;
- multiple choice test;
- close reading;
- choosing the pictures which correspond to the text;
- putting the events (pictures) in the chronological order.

Друге читання здійснюється з метою повного розуміння тексту. Зразки вправ:

- defining the main idea;
- thinking of another title;
- dividing the text into logical groups;
- finding the key sentences in each paragraph;
- finding the climax of the story;
- describing the events;
- giving one's own attitude;
- drawing the parallels;
- comparing events;
- commenting on ...

III. Метою даного етапу є розвиток усної та писемної мовленнєвої компетенції учнів на основі опрацьованого тексту.

5. Питання для самоконтролю

- 1) Яка мета та завдання навчання в основній школі?
- 2) За якими критеріями класифікуються види читання в сучасній методиці?
- 3) Якими є програмні вимоги до навчання читання в основній школі?
- 4) Які види читання домінують на середньому ступені навчання?
- 5) Які тексти доцільно вибирати для аналітичного (ознайомлювального, пошукового, переглядового) читання?
- 6) Чому важливо знати психологічні механізми читання?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення

- 1) Охарактеризуйте види читання, які домінують на середньому ступені навчання.
- 2) Психологічні механізми читання.
- 3) Програмні вимоги до текстів для навчання читання.
- 4) Етапи навчання аналітичного читання.

2. Методична майстерня

- 1) Випишіть програмні вимоги до навчання читання в основній школі.
- 2) Складіть каталог вправ для навчання читання на даному етапі.
- 3) Виберіть один з текстів для навчання читання з вітчизняних та зарубіжних підручників та проаналізуйте його.
- 4) Підготуйте та проведіть фрагмент уроку з метою навчання аналітичного читання на даному етапі.

В. Індивідуальні заняття

1. Звукова лабораторна робота

- 1) Порівняйте дві інструкції вчителя та проаналізуйте їх.

Інструкція 1. Read the text and tell about the girl's favourite computer game.

Інструкція 2. Read the text attentively and I'll ask you about the girl's favourite computer game.

- 2) Запропонуйте перед текстові вправи до тексту.

The Indians didn't live in one place. When they traveled dogs carried and pulled their things. They didn't have horses until the Spanish arrived in America. Some of their horses escaped. The Indians learned to ride the horses and used them when they hunted buffaloes.

- 3) Запропонуйте вправи для навчання читання на основі тексту.

2. Тест множинного вибору

- 1) На середньому ступені перевага надається:
  - 1) аналітичному читанню;
  - 2) синтетичному читанню;
  - 3) переглядовому читанню.
- 2) Згідно з методичною метою читання може бути:
  - 1) навчальним і комунікативним;
  - 2) обов'язковим і додатковим;
  - 3) самостійним і керованим.
- 3) В залежності від обсягу тексту розрізняють такі види читання:
  - 1) аналітичне і синтетичне;
  - 2) інтенсивне і екстенсивне;
  - 3) класне і домашнє.
- 4) Аналітичне читання – це вид читання, у якому:
  - 1) використовується словник;
  - 2) слова всі відомі;
  - 3) використовуються адаптовані тексти.

- 5) Навчання читання взаємопов'язане з:
  - 1) аудіюванням і письмом;
  - 2) говорінням і письмом;
  - 3) аудіюванням, письмом і говорінням.
- 6) Програма вимагає розуміння тексту з:
  - 1) 2% незнайомих слів;
  - 2) 4% незнайомих слів;
  - 3) усіма відомими словами.
- 7) Програмні вимоги передбачають читання і розуміння текстів:
  - 1) в межах 1500 графічних знаків ;
  - 2) 1000 графічних знаків;
  - 3) 2000 графічних знаків.
- 8) Методичні вимоги до текстів для читання беруть до уваги:
  - 1) вікові особливості учнів;
  - 2) виховний характер тексту;
  - 3) наукові особливості тексту.

3. Відео лабораторна робота

Тема: Навчання читання
Рівень: Середній

I. Завдання до перегляду відео уроку

- 1) Визначте мету навчання читання на середньому ступені.
- 2) Проаналізуйте доцільність використання аналітичного читання в основній школі.
- 3) Визначте роль психологічного механізму читання. Приведіть приклади.
- 4) Скажіть, як вибір комунікативних вправ для навчання читання залежить від вікових особливостей учнів.

II. Завдання на етапі відео перегляду

- 1) Прокоментуйте початок уроку і скажіть, чи слугує він підготовчим етапом до навчання читання на уроці.
- 2) Проаналізуйте ефективність комунікативних вправ, які використовуються перед читанням тексту. Чи можна їх замінити іншими вправами? Якими?
- 3) Яка основна мета навчання читання на даному уроці?
- 4) Які вміння читання учнів формуються вчителем?
- 5) Які етапи навчання читання наявні на уроці?
- 6) Які вправи використовуються на до текстовому, текстовому та після текстовому етапах? Назвіть їх.
- 7) Як вчитель допомагає учням подолати лінгвістичні труднощі під час роботи з текстом.

III. Завдання на післятекстовому етапі

- 1) Які, на Вашу думку:
  - а) позитивні риси уроку;
  - б) негативні характеристики уроку.
- 2) Наскільки важливо використовувати автентичні тексти на уроці. Назвіть основні мотиви.
- 3) Які є найкращі шляхи контролю розуміння прочитаного тексту?

IV. Проаналізуйте фрагмент уроку з метою навчання читання і визначте:

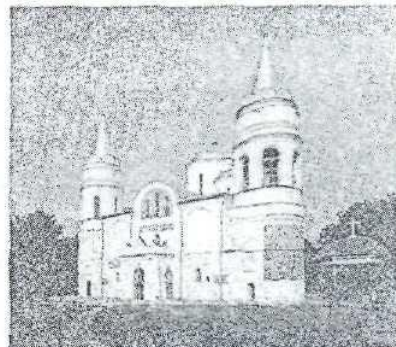
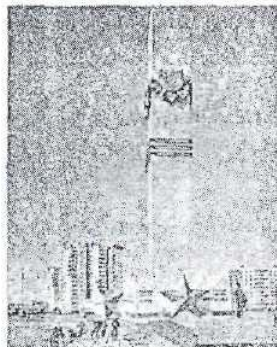
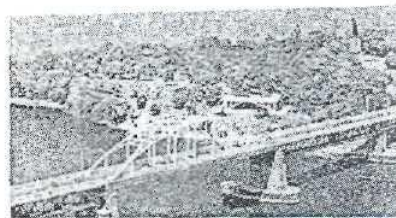
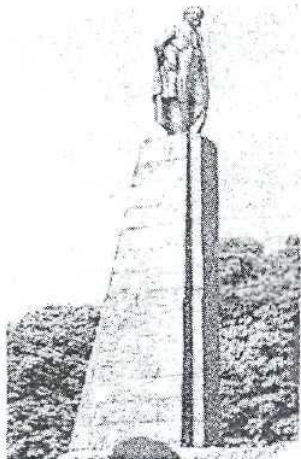
- 5) мету уроку;
- 6) вправи, які виконуються на:
  - а) до текстовому;
  - б) текстовому;
  - в) після текстовому етапах;
- 7) прокоментуйте дії вчителя та учнів для зняття лінгвістичних труднощів тексту;
- 8) чи зміст уроку відповідав запланованій меті.

Topic: "Cities and Towns of Ukraine"

Aim: to develop the pupils' skills of intensive reading.

I. Pre-reading Anticipation

- 1) What are the most popular towns and cities in Ukraine?
What towns and cities do foreign tourists like to visit in Ukraine?
What towns and cities would you like to visit?
- 2) Look at the pictures. Which do you recognize? Where can you find them?

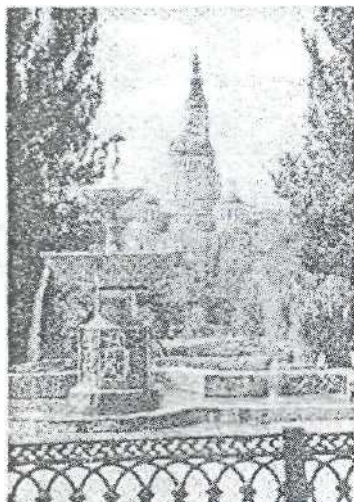

II. While-reading:

Read the text "Cities and Towns of Ukraine" and find:

- Which city is the second largest city in Ukraine;
- Which Ukrainian city was founded by a foreigner;
- Which city is a cradle of Zaporizke Cossatstvo;
- Which city was the ancient capital of Galychyna.

CITIES AND TOWNS OF UKRAINE

Kharkiv is the second largest city in Ukraine after Kyiv.

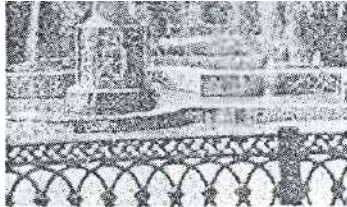
It is an administrative centre of Kharkiv region, the historical capital of Slobidska Ukraina.

The history of Ukrainian Cossatstvo is closely connected with the region.

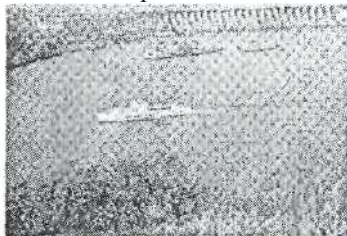
The generally accepted date of foundation of Kharkiv is 1654/1655. First it was a fortress.

But its favourable geographic location contributed to the transformation of the fortress into a trading, technological and industrial centre.

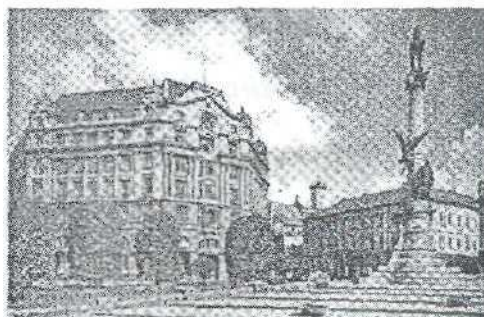
For 16 years Kharkiv was Ukraine's capital which helped it to become a large scientific, cultural and educational centre. In terms of industrial enterprises, higher educational institutes, colleges and research institutes Kharkiv ranks the second place in the country after Kyiv.

Odesa is a very special city, a true gem on the Black sea coast. It is 200 years old. The founder of Odesa was Due de Richelieu (later Prime Minister of France). The city developed as a port and trading centre, attracting many people from all over the world. With its beautiful harbour on the Black Sea, Odesa has become Ukraine's "Southern Window" to Europe and an important cultural resort within a very short period of time. The port is the city's heart. Ukraine's independent commercial fleet is moored here and the harbour is always filled with an endless stream of tankers and cruise ships.

Zaporizhzhya is a beautiful city in the south Ukraine. It is a land of plenty, situated behind the Dnipro rapids, which were once inaccessible. This city is a cradle of Zaporizke Cossatstvo, famous beyond the bounds of Ukraine. Khortytsya, the largest island on the Dnieper is a green emerald of Zaporizhzhya. Dniprohes, the most powerful electric station in Europe in the 30-s is situated here.

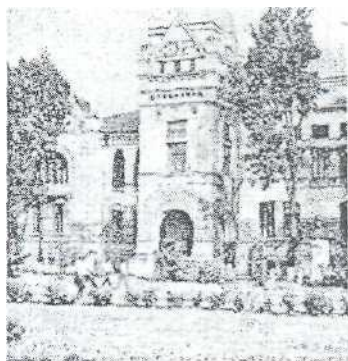
Lviv, is the ancient capital of Galychyna.

Lviv, "Lion city" was named by its founder the Galycian-Volynian King Danylo Galitsky, in honour of his son Lev. The city was first mentioned in Galycian-Volynian Cronicle in 1256.

Busy trade led to the city's dramatic development and prosperity. As early as the 15-th century the city had its own mint, water supply system and regular international post. The streets were paved with cobbled stones and new houses were constantly being built.

Lviv is a great cultural centre of Ukraine. Besides its 16 museums, a philharmonic society and circus several theatres perform in Lviv.

Pereiasliv-Khmelnitsky is a real wonder. The town is situated not far from Kyiv, and happens to be the third oldest town in Ukraine after Kyiv and Chernigiv. Here the mighty prince Volodymyr Monomakh wrote his remarkable Exhortation and his letter to Prince Oleh Svyatoslavovych. Here the biographies of the first Martyrs of the Land of Rus Borys and Hlib were written. The town survived all the wars and invasions and nowadays it has no fewer than 22 museums.

Chernihiv is the second oldest city in Ukraine after Kyiv. Historical science testifies to the fact that people settled in the area one hundred thousand years ago. The history of Chernihiv is the history of the struggle of its inhabitants for freedom and social justice. The Chernihiv Cossacks proved to be valiant warriors and distinguished themselves in so many military battles.

There are a lot of historical and cultural monuments to fascinate you. Museum of M. Kotsyubynsky (a prominent Ukrainian writer), Antoniye's Caves, Spasky and Troyitsky Cathedrals and wonderful landscapes on the Desna river will surely attract your attention. The Desna river on which the city is situated is lauded in numerous songs and legends. It has become a symbol of this land. "I am glad to have been born on your banks, the Desna¹", wrote Alexander Dovzhenko, prominent film producer and writer. Every visitor to this enchanted land cannot but agree with him. Nowadays Chernihiv is a district and regional centre.

Dnipropetrovsk was founded in 1776. At first it was a small provincial town, named Katerynoslav. Today it is a large industrial centre on banks of the Dnieper. The city is well-known for developed ferrous metallurgy, complex machine building, metalworking and chemical industries.

Dnipropetrovsk can boast of many historical and architectural monuments, among them the monument to General Yefym Pushkin, the Transfiguration Cathedral, Shevchenko Park with its famous island and fresh-water aquarium.

III. Post-reading:

1. Are the following statements true or false?
  - Kharkov region is closely connected with Ukrainian Cossackstvo.
  - From the very beginning Kharkov was the capital city.
  - Odessa is a cradle of Ukrainian Cossackstvo.
  - Odessa is considered as Southern Window of Europe.
  - Khortytsya is the largest island on the Dnipro.
  - Lviv is the ancient capital of Slobidska Ukraine.
  - Kharkiv was the Ukrainian capital for 16 years.
2. Extend the idea:
  - the historical capital of Slobidska Ukraine;
  - Due de Richelieu;
  - "Lion City";

- Exhortation;
  - The Desna;
  - Katerynoslav.
3. Say what is your favourite place of interest in Ukraine. Voice your opinion.

IV. Follow-up:

1. Let's divide into two groups: one discusses the advantages for foreign tourists in Ukraine, the another - disadvantages. Then each group delegates a speaker to prove their ideas.
2. Group work: a group of English teenagers is coming to stay in Ukraine for a month to get to know the people and the country:
  - Plan the route of their round Ukraine trip;
  - Note the name of each city they will stop at;
  - Note the date of each stop;
  - Note the places of interest they'll visit in each city;
  - Explain your choice.
3. Write a letter to the leader of the English group, giving details of their future round Ukraine trip.

2.3.10. Навчання письма

А. Лекція

1. План лекції

- 1) Письмо як вид мовленнєвої діяльності.
- 2) Задачі навчання письма в основній школі.
- 3) Навчання писемного мовлення.
- 4) Письмо як засіб контролю.

2. Рекомендована література

- 1) Livingstone C Role play in Language Learning. - M, 1988.
- 2) A Forum Antology Selected Articles from the English Teaching Forum.-Washington, 1989.
- 3) Peterson P.W. Developing Writing - Washington D.C. 20547 - 1994.
- 4) Byrne, D. Teaching Writing Skills -Longman - J991.
- 5) McCracken R.A., McCracken M.J. Stones, Songs and Poetry to Teach Reading and Writing - American Library Association Chicago and London - 1986.
- 6) Davis, P., Rinvolucti, M. Dictation (new methods, new possibilities) -CUP -1990. 7} Hedge, T. Writing - OUP - 1991.
- 8) Baskoff, F. Guided Composition. Instructor's Annotated Edition - Copyright by Houghton Muffin Company - 1984.
- 9) Kolomyets Valentina. Writing in the Classroom // Modern English Teacher. - OUP - 1996-Vol.5, №3-p.45-52.
- 10) Hamp. Lyons L, Heasley B. Study Writing. - CUP, 1987.
- 11) Jordan R.R. Academic Writing Course. - Collins ELT, 1990.
- 12) Maruskin - Mott J. Pre - CED. Writing and Language Skills Contemporary Books, Inc., 1988.
- 13) Evans V., Dooley J, Reading/Writing. Express Publishing, 1999.
- 14) Вдовенко С. С. Англійська мова для молодших школярів. Львів; Слово. 1990.
- 15) Акишина А.А., Жаркова Т.Л. и др. Игры на уроках русского языка.- М.: Р.яз., 1990.
- 16) Верещагина И. Н., Приткина Т.А. Обучение английскому языку во 2-м классе 4-х летней начальной школы. - ИМИ. - 1987.- 6.-С.59-60
- 17) Играй и учись. -М. .Окошко.- 1991Д992Л993.
- 18) Медведева О.И. Творчество учителя на уроках английского языка .- М.: Просвещение, 1992.
- 19) Негневицкая Е.И. Иностранный язык для самых маленьких: вчера, сегодня, завтра. - ИЯШ.-1987.- 6, - с.20-26.
- 20) Рогова Г.В., Рабинович Ф.М., Сахарова Т.Е. Методика обучения иностранном языкам в США. - М., 1990.
- 21) Ніколаєва СЮ. Гринюк Л. А. та інші. Сучасні технологи навчання іноземного спілкування.- К.:Ленвіт, 1997. - с. 69-76.
- 22) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах; Підручник. - К.: Ленвіт, 3999.- с 205-222.

3. Глосарій методичних термінів

компетенція в письмі	ключове речення
писемне мовлення	твір-опис
творче письмо	твір-оповідання
контрольоване	твір-роздум
письмо	диктант усний
супровідне письмо	диктант-переклад
структура	диктант з використанням
вступ	малюнків
основна частина	самодиктант
висновки	лист діловий
лист приватний	реферат
анотації	конспекти
нотатки	тези
стаття	

4. Основні положення лекції

- 1) Письмо – це складне продуктивне вміння, яке полягає у вираженні думки за допомогою мовного коду. Метою навчання письма в основній школі є формування мовленнєвої компетенції учнів у письмі.
- 2) Письмо тісно пов'язане з:
  - усним мовленням;
  - читанням;
  - аудіюванням.
- 3) Етапи навчання письма:
  - навчання каліграфії;
  - навчання орфографії;
  - навчання писемного.
- 4) Етапи породження писемного мовлення:
  - мотиваційний;
  - формуючий;
  - виконавський.
- 5) Труднощі навчання писемного мовлення:
  - обмежені знання виучуваної мови;
  - вплив усіх видів мовленнєвої діяльності;
  - композиційні труднощі;
  - соціокультурні труднощі.
- 6) Етапи навчання творчого письма:

1. Підготовчий.

Зразки технологій для I етапу:

- guessing games;
- finding out games;
- brainstorming;
- passogram;
- journalist strategies;
- project work.

7) Текстовий етап.

Типи писемного мовлення:

1. контрольоване письмо (controlled writing);
2. супроводжувальне письмо (guided writing);
3. творче письмо (creative writing).

Алгоритм написання реферату.

1. Прочитати текст та визначити його основну думку.
2. Визначити ключові положення.
3. Написати чорновий варіант.
4. Перефразувати та від коректувати чорновий варіант.
5. Написати кінцевий варіант реферату (8-10 речень).

8) Алгоритм написання анотації.

1. Вкажіть прізвище та ініціали автора.

2. Напишіть назву статті.
3. Визначте основну тему статті.
4. З'ясуйте головну думку кожного з абзаців та згрупуйте їх згідно з основною думкою тексту.
5. Сформууйте основну ідею тексту.
- 9) Алгоритм написання листа:
  1. Напишіть свою адресу і дату у правому верхньому кутку листа.
  2. Оформіть привітання.
  3. З'ясуйте причини написання листа.
  4. Викладіть інформацію, опишіть події, що відбулися охарактеризуйте їх.
  5. Запросіть необхідну інформацію та завершіть написання листа.
- 10) Письмо як засіб контролю
  - само оцінювання;
  - взаємо оцінювання;
  - оцінювання вчителем.
- 11) Види контрольних робіт:
  - поточні та підсумкові контрольні роботи;
  - письмові контрольні роботи для перевірки:
    - а) знань мовного матеріалу;
    - б) мовленнєвих навичок і умінь.
- 12) Застосовуйте наступну символіку для позначення помилок, допущених учнями у творчій письмовій роботі:

5. Питання для самоконтролю

- 1) Яка різниця між усним та писемним мовленням?
- 2) Які специфічні уміння у навчанні письма ви знаєте?
- 3) Які є особливості навчання письма на середньому ступені навчання?
- 4) Які технології навчання письма ви знаєте?
- 5) З якими видами мовленнєвої діяльності пов'язане письмо?
- 6) Як можна використати письмо з метою контролю?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення

- 1) Цілі та завдання навчання письма в основній школі.
- 2) Психологічні та лінгвістичні особливості навчання письма як виду мовленнєвої діяльності.
- 3) Навчання писемного мовлення.

2. Методична майстерня

- 1) Випишіть вимоги програми до навчання письма на середньому ступені навчання.
- 2) Складіть каталог вправ для навчання творчого письма на основі аналізу шкільних підручників.
- 3) Підготуйте різні види диктантів для середнього рівня.
- 4) Запропонуйте фрагмент уроку з навчання творчого письма.
- 5) Розробіть колаж або іншу наочність для навчання письма в основній школі

В. Індивідуальні заняття

1. Звукова лабораторна робота

- 1) Прослухайте фрагмент уроку та визначте помилки вчителя.
  - а) Children, today you'll write a composition on the on the topic "Travelling" and you'll be given the marks.
  - б) Children, today we'll dream of faraway countries/ Write your pen-friend about the country you want to visit.
- 2) Учні прочитали оповідання. Запропонуйте завдання для розвитку умінь творчого письма.
- 3) Сформууйте комунікативні завдання для навчання творчого письма на основі запропонованих:
  - а) Write a composition about your native town.
  - б) Retell the story in writing.
  - в) Write the story using the key words.

2. Тест множинного вибору

- 1) Кінцевим етапом навчання письма є:

- а) творче письмо;
- б) супроводжувальне письмо;
- в) кероване письмо.
- 2) Письмо тісно пов'язане з:
  - а) усним мовленням;
  - б) читанням;
  - в) усіма видами мовленнєвої діяльності.
- 3) Написання листа слід починати з:
  - а) написання своєї адреси і дати;
  - б) звертання до адресату;
  - в) викладення основних думок.
- 4) Dictogloss – це...
  - а) диктант на швидкість;
  - б) диктант-твір;
  - в) само диктант.
- 5) Метою навчання письма в основній школі є:
  - а) розвиток писемної компетенції;
  - б) розвиток техніки письма;
  - в) розвиток орфографічних умінь.
- 6) Однією з ефективних технологій у навчанні творчого письма є:
  - а) написання листа;
  - б) складання плану;
  - в) розширення оповідання.
- 7) На середньому ступені навчання письмо є:
  - а) метою навчання;
  - б) засобом навчання;
  - в) метою і засобом навчання.
- 8) Одним із завдань для супроводжувального письма є:
  - а) заповнити пропуски у реченні;
  - б) трансформувати кінцівки речень;
  - в) написання листа на основі вербальних опор.

3. Завдання для лабораторної роботи в школі

Завдання	Коментарі студента
1. Напишіть, що говорить вчитель, коли дає письмові завдання	
2. Зазначте, що пишуть учні під контролем вчителя	
3. Запишіть, які завдання пропонує вчитель для супроводжувального письма.	
4. Занотуйте, які творчі завдання пишуть учні на уроці.	
5. Напишіть, які опори для навчання письма використовує вчитель на уроці.	
6. Вкажіть, які стимули використовує вчитель для навчання письма на уроці.	
7. Підсумуйте Ваші спостереження.	
8. Які поради Ви дали б вчителю для покращення роботи над розвитком умінь писемного мовлення на уроці?	

2.3.11. Контроль та оцінювання учнівських досягнень у навчанні англійської мови

А. Лекція

1. План лекції

- 1) Роль і місце оцінювання учнівських досягнень у навчанні іноземної мови.
- 2) Функції оцінювання. Об'єкти оцінювання.
- 3) Вступ, форми і технології оцінювання.
- 4) Самоконтроль та взаємоконтроль у навчанні іноземної мови.

5) Тестування.

2. Рекомендована література

- 1) G.V. Rogova. Methods of teaching English. – M., 1988.
- 2) Heaton, J. Writing English Language. – Longman, 1991.
- 3) Cunningsworth, A. Evaluating and Selecting EFL Teaching Materials – Heinemann – 1984.
- 4) Hughes, A. Testing for Language Teachers – CUP – 1991.
- 5) Underhill, N. Testing for Spoken Language – CUP – 1992.
- 6) Шатилов С.Ф. Методика обучения немецкому языку. – Л., 14
- 7) Салистра И.Д. Очерки обучения иностранному языку.
- 8) Ляховицкий М.В., Котман И.М. ТСО в обучении иностранным языкам. – М., 1991.
- 9) Рогова Г.В. Письменные контрольные работы в обучении иностранному языку// Иностранные языки в школе. – 1979. - №3.
- 10) Пассов Е.И. Урок иностранного языка. – М., 1989.
- 11) Організація та забезпечення процесу навчання іноземної мови в середніх навчальних закладах/ Розділ 8. – Київ «Ленвіт» - 1997 – Випуск 2 (4).
- 12) Ніколаєва С.Ю. Практикум з методики тестування іншомовної лексичної компетенції (на матеріалі англійської мови). – Київ, 1996. – 311с.
- 13) Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – К.: Ленвіт, 1999. - с. 269-279.

3. Глосарій методичних термінів

контроль	індивідуальне опитування
оцінювання рівня сформованості навичок і знань	опитування класу
рубіжний контроль	комбінований контроль
підсумковий контроль	комплексний контроль
поточний контроль	реалізація функції контролю
тематичний контроль	ефективність контролю
самоконтроль	самооцінка досягнень
тестування	контроль з боку вчителя
тест	контроль з боку учня
оціночна функція	взаємоконтроль
навчальна функція	функція зворотнього зв'язку
розвиваюча функція	

4. Основні положення лекції

- 1) Функції оцінювання:
  - навчальна;
  - організаційна;
  - розвиваюча;
  - методична;
- 2) Види контролю:
  - поточний;
  - рубіжний;
  - тематичний;
  - підсумковий;
- 3) Форми контролю:
  - усний;
  - письмовий;
- 4) Шляхи контролю:
  - індивідуальне опитування;
  - опитування групове (фронтальне);
  - комбінований контроль;
  - комплексний контроль;

- 5) Типи контролю:
  - контроль з боку вчителя;
  - контроль з боку учня та самоконтроль;
- 6) Об'єкт контролю:
  - знання;
  - рівень сформованості навичок;
  - рівень розвитку вмінь;
- 7) Класифікація тестів:
  - а) згідно мети тестування:
    - тест навчальних досягнень;
    - діагностичний тест;
    - тест на виявлення конкретних здібностей;
  - б) згідно функції контролю:
    - стандартизований тест;
    - не стандартизований тест;
  - в) згідно з характером діяльності:
    - тестування лінгвістичної компетенції;
    - тестування комунікативної компетенції;
  - г) згідно мети проведення контролю:
    - поточний;
    - підсумковий;
  - д) згідно формальних ознак:
    - тест на розпізнавання;
    - тест на повторення;
    - альтернативний тест;
    - тест множинного вибору;
    - тест на швидкість;
- 8) Структура тесту:
  - 1) інструкція;
  - 2) власне тест;
  - 3) листок для відповідей;
  - 4) ключ з відповідями.

6. Питання для самоконтролю

- 1) Які функції контролю Вам відомі?
- 2) Яка мета контролю?
- 3) Які об'єкти контролю Ви знаєте?
- 4) Як здійснюється індивідуальний контроль?
- 5) У чому полягають переваги фронтального контролю?

2.4. Підсумковий тест знань з методики викладання іноземних мов в основній школі

1. Мета тесту – визначити методичну професійність у навчанні англійської мови на середньому ступені навчання.
2. Питання в кожному розділі передбачають вибір однієї вірної відповіді з двох запропонованих.
3. Усі відповіді виносяться на окремий бланк.
4. На кожне запитання можлива лише одна відповідь.

Інструкція:

Після кожного запитання Ви прочитаєте два варіанти відповідей. Виберіть ту відповідь, яка, на вашу думку, буде вірною.

1. На середньому ступені навчання в учнів домінує пам'ять:
  - 1) довільна;
  - 2) мимовільна.
2. Основним видом мовленнєвої діяльності на даному етапі навчання є:
  - а) аудіювання;
  - б) усне мовлення.
3. Згідно Рекомендацій Ради Європи середній рівень навчання відповідає рівню:
  - а) основний користувач;

- б) незалежний користувач.
4. Навчання фонетики на даному ступені навчання передбачає:
- а) удосконалення фонологічної компетенції;
  - б) опрацювання звуків та інтонації.
5. Навчання фонетики слід розпочинати з:
- а) репродуктивних вправ;
  - б) рецептивних вправ.
6. Практична мета навчання лексики в основній школі передбачає:
- а) формування лексичної компетенції;
  - б) створення динамічних стереотипів.
7. Метою другого етапу формування лексичної компетенції є:
- а) тренування лексики в усіх видах мовленнєвої діяльності на рівні речення;
  - б) використання нової лексики в усному мовленні.
8. Індуктивний спосіб семантизації нового граматичного матеріалу розпочинається з:
- а) пояснень і правил;
  - б) зразків-прикладів.
9. Однією з вправ комунікативного навчання є:
- а) написання диктанту;
  - б) створення постера та його захист.
10. Аудіювання як мета навчання означає:
- а) розвиток мовленнєвої компетенції;
  - б) розвиток мовної компетенції.
11. Однією з лінгвістичних труднощів навчання аудіювання є:
- а) стилістичні особливості;
  - б) об'єм слухової пам'яті.
12. Аудіювання на середньому ступені навчання є:
- а) метою навчання;
  - б) метою і засобом навчання.
13. Найефективнішим шляхом навчання усного мовлення є:
- а) групове обговорення;
  - б) індивідуальний режим.
14. Метою навчання монологічного мовлення є:
- а) формування мовленнєвої монологічної компетенції;
  - б) формування зв'язних висловлювань.
15. Першою складовою у побудові монологічного висловлювання є:
- а) вступ;
  - б) основна частина.
16. Однією з найефективніших вправ на третьому етапі навчання монологічного мовлення може бути така:
- а) перекажіть текст;
  - б) прокоментуйте ситуацію.
17. Навчання діалогічного мовлення на середньому ступені слід розпочинати з:
- а) діалогу-зразка;
  - б) «діалогу в дії».
18. Третій етап навчання діалогічного мовлення націлений на вміння складати:
- а) зразок-діалог;
  - б) самостійний діалог.
19. Аналітичне читання передбачає:
- а) використання словника;
  - б) використання адаптованих текстів.
20. Програмою передбачається розуміння текстів для читання:
- а) з 4% невідомих слів;
  - б) з усіма відомими словами.
21. Методичні вимоги до текстів для читання враховують:
- а) вікові особливості;
  - б) наукові особливості тексту.
22. Завершальний етап навчання письма має на меті формування умінь:
- а) керованого письма;
  - б) творчого писемного мовлення.
23. Навчання писемного мовлення слід пов'язувати з:
- а) усним мовленням;
  - б) читанням;

- в) усним мовленням, читанням, аудіюванням.
24. На середньому ступені навчання письмо є:
- а) метою навчання;
  - б) метою і засобом навчання.
25. Об'єктами контролю мають бути:
- а) навички та вміння;
  - б) мовний матеріал.

Модуль 3

Розділ III Особливості навчання іноземної мови у старшій школі

3.1. Характеристика професійної підготовки вчителя іноземної мови старшої школи

Даний методичний курс розрахований на один семестр (22 години) підготовки майбутнього вчителя іноземних мов, доцільно проводити в IX семестрі перед самостійною підпрактикою у ВНЗ, де студенти переважно працюють в старшій школі.

В області вивчення іноземної мови у старшій школі (10-12 класи) має за мету ввести випускника школи на рівень володіння іноземною мовою B1+. Це значить, що вчитель іноземної мови повинен добре знати характеристики даного рівня відносно всіх компонентів комунікативної компетенції. З іншого боку мінімальна кількість годин відведена на предмет "іноземна мова" на старшому етапі диктує необхідність використання нових ефективних методів і форм роботи, які б дозволили вчителю інтенсифікувати процес навчання і тим самим реалізувати програмні цілі. З метою вибору таких методів необхідно акцентувати увагу на вікових особливостях учнів даної вікової групи, їх стилях навчання та мнотинних здібностях. Всі ці питання являються предметом розгляду на лекціях та практичних заняттях даного курсу.

3.2. Організація методичної підготовки майбутнього вчителя старшої школи

Семестер	Тема навчання	Режим роботи	Години
9	Особливості навчання англійської мови в старшій школі	лекція	2
		практичний режим	2
	Формування соціокультурної компетенції в старшій школі	лекція	2
		методична майстерня	2
		практичний режим	2
		методична майстерня	2
		практичний режим	2

	Використання концепції множинного інтелекту та стратегій критичного мислення учнів старшої школи	лекція	2
		методична майстерня практичний режим	
		методична майстерня	2
		практичний режим	2
	Розвиток критичного мислення на уроках англійської мови	лекція	2
		методична майстерня	2
		практичний режим	2
	Всього		22

3.3. Базовий курс навчання методики викладання іноземних мов у старшій школі

3.3.1. Особливості навчання англійської мови в старшій школі

А. Лекція

1. План лекції

- 1) Психологічні та вікові особливості учнів старшої школи.
- 2) Програмні вимоги у вивченні англійської мови учнів старшої школи.

2. Рекомендована література

- 1) Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 2004. – 350 p.
- 2) Allright D., Baily K.M. Focus on the Language Classroom. – Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1991. – 250 p.
- 3) Державна національна програма „Освіта”. Україна XXI століття. – К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
- 4) Державний освітній стандарт з іноземної мови (загальна середня освіта) 5-9 класи/керівн. автор. колективу С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 1998. – 32 с.
- 5) Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М.: Просвещение, 1991. – 220 с.
- 6) Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2005. – С. 71-84.
- 7) Морська Л.І. Теорія та практика методики навчання англійської мови. – Тернопіль: Астон, 2003. – 248 с.
- 8) Ніколаєва С.Ю. та інші. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. – Л.: Ленвіт, 2002. – 319 с.

3. Глосарій методичних термінів

незалежний користувач	Державний освітній стандарт з навчання Іноземних мов
лімітована мовна автономія	мотивація
рівень володіння мовою	довго/ короткострокова пам'ять
мовний користувач	вікові характеристики
рубіжний рівень	психологічні особливості
середній рівень «виживання»	шкільна програма
довільна/ мимовільна пам'ять	
учні старшої школи	
абстрактне та конкретне мислення	
підлітки	

4. Основні положення лекції

1) Психологічні особливості:

- Інтенсивний розвиток пам'яті (довільна/ мимовільна, довгострокова/ короткострокова), світосприйняття, концентрація та увага, вмотивованість;
- Емоційна активність (ранимі, образливі, інтереси до пошуку нової інформації, люблять працювати з іншими, легко кидають і приймають виклики, активні);
- Розвинуте критичне мислення, інтерес до пошукових та розв'язання проблемних завдань;
- На додачу до конкретного, добре розвинене абстрактне мислення;
- Підвищується інтерес до вивчення іноземної мови, мотивація навчання також значно підвищується;
- Розвиток пізнавальних процесів в набутті та розширенні власних знань; розвиток всіх видів мовної та мовленнєвої активності, перевага надається читанню та говорінню.

2) Рівні володіння мовою:

В

Незалежний користувач

В1

(Рубіжний)

В1+

(твердий Рубіжний)

Рубіжний рівень:

- Відображає здатність користувача коректно та мовленнєво вірно оформити власні інтенції та завдання, спілкуючись з представниками країн, мова яких вивчається;
- Найбільш характеризується двома ознаками:
  - a) Здатність вести розмову та добиватися своїх цілей та бажань в різних контекстах спілкування;
  - b) Здатність гнучко справлятися з повсякденними питаннями та проблемами.

Твердий Рубіжний рівень:

- Рівень володіння мовою випускників. Таким чином очікується, що вступний рівень абітурієнтів вищих навчальних закладів має бути не нижчим рівня В1+;
- Ті самі дві найважливіші ознаки присутні, крім того з'являється певна кількість ознак, які фокусуються на передачі більшої кількості інформації.

3) Рекомендації вчителям щодо навчання учнів старшої школи:

- Брати до уваги особливості пам'яті, мислення, інтересів та мотивації старших школярів;
- Використовувати різноманітні технічні засоби навчання;
- Змінювати види роботи на уроці;
- Використовувати та знаходити завдання з вирішення проблемних питань та інші активні форми навчання (дебати, круглі столи, конференції, проекти, презентації);
- Давати учням більше часу на індивідуальні пошукові завдання, проектну роботу;
- Використовувати різні методи роботи з емоціями учнів (музика, драма, поезія);
- Давати учням можливість самореалізуватися в різних видах роботи;
- Працювати з автентичною літературою (літературні твори, пісні, вірші, рекламні слогани, журнали та газети);

- Надавати учням інформацію, що їх цікавить, на основі тем і ситуацій, обумовлених Програмою, а також особистих інтересів;
- Приділяти увагу моральному вихованню учнів.

4) Випускники шкіл повинні стати:

- грамотними та всебічно розвиненими особистостями;
- активними членами суспільства;
- критичними та розмірковуючими особистостями, здатними до розв'язання проблемних питань;
- інформованими та відповідальними;
- ефективними комунікаторами;
- ефективними користувачами новітніх технологій;
- впевненими особистостями з позитивною самооцінкою;
- самовмотивованими учнями впродовж всього життя.

5) Навчання учнів старшої школи іноземної мови повинно проводитися:

- 1) згідно шкільної програми, заснованій на Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти;
- 2) згідно їх вікових та психологічних особливостей;
- 3) на основі комунікативного підходу навчання;
- 4) через розвиток всіх видів мовної та мовленнєвої діяльності.

5. Питання для самоконтролю

- 1) Які вікові та психологічні особливості учнів старшої школи повинні братися до уваги при вивченні іноземної мови?
- 2) якому рівню володіння мовою відповідають учнів старшої школи? Що це означає?
- 3) Якими є Програмні вимоги щодо мовної компетентності старших школярів?
- 4) Якими є основні рекомендації випускникам старшої школи?
- 5) Якими є основні завдання вчителів щодо навчання англійської мови учнів старшої школи?
- 6) що є найкращою мотивацією старших школярів при вивченні англійської мови?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення:

- 1) Вікові та психологічні особливості навчання на старшому етапі.
- 2) Зміст та цілі навчання англійської мови на старшому етапі.
- 3) Програмні вимоги до навчання англійської мови учнів старшої школи.
- 4) Особливості навчання англійської мови учнів старшої школи.

В. Методична майстерня

1. Практичні завдання

- 1) Вивчіть та проаналізуйте Програмні вимоги щодо мовної та мовленнєвої компетенцій учнів старшої школи. Визначте їх відмінності в порівнянні з вимогами основної школи.
- 2) Виберіть один з блоків тем будь-якого підручника для старшої школи та проаналізуйте тему, текстовий матеріал, завдання та вправи, що пропонуються. Скажіть, чи вони відповідають віковим та психологічним особливостям навчання на старшому етапі, інтересам учнів та Програмним вимогам; покривають всі необхідні сфери комунікації (особиста, суспільна, навчальна та професійна) та спрямовані на розвиток усіх необхідних навичок й умінь.
- 3) Групова робота. Виберіть одну з тем, що вивчаються у старшій школі. Розбийте її на сфери комунікації та запропонуйте завдання та вправи на розвиток основних навичок й умінь.

2. Відео лабораторна робота

Спостереження за ходом уроку: Управління класом та атмосфера на уроці:

- 10) Калінін В.О. Структура і зміст питання "соціокультурна компетенція вчителя" // Неперервна професійна освіта: теорія і практика – Київ, 2003. – вип. III. – С. 65-72.
- 11) Калінін В.О. Використання комунікативних соціокультурних завдань як засіб формування соціокультурних вмінь майбутнього вчителя // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка – Житомир, 2004. – вип. 17. – С. 28-30.
- 12) Пассов Е.И. Коммуникативное иноязычное образование (Концепции развития индивидуальности в диалоге культур) – Липецк, 1991 – 158 с.
- 13) Сафонова В.В. Проблемные задания на уроках английского языка в школе. – М.: Еврошкола, 2001. – С. 271.
- 14) Сафонова В.В. Изучение языков межкультурного общения в контексте диалога культур и цивилизаций. – Воронеж: Истоки, 1996. – 189 с.
- 15) Тарнопольский О.Б., Скляренко Н.К. Стандарти комунікативної поведінки у США: Посіб. Для студен. Старших курсів філолог. ф-тів ун-ту: К.: Вид. центр. КДЛУ, 2000 – 175 с.
- 16) То махин Г.Д. Реалии в культуре и языке // Иностр. яз. в школе – 1981. – №1. – С. 64-69.
- 17) Byram M. Culture studies in foreign language Education. – Clevedon, – Philadelphian Multilingual Matters, 1989. – 165 p.
- 18) Cultural studies in the English Classroom (Ed. by Berlin). – Postmaster, – 1992. – 326 p.
- 19) Jager K. Teaching Culture – state of the Art. – Hamburg University Press, 1995. – P. 19-28.
- 20) Snegireva I.O. Communicative Competence within a Sociocultural Context – Вісник КДЛУ. – Т.2. – 1996. – №1. – P. 75-78.

3. Глосарій методичних термінів

глобалізація	комунікативна поведінка
фонові знання	вербальний (невербальний)
соціокультурна компетентність	дебати
соціокультурний шок	дискусія
соціокультурні пошукові завдання	

4. Основні положення лекції

1) Структура соціокультурної компетентності

Соціокультурна компетентність

фонові знання	країнознавчі знання	соціокультурні вміння та навички	вербальна поведінка	невербальна поведінка
------------------	------------------------	--	------------------------	--------------------------

2) Розвиток соціокультурної компетенції допоможе учням

- орієнтуватися в різних культурах і цивілізаціях;
- організовувати соціокультурний пошук у невідомих культурних суспільствах;
- обирати культурно прийнятні форми взаємодії з людьми у сучасному крос-культурному спілкуванні;
- розвивати навички систематизації та інтерпретації різних культурних фактів;
- розвивати вміння описувати рідну культуру так, щоб усі учасники крос-культурного спілкування могли зрозуміти її;
- захистити себе від культурного варварства та дискримінації.

3) Вчитель може розвивати соціокультурну компетентність за допомогою

- пізнавально-пошукових культурних завдань;
- завдань на інтерпретацію візуальної соціокультурної інформації;
- соціокультурних рольових ігор;

- культурно зорієнтованих дискусій, диспутів, дебатів;
- культурних групових проєктів.

5) Питання для контролю:

- 1) Як ви можете охарактеризувати плюралінгвістичний підхід у викладанні англійської мови?
- 2) Який документ регулює нову мовну політику в Європі?
- 3) Яка мета соціокультурного розвитку?
- 4) Які компоненти включає в себе соціокультурна компетенція?
- 5) Що потрібно робити учневі, щоб уникнути соціокультурного шоку?
- 6) Які види соціокультурних завдань Ви знаєте?
- 7) На чому можуть базуватися ці завдання?
- 8) Які соціокультурні ігри Ви знаєте?
- 9) Що ми називаємо «соціокультурним проєктом»?
- 10) Які види соціокультурних проєктів Ви знаєте?
- 11) Яким чином можна організувати соціокультурну рольову гру?
- 12) Яка різниця між соціокультурними дебатами, дискусіями та диспутами?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення

- 1) Нова мовна політика в Європі з огляду на Загальноєвропейські Рекомендації.
- 2) Цілі та зміст розвитку соціокультурної компетентності на старшому етапі.
- 3) Структура соціокультурної компетентності.

2. Методична майстерня

- 1) Розробіть декілька пізнавально-пошукових культурних завдань до таких тем:
  - система освіти у Великій Британії;
  - визначні місця Канади;
  - Австралійські флора та фауна.
- 2) Сформулюйте завдання для соціокультурних рольових ігор до наступних тем:
  - спорт в Америці;
  - носії мови Нової Зеландії.
- 3) Організуйте дискусію культурного спрямування для Ваших однокласників. Тема на Ваш вибір. Проведіть її у групі.
- 4) Розробіть культурний груповий проєкт. Представте його однокласникам.

В. Індивідуальні заняття

1. Тест множинного вибору

1. Нова мовна політика проголошена у:
  - а). Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти;
  - б). мовному портфоліо.
2. Розвивати соціокультурну компетенцію означає:
  - а). знати все про різні культури;
  - б). поєднувати рідну та іноземну культури.
3. Використання мови тіла є типовим для:
  - а). невербальної комунікації;
  - б). вербальної комунікації.
4. Обирати культурно прийнятні форми взаємодії з людьми у сучасному крос-культурному спілкуванні означає:
  - а). володіти вербальною соціокультурною комунікативною поведінкою;
  - б). добре говорити англійською мовою.
5. Країнознавчі знання припускають знання:
  - а). культури окремої країни;
  - б). загальні знання.
6. Боротьба поглядів та переконань є:
  - а). диспутом;
  - б). дебатами.
7. Обговорення однієї проблеми двома групами для пошуку спільного рішення даної проблеми є:

- а). дебатами;
  - б). дискусією.
8. Добре розвинута соціокультурна компетенція дасть змогу учням:
- а). краще вивчати англійську мову;
  - б). уникати соціокультурного шоку.

2. Відеолабораторна робота

I. Допереглядовий етап

1. Визначте мету соціокультурного розвитку на старшому етапі.
2. Скажіть про можливості використання індивідуальної роботи для розвитку соціокультурної компетенції.
3. Скажіть про використання автентичних матеріалів для розвитку соціокультурної компетенції.

II. Переглядовий етап

1. Скажіть, як warming-up activity уроку було використано для презентації нового соціокультурного матеріалу.
2. Скажіть, як вчитель активізував фонові знання студентів.
3. Прокоментуйте використання навчальних засобів, які застосовувалися на занятті для розвитку соціокультурної компетенції.
4. Скажіть, які види роботи були найбільш ефективними для розвитку соціокультурної компетенції.
5. Скажіть, як вчитель організував індивідуальну соціокультурну пошукову роботу під час заняття.

III. Післяпереглядовий етап

1. Оцініть роботу вчителя та учнів на занятті. Прокоментуйте відповіді учнів.
2. Скажіть, чи вдалося вчителю досягти соціокультурну мету заняття. Якщо так, то що саме допомогло йому у цьому.
3. Скажіть, чи були, на Вашу думку, застосовані неефективні методи та види роботи на занятті. Що б зробили Ви, якби опинилися на місці вчителя?
4. Запропонуйте свої методи розвитку соціокультурної компетенції на старшому етапі.

3. Методичні завдання для майбутнього вчителя

Запропонуйте можливі форми та методи роботи з наступними соціокультурними завданнями:

- 1). Read the list of products and decide what national American dish can be cooked of these products. Say on what important occasion Americans have it. Give a recipe of a national Ukrainian dish.

List of products	
• flour	• butter
• apples	• milk
• sugar	

- 2). Look at one of the Canadian symbols and find out more information about it and other symbols of Canada. Draw Ukrainian national symbols and comment on their meanings. Dispute on the role of them.

3). Look at the greeting card and guess what holiday it symbolizes. Say what country it is celebrated in and if you have the same holiday in your country. What traditions are connected with it?

4). Look at the photos of the castles. Work with the dictionaries and find some information about them. Are there ancient castles in your country?

5). Look at the pictures, identify the event and find out some cultural traditions of Americans attributable to it. Say if you have a similar event in your country and what traditions are connected with it. Design a poster advertising this even.

6). Imagine you are an exchange student in the USA. Discuss with American high schoolers some differences and similarities of schooling in USA and in Ukraine.

7). Read the text about the freak weather conditions in the USA. Do some research about the survival skills necessary in a tornado situation. Say what freaks of nature are common for Ukraine.

Whatever the Weather

Because of the large size of the United States, the regions of the country experience vastly different seasons and types of weather. The particular weather of a region or state often serves to identify that region. For example, the people of the northern state, Minnesota, just south of the US/Canadian border and an area known for long, cold, snowy winters, call themselves, "the frozen chosen" people of the North. Often people of the Pacific-Northwestern states of Oregon and Washington are characterized as emotional, moody and sensitive because of the gray, rainy weather they often receive.

There are four major weather regions in the United States. The largest region comprises much of the United States and it is the Northeast, Northern and Midwestern states. It extends from Maine toward the Rocky Mountains in Colorado and north to the Great Lakes states and includes all the Midwest states as far south as Maryland. The weather in this region follows a very traditional four-season pattern. All of the seasons are clearly defined with a snowy, cold winter while summers are hot and humid. The more temperate spring is a burst of green and colorful flowers while the autumn months in this area glow in the colors of the gold, red and orange changing leaves.

The Southeastern states from Virginia and Tennessee south to Florida and Louisiana are much milder in winter and a bit warmer in spring and fall than in the north. The summers are hotter and especially humid (often referred to as "muggy") and generally known to be unpleasant.

The third region has probably the mildest winters in the United States but the hottest weather overall. It is the Southwestern states, from Texas westward to Arizona and including Nevada, Arizona and Utah. This region also includes California although parts of California, mainly those on the ocean, are much more temperate. Winter in this area typically lasts from December to February and rarely gets colder than +15 degrees Celsius. Summers, on the other hand, can get as hot as 45 degrees C, in some places such as the southern Californian Mojave desert. There is very little rain in spring, summer and fall and the heat in summer is a very dry heat and not at all humid like in the Northeast and Southern states.

The Pacific Northwest is the smallest and least known of the US weather regions. It is comprised of just the states of Oregon and Washington. This area is known as the "rain shadow" of the United States as it receives up to 300 days of rain or wet weather per year. Winters and summers are mild and the other seasons are usually somewhere in between. Many people flock to this region for its gray, melancholy weather while still others flee these states for more sunny climates.

8). Look at the pictures and say what country these sports come from. Find more information about:

- famous players;
- famous teams;

- famous competitions in these kinds of sport. Share your experience in playing these games. Suggest some ways of increasing the popularity of these kinds of sport in Ukraine.

- a). Stratford-on-Avon;
  - b). Liverpool;
  - c). Buckingham Palace;
  - d). Downing Street, 10;
  - e). The Mansion House.
3. Say what the following means:
- a). the white cliffs of Dover;
  - b). the Union Jack
  - c). white collars/blue collars
  - d). high tea;
  - e). a fiver;
  - f). Cockney, Scouse, Brummie, Geordie;
  - g). A,B,C1,C2,D,E;
  - h). The Establishment.
4. Explain the following abbreviations and blendings:
- a). BBC;
  - b). RP;
  - c). QE2;
  - d). ER;
  - e). Oxbridge;
  - f). Yuppie;
  - g). Smog.
5. Say what parts of the UK the following things are associated with:
- a). daffodil;
  - b). shamrock;
  - c). kilt;
  - d). Saint George.

3.3.3. Використання теорії множинного інтелекту в особистісно-орієнтованому навчанні на старшому етапі

А. Лекція

1. План лекції

- 1) Теорія множинного інтелекту Говарда Гарднера.
- 2) Стратегії навчання при навчанні англійської мови в старшій школі
- 3) Стили навчання.

2. Рекомендована література

- 1) Berman M.A. Multiple Intelligence Road to an ELT Classroom. Bridgend: Crown House Publishing Ltd, 1998. – P.101.
- 2) Gardner H. Frames of mind. London: Fontana Press, 1994. – 466 p.
- 3) Harmer, J. How to Teach English. An Introduction to the Practice of English Language Teaching. Harlow: Longman, 1989.
- 4) Lazear, D. (1999). Eight Ways of Teaching. Arlington Heights: Skylight Press
- 5) Multiple intelligences. Smart Card. Kagan Cooperative Learning. USA. 1997.
- 6) Krashen, S. the input hypothesis. – New York: Longman, 1985.
- 7) Maggioli, G.H.D. (1996) “The Good, the Bad and the Ugly: Learning Preferences in EFL” English Teaching Forum magazine, USIS: Washington, DC.
- 8) Pica, T. Questions from the Language Classroom: Research Perspectives. TESOL Quarterly, 28, 1994
- 9) Tanner, R. (2001) Teaching Intelligently.- *English Teaching Professional*
- 10) Williams, J. Focus on form in communicative language teaching: Research teaching and the classroom teacher. TESOL Journal, 4, 1995
- 11) Williams, A. Projects: Skills & Strategies. Pitman, 1984
- 12) Wingate, J (2000) Knowing Me, Knowing You. Surrey: Delta
- 13) Білоножко Н.С. Learn English Vocabulary with Effective Strategies// Бібліотечка журналу «Іноземні мови». – Вип. 3/ 2005. – К.:Ленвіт, 2005. – 64 с.

- 14) Морська Л.І. Теорія та практика методики навчання англійської мови. –Тернопіль: Астон, 2003. – С. 20-25.
- 15) Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учеб. пособие. – М.: Народное образование, 1998. – С.19

3. Глосарій методичних термінів

інтелект	міжособистісний інтелект
вербальний/лінгвістичний інтелект	конкретний
стратегія навчання	внутрішньо-особистісний інтелект
логіко-математичний інтелект	обдарованість
стратегічна компетенція	стратегії запам'ятовування
візуально-просторовий інтелект	когнітивні/ соціальні стратегії
множинний інтелект	компенсаторні/емоційні стратегії
музично-ритмічний інтелект	метакогнітивні стратегії
інтраверт/ екстраверт	
кінестичний (тілесно-руховий) інтелект	
стиль навчання	
природничий інтелект	
візуалізатор	

4. Основні положення лекції:

- 1) *Теорія множинного інтелекту*, розроблена в середині 80-х років минулого сторіччя професором Гарвардського університету Говардом Гарднером, передбачає, що кожна людина є унікальною та багатогранною за особливою структурою свого інтелекту.
- 2) *Дві основні характеристики* теорії множинного інтелекту:
  - інтелект не є строго фіксованим (він може розвиватися);
  - не існує єдиного типу інтелекту (типи інтелекту працюють у взаємодії один з одним).
- 3) Інтелект включає:
  - Вміння, які сприяють вирішенню проблем.
  - Здатність до створення ефективного продукту (в межах комунікативних ситуацій, результати дій, розв'язання проблемних питань).
  - Потенціал у знаходженні чи створенні проблем та їх вирішення.
- 4) За допомогою теорії множинного інтелекту можна:
  - Навчати
  - Розвивати різні види інтелекту.
  - Виявляти та розвивати унікальність, індивідуальність та різноманітність учнів
- 5) Г.Гарднер виділяє **8 типів інтелекту**:
  - вербальний/лінгвістичний,
  - логіко-математичний,
  - візуально-просторовий,
  - музично-ритмічний,
  - кінестичний (тілесно-руховий),
  - природничий,
  - міжособистісний,
  - внутрішньо-особистісний.
- 6) Вчитель може визначити *обдарованість* учня за допомогою наступних ознак:

Вербальний/лінгвістичний інтелект

Лінгвістично обдарований учень:

- навчається через читання, письмо, дискусії;
- ефективно спілкується;
- має розвинений словниковий запас;
- зрозуміло викладає свої думки на письмі;
- грамотно пише;
- мислить вербально (словами).

Логіко-математичний інтелект

Логічно/математично обдарований учень:

- мислить цифрами, зразками та алгоритмами;
- має чітке, аналітичне мислення;
- навчається на логічних прикладах;
- використовує абстрактні символи;
- легко розв'язує логічні проблеми;
- добре встигає з математики.

Візуально-просторовий інтелект

Візуально/просторово обдарований учень:

- мислить картинками та образами;
- добре орієнтується у просторі;
- добре розрізняє деталі та кольори;
- „бачить” розв'язання проблем;
- навчається через візуальні образи;
- залюбки займається малюванням та художньою творчістю.

Музично-ритмічний інтелект

Музично/ритмічно обдарований учень:

- має гарне відчуття ритму та мелодії;
- любить співати, наспівувати, декламувати, відбивати ритм;
- любить слухати музику;
- читає і записує музику;
- навчається через музику і спів;
- захоплюється створенням музики.

Кінестичний (тілесно-руховий) інтелект

Кінестично (тілесно-рухово) обдарований учень:

- має гарну координацію рухів;
- використовує жести та міміку, мову тіла;
- добре розбирає речі на складові частини та складає/ремонтує їх;
- навчається через фізичну діяльність;
- залюбки займається акторською діяльністю та рольовими іграми;
- захоплюється танцями та спортом.

Природничий інтелект

Природничо обдарований учень:

- дбає про своє природне середовище;
- розрізняє види флори і фауни;
- добре класифікує та сортирує;
- вміє спостерігати;
- розуміє природні явища;
- займається рослинництвом, садоводством, дбає про домашніх та диких тварин.

Міжособистісний інтелект

Міжособистісно обдарований учень:

- легко знайомиться з людьми та вміє підтримувати дружні стосунки;
- розуміє та поважає інших;
- має лідерські та організаційні здібності;
- розв'язує конфлікти;
- навчається через взаємодію з іншими;
- любить працювати та бути разом з іншими.

Внутрішньо-особистісний інтелект

Внутрішньо-особистісно обдарований учень:

- потребує часу для обробки інформації;
- замислюється про своє власне мислення;
- має усталені погляди та переконання;
- є інтравертом;

- досконало знає себе;
- любить спокій та самотність.

7) Завдання для учнів з різними стилями навчання:
Вербальний/лінгвістичний:

Читання підручника, художньої прози, поезії, есеїстики, драматургії.

Усне мовлення та дискусія:

- спілкування, обмін ідеями;
- участь в дискусіях та дебатах;
- пояснення концепцій;
- підготовлені та імпровізовані промови;
- розповідання історій, небилиць, жартів та ін.

Письмо: порівняння та протиставлення;

- створення лозунгів;
- розв'язання кросвордів, ребусів;
- творче письмо; описове письмо;
- ведення щоденника/журнала;
- створення лінгвістичних схем;
- написання авто/біографії, звіту, листа, розповіді, газетної статті, заяви, прохання, п'єси, поезії, дослідження, промови, інструкції.

Мовознавство: вивчення іноземних мов, поповнення запасу слів; граматичні вправи, правопис; вивчення етимології.

Наприклад: *Communicate, share ideas*

Discuss or debate
Explain a concept
Give a speech, impromptu
Tell a story, jokes, puns, riddles
Compare and contrast
Create a slogan
Do a crossword; puzzle
Do creative/descriptive writing
Keep a journal or diary
Make a word-web
Use the writing process
Write a biography/autobiography
Write a book report/a letter/a narrative
Write a newspaper article
Write a persuasive paper
Write a play or skit/a poem
Write a research report

Логіко-математичний:

Логічне мислення та мислення вищого рівня:

- аналіз даних;
- використання інформації, штурм ідей,
- класифікація, порівняння та протиставлення;
- проведення експериментів, розшифрування, визначення зразків, моделей та напрямків;
- оцінювання ідей, формулювання гіпотез;
- складання списків та впорядкування фактів;
- створення асоціацій та передбачень;
- розробка тез; структуровані ігри;
- встановлення логічної послідовності, розв'язання логічних задач та перевірка гіпотез;
- використання абстрактних символів;
- використання дедуктивного/індуктивного мислення; використання графіків та ін.

Наприклад:

- *Analyze data*
- *Apply information*

- *Brainstorm ideas*
- *Classify and categorize*
- *Compare and contrast*
- *Conduct a experiment*
- *Discover patterns, trends*
- *Evaluate ideas*
- *Formulate hypotheses*
- *List or organize facts*
- *Make associations*
- *Make predictions*
- *Outline material*
- *Play pattern games*
- *Sequence events*
- *Solve story problems*
- *Use deductive/inductive thinking*
- *Use graphic organizers*

Візуально-просторовий:

Художньо та прикладна діяльність:

- створення колажів та монтажів;
- розробка візерунків та тканин; створення брошур та логотипів;
- дизайн одягу та прикрас;
- дизайн листівок та штампів;
- розробка планів та проектування;
- відтворення подій та математичних задач у малюнках/кресленнях/схемах;
- ілюстрування книжок;
- створення рухливих моделей, постерів, скульптур, ляльок, наочності;
- малювання та живопис;

Наприклад:

Create a collage, montage

Design a brochure, logo

Draw a scene from the story/math problem

Illustrate a book

Make visual aids

Fantasize or visualize

Imagine or pretend

Mind map

Watch films, videos

Chart a route

Make or read a map

Play with puzzles, mazes

Use graphic organizers

Кінестичний (тілесно-руховий):

Використання мови тіла:

- розігрування ролей;
- пояснення слів та понять жестами та рухами;
- хореографія, виконання танців, послідовності рухів; опис понять з допомогою рухів;
- виконання завдань без слів;
- вивчення мови знаків;
- виконання пантоміми/етюду; шаради, жести.

Навчання через використання «ручної праці» та вродженої моторики:

- моделювання, проектна робота;
- виконання дослідів; використання навчальних посібників; складання частин в одне ціле;
- створення навчальних моделей з опорою;
- дослідження предметів/матеріалів/речовин на дотик; відвідання різних місць;
- складання та демонтаж приладів/механізмів;

Наприклад:

Act out a role
Act out a word, concept
Choreograph or perform a dance, movement sequence
Depicts concepts with movement
Do a task without talking
Perform a pantomime
Perform a skit or play
Play charades
Use physical gestures/sign language
Create projects
Create props and crafts
Put together a puzzle
Touch or feel parts
Visit places
Use computer for tests, projects, Internet search

Природничий:

Спостереження:

- відвідування зоопарку, ферми, акваріума, лісу;
- спостереження за природними явищами, планетами, кометами, космосом;
- турпоходи/табори; перебування біля річки, моря, озера;
- перегляд відеофільмів про дику природу.

Запис спостережень:

- перелік характеристик;
- відзначення змін, стадій розвитку;
- записи про колір, форму, розмір, функції, використання журналу/щоденника.

Класифікація та систематизація:

- за формою, розміром, кольором, функцією;
- розробка та вивчення класифікаційних систем живої природи;
- колекціонування, сортування та систематизація природних та неприродних об'єктів;
- використання графічних засобів.

Наприклад:

Observe natural phenomena
Visit a river, lake, park
Go to a forest
Watch nature videos
List characteristics
Record changes, development stages
Record color, size, form, function
Use a log or journal
Capture nature with photographs
Classify by color, size, form, function
Use graphic organizers

Міжособистісний:

Спільна діяльність:

- командна презентація; створення команди, класної спільноти; вироблення спільних цілей для команди/класу;
- виконання командних проєктів;
- взаємне опитування; тематичні дебати; дискусія з партнером;
- використання активного слухання, конструктивної критики, взаємодії;
- готовність ділитися з іншим; виконувати обов'язки по черзі;
- відчувати себе в ролі іншого;
- допомагати у навчанні; розвивати навички спілкування;
- писати спільні роботи/звіти.

Розв'язання конфлікту:

- застосування компромісу, навичок
- посередництва /медіації;
- досягнення консенсусу;

- використання рольових ігор; командне вирішення проблем; розв'язання реальних або імітаційних конфліктів.

Наприклад:

Debate an issue
Discuss with a partner
Do a team presentation
Establish team goals
Interview each other
Make a team project
Paraphrase each other
Practice active listening
Practice constructive criticism
Practice taking turns
Process interactions
Share with others
Take role of another

Внутрішньо-особистісний:

Визначення цілей та пріоритетів:

- ведення списку „Що зробити“; складання плану дій;
- визначення пріоритетів;
- визначення цілей та діяльність задля їх досягнення.

Рефлексія та самоаналіз:

- опис сприйняття подій та тем;
- ведення щоденника; визначення та перелік пріоритетів;
- ведення записів у журналі; медитації;
- спостереження за змінами настрою;
- читання про себе;
- записи та аналіз снів; аналіз навчання;
- розповіді пов'язані з особистим досвідом;
- роздуми про дії; роздуми про думки;
- зважування альтернативних варіантів;
- самотійна робота;
- нотатки про свої думки; нотатки про свої дії;
- нотатки про свої бажання/потреби; автобіографічні нотатки; запис власної поезії.

Наприклад:

Keep a "To Do" list
Make an action plan
Prioritize items
Set goals and work on achieving goals
Describe feeling about topic, situation
Keep a daily log or diary
List priorities
Read silently
Reflect on learning
Relate content to personal experiences
Think about actions
Think about thinking
Weigh alternatives
Work independently
Write about thinking/actions
Write about wants/needs
Write autobiography/ personal poetry
Choose between alternatives
Defend a position
Express likes, dislikes
Respond to hypothetical ethical dilemmas

8) Стратегія навчання означає: а) організовану, цілеспрямовану та контрольовану

форму поведінки, яка обирається особою для виконання завдання, поставленого перед собою, або з яким вона має справу;

б) зв'язок між ресурсами, можливостями того, хто навчається (види множинного інтелекту) і того, як він може ними скористатися (типи комунікативної активності).

9) Типи навчальних стратегій:

продуктивний (усне і письмове монологічне мовлення)	рецептивний (читання/аудіювання)	інтерактивний (усне і письмове діалогічне мовлення)	проміжний (усний і письмовий переклад, резюме)
---	--	--	---

10) Стадії стратегічної активності:

- 1) планування;
- 2) виконання/проведення;
- 3) оцінка результатів;
- 4) корекція помилок

11) Типи навчальних стратегій:

прямі <i>Стратегії запам'ятовування</i> <i>Пізнавальні стратегії</i> <i>Компенсаторні стратегії</i>	непрямі <i>Метакогнітивні стратегії</i> <i>Емоційні стратегії</i> <i>Суспільні стратегії</i>
---	--

12) Вчитель може розвивати навчальні стратегії, використовуючи наступні завдання та технології:

- Стратегії запам'ятовування: (мнемонічні технології)

- Як організовувати: -Формування візуальних образів
-повторювання
-вимовляння
- створення семантичних павутинь
-співставлення звуків чи рифм з їх значенням

- Пізнавальні стратегії: (маніпулятивні мовні форми)

- Як організовувати - через граматичні правила або формулювання
-через моделі та шаблони
-комбінуючи інформацію
-роблячи записи; підсумовуючи
-через проглядоеабо вивчаюче читання

- Компенсаторні стратегії: (подолання мовних обмежень)

- Як організовувати -здогадки
-спрощення
-парафрази
-перекодування
-жестикуляція

- Метакогнітивні стратегії: (відповідальність за власне навчання)

- Як організовувати: -планування програми навчання
-визначення як практикуватися у мові
-оцінювання результатів

- Емоційні стратегії: (контроль емоційних факторів)

- Як організовувати: -винагородження за найменші успіхи
-ведення мовного журналу/портфоліо
-розмова з зацікавленим слухачем

- Суспільні стратегії: (використання підтримки інших)

- Як організовувати: -шукати допомогу у інших учнів
-шукати допомогу у носіїв мови
-співпрацювати з іншими учнями над загальними проектами
-співчувати іншим учням

13) Під стилем навчання в Методиці викладання іноземних мов розуміють ідею, згідно

якої кожен має власні пріоритети та способи навчання. Інформація сприймається краще і швидше та залишається надовго у пам'яті, якщо вона презентується у спосіб, найприйнятніший індивіду.

14) Професор Ноулз (1982) виділяє наступні стилі навчання:

- **Конкретний стиль навчання;**
  - **аналітичний стиль навчання;**
  - **комунікативний стиль навчання;**
  - **адміністративний стиль навчання.**
- Учні з **конкретним** стилем навчання:
    - Використовують активні та прямі засоби отримання та володіння інформацією;
    - Зацікавлені в інформації, яка має негайне значення/результат;
    - Спонтанні, здатні до ризику, зацікавлені;
    - Люблять різноманітність та постійну зміну активності та темпу;
    - Ненавидять рутину та письмові завдання;
    - Надають перевагу вербальному чи візуальному досвіду.
  - Учні з **аналітичним** стилем навчання:
    - незалежні;
    - люблять вирішувати проблеми та насолоджуються розв'язанням складних завдань;
    - надають перевагу логічній, чітко структурованій презентації матеріалу;
    - серйозні, сконцентровані, закриті;
    - емоційно сприймають поразки;
    - серйозно реагують на досягнення та високі результати інших.
  - Учні з **комунікативним** стилем навчання:
    - Надають перевагу соціальному підходу до навчання;
    - Легко знаходять спільну мову з іншими, активні, люблять рухатися;
    - Надають перевагу різноманітним груповим активностям та люблять брати у них участь;
    - Навчаються через дискусії, розмови, проблемні завдання.
  - Учні з **адміністративним** стилем навчання:
    - Залежні, люблять, коли ними керують, легко піддаються впливу;
    - Потребують структурованості та поступовості;
    - Надають перевагу традиційному навчанню;
    - Наслідують вчителів.

15) Існує 4 основних способи, завдяки яким учні отримують інформацію:
способи отримання інформації учнями

візуальний   слуховий   тактильний/контактний   руховий

Візуальний – учні найкраще сприймають інформацію очима – через що вони бачать або читають. Візуалізатори часто надають перевагу кольоровим ілюстраціям або матеріалу, який містить схеми, графіки тощо.

Слуховий – цей тип учнів найкраще навчається через слухання – з аудіоплівок або дискусій.

Тактильний/контактний – цей тип учнів нагадує вислів “енергія в русі”. Їм необхідний фізичний контакт з речами, про які вони вчать.

Руховий – ці учні вчаться, спілкуючись та співпрацюючи з іншими людьми. Їм необхідна безпосередня увага з боку вчителя.

5. Питання для самоконтролю

- 1) Що таке теорія множинного інтелекту і чому її потрібно брати до уваги, навчаючи іноземної?
- 2) Які дві основні характеристики теорії множинного інтелекту?
- 3) Назвіть основні типи інтелекту?

- 4) Яким чином вчитель може визначити тип інтелекту своїх учнів?
- 5) Що означає термін 'стиль навчання'?
- 6) Які типи навчальних стратегій вам відомі?
- 7) Назвіть стадії стратегічної активності.
- 8) Які типи навчальних стратегій ви знаєте? За допомогою яких завдань можна розвивати кожен з них?
- 9) Що ми розуміємо під терміном "стиль навчання"?
- 10) Які стилі навчання вам відомі?
- 11) Які основні способи отримання інформації учнями?
- 12) Як стилі навчання розрізняються у способах отриманні інформації?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення

1. Теорія множинного інтелекту Говарда Гарднера та її важливість при навчанні іноземної мови на старшому етапі у ЗНЗ.
2. Типи інтелекту та організація роботи з учнями старшого етапу: завдання та види роботи.
3. Вибір стратегії навчання: типи, підходи, технології.
4. Чому знання різних стилів навчання є важливим на заняттях з іноземної мови на старшому етапі у ЗНЗ.

2. Практичні завдання

1) Listen to the following activities and say for the developing of which intelligence you can use them:

<i>Create a slogan</i>	<i>Use deductive/inductive thinking</i>
<i>Create a collage, design a brochure</i>	<i>Perform a skit or play</i>
<i>Watch nature videos</i>	<i>Write ethical code, rules of conduct</i>
<i>Write a biography/autobiography</i>	<i>Solve story problems</i>
<i>Do a task without talking</i>	<i>Write a research report</i>
<i>Learn about instruments</i>	<i>Do a crossword; puzzle</i>
<i>Classify and categorize</i>	<i>Debate an issue</i>
<i>Do a team presentation</i>	<i>Write a research report</i>
<i>Work independently</i>	<i>Discuss with a partner</i>
<i>Write a song, poem, jingle</i>	<i>Use graphic organizers</i>

2) Group work. Give the characteristics of each learning strategy and within your group find the representative of each learner type. Name the strong and weak points of each type. E.g. who is the typical Visual, Auditory, Kinesthetic, Tactile type? It means that he is good at..., it's better for him..., it's quite difficult for him/her to..... that's why.....

3) In micro groups work out and propose the tasks for the development of each kind of intelligence on the basis of a chosen topic.

4) Think of and present the activities for developing different kinds of intelligences (association Dominos, puzzle poetry, critical thinking puzzles, team games, riddles and quizzes etc.)

В. Індивідуальні заняття

1) Визначте **власний** стиль навчання.

What kind of Learner Are You?

Choose the statement which is true about you. Circle the letter of the statement.

1. *How can other people best interpret your emotions?*
  - a. through your facial expressions
  - b. from the quality of your voice
  - c. through your general body language
2. *How do you manage to keep up with current events?*
  - a. by reading the newspaper thoroughly when you have free time
  - b. by listening to the radio or watching the TV news
  - c. by quickly reading the paper or spending just a few minutes

watching the TV news

3. *What sort of driver or passenger are you?*
  - a. you frequently check the rear view mirror and watch the road carefully
  - b. you turn on the radio as soon as you get into the car
  - c. you can't get comfortable in the seat and continually shift position
4. *How do you prefer to conduct business?*
  - a. by having face-to-face meetings or writing letters
  - b. over the phone because it saves time
  - c. by talking while you are walking, jogging or doing something else physically
5. *How do you react when you are angry?*
  - a. by clamming up and giving others the silent treatment
  - b. by quickly letting others know when you are angry
  - c. by clenching your fists, grasping something tightly or storming off
6. *How would you describe the way you dress?*
  - a. a neat and tidy dresser
  - b. a sensible dresser
  - c. a comfortable dresser
7. *What do you think the best way to discipline a child?*
  - a. to isolate the child by separating him/her from the group
  - b. to reason with the child and discuss the situation
  - c. to use acceptable forms of corporal punishment
8. *How do you behave at meetings?*
  - a. you come prepared with notes and displays
  - b. you enjoy discussing issues and hearing other points of view
  - c. you would rather be somewhere else and so spend your time doodling
9. *What do you like doing at your free time?*
  - a. watching TV or going to the cinema
  - b. listening to the radio, going to a concert or playing a musical instrument
  - c. engaging in a physical activity of some kind
10. *What do you consider to be the best way of rewarding students?*
  - a. writing positive commitments on their work
  - b. expressing oral praise to the student
  - c. a pat on the back, a hug, or some other appropriate physical action

What Your Score Means

If most of your answers are a, then your modelity strength is visual. In other words, you learn through seeing things and you like the words to be written down on the paper. In a classroom, having notes and the use of visual aids will help you.

If most of your answers are b, your modelity strength is auditory. In other words, you learn through listening. In a classroom you will want to hear the new language, and listening to music could well be helpful.

If most of your answers are c, your modelity strength is kinesthetic. In other words, you learn on the move or through movement. Sitting passively in a classroom is unlikely to appeal to you but you'll probably respond well to the use of games and role play.

2) Визначте власний тип інтелекту

Rank each statement 0, 1 or 2. Write 0 if you disagree with the statement, and write 2 if you strongly agree. Write 1 if you are somewhere in between.

Linguistic Intelligence

- ___ 1. I like to read books, magazines.
- ___ 2. I consider myself a good reader. _
- ___ 3. I like to tell jokes and stories.
- ___ 4. I can remember people's names easily.
- ___ 5. I like to recite tongue twisters. _
- ___ 6. I have a good vocabulary in my native language.

Logical-Mathematical Intelligence _

- 1. I often do calculations in my head mind. _
- 2. I'm good at chess and/or drafts. _
- 3. I like to put things into categories. _
- 4. I like to play number games.
- 5. I love to play around with computers.
- 6. I ask lots of questions about how things work.

Spatial Intelligence

- 1. I can read maps easily.
- 2. I enjoy art activities.
- 3. I can draw well.
- 4. Videos and slides help me to learn information.
- 5. I like books with pictures. _
- 6. I enjoy putting puzzles together.

Bodily-Kinesthetic Intelligence

- 1. It's hard for me to sit quietly for a long time. _
- 2. It's easy for me to copy exactly what people do. _
- 3. I'm good at sewing, woodwork, building or mechanics. _
- 4. I'm good at sports. _
- 5. I like books with pictures.
- 6. I enjoy putting puzzles together.

Musical Intelligence

- 1. I can hum the tunes to lots of songs.
- 2. I'm a good singer.
- 3. I play a musical instrument or sing in a choir.
- 4. I can tell when music sounds off-key. _
- 5. I often tap rhythmically on the table or desk. _
- 6. I often sing songs. _

Interpersonal Intelligence

- 1. I'm often the activities leader. _
- 2. I've got a lot of friends. _
- 3. I enjoy talking to my friends. _
- 4. I often help my friends. _
- 5. My friends often talk to me about their problems. _
- 6. I'm a member of several clubs. _

Intrapersonal Intelligence

- 1. I go to the cinema alone. _
- 2. I go to the library alone to study. _
- 3. I can tell you some things I'm good at. _
- 4. I like to spend time alone. _
- 5. My friends find some of my actions strange sometimes. _
- 6. I learn from my mistakes. _

Naturalist Intelligence

- 1. I spend a lot of time outdoors. _
- 2. I enjoy listening to the sounds created in the natural world. _
- 3. I can identify "plant life" and animal species. _
- 4. I can distinguish between poisonous and edible mushrooms. _
- 5. I enjoy observing plants. _
- 6. I've got green fingers. _

SCORING SHEET

Count the number of items (not points) in which you assigned the rating of 2. Record this number in the proper categories. Those areas of intelligence in which you identify the highest number of items represent Multiple Intelligence most characteristic of you.

Linguistic Intelligence -----

Logical-Mathematical Intelligence -----
Spatial Intelligence -----
Bodily-Kinesthetic Intelligence -----
Musical I Intelligence -----
Interpersonal Intelligence -----
Intrapersonal Intelligence -----
Naturalist Intelligence -----

3) Тест множинного вибору

1. Тип інтелекту:
  - a) не є строго фіксованим та множинний;
  - b) строго фіксованим та не множинний;
  - c) не множинний, але не є строго фіксованим.
2. Говард Гарлнер розрізняє:
  - a) 7 основних типів інтелекту;
  - b) 8 основних типів інтелекту;
  - c) 6 основних типів інтелекту.
3. Учні, які найкраще навчаються, читаючи, через письмо та дискусії є:
  - a) логіко-математично обдаровані;
  - b) вербально /лінгвістично обдаровані;
  - c) внутрішньо-особистісно обдаровані.
4. Учні, які люблять малювати або щось створювати є:
  - a) візуально-просторово обдаровані;
  - b) кінестично (тілесно-рухово) обдаровані;
  - c) музично-ритмічно обдаровані;
5. Логіко-математично обдаровані учні:
  - a) відмічають деталі та кольори;
  - b) заводять друзів легко;
  - c) думають «цифрами, структурами та алгоритмами»;
6. Усне та письмове монологічне мовлення відноситься до:
  - a) рецептивного типу стратегій;
  - b) продуктивного типу стратегій;
  - c) Інтерактивного типу стратегій.
7. Учні конкретного стилю навчання:
  - a) найкраще навчаються через дискусії, обговорення, пошукові завдання;
  - b) серйозні, сконцентровані, закриті;
  - c) Ненавидять рутину та письмові завдання.
8. Учні з візуальним стилем навчання:
  - a) вчать, спілкуючись та співпрацюючи з іншими людьми;
  - b) сприймають інформацію очима – через що вони бачать або читають;
  - c) найкраще навчаються через слухання – з аудіоплівок або дискусій.
9. Учень, який найкраще навчається, спілкуючись та співпрацюючи з іншими людьми відноситься до :
  - a) Рухового стилю навчання;
  - b) Тактильного/контактного стилю навчання;
  - c) Слухового стилю навчання.

4. Відео лабораторна робота

I. Допереглядовий етап

1. Визначте роль навчання Теорії множинного інтелекту на старшому етапі.
2. Розкажіть для розвитку комунікативної компетенції на старшому етапі у ЗНЗ про можливості використання різних стратегій навчання для розвитку комунікативної компетенції на старшому етапі у ЗНЗ.
3. Наведіть приклади завдань та технологій навчання учнів з різними стилями навчання.

II. Переглядовий етап

1. Скажіть мовна практика на уроці сприяли розвитку множинного інтелекту учнів.
2. Скажіть як вчитель активізував фонові знання учнів. Чи відповідали завдання потребам

учнів з різними стратегіями навчання?

3. Прокоментуйте використання різних засобів навчання, які використовувалися на уроці, розвитку різних стратегій навчання.
4. Скажіть які режими роботи та технології, запропоновані вчителем, були найефективнішими для розвитку теорії множинного інтелекту та стратегій навчання.
5. Прокоментуйте, як вчитель організовував індивідуальний спосіб навчання для учнів з різними стилями навчання.

III. Післяпереглядовий етап

1. Оцініть роботу вчителя та учнів на уроці. Чи вдалося йому, на Вашу думку, досягти поставлену мету уроку. Прокоментуйте відповіді та поведінку учнів.
2. Скажіть, чи були, на Вашу думку, застосовані малоефективні методи та види роботи на уроці. Що б запропонували Ви, опинившись на місці вчителя?
3. Запропонуйте власні методи роботи та завдання, спрямовані на розвиток множинного інтелекту та стратегій навчання учнів на старшому етапі.

3.3.4. Розвиток критичного мислення на уроках англійської мови.

А. Лекція

1. План лекції

- 1) Критичне мислення як виховна мета навчання та як засіб вивчення іноземної мови.
- 2) Характеристика критичного мислення та його складові вміння.
- 3) Технології розвитку критичного мислення.
- 4) Розвиток мовної та мовленнєвої компетенції з урахуванням методології критичного мислення.

2. Рекомендована література

- 1) Дайана Халперн. Психология критического мышления. – СПб, Питер., 2000. – 495с.
- 2) Alec Fisher. Critical Thinking. – Cambridge University Press, 2001. – 248p.
- 3) Elder L., Paul. R. Critical Thinking: Why we must transform our teaching. – Journal of Developmental Education. – 18:1, Fall 1994. - p.34-35.
- 4) Teacher training references = Підготовка вчителя до атестації / Упоряд. С. Куриш. – К.: Вид. дім „Шкіл. світ”: Вид. Л.Галіцина, 2006. – 112с. – (Б-ка „Шкіл. світу”. – Бібліогр.: с.111)
- 5) <http://www.freeinquiry.com/critical-thinking.html>
- 6) http://spc.ks.ua/file_download/42

3. Глосарій методичних термінів

критичне мислення	„інша сторона медалі”
аналіз	ВВФ (врахуйте всі факти)
синтез	ПМЗ (Прагнення, Мета, Завдання)
оцінювання	РН (Результати та Наслідки)
обґрунтування	НВП (Найбільш Важливий Пріоритет)
порівняння	АМВ (Альтернативи, Можливості, Вибори)
діаграма властивостей	ІТЗ (Інші Точки Зору)
діаграма причинно-наслідкових зв'язків	
діаграма Венна	

4. Основні положення

- 1) Критичне мислення – це здатність особистості долати в собі схильність до однозначно-догматичного сприйняття світу, вміння аналізувати ту чи іншу проблему з різних боків, користуватися інформацією з різних джерел, відрізняючи об'єктивний факт від суб'єктивної думки про нього, логічний умовивід від упередженого припущення або забобону. Це вміння людини адекватно визначати причини і передумови наявних в її житті проблем, готовність докласти зусиль для їх практичного (а не лише риторичного) подолання.
- 2) Навички критичного мислення: інтерпретація (категоризація, розшифровка значень, тлумачення значень); аналіз (перевірка ідей, визначення аргументів, аналіз аргументів);

оцінювання (тверджень, аргументів); логічність (перевірка доказів, порівняння альтернатив, побудова висновків); пояснення (визначення результатів, обґрунтування процедур, представлення аргументів); саморегуляція (самооцінка, самокорекція)

3) Технології розвитку критичного мислення:

а) Графічна організація матеріалу: діаграма властивостей (attribute web), діаграма причинно-наслідкових зв'язків (fishbone diagram), діаграма Венна (Venn diagram), „інша сторона медалі”, ВВФ (врахуйте всі факти – Consider All Facts), ПМЗ (Прагнення, Мета, Завдання – Aims, Goals, Objectives), РН (Результати та Наслідки – Consequences and Sequels), НВП (Найбільш Важливий Пріоритет – First Important Priority), АМВ (Альтернативи, Можливості, Вибори – Alternatives, Possibilities, Choices), ІТЗ (Інші Точки Зору – Other Points of View)

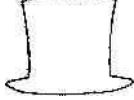
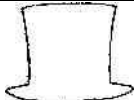

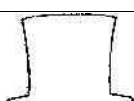
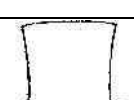
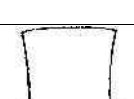
б) Типи питань, що спрямовані на розвиток критичного мислення:

- питання про особистий досвід;
- питання на розуміння та уточнення понять;
- питання про застосування об'єкта або поняття;
- питання, що потребують аналізу;
- питання, що потребують синтезу;
- питання, що стимулюють надання особистої оцінки.

в) Організація роботи: групова робота; заохочення висловлення різних поглядів; стимулювання оцінювання себе та інших; особистий приклад вчителя тощо.

г) Технологія Едварда де Боно „6 Thinking Hats”

Six Hats at a Glance

	Red hat: Feelings. What are my feelings about this?
	Yellow hat: Strengths. What are the good points?
	Black hat: Weaknesses. What is wrong with this?
	Green hat: New ideas. What is possible?
	White hat: Information. What are the facts?
	Blue hat: Thinking about thinking. What thinking is needed?

Remember:

- < There are six different colored hats.
- < Each hat stands for one kind of thinking.
- < You can put on or take off one of the hats. When you put on a hat, you play the role attached to that hat.
- < You can ask someone else to put on a hat, take off a hat, or switch hats.

< When you are wearing a hat, you must use only

5. Питання для контролю

- 1) Що таке критичне мислення? Чим КМ відрізняється від логічного та творчого мислення?
- 2) Яка роль та можливості застосування елементів критичного мислення на уроках іноземної мови?
- 3) Якими навичками володіє людина, що мислить критично?
- 4) Яким чином вчитель може стимулювати критичне мислення на уроці англійської мови?
- 5) В чому сутність графічної організації матеріалу з метою навчання КМ?

Б. Практичне заняття

1. Питання для обговорення

- 1) Яка мета застосування елементів КМ на уроках англійської мови?
- 2) Які існують технології навчання КМ на уроках англійської мови?
- 3) На яких стадіях навчання мовної та мовленнєвої компетентності можна розвивати які навички критичного мислення?
- 4) Які питання розвивають навички КМ?

2. Практичні завдання (режим методичної майстерні)

- 1) Як визначити людину, що мислить критично? Викресліть зайве:

Critical Thinker:

- asks pertinent questions
- assesses statements and arguments
- is not able to admit a lack of understanding or information
- doesn't waste time looking things up
- has a sense of curiosity
- is interested in finding new solutions
- is able to clearly define a set of criteria for analyzing ideas
- is willing to examine beliefs, assumptions, and opinions and weigh them against facts
- listens carefully to others and is able to give feedback
- sees that critical thinking is a lifelong process of self-assessment
- suspends judgment until all facts have been gathered and considered
- looks for evidence to support assumption and beliefs
- is able to adjust opinions when new facts are found
- examines problems closely
- is able to reject information that is incorrect or irrelevant
- no matter how complex the problem, there will be a simple solution

- 2) Поясніть, як наступні завдання можуть бути застосовані для розвитку КМ:

- „Жінка з цигарками”: A woman who has smoked for 10 years all of a sudden stops smoking for a month. At the end of the month, she resumes smoking again. During that month, she always had a pack of cigarettes in her purse so a lack of money or cigarettes was not a problem. Why didn't she smoke during that month?
- “Unpack your thinking”: describe how you arrived at your answer. Think aloud.
- “Devil's Advocate”: ask your students to defend their reasoning against different points of view.
- “Common Object”: Consider a common object, such as a rubber band, tennis ball etc. Given five minutes, list all the things that you can think of this thing, by itself or in quantity, could be used for.
- Draw up the definition of critical thinking.
- Compile a flowchart about British schooling.
- Проаналізуйте проблему за технологією Едварда де Боно „6 Thinking Hats”

- 3) Складіть каталог вправ для розвитку КМ під час навчання англійської мови.

- 4) Розробіть фрагмент уроку з навчання письма, читання або говоріння з застосуванням критичного мислення.

В. Індивідуальні заняття

1. Аудіолабораторна робота

- 1) Дайте відповідь на запитання:

- а) Чи є критичне мислення метою або засобом навчання англійської мови?
- б) Яка роль вчителя в заохоченні критичного мислення?
- в) Які питання сприяють розвитку критичного мислення?
- г) Як впізнати людину, що мислить критично?
- д) Які існують навички критичного мислення? На яких етапах навчання письма (монолог, діалога, читання) їх можна застосувати?
- е) В чому полягає технологія критичного мислення Едварда де Боно „6 Thinking Hats”? Як її можливо

застосувати на уроці англійської мови?

2) Прослухайте наступні запитання вчителя та виберіть ті, які заохочують розвиток критичного мислення:

- Masha, could you please summarize Alex's answer?
- What made you think so? Any life experiences you can share with us?
- How many people live in New York?
- How many people agree with the author's point of view?
- What famous plays by W. Shakespeare do you know?

3) Прослухайте та прокоментуйте фрагмент уроку з точки зору розвитку критичного мислення:

Teacher: Today we will learn how to protect environment from pollution. First we will read the text about environmental pollution, then we will ask ten questions to the text and retell it.

4) Прослухайте текст про захист навколишнього середовища та розробіть фрагмент уроку на розвиток вмінь аудіювання з урахуванням розвитку критичного мислення.

We can make a difference!

Climate change may be a big problem, but there are many little things we can do to make a difference. If we try, most of us can do our part to reduce the amount of greenhouse gases that we put into the atmosphere. Many greenhouse gases come from things we do every day. As we have learned, these greenhouse gases trap energy in the atmosphere and make the Earth warmer.

Driving a car or using electricity is not wrong. We just have to be smart about it. Some people use less energy by carpooling. For example, four people can ride together in one car instead of driving four cars to work. Here are some additional ways you can help make the planet a better place!

Save Electricity. Whenever we use electricity, we help put greenhouse gases into the air. By turning off lights, the television, and the computer when you are through with them, you can help a lot.

Talk to Your Family and Friends. Talk with your family and friends about climate change. Let them know what you've learned.

Plant Trees. Planting trees is fun and a great way to reduce greenhouse gases. Trees absorb carbon dioxide, a greenhouse gas, from the air.

Recycle. Recycle cans, bottles, plastic bags, and newspapers. When you recycle, you send less trash to the landfill and you help save natural resources, like trees, oil, and elements such as aluminum.

ENERGY STAR®. Many things, like computers, TVs, stereos, and VCRs, have special labels on them. The label says "Energy" and has a picture of a star. Products with the ENERGY STAR® label are made to save energy. Buying products with ENERGY STAR® labels will help protect the environment.

2. Тест множинного вибору

1) Яке з наступних положень не є правдивим щодо критичного мислення?

а) Критичне мислення виявляється в здатності самостійно вказати на причину загально прийнятих стандартів або заперечити їх, висуваючи суттєві та переконливі аргументи.

б) Критичне мислення ґрунтується на алгоритмах.

в) Критичне мислення – це вміння аналізувати факти, продукувати та організовувати ідеї, захищати думки, робити порівняння, будувати логічні умовиводи, оцінювати аргументи та розв'язувати проблеми;

г) Критичне мислення – це спосіб розмірковування, який потребує адекватної підтримки вірувань та небажання бути переконаним без належного обґрунтування.

2) До навичок критичного мислення не відносяться:

а) інтерпретація та категоризація

б) оцінювання та пояснення

в) аналіз та критиканство

г) логічність та самооцінка

3) Однією з навичок критичного мислення є логічність, складовою якої є

а) перевірка ідей

б) оцінювання аргументів

в) перевірка доказів

д) самокорекція

4) До питань, що стимулюють розвиток критичного мислення НЕ відносяться:

а) питання про особистий досвід;

б) питання на фактичне засвоєння матеріалу;

в) питання на розуміння та уточнення понять;

г) питання про застосування об'єкта або поняття.

5) Яка репліка вчителя стимулює розвиток критичного мислення?

- а) „Гарна відповідь, сідай”
- б) „Ти не правий”
- в) „Подумай про це ще”
- г) „На це питання немає однозначної відповіді”

3. Відеолaborаторна робота

I. Завдання до перегляду фрагменту уроку.

- 1) Згадайте, що таке критичне мислення та які його складові вміння.
- 2) Згадайте, яким чином можливо стимулювати розвиток критичного мислення на уроці англійської мови.
- 3) Як на вашу думку можна застосувати технології розвитку критичного мислення на уроці при вивченні даної теми?

II. Завдання під час перегляду фрагменту уроку.

Етап уроку	Завдання	Ваші ідеї формулювання завдань з метою розвитку КМ

III. Завдання після перегляду:

- 1) Прокоментуйте, чи було залучено критичне мислення на цьому уроці. Які були ваші ідеї щодо формулювання завдань на розвиток КМ?
- 2) Прокоментуйте поведінку вчителя. Чи було вона такою, що заохочує критичне мислення учнів?
- 3) Відповідно до мети уроку, сформулюйте завдання для застосування технології Едварда де Боно „6 Thinking Hats”

4. Завдання для відвідування уроку в школі

Завдання	Нотатки студента
<ul style="list-style-type: none"> 1. Запишіть завдання, які на вашу думку стимулюють розвиток КМ 2. Запишіть репліки учнів, коли вони отримують завдання на розвиток КМ 3. Запишіть репліки вчителя, що стимулюють розвиток КМ 4. Запишіть помилки вчителя щодо стимулювання розвитку КМ (в разі наявності) 5. Запишіть випадки самостійного виявлення учнями КМ 6. Запишіть випадки використання графічної організації інформації 7. Підсумуйте свої враження про урок 8. Запишіть, що б ви хотіли повідомити вчителю після відвідання уроку. 	